

91-3
L200IV

VIRZAS
RAKSTI

IV

VIRZAS RAKSTI

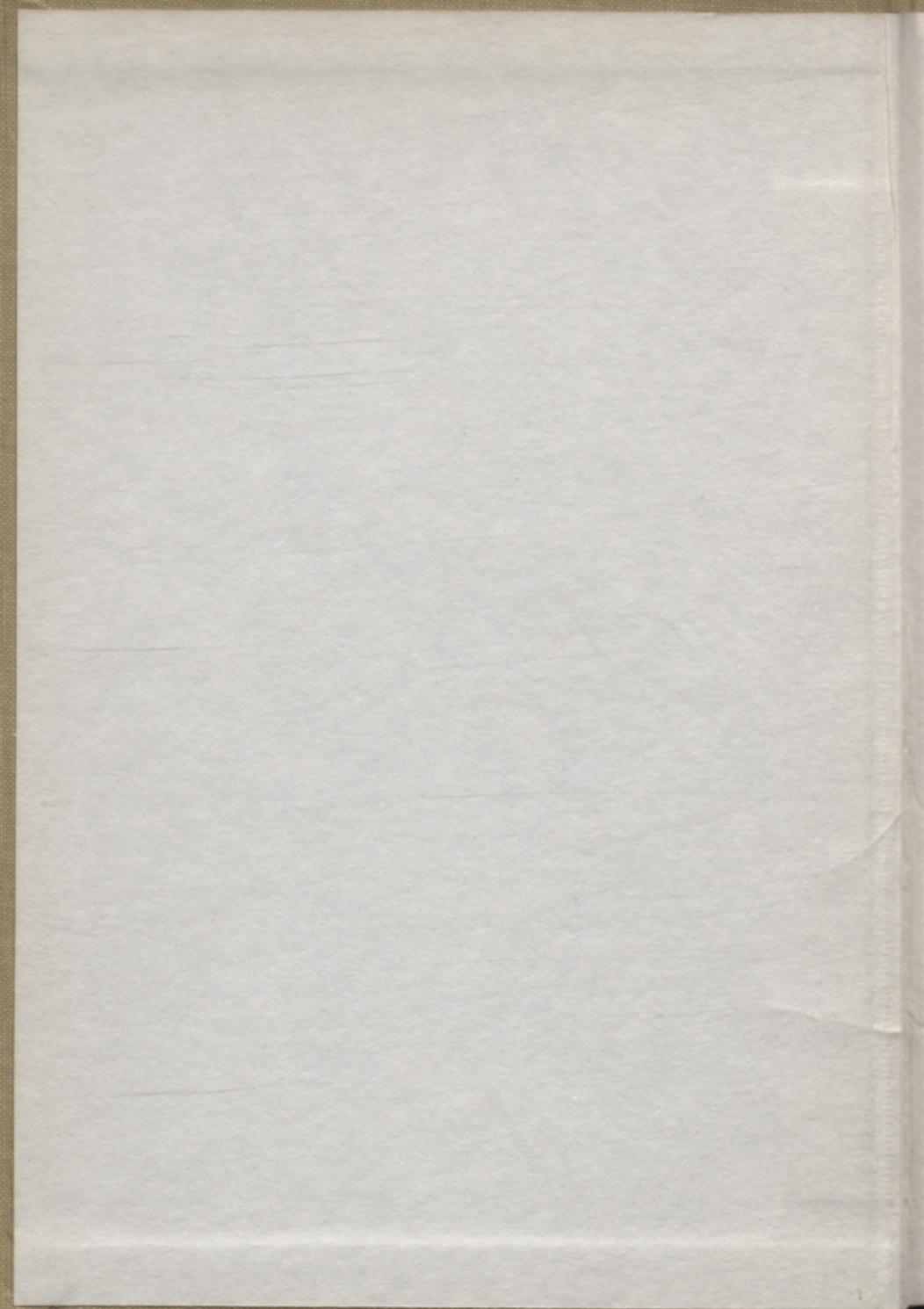
Ed. Virzas Straumēni ir darbs, kam pieder neatņemama vieta latviešu literatūrā. Ar šo poēmu dzejnieks ieved lasītāju Zemgales lauku sētā, notēlojot tās dzīvi vesela gada gaitā. Pats būdams zemgāļietis, viņš šinī darbā ielicis dziļu pārdzīvojumu — lielu dzimtenes mīlestību, savas zemes skaistuma apbrīnu un dziļu bijību pret lauku sētas kopējiem.

Lai gan sacerēta prozas formā, šī poēma lasāma kā īsta dzeja: tur savās dienas gaitās iet „sirmgalvji, pār kuŗu pagalvjiem dus svētums; meitas un puīši, kam asinis neaizmieģ, kaut viņu acis ir cieti mieģā aizvērušās, un bērni, pie kuŗu pierēm kā pie debesīm kādreiz uzlēks nekad neredzētas zvaigznes”.

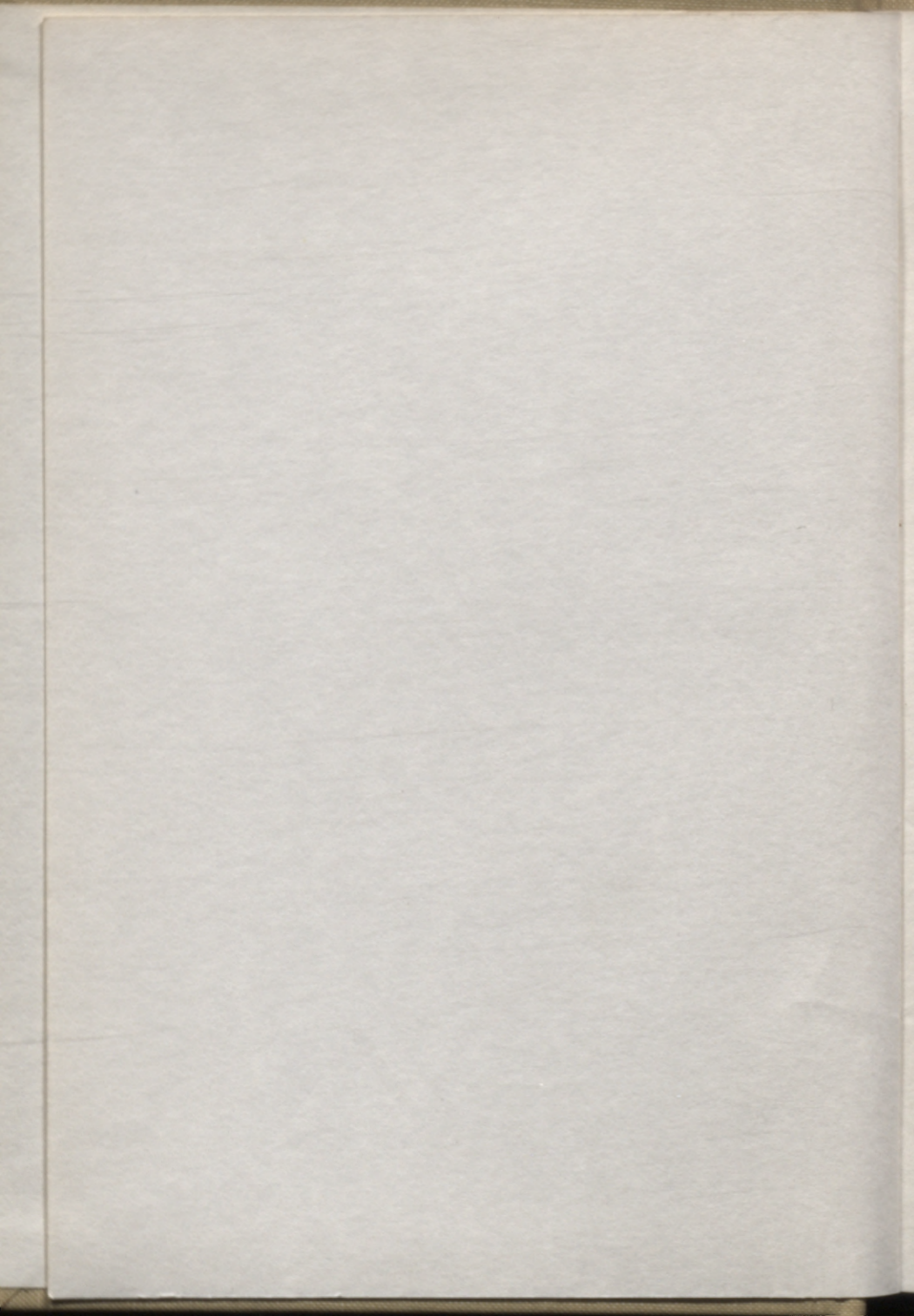
Ar savu formas skaistumu, izteiksmes līdzekļu bagātību un aizrautīgo pārdzīvojumu Ed. Virza spēģ apburt katru lasītāju.

(Turpinājums uz pēdējā vāģa)

WIRTSCHAFTS
KUNST

LIBRERIA BIBLIOTEC

VIRZAS RAKSTI

VIRZAS RAKSTI

B, L

VIKAS RAKSHI

91-3
L 200

L
810

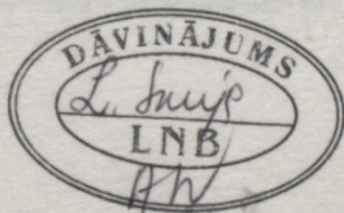
VIRZAS RAKSTI

5 sējumos

IV

STRAUMĒNI

Tekstu pārbaudījis un paskaidrojis
Vītauts Kalve

1966

TILTA APGĀDS

VIRŠAS RAKSTI

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

~~99-7.969~~

0301019114

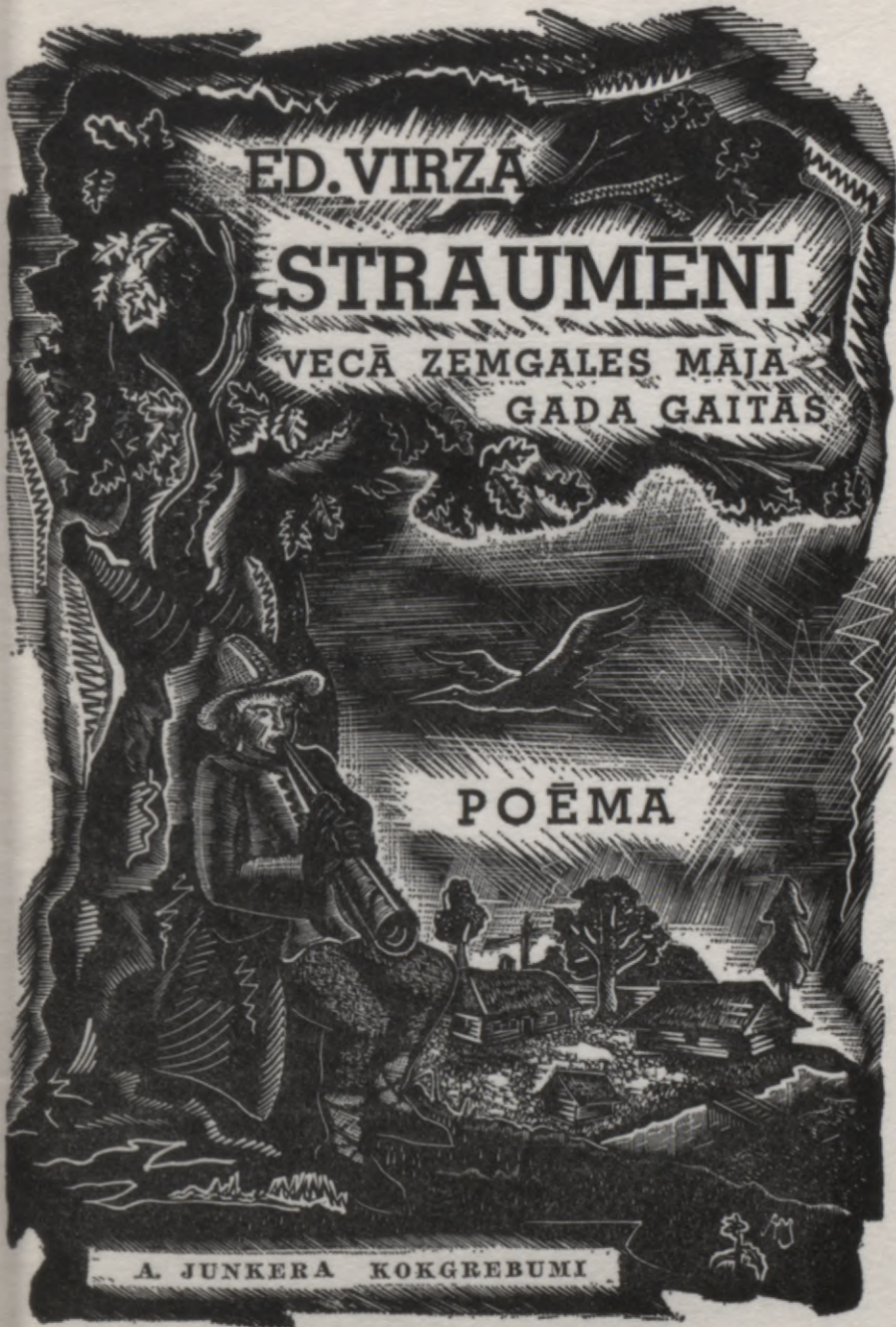
ED. VIRZA

STRAUMENI

VECĀ ZEMGALES MĀJA
GADA GAITĀS

POĒMA

A. JUNKERA KOKGREBUMI

EDVIA
STRAUMENT
MAN BRADEN LON
ALIB ACAD

ROEMA

UNIVERSITY OF TORONTO

MARSELĪNEI DĀVINĀTS

МАССЕТИНИ ДЪВНАТИ

1.

Ikviens būs rāmā vasaras dienā noraudzījis ezera, upes vai dīķa dziļumā. Kad viņš kaut mirkli tur būs skatījies, viņu aizgrābs velgā atstaroto lietu skaistums, un ilgāki viņš pakavēsies to aplūkošanā nekā tad, kad viņš uz visām šīm parādībām raudzītos virs zemes. Jo ir liela izšķirība starp patiesām un atstarotām lietām. Jūs redzat velgā to atspīdumu: bērzs tur šūpojas un lokās vējā, bet bez trokšņa, putns dzied zaros, bet viņa dziesma nav dzirdama, un kalvju garie šķēpi gan krustojas, tikai viņu šalkoņu nemana tāpat kā spāru sauso zuzēšanu, kas nometušās to galos. Kādu lielu nāves līdzību mums rāda šī kustību pilnā, bet mēmā atspīdumu pasaule, kas redzama aiz visām lietām!

Atmiņas arī nav vairāk nekā cits kā pagājušās dzīves atspīdums mūsu prātā. Tāpēc iešana pa atmiņu pēdām ir iešana pa mīroņu valstību. Apkārt mums izplešas daba vai nu savā zaļā varenumā, vai baltā sastingumā; cilvēks darbojas, raud vai smejas, bet Dievs ir atņēmis balsis visām šīm kustībām. Tikai dzejnieks, kas pastāvīgi ar Viņu sarunājas, var atmodināt aizmigušo valodu. Viņš nolaiž kāpnes no debesīm,

taisni kādu māju pagalmā, un pa tām nokāpj zemē viņu senie iemītnieki. Bet pirms mēs iepazīstamies ar viņiem, mums jāiepazīstas ar ceļu, kas ved uz šīm mājām, un sevišķi ar viņām pašām. Un tas ir nepieciešami vajadzīgs. Mājas gan cilvēks ceļ pēc sava ģimja un līdzības, bet uzceltas tās sāk dzīvot pašas savu dzīvi. Ikviena, kas tajās dzīvo, veidojas pēc tām. Jo vecākas tās ir, jo lielāks viņu iespaids uz iemītniekiem. Aizgājēju veji, kas mīt istabas kaktos un sarunājas naktīs sēdot pie pavarda plēnošām oglēm, novērš ar savu neredzamo un nejūtamo smagumu jaunus saimniekus no viņu patvajīgām gaitām. Neskaitāmiem pavedieniem viņi tos piesaista pie mājas senām nelaimēm un seniem priekiem. Un kad jūs redzat jauno saimnieci tekājam no istabas uz klēti vai kūti un pašu saimnieku dodamies uz stalli, kā viņas noliektā galvā un mudīgā gaitā vai viņa muguras likumā atkārtojas mājas bijušo īpašnieku kustības! Kā no svešuma pārstādīts koks pārveido zarus pēc savas jaunās dzimtenes saules un vējiem, tā katras mājas pagājības vara izliec un pārveido cilvēkus. Mēs visi, saistīti pie rokām un kājām, paši pret savu gribu, velkam sev līdz sen pagājušo dienu cēlās važas.

Ja jūs gribat šinīs mājās ietikt no ziemeļu puses, jums ilgi jāiet pa priežu mežu, ko šodien pusdienas saule karsē ar nesaudzīgu karstumu. Skābo smaržu, kas ceļas no pakrēšļos pūstošiem gružiem un nobirusām skujām, pārspēj sveķu smarža. Izkusuši tie tek tievām strāvām lejup pa priežu brūnajiem stāviem un piepilda visu mežu ar brīnišķīgu vīrāka garojumu, ko saule kvēpina debesīm par godu. Nav ne mazākā trokšņa visapkārt, ja neņem vērā čūskas, kas, ceļā karstajās smiltīs sildīdamās, jūsu soļus izdzirdušas, nočab sausajos viršos. Dažreiz var dzirdēt, ka priedēm vietām miza sagriežas vīstoklī, atraisās no stāva un nokrīt. Brīžam kaut kur ļoti tālu atskan baložu dūksana, bet kad iekūkojas nezināmā vietā dzeguze, liekas, ka plepeši jums nolaistos pāri lapu meža vēsā ēnā.

Bet te jūs esat arī nonākuši krustceļos un nezināt, uz kur pusi griezties. Jūs nosēžaties uz veca, plata celma, kas liekas še jau stāvējis no mēra lalkiem, un uz brīdi tikai jūs pašu sirds pukstēšana ir vienīgais troksnis, ko jūs dzirdat. Tad piepeši gluži tuvu atskan ratu dauzīšanās pret ceļa saknēm, un pēc brīža jūs redzat braucēju, kam salmiem aptīta izkopts ratu pakajā un gaŗa liekta pīpe zobos. Tas ir zemnieks, kas dodas uz pļavām, jo skāba putra dzirdama skalotājiem no saulstariem rūpīgi apslēptā mucīņā. Kad jūs viņam prasāt ceļu uz Straumēniem, viņš izņem pīpi no mutes, brīnīdamies jūs uzskata, kā var tādas mājas nezināt, un tad, ne vārda neteikdams, norāda uz platāko ceļu un aizbrauc.

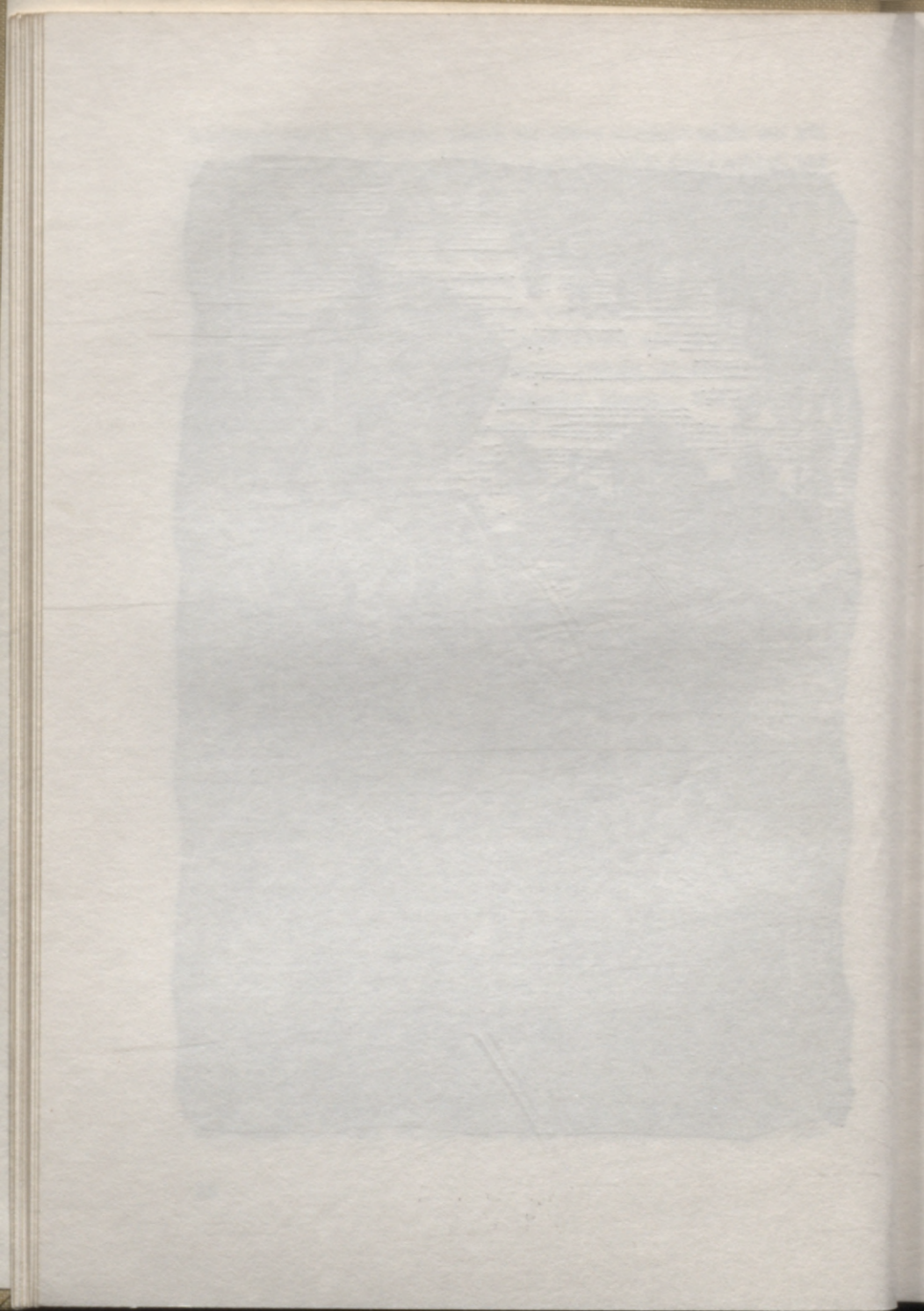
Jūs atkal paliekat vieni paši, bet pēc kādas ceturtdaļ stundas ilga gājiena uzreiz var just pārmaiņu. Sveķaina un sausa meŗa gaisa vietā jūs apdveŗ zāļu velgā dvaŗa. Kad, meŗam strupī nobeidzoties, jūs esat iznākuŗi malā, jūsu priekŗā izpleŗas liels zāļains klajums, kuŗa vidū stāv ar savu mieru no zemes nemiera atraisījuŗies ozoli. Tās ir Lielupes pļavas, kuŗās vēl neviens siena pļāvējs nav rādījies. Grīŗļi mirdz un laistās saulē, pīles brīŗam uzskrien gaisā un tad atkal smagī nokrīt ūdenī meldŗu ēnā, puķes izbārsta savus ziedu putekļus, un jūsu kājas no tiem jau tapuŗas gluŗi dzeltenas.

Jums vairs nav kam ceļu prasīt, jo šīnī stundā visi Zemgales ļaudis guļ vai nu klētīs, vai dāŗzu paēnās. Bet Straumēnus jau tāpat var pazīt bez prasīŗanas. Augsts, ŷuburains ozols kā zaļŗ erceņģelis sarga ŷo māju, un kļavas un liepas drūzmējas tām apkāŗt. Liela bērzu birzs tur silda saulē savas slaidās galotnes, un tās stāvi mirdz jums pretī spilgtā baltumā. No tālienes visi ŷie koki nav atseviŗŗki redzami, viņi saplūst kopā apaļos puduros, aizsegdami ēkas, un tikai kaļķiem apmestās riŗas sienas spīd viņiem caurī. Jūs esat vienģgais gāŗģjs šīnī stundā zaļāŗā lauku ceļā, kuŗa dziļās ēzes aizauguŗas ar baltu āboliņu, un kas ir tik ŷaurs, ka dģvi rudzu lauki savij viņam pāri savas vāŗpas. Bet necik sen ŷe kāds ir bijis, jo āboliņa laukā tikko pļauts sēks, un āboliņa

blezumā nolikta izkaptš glabā uz savas asmens zaļās un vēl mitrās zāļu un ziedu lapas. Jūs gan esat gluži tuvu mājai, bet neviens nemana jūsu tuvošanos. Viss še ir ielaidies pusdienas snaudā, un aizmiguši liekas pat apiņi, kas vijas ap dārza sētu. Jūs tos pašķirāt sāņus, un jums atveras dārzs un aiz tā sētsvidus. Ābeles ir lielas un vecas, un viņu zari augšā savijušies kopā. Gaŗas un sulīgas zāles aug zem tām, un pa visu dārzu dzirdama skaņa krākšana. Jūs paskatāties vērīgāki un ieraugāt zem vidējās ābeles uz muguras guļošu cilvēku, no kuŗa atplēstās mutes nāk šis dārķšķošanās skaņas. Pēcpusdienas miegs viņu ir pārsteidzis, un viņš nokritis zālēs un aizmidzis, savu uzvalku pagalvī palikdams. Kāds putns, ziņķārības dzīts, zemu, zemu nolaidies pār viņu un dzied zaros savu dziesmu, saldinādams Dieva vispilnīgākā radījuma dusu. Skaidlienā izstiepies guļ liels raibs suns un, acis neatvērdams, pa miegiem ar kāju aizdzenā muŗas, kas lien viņam purnā. Smagi noguluŗās laidarā, kūts jumta un lielo oŗu ēnā, gremodamas snauŗ govis, kaut kur nekustīgi raudzīdamās.

Tad piepeŗi jūs dzirdat kādu vienmuļīgu skaņu, kas ir daudz smalkāka nekā dzirnu rūķšana. Tā ir ātra un klusa un dzirdama tikai tāpēc, ka visapkārt nav manāms nekāds cits troksnis. Paskatoties vērīgāki, jūs ieraugāt pagraba priekŗā, zem lielas un tumŗas ķjavas, uz soliņa sēdam sievieti. Klēpī viņa nolikusi toverīti un ar ķaroti ātri kuļ sviestu. Krējuma pods viņai stāv blakus, un viņa ir dziļi nogrimuŗi darbā. Galva, no kuŗas norisis lakatiņŗ, tai noliekusies uz priekŗu. Matī tai ir melni, sejs patumŗŗ, un dziļi iegrimumuŗās acis spīd debesu laipnība. Skaistums viņas sejā ir atstājis tik dziļas pēdas, ka to nav paspējis aiznest sev līdz laiks. Viņŗ tur tikai noŗetis ķēlsirdību, piedoŗanu un visu lietu izpraŗanu, — ŗis brīniķķās puķes, kas uzplaukst cilvēķa gara rudenī, piepildot to ar klusu saulainību. Kaut gan sviesta kūlēķa sēŗ ēnā, bet kāds tievs stars, izlauzies cauri lapu blēzoknim, ķrīt viņai uz galvas un padara to līdzīgu svēķajām sievietēm, kas skatāmas gleznās. Māķās viss guļ, aizmidzis liekas pat pus-

atvērtais logs, bet viņa viena dara savu darbu pusdienas karstumā, zem kuplajiem zariem, vēsuma apdvesta, kas nāk no pagraba. Kad lielā ozola ēna jau sniegsies līdz kūts mugurai, viņa aiznesīs āboliņa plāvējiem ar rasu apsvīdušu sviestu un labi nobriedušu un acainu rudzu maizi, un saime to ēdīs teikdama un slavēdama.

Jūs pārļaižat skatu visapkārt mājai, un ja jūs esat pilns nemiera, jūs kļūstat tikpat mierīgs, cik mierīgs kļūst jūras braucējs, redzēdams no sabangotā plašuma kuģi ieslīdam ostas rāmajos ūdeņos. Celiņi, kas iet no istabas uz klēti, kūtīm un riju krustām un šķērsām pa pagalmu mauru, ir gluđeni un laistās kā galodas. Liekas, ka pa viņiem katru brīdi kājas staigā šurp un turp, bet tagad tikai kaķis žāvādamies slaistās pa viņiem, asti gredzenā sagriezis. Gandrīz visas ēkas še ir no apaļiem baļķiem taisītas, un jumti, kas tās sarga, ir niedru vai kārņiņu. Pie katras ēkas noliktas viņai piederīgas lietas, un tām vajag būt ļoti vecām un ilgi lietātām, jo viņu roktuņi spīd.

Bet lai šīs mājas nebūtu tikai ēku kopojumš, tās cieti iežogo stipru egļu stāpiņu sēta. Tie visi jau ir apsūnojuši, un kas bijuši satrunējuši, ir apmainīti pret jauniem. Zem nojuma stāv kārtīgi sakrauta malka; sveķainā, kas der piekuram, atrodas atsevišķi no tās, ko dedzina katru dienu. Lai jūsu skats apstātos pie kādas ēkas apstādamies, jūs redzat, ka tām vietām, kam postīdams gājis pāri lalks, pakaļ gājusi visu labojoša cilvēka roka. Un kad jūs, neviena nemanīts, aplūkojat šīs mājas un izsekojat to saimnieka rīcībai, jums rodas pamats plašām domu būvēm. Kad dzejnieki runā par cilvēka darba mūžīgumu, tad tas nav velti sacīts. Mūžīga ir ne tikai dzeja un augsti debesīs leaudzis tornis, bet mūžīga ir arī ēka un valsts, pār kurām nomodā stāv rūpīga saimnieka acs.

Jūs jau esat ilgi raudzījušies šīs mājas sētsvidū, un jums paliek tā, it kā, skaidrā un dziļā akā skatīdamies, jūs būtu leraudzījuši savas tautas jaunības seju. Jā, patiešām, tā ir tau-

tas jaunība, kad jaunie neatšķeļas no vecajiem, bet kā zari pieaug viņiem klāt, un kopīgs viņiem ir klusums un kopīga viņiem ir runāšana. Un šis gabaliņš kārtības, skaidrības un paklausības, ko jūs redzat šinī mājā, ir isumā skaitītas visas neizmērojamās debesis pāri manai vecajai latviešu zemei.

Tā pusdienu, ko guļ tagad Straumēnu māju ļaudis, līdzinās it kā lielajai Radītāja pusdienai, kad Viņa darbs bija galā. Bet kamēr Viņš savu darbu ir nobeidzis ar mūžīgu un nemainīgu pilnību, šo ļaužu darbam nekad nav beigu, un Dieva mieru viņi var pieminēt tikai savās lūgšanās. Viņu augstākā gudrība un laime ir dievišķas kārtības izprašana un piemērošanās tai. Viņi to ir uzminējuši, un tāpēc viņi guļ tik laimīgi uz zemes, ļaudami, lai koki viņiem pleš pāri savus zaļos un platos vēdekļus, remdinādami dienas karstumu.

Tam, kas strādā, piemīt gaiļa, šī visdīvainākā putna, nojautas. Kā gailis nojauš aiz visbiezākās tumsas ausmas tuvošanos, tā šie ļaudis visciešākā miegā zina savas celšanās laiku. Gandrīz reizē viņi atmostas, — cits dārza zālē, cits istabā, cits klētī, un plaši žāvādami dodas pagalmā, kur lielā saules gaisma viņiem apžilbina uz mirkli acis. Te ir sirmgalvj, pār kuŗu pagalvjiem dus svētums; meitas un puisi, kam asinis neaizmieg, kaut viņu acis ir cietī miegā alzvērūšās, un bērni, pie kuŗu pierēm kā pie debesīm kādreiz uzleks nekad neredzētas zvaigznes. Saimnieks noliec vīndu un nozēras, un ūdens pilieniem skaņi no spaiņa līstot akā, uz grodiem zem kupla vītola sēdēdams, es klausos stāstu par veco Zemgales māju gadu gaitās, par manu zemi un viņas mirušiem.

2.

Straumēni ir ļoti vecas mājas, un to var redzēt no lielajiem kokiem, kas aug ap viņu ēkām. Tie nav kādreizējā meža atliekas, ko sens līdumnieks atstājis nākamām paaudzēm kā savas neatlaidības un spēka pierādījumu. Meži te nekad nav auguši, un daba sava spēka pārmērību visā šinī apgabalā ir gribējusi parādīt pļavu zālē. Pļavas savas smilgainās muguras kā ūdeni, kam Dievs nolēmis uz vietas palikt un viņoties, izliec šē divdesmit versķu platumā no vakariem uz rītiem. Varbūt tāli aizgājušos laikos šajās vietās zarojuši vientuļi ozoli, kuŗu stāvus zili melnus šur tur izrok no zemes. Koki ap Straumēnu mājām ir stādīti, jo tie visi aug kārtīgi — cits ēku galā, cits pie durvīm, cits sētsvidū. Tie stādīti par godu Pērkonam, lai viņš, tvaikainās vasaras dienās ar zibeņiem pa gaisiem braukdams, neiebrauktu māju jumtos. Un tiešām, Pērkons, savas dusmas nevarēdams valdīt, arvienu ir spēris šo koku virsotnēs. Sētsvidus lielajam ozolam tāpēc ir strups gals, ka Pērkons vienā pusdienā bija nospēris tā galotni, atstādams visā pagalmā nejauku sēra smaku. Arī vecā liepa tāpēc ir dobaina, ka padebešu tricinātājs tajā bij izplēsis lielu plaisu. No tā laika tās vidus bija pamazām kļuvis caurs, un siks pārņņ dienās virknēm tur karājās, lai ar krēslas iestāšanos uzsāktu savu skrējienu pār mājas pagalmu. Tā šie koki te auga, uzzaļodami pavasaros un dzeltēni kļūdami rudenos, savienodami sevī kalpošanu skaistumam un dzīves vajadzībām. No apakšas viņu stāvi bija gludēni nobertēti, jo pretētiem allaž mīlēja atbalstēties kā cilvēks, tā dzīvnieks. Mājas jaudis tos uzskatēja kā sev lēdzēigus. No viņiem nāca tā ēna, kas kustējās uz maurēņa, kur svētdēni pēcpusdienās vīri un sievas nosēdušies sāka bezgalēgas sarunas.

Garā gatuve no kūts līdz ganībām bija nostādīta baltajiem vītoliem. Veci, sarepējuši un caurumaini, viņi savos galos uz visām pusēm kā zaļus starus bija izšāvuši spēcīgās atvases, kas savukārt jau sāka novecot. Pavasaros tie pirmie uzdziedēja, un to garās un dzeltenās bārkstis izplatīja visapkārt medainu smaržu. Tā kā gar gataves abām malām nostādīti vītoli augšā sadūrās gandrīz kopā, tad gājējs še soļoja it kā pa dūcošu, zaļi dzeltenu alu, līdz nonāca ganībās un uz cita ceļa.

Šiem kokiem katram bija sava balss, un tā izteica viņu caur mūžiem klistošās, nemainīgās dvēseles. Vislielākā vējā, kad, liekas, visi koki savienojas neizprotamā šņākšanā, varēja izšķirt liepas mīksto šalkšanu, augsta loka vītola pieklāvīgās čalas un ozola stingro, ērģelēm līdzīgo dūkšanu. Paņ vistumšākā naktī, kad visi ceļi un priekšmeti ir pazuduši, šīs mājas iedzīvotāji var noteikt pēc šalkšanas, pie kādas sugas pieder katrs koks. Tikai savā neizdibināmā kausētāvā Dievs sajaucis kopā visus veidus, bet, laižot tos virszemē, Viņš piešķīris katram savu līdzību, un pēc tās tos pazīst tie, kas dzīvo vaigu vaigā ar Viņa radību.

Turpat aiz Straumēnu kūts atradās iežogots aploks, kas nebija lemts zirgiem, bet bitēm. Te auga visdažādākie koki, un uz to zariem gareniski noguldīti, no vissausākiem priežu kokiem taisīti, atradās bišu kluči. Tā bija svētākā vieta Straumēnu mājā. Še labprāt neviens negāja, tikai pats vectēvs, kam bija zināmi bišu vārdi. Garas zāles auga zem ķerainajiem zariem, un kad nāca siena pļaušanas laiks, viņš pats tās nopļāva un izkaltēja un nešus sanesa gubenī. Visu šo aploku sauca par bišu baznīcu, jo bišu dievlūgšana ir viņu nemitīgais darbs. Vēl cītīgāki nekā cilvēki viņas izpilda paradīzes dārzā sacīto lēmumu par mūžīgo strādāšanu un, iemīlēdamas cilvēka tuvumu, apdūc viņa gaitas.

Tā kā aploka koki zarojās arvienu platāki, tad, atvieglot bitēm skrējienus uz stropiem, vectēvs izcirta zaros ejas — bišu ceļus, un pa tiem, no laukiem un pļavām nākdamas, viņas vieglāki ietika savās mājās. Kamēr zem kokiem bija

zāju miers, rotājās tauriņi, lēkāja sienāži, tirinādami savas garās zaļās kājas, brēca siseņi un iedūcās pūkainas kameņenes, virs galvas bija dzirdama nemitīga darba dūkšana. Kā govīs pierietējušiem tesmeņiem, bites, ar medu apkrāvušās, smagi atgriezās mājup un atkal aizskrēja, un aploks, skanēdams kā vientonīga aizkarta stīga, bija kustības pilns no rīta plaukšanas līdz pat vakaram. Kaut gan medus un vasku smarža arvienu piepildīja aploku, bet dienās vēji aiznesa smaržas tikpat viegli kā balsis, sajaucot skaņas un tvaikus vienā mūdzeklī. Tikai vakaram nākot, viss atgūst savu skaidrāko būtību un, dzīvojot vienīgi sevī, paceļas augšup. Tad arī medus un vaski bija aplokā vairāk sajūtami. Kaut kur aizpeldēja vēsa gaisa vilnis, tad silta un viegla, ķimenes un citas lauku zāles elpojoša strāva un beidzot, it kā atraisījusies no visa lieka, dievu vīnam līdzīgā medus un vaska smarža. Tai nav gaisīga rakstura, viņa ir lēna un svinīga, taisīta no tā, kas ir skaidrākais zemes virsū — no saules stariem un puķu ziedu putekļiem.

Vectēvs mīlēja viens pats apkalpot savu bišu baznīcu, jo bites viņu mīlēja un padevās viņa rīcībā. Varbūt tas bija tāpēc, ka viņš pamazām tuvojās tam vecumam, kad cilvēku atstāj viss, kas nepatīkams viņa miesā un garā. Debesu un gadu saules bija viņa stāvu izžāvējušas, padarot to līdzīgu ilgi un lēni kaltētam liepas kokam, no kā vecie latvieši taisīja savas skanīgās kokles.

Jūnija mēnesī, kad bij spietošanas laiks, viņu arvienu redzēja uz kāpnītēm pakāpušos rīkojamies ap kokiem, neapsegto seju, ar dūlāgu rokā, un tur, lēni runādams, viņš apvārdoja savas Dieva gotiņas. Neviena saime viņam neaizbēga, un ja kāda bērnu laižot taisījās uz laišanos, viņš to apmierināja, uzlaizdams tai ūdeni no šļīcenes, kas bija izmaukta no jaunas priedītes galotnes. Tā viņš tur kustējās balti balinātās pakulu biksēs, baltā atloku kreklā, siksnu apjozies, ar katru gadu vairāk līdzinādams vecajam senču Dieviņam, zibinādams savas zem biežajām uzacīm nogrimušās acis.

Otra viņa mājvieta bija klēts, uz kuras augšienes viņš gadiem ilgi žāvēja lietaskokus. Kad par viņu piederību pie kādas koku sugas neliecināja vairs smarža, bet tikai kārtas, ko ikviens gads atzīmē bērzā, priedē un ozolā, viņš no tiem taisīja visāda veida toveņus, mucīņas, kaņotes, drāzdams ar slīmestu, grebdams ar grebli un beidzot nogludinādams tos gludus. Klētī, kur vasaru viņš arī gulēja, spainīšos un mucīnās kā Dieva ausī glabājās viņa medus rudens lapu rūsganumā un vaska lielie rituļi, kam bija nodzeltējušu kļavu lapu dzeltenums. Viņš neēda gaļu, bet pārtika no rudzu vai rupjas kviešu maizes, piena, sviesta un medus, un viņa gars tāpēc bija šo lietu laipnas aicināšanas pilns. Mežā viņš zināja kā izaugušos, tā arī augošos kokus un, domādams par visām lietām uz priekšu, audzināja jaunus bērziņus, ozolēnus un eglītes tā, ka no tiem varēja iztaisīt divzaru sekumus, kas derēja kūļu celšanai, un lielos četrzaļus siena vai vasarāja kļaušanai vezumos. Sekumu un grābekļu kātus viņš prata izliekt, lai tie labi gulētu rokā, neradīdami tulznas. Visi mājas ļaudis tikpat uzmanīgi lietāja viņa pagatavotos darba rīkus, cik uzmanīgi viņš tos bija taisījis, un viņus beidza lietāt tikai tad, kad to zari vai kāti jau bija gluži sadiluši. Tā viņš kustējās pa māju, kārtodams un gādādams un apvilkdams to ar loku, ko pārkāpa tikai vējš, šūpodams zaļos un norelbušos Dieva apiņus. Klēts augšienē glabājās arī viņa paša darinātais ozola zārks ar skaidu pagalvi, un vectēvs bez drebēšanas gaidīja to dienu, kad viņa gars atraisīsies no vecās saimes un, caur zilajiem gaisa dārzēm lidojot, sasniegs lielo stropu, uz kuŗu kā gurušas darba bites katru dienu laižas tik daudzu cilvēku dvēseles.

Straumēnu ēkas bija celtas dažādās paaudzēs, un pie tām bija strādājuši pagasta sūtīti ļaudis, kā tas toreiz bija parasts. Daudzi gadi viņām jau bija pāri gājuši, un viņām vairs nepiemita nekā no tā nepatīkamā, ko katrai lietai piešķir jaunums. Daba, katru dienu viņas appūzdama ar savu dvašu, padarīja tās apkārtnei pieskanīgas, un tā kā lemeši arot pie-

skārās to pamatiem, tad tās likās kā lauku nenovēršams nobelgums. Viņas atradās to vidū un tie kā zaļi stari no šejienes gāja uz visām pusēm. Bet kad stāvēja lauka galā, tad visas šīs druvas likās ejam uz ēku atvērtām durvīm, kas tās gaidīja kā plaši atplestas mutes. Un tiešām, rudzi ziedēja un vilņojās, kvieši kļuva bronzas krāsā zem jūlija karstās saules, auzas un mieži padarīja dzeltenas septembra sākuma dienas — tikai tāpēc, lai ēku durvis varētu apmierinātas aizvērties līdz nākošam pavasarim.

Visneatļaidīgāki uz šiem laukiem raudzījās rija un šķūnis, kas bij liela mūra ēka baltām, kalļiem apsviestām sienām un biezu niedrņu jumtu, uz kuŗa šur tur bija redzams sūnu zaļganums. Tas jau bija kalpojis dažus gadu desmitus un gatavojās kalpot vēl, jo ūdens ātri tecēja lejup pa slidenajām niedrēm. Pie tam ēkas iekšienē niedres bija gluži dzeltenas, it kā tikai nesen tās būtu grieztas pa mājas pļavām ritošās upītes likumā.

Rija un klons līdz pusvasarai stāvēja pavisam atstāti. Pārkāpjot klona sliekšni, uz reizi apņēma vēsums, kas nāca no plāna un biežajiem mūriem. Uz sienām un vērbaļķiem gulēja ilgu gadu kulšanas putekļi, un gar sienu pakārtajiem lielajiem un sīkajiem sietiem un spriguļiem zirnekļi bija pārvilkusi pāri savus tīklus. Liekšķeres bija saliktas kaktā, tās pa pusei aizsedza labības kūlis, ko saimnieks tišām še bija atstājis neizkultu, lai būtu ko mieloties pārticības pūķim, kas neredzams ložņāja pa paspārnēm, gulēja krāsns priekšas bedrē vai atkal kāpelēja pa rijas melnajiem ārdiem. Ja kāds nomira vasaras laikā, tad viņu zārkā noguldīja rijas klonā līdz apbedīšanas dienai, un tā kā viņš tagad uz visiem laikiem bij izrauts no labības kūlēju rindām, bālu no bailēm viņu še nolika, lai viņš klausītos gulēdams Mūžīgā Kūlēja ozola spriguļu dimdienus, kam drīz vien bija atplūst līdz viņam kapa smilšu dūnēšanā.

Mazas un šauras durtiņas veda no klona rijā, melnā un tumšā telpā, kas visa bija piesūkusies žāvētu graudu un sal-

mu smaržas. Neliels lodziņš šē ielaida gluži vāju gaismu, bet viņa tomēr deva iespēju saskatīt pār visu riju pārviļtos nokūpušos ārdus, patievus balķus, kas pa gadiem bija tā izžuvuši, ka uzsitot skanēja kā zvani. Nelielā lodziņā, kam rūtis bija uz rijas un klona pusi, ievietoja lukturi, lai ārdos stāvētājs varētu saredzēt kūjus riju seņot. No viņa paša bija manāmas tikai kājas un sekumu zari, kad viņš uzķēra kūjus, lai tos novietotu tumsā, kas augšā likās bezgalīga.

Patī krāsns bija ierīkota gar klona sienu, un vajadzēja nokāpt dziļā bedrē to iekuņot. Tā bija sakņauta no smagiem un apaļiem zemes akmeņiem, un tās mutei nevarēja saredzēt gala pat tad, kad viņa kurējās. Šē vakarā, uz bedres malas sēdot un gaidot krāsns izkurēšanos, stāstīja nebeidzamus stāstus par jodiem ārdos, un šo notikumu pieredzētājs bija rijkuris, šis starpnieks starp cilvēkiem un velnu. Tā šī rija tur stāvēja noslēpumaina, un mierīgie dūmi, kas pār viņu pacēlās rudenos, nedeva nekādas sajēgas par dziļo un grūto šķīstīšanas darbu, kas tajā norisinājās. Tāpat kā cilvēkam vajaga pērties rūgtu dūmu pilnajā bēdu pirtī, lai viņš spētu izturēt mūžības liksmību, tā labībai jāiet cauri rijas kaltēšanas sīvajam karstumam, lai tā varētu kā garzīga maize nokūpēt uz cilvēka galdiem. Tā pie viena likuma piesaistīta, visa radība nogatavojas un izlejas beidzot zvanā, kam būs zvanīt pie debesu palodām.

Straumēnu mājas ir netīkvien lauku, bet arī pļavu ielenktas, un tās ir Lielupes lanku turpinājums, kur sienu bieži pļauj trīs reizes gadā. Tāpēc to saimnieki arī ir cēluši tik lielas kūtis ar gubeņiem abos galos. Šīs ir sagrieztas lokā, un tas ir laidars, kam trīs lieli oši pārsliepuši pāri savus zarus, sargādami govīs no saules karstuma. Mīza viņiem gan ir vietām noplēsta, jo visā apkārtnē pazīstamais melnais vērsis tiem bieži uzbrucis ar saviem stīprajiem ragiem. Bet nemaz neiedrebēdamies viņi stāv kā stāvējuši, un saule uzlēkdama vispirms rotājas viņu virsotnēs.

Šīs kūtis un gubeņi bija visvecākā ēka Straumēnos, un

neviens nezināja, kas viņu bija cēlis. Tā bija taisīta no lie-
liem priežu balķiem, kas bija tā pārsveķojušies, ka tiem neko
nevarēja padarīt ne lietus, ne sūnas, šie zaļie ēdāji, kas ar-
vienu apņēma kādu ēku, kad viss pretimturēšanās spēks kokā
ir izzudis. Kamēr citu ēku jumti pavasara saulē kūpēja kā
vēršu muguras pēc lietus, šis kūts sienas nožuva tikpat ātri,
cik ātri izzūst mitra pirksta pēdas pusdienas laikā sasildītā
stenderē. Še cits uz cita sakrautie balķu vainagi likās esam
mūžīgi un nevīstoši, runādami gaišu valodu par seno mežu
stiprumu. Bet viņu izturībai bija cits dziļāks pamats, un tas
slēpās seno latviešu ļaužu ticībā un dabas brīnišķīgā izpra-
šanā. Darīdami visu pēc senču ticējumiem, viņi zināja: kā vi-
sam, tā arī koku ciršanai, ir savs laiks, un viss tas stāvēja sa-
karā ar mēness, šī bāli mirdzošā spīdekļa, iespaidu uz visu
radību. Šī ēka bija vēl tad taisīta, kad ļaudis nesargājās no
cilvēkiem, bet no zvēriem, un Straumēnu saimnieks allaž mī-
lēja rādīt vilku zobu un nagu pēdas, kādreiz atstātas kūts
pamata balķi.

Kūts bij celta piekalnē, un starp to un laidaru, kas savu-
kārt atradās pakalniņā, bija leja, un viss lietus un virca sa-
tecēja dziļā bedrē. Šo bedri nekad nemēza, jo še esot noliktas
lietas, ko nevajagot redzēt, bet kad saimnieks kādreiz to iz-
darīja, tur atrada čūsku ādas kādā pussatrunējušā māla
podā.

Kūts niedru jumts vietām bija pārklājies sūnām, un jo
zaļākas tās palikās, jo tuvāks bija rudens. Uz jumta bija iesē-
jušās arī dažādas zāles, to sevišķi daudz bija tā mugurā, un
viņas tur viņoja kā zaļas krēpes. Pat kāda rudzupuķe tur
bij uzdīgusi, un viņas krūms ziedēja un kuploja katru gadu jo
vairāk. Tā daba bija iemīlējusi šo ēku, vilkšus vilkdama to
savos zaļajos un klusajos apkampienos. Lai neviens nevarētu
no ārpuses ieskatīties kūts iekšienē, tad kuplas vijgrieznes un
nātres bij aizaugušas priekšā viņas mazajam lodziņam, un
vasaru neko citu pa to nevarēja redzēt kā tikai šo nezāļu
ēnaino biežokni.

Arī putni kūti labprāt ieredzēja un viņā atrada patvērumu kā tie, kas atstāj mūsu zemi rudenos, tā arī tie, kas še paliek cauru gadu. Zvirbuļu plāpīgā un baros dzīvojošā cilts vija savus nemākslotos līdzus aiz jumta kārtīm un spārēm, un viņi tur dzīvoja, nebeidzamus tračus taisīdami un kaudamies ar strazdiem un paši savā starpā cauru vasaru. Sevišķi kūti bija iemīlējušas bezdelīgas, šie slaidspārnainie putni, kas dzīvo tikai cilvēku un lopu tuvumā. Ar viņu mūrētiem mājokļiem bija nosētas spāres no augšas līdz apakšai, un, galvas izbāzušas pa caurumiem, viņas ziņkārīgi lūkojās uz govīm lejā. Kad jūnijs nāca uz beigām, kūts un gubeņi bija pilni mazo putnēnu pīkstēšanas, kuņi plati atplēstām mutēm galēja uz barību. Kad dažreiz virs kūts parādījās vanags, visa putnu saime bija kājās. Vistas, kas kasījās ar izperētiem bērniem skaidienā, biedinošiem saucieniem tos sasauca zem ogu krūmiem, zvirbuļi uz vienu mirkli palikās klusi un salaidās ošu biežokņos, bet neskaitāms vairums bezdelīgu un citu sīku putnu pacēlās gaisā un kliegdami griezās ap vanagu un atlaidās tikai tad, kad viņš bij tāli aizdzīts aiz māju robežām. Vienīgi svētelis, kuņa lielais līdzs atradās kūts jumta vienā galā, palikās vienaldzīgs šai kņadā, stāvēdams uz vienas kājas, dziļos sapņos nogrimis, mirdzēdams spožajā saules gaismā.

Kad pienāca vakars un putni aizmiga, atmodās citi dzīvnieki, kas mājāja, dienu neredzami, kaut kur ēkas pamatos. Izlīda no savas alas sesks un devās klusās medībās pēc vistām un olām; ātri tecēdams un kustīgo purnu šurpu turpu grozīdams, tekāja ezis, un balti melns starp akmeņiem pazibēja sermulīņš.

Bieži vien šīs seska medības atstāja asiņainas pēdas, visas pārkostiem kakliem, no kuņiem bija izsūktas visas asinis. Kā visur dabā, tā arī kūtī dzīve balstījās uz savstarpējo cīņu, un tikai caur mūžos izstrādātu izmaņu glābās visas tās radības, kam kūts un pamati deva savu patvērumu gadu desmitiem cauri. Ikviens, kas kustas, mīlē juntu, un viņa dēļ

notiek tik daudzas sadursmes pasaulē. Uz kūti atgriezās nevien putni pavasaros, mēridami tālus ceļus, bet arī māju lopi katru vakaru. Tā bija pilna viņu nāves un dzimšanas nopūtu, un, bažodamies un citus bažodami, tie izteica radības lielo pazemību.

No tādiem pat kokiem kā kūts bija taisīta arī klēts, liela ēka divām telpām, vecu un kuplu ābeļu apēnota. Plats, it kā kāpšanai no pašas dabas radīts, akmens veida klēts priekšā, uz baltiem stabiem atbalsītā nojumā ar griestiem. Te pārļaboja visādus saimniecības rīkus dienās, kad lija lietus un nevarēja iet laukā. Vienā no klēts telpām atradās apcirkņi, no resnām priežu plankām taisīti, un vēl smaržojošus pēc rijas dūmiem še sabēra kviešus, rudzus, auzas un miežus. Tādās reizēs klēts stenderes apvija vēlām rudens puķēm, un apcirkņi drīz vien apputēja un nogrima savā mierā, glabādami visu to, kas bija audzis, briedis un nogatavojies laukos. Visi šie graudi, kas gulēja cieti cits citam blakus piespiedušies, bija it kā saules dzirkstis un nesa sevī auglības un dzīvības neizdibināmo noslēpumu, lai atkārtotu visas dabas lokveidīgo ritēšanu. No apcirkņiem nākuši, viņi, sējēju rokas nesti, bija nogūlušies zemes dziļumā, cēlušies augšā no tās kā zaļi asni, savienodamies ar sauli bija atkal kjuvuši par graudiem un, iziedami cauri rijas mokām un vētītāju šķīstītavaļ, bija atkal nonākuši apcirkņos. Tā tie ritēja no gada gadā, un visi mūži bija to tecēšanas nedzirdamā trokšņa pilni.

Reizi mēnesī no sudmalām atvestus še novietoja miltu maļsus, un ikreizes, kad tos atvēra, milti vēl bija silti, smaržodami katrs savu smaržu. Vai nu apslēpti rudzu apcirkņos, vai pakārti pie vērbalkiem, še glabājās dūmiem nokūpušie šķiņķi, žāvēta speķa gabali, brūni un labi nobrieduši rudzu maizes kukuļi, uz kuriem bieži vien bija redzams notupies kaķis, stundām ilgi uzmanīdams peļu caurumus savām zaļajām acīm. Lielas labības un mazas vētījamās un miltu liekšķerītes bija noliktas kaktos, un pie sienām karājās sētuve, miltu sietiņi, kas sijājās uz svētkiem, lai iznāktu smal-

kāka maize. Apsūbējuši karājās vaska rituļi, plauktos stāvēja sviesta vai medus podiņi, — un tā viss, ko deva kūts un lauki, še bija novietots. Tāpat kā pa visu dzīves gājumu krāta gudrība un pieredzējumi ir izsakāmi vienā teikumā, tā viss, kas bija audzis trīs simts pūrvietu lielajos laukos, sabira dažos apcirkņos. Izklieģto lielumu saspīest mazumā, bet ar visām lieluma īpašībām — ir cilvēcisko pūļu gala mērķis.

Otrā klēts telpa bija it kā vasaras istaba, un kad dzīvojamā ēkā sakurinātā maizes krāsns un saules karstums neļāva aizmigt, tad pārnāca gulēt še, kur arvienu valdīja krēsla un vēsums. Pēdējo vēl palielināja ozolu, ošu un bērzu zari, ko novietoja pie gultu pagalvjiem sestdienās. Pusdienas svelme veltī sitās pret sienām, nākdama pār laukiem, sētsvidu un koku galotnēm. Šajā klētī stāvēja skapji, dzelzīm apkaltas zajas lādes, tīnes un no saknēm vai liepas koka skalēm pīti meitu pūri, pilni palagiem, deķiem, vilnainēm un kreklēm. Pie griestiem karājās rūpīgi savērptas vilnas, pakulu un linu dzijas vai arī vēl nevērptu linu grīstes. Arī ratīņi no istabas pa vasaru bija atnesti šurp, lai rudenī istabās atkal iesāktu savu rūkšanu pie sprakstošās skala uguns.

3.

Nomīti cieti kā plāns pa Straumēnu māju pagalmu krustām un šķērsām gāja celiņi, un visi tie sākās no istabas, vīdamles uz visām ēkām. Gadu desmitiem ikkatru stundu še bija stāgājušas dažādas kājas. Šie celiņi bija redzējuši bērnu nevarīgos soļus, jaunekļu lidojošo gājienu, vīru stingro gaitu un sirmgalvju kāju lēno šjūkšanu. Straumēnu istaba bija pārdzīvojusi paaudzes, un pa tām pašām zemajām durvīm, kur uz saules sasilītā sliekšņa uzrāpies bērns pirmo reizi ar brīnumiem skatījās zaļajā Dieva pasaulē, pēc daudzam ziemām un vasarām viņš iznāca nevarīgs, vadīts pēdējā gājienā. Seno dūmu istabu pārbūvēja, un tā radās tagadējā, diezgan gaišiem logiem un diviem baltiem skursteņiem. Durvju melnās stenderes un palodas, kur dūmi bija iekodušies tik stipri, ka to pēdas nevarēja izdzēst ne vējš, ne lietus, liecināja par pagājušiem laikiem. Logu balti krāsotie slēgi un rāmji raudzījās no vienas puses uz ēkām, bet no otras un galiem uz laukiem. Visos gada laikos lauki nelielajās rūtīs meta savus atspīdumus — zaļus vasarā, dzeltenus rudenī un baltus ziemā.

Netālu no durvīm auga trejžuburains milzīgs kastanis, kas savus zarus plēta gandrīz gar visu māju, un viņš bija tik augsts, ka izveidoja zem sevis zaļu un krēslainu velvi. Te bija mūžīga ēna, un tikai reti saules plankumi še šūpojās, kastanīm vējā līgojoties. Ja mājas saimnieks vai saimniece, vai kāds no ģimenes mira vasarā, tad zārku nolika pēdējo naktī zem šī koka, un tā mironis raudzījās zaļajā kastaņa velvē, aiz kura tūlīt sākās zilā debesu velve.

Pa mazu verandiņu, kas bija jaunākā laikā taisīta, varēja ieiet saimnieku galā, kur bija četras istabas. Lielākā istaba pastāvīgi oda pēc jānuzālēm, jo bija paradums, ka tos val-

pagus, ar kuriem saimnieku un saimniecī vainagoja Jānos, pakāra pie sienām. Tā viņi tur stāvēja līdz nākamiem Jāņiem, kad tos pārmiņa pret jauniem. Vīrs gultas uz plaukta, ar ādu apvilktos dēja vākos, spožiem misiņa klambuļiem, stāvēja dziesmu un sprediķu grāmata un bībele. Senu dienu un paaudžu mantojums, tās bija nokūpušas melnas tāpat kā šķiņķi lielajā skurstenī. Visas lietas še bija taisītas no pašu kokiem, tāpat kā lielais ozola galds istabas vidū, un tās bija gabals Straumēnu māju kārtības un miera. Kad ap šo galdu svētdienas rītos ļaudis sanāca pātaros, vīri baltos kreklos izmetušies un gludi noskūtām bārdām un sievas no pūra lādēm izņemtiem lakatiem, kas oda pēc vaivariņiem, melnā bībele un dziesmu un sprediķu grāmata nonāca no plaukta galda. Desmit lapas gaŗo sprediķi lasot visi stāvēja kājās, un istabā ilgu laiku cits nekas nebija dzirdams kā Manceļa stingrie un sulīgie vārdi par grēcinieku mokām un baložu mīlīga dūkšana aiz loga būrī. Kad saimnieka mazais dēlēns, nevarēdams ilgo kājās stāvēšanu izturēt, noģība, viņu iznesa ārā zem ābeles un atdzīvināja, pēc tam sprediķis atkal turpinājās. Dažreiz šie sprediķi atstāja tik stipru iespaidu, ka vīri, kas pa nedēļu bija saimniekam ko nodarījuši, viņu nolūdzās.

Starp saimnieku un kalpu galu, taisni mājas vidū, atradās lielais melnais skurstenis, kur vasaru, lai istabas nesakarstu, ikkatrs pāris pie sava kāša vārīja ēdienu. Še uguns nekad neizdzīsa, un, ja mājās kādreiz šķiltavu dozēs vairs nebija pulvera, tad arvienu skursteņa ugunsкура pelnos atrada kādu kvēlojošu ogli. Rudens tumšajos vakaros, kad ceļš uz mājām vairs nebija saredzams, tās varēja nojaust pēc šī pavarda uguns, kas mirdzēja kā zelts caur plaši atvērtajām durvīm. Skurstenis pa ilgiem gadiem bija melni nokūpējis, bet debesis caur viņa galu vairs neredzēja vēlos rudenos, kad to no augšas līdz apakšai pilnu piekāra ar gaļu, desām un šķiņķiem un tad žāvēja paegļu dūmos veselu nedēļu. Še kūpinātā gaļa glabājās ilgi cieta un stingra, un viņu grieza kā sieru.

4.

Kalpu galā, lielā un plašā istabā, dzīvoja trīs ģimenes, gultas novietojušas katra pie savas sienas, ar galdiņu blakus un plauktiem, kur atradās šķīvji, bļodas un karotes. Visas citas mantas stāvēja ikvienam savā klētī, un koka krampji un aizšaujамie gādāja, lai durvis neatgrūž vajā vējš, jo svētums gulēja tajos laikos uz ikviena sliekšņa, neļaudams svešam paņemt to, kas viņam nepiederēja. Kalpu istabā ziemu pastāvīgi vārijās grāpīši, mezdami mutuliem gaisā siltus garaiņus, izplatot visapkārt dažādākās smaržas. Bērni rotājās plānā, drāzdami saviem nažiem bērnu arkus, ecēšas un citas darba lietas, tādā kārtā jau no mazām dienām gatavodamies let tēvu pēdās. Šinī istabā lielākais notikums bija maizes cepšana. Tad jau priekšlaikus no saimnieka gala ienesa milzīgu, no vissausākā priežu blūka izdobtu abru, kam bija pārsegts palags un virs tā biezas segas, lai maizei būtu silti un tā ātrāki rūgtu. Abru novietoja pie karstākā mūra, un drīz vien maizes gars mīklā atmodās, sāka dumpoties un celties uz augšu, apsegas kustējās, un abrā izlicās liels kūkums, it kā tur gulētu dzīva būte. Saimniece noņēma segas un palagus un papliukšķināja pa abras apaļo muguru ar laipnu roku, kā mēdz pliuksķināt pa valgu vai mīkstu plecu. Tad mīklai atstāja pāri tikai palagu, lai nemiers no vēsuma pārietu, un zem plānās segas varēja redzēt, kā tā pa abru mocījās, celdamās un krīzdama līdzīgi dusošām krūtīm. Visas saimnieces un sievu sarunas tad grozījās tikai ap to, kas abrā gatavojās, un ja tas bija ziemā, tad ratīņi nostāja rūkt, un viņas sagāja ap abru, paraudzīja, deva padomus, jo šie notika vienīgi sievietēm zināmas lietas un maizes radības.

vienai vai divām govīm, kuņas tikko varēja pavilkēt savus smagos tesmeņus, nākot mājās pusdienās un vakaros. Bet viņus visvairāk Straumēnos turēja senais mājas gars, ierastu darbu nemainīgā kārtība, un tam viņi kalpoja vairāk nekā saimniekam. Tas arī viņiem piešķīra neatkarību, jo kas tad saimnieks bija? Dievs viņus šē bija padarījis par augstāko rīkotāju, un viņš tiem tikai nodeva Viņa pavēles, un tās vajadzēja izpildīt, lai mājā valdītu kārtība un lauki un kūtis neatrautu savu devību, kas visus baroja.

Bērni un jaunie ļaudis, kas šē auga, bija mācīti bez skolas, jo vecāki ļaudis un vecākie viņiem sniedza tikai pārbaudītas zināšanas, ticējumus un parašas, ko kopš nezināmiem laikiem vecāki pasniedza jauniem kā ceļa lampu. Tā viņi auga līdzīgi kokiem vai atkal dila ejot caur dienām un gadiem, kā dilst lemeši caur zemi ejot. Šē izcēlās arī strīdi un nesaskaņas, bet visi apvainojumi sadzija tikpat ātri, cik ātri apvelkas ar jaunu mizu kokam cirsta vāts. Cilvēks nebija viens pasaulē, bet viņš bija no ļautrās cīruju cilts, un kā tie no rītiem pacēlās dziedādami pretī debesīm, tā ļaudis no rītiem ar dziesmām cēlās pretī darbam. Viņi domāja vienādi un ticēja vienādi, un caur visu tautu gāja tā pati skaņa, kāda iet caur labi noārdētu podu, ja viņam piesit ar roku.

Starp kalpu klētīm atradās arī piedarbs, kur stāvēja rati, arkli, ecēšas un visi citi saimniecības rīki un to daļas, sagatavotas jau gadiem uz priekšu. Kamanas un ragus bija uzvilktas klētsaugšā, un tās tur gulēja apputējušas līdz pirmajam sniegam. Šur tur starp šīm lietām varēja redzēt darba rīkus, ko vairs nelietāja, jo citi labāki bija stājušies to vietā. Tā viņi tur stāvēja kā mūzeja priekšmeti, aizmirsti, salauzīti, pa pusei ķirpju saēsti, un, kad tos kādreiz izvilka dienas gaismā, ļaudis par tiem runāja kā par mīļiem aizgājējiem, kas nekad vairs necelsies augšā. Tā pamazām iziet no apgrozības lietas un vārdi, un kaut gan mākslīgi izmesti tiklī viņus izzvejo no tumsas un satumsušām atmiņām, viņi vairs

nevar pāiet, jo to dvēseļu gaviļes, kas tos radīja un nesa, ir aizskanējušas.

Straumēnu mājām sevišķu mājīgumu piešķīra dzirnas, kas atradās priekšnamā, un mazais, pa pusei apīņiem aizaugušais lodziņš bija arvienu apputējis miltu putekļiem. Še gan vairs nemala lielu maļamo, bet kad gribēja izcept kviešu maizi, visgarzīgāko maizi no pusmaltiem graudiem, tās atkal ierūcās. Tās griezās arī, kad gatavoja pūтели, kur sajauca kopā izmērcētus un tad labi izžāvētus griķus, zirņus, kviešus un auzas un pa pusei tos samala. Tad tos sajauca rūgušā pienā un baudīja karstās vasaras dienās. Dzirnas rūca klusu un mīlīgu rūkšanu, kas līdzinājās baložu rūkšanai. Viņu tomēr dzirdēja visā mājā, un likās, ka vecais mājas gars tur apmierināts dudina, pie galda sēdēdams. Meitas maļot arvienu dziedāja, un tāli pa pagalmu skanēja dzirnu rupjā balss, kam kā apinis vijās apkārt dziesma. Bija nostāsts ar šīm dzirnām, ka meita kādreiz maļot aizmigusi. Māra gaļām iedama ieskatījusies pa mazo lodziņu un samalusi visu maļamo. Meitai atmostoties bijis brīnums, bet tikai pēc zelta naža, kas bijis aizmirsts galdā, viņa uzminējusi dievišķīgo malēju.

Kaut arī Straumēnu māju zeme bija auglīga, to labklājība tomēr izauga no grūta darba. Lai gan putekļi, ar kuriem apklājās to iedzīvotāju miesas, bija tie paši lauku putekļi, taču nedēļu beidzot ikviens jutās noguris ne tik daudz no darba, kā no netīrumiem, ko atstāj aiz sevis katrs darbs. Tāpēc pirts bija vismīļākā ēka Straumēnos, un te to pielīdzināja baznīcai. Un tiešām, baznīcā varēja ieiet tikai caur pirti, kurā miesa nolika savu smagumu, un vienīgi pēc tam gars spēja ieiet svētdienas lielajā un gaišajā baznīcā.

Pirts atradās nost no citām ēkām, vecu vītolu paēnā, pie upītes, kas tecēja gar mājām, ievīdamās pļavu nepārredzamā plašumā. Te bija priekšīņa, nolemta drēbēm, bet aiz tās pa zemām durvīm varēja ieiet pašā pirtī, kur bija tumsība, un mazais lodziņš apspīdēja tikai nelielu laukumu, derēdams vairāk dūmu iziešanai nekā gaismas ienākšanai. Tikai at-

veņot plati durvis, varēja redzēt lielo, no zemes akmeņiem sakrauto krāsni un melnas lāvas gar sienām, ķipjus un plato ozola koka baļļu.

Pirts kurināšana sestdienās bija vectēva uzdevums un kad dūmi sāka kāpt ārā pa durvīm un lodziņu, izklīdzdami vītulu zaros un pazarēs, mājas ļaudis zināja, ka darbiem jāmet miers. Nojūguši un paēdinājuši zirgus, pirmie ieradās vīri ar slotām, divieļiem un baltiem krekliem padusēs. Kad visi bija sagājuši pirtī un durvis un lodziņš bija notaisīti cietī, trīs vai četri ūdens pilni ķipji, uzlietī sakarsušiem krāsni akmeņiem, radīja svelmainu garu, pret kuŗu nieks bija viskarstākā pusdienas bezvēja saule. Vīri vaidēja gulēdami uz lāvām, pērdamies bērza slotām, un viņu vēdieniem nāca līdz vēl trīskārt karstāks gaiss. Viņi sprieda, ka ja sutīgā svelme klūgas padara lunkanas, tad tādas tā spēš padarīt arī miesas. Un tiešām šis karstums izdzina sāpes no krustiem, mugurām un kājām, un kad vīri iznāca priekšīņā sarkanām miesām, kas bija aplipušas bērza lapām, un izgāja laukā atpūsties un apļieties ar aukstu ūdeni, viņi jutās kā atjaunoti. Jaunie vēl aizskrēja izvērtīties rasainajā pļavas zālē vai izpeldēties upītē, un labi izmazgātie un izvelētie, šķīstu mirdzumu starojošie līnu krekli, tīrajām miesām uzvilkti, vēl vairāk padarīja ļaudis mundrus, laimīgus un draudzīgus. Un tā, lēni soļodami un sarunādamies, viņi gāja uz istabu, un viņu mierīgie stāvi pārvērta vēl mierīgāku pļavu un lauku mieru.

Pēc vīriem nāca sievu un bērnu kārtā. Tad gars bija lēnāks, bet pāršanās ilgāka, un bērni skaņi brēca, kad mātes tos nolika uz ceļiem un mīlīgi nopēra lapotajām slotām. Caur sutīgo gaisu tikko bija saredzamas vecu un jaunu sieviešu miesas, pār kuŗām sitās slotas un lija ūdens, padarīdams slapjus matus, kas platiem pielupiem līpa pie pleciem un mugurām. Kā tas jau parasts, kad sievietes paliekas vienas pašas, sarunas še bija vajīgākas, it īpaši vecākām sievietēm, un meitas kaunīgi nogriezās tumsā. Kad pāršanās bija galā un meitas aizskrēja atvēsināties upītē, likās, ka viņu stāvi ir

izauguši no pļavām tāpat kā puķes, jo šī pļavainā un lēzenā zeme un šie stāvi bija vienas un tās pašas piemīlīgās sievišķības pilni.

Kad saimniece ar citām sievietēm atgriezās no pirts, viņas radītā labsajūta ienāca arī istabā. Sietiņā sabērtas galdā parādījās rupjo kviešu karašas, nesen no krāsns izvilkta, un tām uzsmērētais sviests kusa. No meitu sejām pamazām nodzisa pirts sarkanums, kā nodziest rietu sārtums pie vasaras debesīm, tikai no viņu locekļiem arvienu vēl plūda skaidrs siltums. Lai sarunas aizgāja kur aiziedamas, tās arvienu atgriezās uz turieni, kur veco vītolu ēnā snauda pirts, mūžīgās Māņas miteklis.

5.

Straumēnu saimnieks bija pusemūža vīrs, un kā priedes vai bērzi biežā mežā aug taisni pret debesīm, vēju neizlocīti, tā arī viņš bija audzis vecu paradumu, ticējumu un zināšanu biežoknī, un nekāda vēsma viņu nebija noliekusi sānis no parastās gaitas. Visas tās īpašības, kas piemita citiem viņa pagasta saimniekiem, piemita arī viņam, tikai stiprāk izteiktas. Viņš nebija tik dievticīgs, lai viņu varētu saukt par svētuli, ne arī tik mantkārīgs, lai viņu varētu dēvēt par skopuli. Savus pienākumus pret Dievu viņš izdarīja tikpat kārtīgi kā savus maksājumus muižai, no kuŗas tikai nesen viņš bija vajā ticis. Tā viņš darbojās savās mājās un ārpus tām, mīlēdams apaugt ar visu, ko varēja dot viņa lauki. Un grūti toreiz arī bija iestīgt kādā galējībā, jo visas mājas bija it kā sasietas ar vienu ķēdi, un ikviens ticēja apkārtējo lietu nemainībai un mūžībai, un celiņi, kas krustoja mājas pagalmu, likās tikpat neiznīcīgi kā Putnu Ceļš, kas naktīs krustoja debesu velvi. Kaut gan Straumēnu saimniekā bija savienoti

visi apkārtnes tikumi un netikumi, viņš tomēr nevienam no tiem nedeļa pārsvaru, un tādā kārtā tie svaru kausi, kas ir likti ikvienā cilvēkā, viņa atradās pastāvīgā līdzsvarā. Viņa nosvērto spriedumu dēļ viņu visi cienīja tāpat kā viņa zirgu, ar ko tas jāja vai izbrauca.

Kas tic, tas būs redzējis mīlo Māru pusdienas laikā stēdzamies. Viņas zaļā zīda lakats tai dziļi novilkts pār acīm un neļauj labi saskatīt ne seju, ne gludi sasukātos matus. Un kad viņa tā iet, ar vienu roku drusku pacēlusī savus bārkstainos svārkus, liekas, ka ikdienišķa sieviete aizsteidzas savās gaitās. Bet kad viņa iet gaŗām ganāmam pulkam, kas guļ dienas dusu kuplo bērzu pavēnī, govīs viņu uzreizī pazīst, pieceļas un īdēdamas nāk tai klāt un nolaiza viņai rokas savām asajām mēlēm. Ikvienai viņa izdala pa zāju kušķītīm, kas saplūktas pa lauku un ceju malām. Kad viņai gadās ieiet istabā, kur pusdienas laikā ļaudis guļ dienas dusu, viņa tiem uzlaiž vēl cietāku miegu, kā magoņu sulu, un padara pusdarītos darbus un aiziet atstādama kādu piemīņu: brīnumzīlu rudzupuķu pušķi māla krūzē uz galda, sudraba grābeklī sēsvīdū vai pār bārenes gultu zīda sagšu, rakstītu visiem debesu rakstiem. Ikvienam būs gadījies iet vasaru pa laukiem savā nodabā. Piepeši, nezin no kurienes nākdama, jūs apdveš salda liepu ziedu smarža, kaut gan apkārt ir klajums un neredz neviena koka. Vai viņa nāk no bitēm, kas bariem dodas pāri? Neredzama jums ir pagājusi gaŗām Māŗa liepziedu smaržas mākonī.

Tāda bij arī Straumēnu saimniece, kas, ienākdama Straumēnu mājās, atnesa sev līdz nevien pilnu piedarinātu pūru, bet arī pūru pielocītu visjaukākīem tikumiem. Pie tiem Straumēni arī spīrdzinājās, kā spīrdzinājās ļaudis pie vēsas ūdens akas. Ar saimnieces rūpību raibas rozēs šūpojās dobes istabas priekšā jūnija un jūlija vējos, un krāšņas ģeorgīnes padarīja vēl krāšņākus Straumēnu rudeņus. Apīpi, vīdamies ap verandu, uzkāpa līdz pat jumta mugurai un tikko dzirdami sīta savas zaļās galvas ārā pie loga rūtīm. Bet vi-

ņas lielais govju pulks bija viņas īstā valstība, un lai cik labi arī bija tās ziemu paēdušas, cik treknā zālē tās arī ganījās vasaru, saimnieces balsi dzirdot, viņas pacēla galvas, un jēri atstāja mātes un saskrēja ap viņu. Viņa zināja zāles pret visām slimībām, salasīdama tās pa grāvjiem un ežām, un saslimušās govīs pienāca pie viņas un nealzgāja, pirms tā viņām nebija palīdzējusi. Tīri apgērbtus viņa turēja savus bērņus, ar dziesmām tos iemidzinādama un ar dziesmām uzceldama, un viņas roka vēl kustināja šūpuļa liksti, kaut arī viņa pati bija iemīgusi. Viņa nerunāja daudz, bet izteica visu ar skatu, un labvēlība lidoja kā liepziedu smarža ap viņu. Viņa gaiši visu redzēja un aptvēra, un viņai nevajadzēja daudz pie kādas lietas piedurties, lai tā iegūtu pavisam citu izskatu, un viņas lēnā roka arvienu gāja pāri tam, ko bija cēlis vīra stingrais darbs. Tā saules iededzinātām klajumam let pāri vēsma ar lietus mākoņiem, un zāle zajo, zied puķes, un ūdeņi burbuļo, kur tecējusi to mitrā ēna.

Ja cilvēks apmetas kādā zemes stūrī uz dzīvi, viņš, papildinādams zemes auglību, papildinās arī pats. Tāpat kā nazim vajadzīga galoda, pret kuŗu trinot tas paliek atkal ass, tā arī cilvēka gars asinās pret zemes lietām trinoties. Dzīves kāpieni ir gara kāpieni, un uz tiem nosēdies cilvēks tālāki redz. Ikvienu laukos nodibināta mājvieta nav tikai jaužu patvērumš vien. Ap to salasās ne tikai putni un dzīvnieki, bet arī pa pasaules telpu kļīstošie gari še nolaižas, ieraudzījuši ēku pelēkās muguras, jo Dievs nespētu savu vientuļību panest, ja Viņam nebūtu par ko gādāt. Tāpēc ikvienu māja nav vienīgi mūra, akmens vai koka mākslīgs kopojumš, tā pārvēršas Dieva pirmā patversmē, un tikai no tās Viņš iet uz baznīcu.

Tā skatījās uz savām mājām Straumēnu saimnieks un viņa saime, paši to nenojauzdamī. Gadī, kas lēni skrēja, un vasaras, kas ilgi kavējās, nobriedināja viņu sirdis un prātus līdz gatava augļa pilnībai un nobirdināja tos zemē, kad laiks bija nācis. Bet zaju velēnu Straumēniem kapos bija mazāk

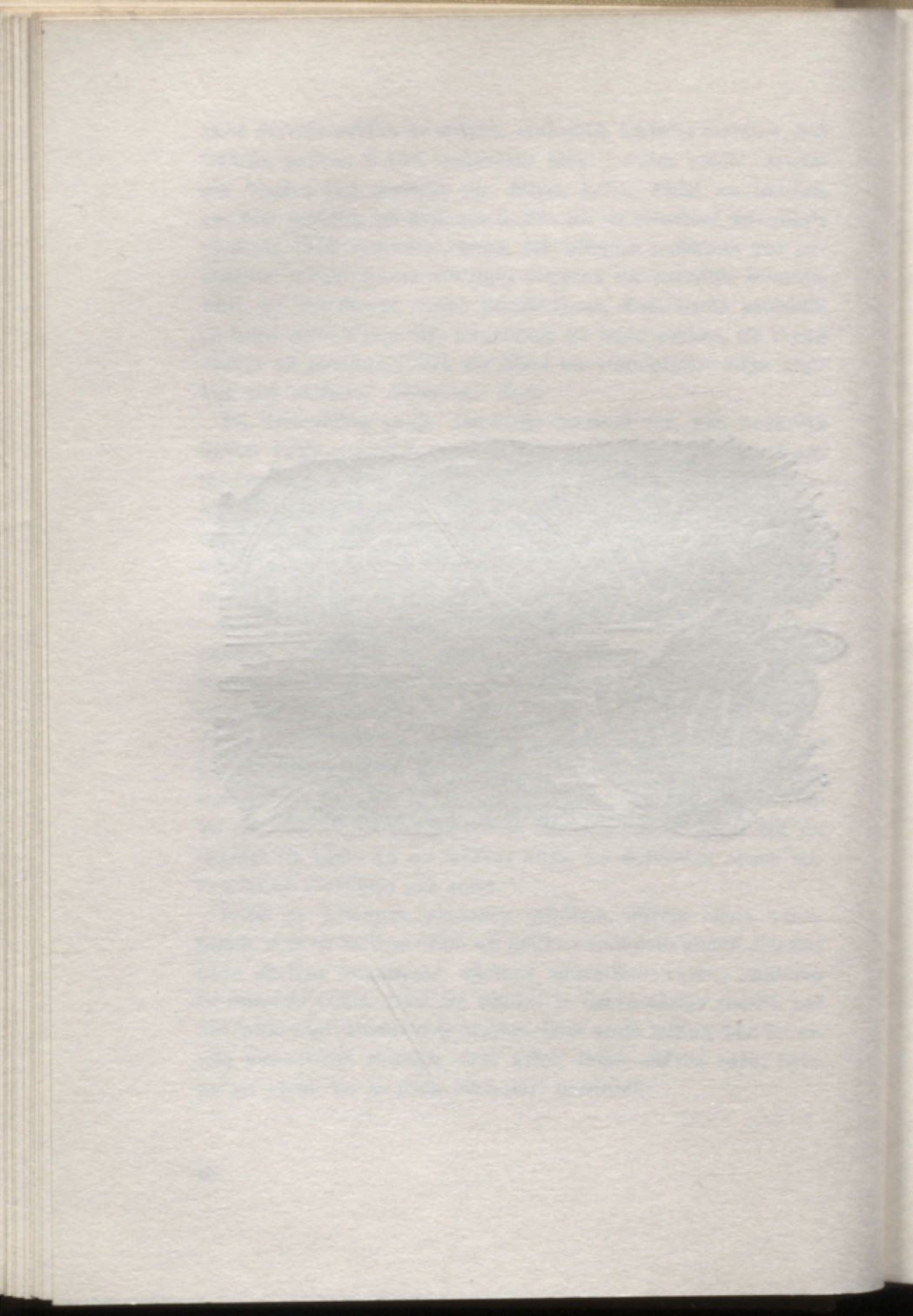
nekā dzīvajo mājās. Ja debesu saule bija kādreiz mainīga, tad iekšēja gaisma nekad nemitējās šiem ļaudīm spīdēt, ļaudma visiem ilgi turēties pie dzīves koka. Puiši un meitas, kas bija izgājuši no šejienes tautās un uz citurieni, mazākais vienreiz gadā atbrauca ciemā, lai izlūgtos padomus vai paskatītos druvu, dārzu vai lopu augšanā un parādītu saimniekam un saimniecei savus pēcnākamos. Zem ozola sētsvidū, pa kuŗa zariem viņi bija kāpelējuši kā mazi puikas, tie tagad sēdēja kā pieauguši vīri, un dūmi no viņu pīpēm kāpa augšup par mūžīgas saderības zīmi.

Tā Straumēnu māja, laizdama pasaulē tos, kas nevarēja ligzdā vairs noturēties, pārvērtās avotā, no kuŗa uz visām pusēm izgāja tikumi, piemēri un labas pamācības un, pārkāpdami pagasta robežas, aizstaigāja līdz attālākām Zemgales malām. Un kad bijušie Straumēnu ļaudis pēc gadiem vairs nepazinās, viņi viens otru pazina pēc goda prāta, kas staroja no viņu pierēm.

Kā augstāka galotne vispirms uztveŗ mieru, kamēr sīkas pazares vēl kustas, pilnas aizskrējuša vēja atskaņu, kā uztrauktam pūlim iedveš savaldību viena vīra rāmums, tā Straumēnu rīcība iedvesa paļāvību apkārtnes dabas un dzīves sajukumos. Un tiešām, kad skatījās uz šo māju no viņas tālāko lauku robežas, un kad pēc tam aplūkoja visas citas mājas, tad, kaut gan skursteņi visām rāmi kūpēja, bet ne no vienām dūmi nepacēlās tik mierīgi kā no Straumēniem. Viegli zili un skaidri tie cēlās kā no labības kūļa, ko dedzināja senos laikos lauku dievībām par godu.

Kopā ar Lielupes pavasara plūdiem, jūnija siena vezumiem, rudens labības orēm un malkas vedējiem ziemā, ieiesim caur diviem augstiem akmens mūrētiem vārtu stabiem Straumēnu mājā. Labi un tīkami ir Straumēnus redzēt, bet vēl labāki un tīkamāki ir izsekot tiem gada laikos, kas kā senās kuļmašīnas griezēji zirgi griež dabas dzīves ratu, iedami pa vienu un to pašu loku pāri pasaulei.

1.

Straumēnu māju ļaudis arvienu zināja, kāds būs nākošais gada laiks, jo gada laiki dzimst viens no otra, piešķirdami pēcnākamliem daudzas savas īpašības. Sals un sniega kuplums ziemā norādīja uz saules karstumu un druvu kuplumu vasarā. Un šogad ziema bija visādu labu nozīmju pilna. Sniegs, kas bij uzkritis Mārtiņos neredzētā daudzumā, turējās visus mēnešus, un saimnieks lika to nobirdināt no ābeļu zariem, lai tie nenolūztu. Marts jau nāca uz beigām, bet saule tikai slidēja pa bālajiem klajumiem gluži nespēcīga. Jūmti baidījās pilēt, un to muguras vēl arvienu bij līdzīgas balto lāču murgurām.

Šodien saimnieks agri uzmodināja gājējus, jo bij jāpārden mājā pēdējais malkas vedums no trīsdesmit veršku tālajiem Vecmuižas mežiem. Izgājis ārā, viņš pārsteigts apstājās. Māju koki šņāca smagi un mitri, dienvidus vakaru vēja locīti. Pa nakti tas bij pamodies un atskrējis šurp, plati plandīdamies pār laukiem, it kā gribēdams dzīšus aizdzīt projām sniegu. Straumēnu saimnieks sāka klausīties. Tumsā jūmti reti un dobji pilēja, un kad viņš paņēma rokā sniega piku, tas bij zirnains un likās, ka izirs. Tas vairs ne-

gurkstēja zem kājām, bet kājas bruka tam cauri līdz pat zemei, kad saimnieks nogāja no ceļņa. Viņš šaubījās, vai maz doties ārā no mājas, bet uz ceļiem sniegs bij cieti nobraukts un mēslains, un šodien tas vēl varēja noturēties. Līdz ko izveda no staļļa lielo ērzeli, tas skaļi izviedzās, galvu pret vakariem pacēlis, sajuzdams nāsīs pavasaļa dvasu. Drīz vien piecējas ragavas izbrauca no Straumēniem. Zirgi, sprauslādami un pakajējās kājas gaisā sviezdami, devās uz lielceļa, un dzenaukšu trāna smaka skrēja tiem līdz.

Lai gan ziema turējās ilgi, Straumēnu kūti jau sen bij pavasaris. Ikkatru rītu saimniece še ienākdama atrada kādu brūnu vai raibu telēnu guļam blakus vārgajai mātei un valgu, skaidru skatienu raugāmiēs apkārt. Kad saimniece ieradās, govs pūlējās piecelties, skatīdamās te uz viņu, te uz telēnu, it kā gribēdama pievērst uzmanību jaunajai dzīvībai. Bet saimniecei tas nemaz nebija vajadzīgs, un uzmanīgām rokām viņa pacēla to kājās un pielika viņa purnu pie govs pupiem, un tas sāka zīst, paklausīdams visas radības mūžīgam ieradumam. Tas nezināja, bet nojauta, kur burbuļo dzīvības siltie avoti.

No rīta līdz vakaram virtuvē tagad kūpēja un vārījās grāpjos dažādas zāles, ko saimniece bij salasījusi vasaru pa pļavām un ežmalām — šiem gadījumiem. Tās stāvēja maisīņos sabāztas skapju augšās. Kaites, kas lopiem radās, izārstēja to lauku stādī, kuros viņi ganījās. Bērni priecājās par katru jaupiedzimušu telēnu, jo tad viņi dabūja baudīt pirmpienu, kas savārījās, krāsni ielikts, biezs un trekns ar brūnu virsu.

Pāris nedēļas veci teļi stāvēja atšķirtī sevišķā aizgaldā, un tāpat kā visām radībām, kas kūti piemīta, viņiem tikai ēšana bija prātā. Durvīm atveņoties noteiktā laikā, visi kūts iemītnieki sakustējās. Zirgi bubināja, govis idēja, teļi žēli māva, un aitu skapajā brēkšanā iejaucās jēru smalkās balsis. Un kad viņus visus apmierināja, kūtī nekas cits nebija dzirdams kā gremošanas salda un vienmuļīgais troksnis. Vi-

siem lopiem skaitā uz pusi pavairojoties, arī kūts metās siltāka, jo te saplūda kopā tik daudzas dzīvas dvasas. Visblezākā un viskustīgākā bija aitu aizgaldā, kur, pavasarim nākot, jēru pieradās trīskārtīgi. Viņi gan zīda, gan badījās, un kad nakti pa mazo lodziņu iespīdēja mēness, viņi, atminēdamies savas cilts kādreizējo dzimteni, lēkāja pār mierīgi dusošām vecām aitām, it kā tās būtu kalni. Gadījās, ka jēri pazaudēja savas mātes, un tad kūti sacēlās brēkšana, kas aizskanēja līdz pat istabai. Kalpu Jēcis, mazrunīgs un tūlīgs sešpadsmit gadus vecs puika, pieķērās aitām vairāk nekā cilvēkiem. Viņš sev uztaisīja aizgaldā guļas vietu, pavadīdams savas naktis starp šiem mierīgajiem lopīņiem. Viņam nekas nebija patīkamāks par to, ja nakti aitas viņu plūca aiz matiem, kasīja ar kājām un jēri lēkāja pāri. Vājākos viņš paņēma pie sevis zem apsega, un drīz vien tie tā pie viņa pierada, ka paši līda tam klāt. Jēcim bija kaut kas kopīgs ar šiem sprogainajiem radījumiem, un tās bija viņa nekustīgās, dzelteniem plankumiem izralbotās acis. Viņš neko tuvāku par tieksmēm uz aitu aizgaldā nestāstīja, jo arī pats nezināja, kamdēļ tas tā notikās. Nakti viņš bieži gulēja vajējām acīm, klausīdamies lopu nopūtās un to rāmajā elpošanā. Tad viņš novēroja, ka viņi pilnīgā miegā guļot piepeši iebrēcās, uztrūkās kājās un atkal aizmīga. Dažreiz viņu miesas notrīcēja, kā tās notrīc, kad tām sit ar pātāgu. Varbūt Jēci pilnīgi neapzinīgi saistīja tas bezgalīgais padevības plašums, kas bija jūtams kūti, un kurā lopi peldēja paši, neredzēdami tam gala. Varbūt viņu paslepeni pievilka dzīves spēka varenums, ko var skaidri manīt, kad tumsā lielu dzīvnieku sāni ceļas un krīt, un viņš pats jūta savu spēku neskaitāmi pavairotu, gulēdams tiem blakus. Varbūt arī, ka viņš pārāk agri bij sajutis visu cilvēcisko pūju veltīgumu, zinādams, ka pār četrkājaino, kā arī divkājaino radību spīd viens un tas pats cirvis, kuŗu neviens nevar novērst. Baidzot viņa miesa tā bij piesūkusies aitu smakas, ka tās nebaidījās no viņa un turēja to par savējo.

Dienvēdus vakaru vējš, kas pa nakti sacēlās, bij atdzinis

šurp arī biezus un tumšus mākoņus, un zemi, pilni mitruma, tie lieliem blāķiem vēlās pār debesīm. Ap pusdienas laiku atspīdēja saule, un skaļas ūdens strūklas sāka skriet lejup netīkvien no jumtiem, bet arī no sētsvidus kalniņa netīra strau-me, visādi izlocīdamās, devās uz kūtsgala bedri. Ūdeņi bij atmodušies un meklēja sev ceļu. Jo tas ir viņu liktenis, ka tie baidās palikt vieni un, cīnīdamies ar visādām pretvarām, grib saplūst kopā. Kad skatījās uz lauku, varēja redzēt, kā saule ēd sniegu, un visu laiku tas ir un krita, un vietām velēnu melnie gali jau rēgojās laukā. Zemākās vietās bij redzami dzeltenī plankumi, it kā lācis tur gulētu. Izejot laukā varēja dzirdēt tikko manāmu skanēšanu, kas cēlās sniegam sairstot.

Šīs pirmās pavasara dienas galšums atstarojās arī sejās, un sievietēm drāniņas vairs nebij uzmauktas pār acīm uz kūti vai klēti ejot, bet bij atvilktas pakausī, un vējš svabadi plivināja matus. Sētsvidus jautrajās čalās iejaucās vīstu kladzināšana; gaiļi pastaigādamies kūts priekšā, dziedāja tik skaņi, ka viņu dziesma aizskanēja līdz kaimiņu mājām. Juntu sniegs nevien kusa, bet vēlās ar troksni lejup, un to muguras kūpēja kā zirgu muguras, kad no ūdens iznākuši tie žāvējas saulē. Saimnieka puika, kas bija uzkāpis istabas augšienē, noskrēja lejā skaņi kliegdam: „Ūdens!” Un tiešām, laukā bij redzama sudrabaina lāma, un vējš tur jau tirināja nelielus vilņus. Vectēvs bij gluži nobažījies, jo ātra

sniega kušana nevēstīja neko labu. Daudz ko piedzīvojis savā gaŗajā mūžā, viņš paredzēja lielus plūdus.

Malkas vedēji, kas parasti atgriezās vakarā, pārbrauca tikai vēlā naktī un ar gluži nomocītiem zirgiem. Sniegs uz ceļa bij galīgi iziris, zirgiem kājas muka cauri, un tagad tie stāvēja sētsvidū nodūruši galvas, putās sabraukti. Nakts bij pilna blāvas mēnesnīcas un biezas miglas, vislielākās sniega ēdējas. Tā nebij klusa nakts. Miglā bij dzirdama neredzamu ūdeņu tecēšana, tie čurkstēja visās malās. Klēdza dažādi purva putni, kas, vienā dienā atskrējuši šurp, blandījās lielajā miglā. Lielupes otrā krastā skaņi rūca strauts, kas, piepeši ticis vajā, gāza tagad upē mālainus ūdeņus. Kaut kur tālu vaidēja ķīvītes, un brīžiem lieli putni laidās mājām pāri. Vēja nebija, bet siltas gaisa strāvas pašas uzplūda un atplūda, jo arī debesis bij pilnas nemiera.

Straumēnu saimnieks, kas kājām pa irstošu sniegu bij nogājis trīsdesmit veršķu, nevarēja aizmigt, jo istaba bij pilna mēness gaismas, un gulēdams viņš skaidri dzirdēja visas ārienes skaņas. Bez tam šādā naktī bij neizskaidrojams uztraukums, kas zagās iekšā pa durvīm un logiem, cauri sienām, dzīdams projām miegu. Sētsvidus bij gaiši pārredzams līdz ar kaķi, kas kūts priekšā slaistīdamies nežēlīgi paudēja. Zosis lāstos dadināja, un suņi rēja pa visām mājām. Viņiem patikās galdāmās kņadas, jo, ka tur nebūs bēdu, to viņi gaiši nojauta.

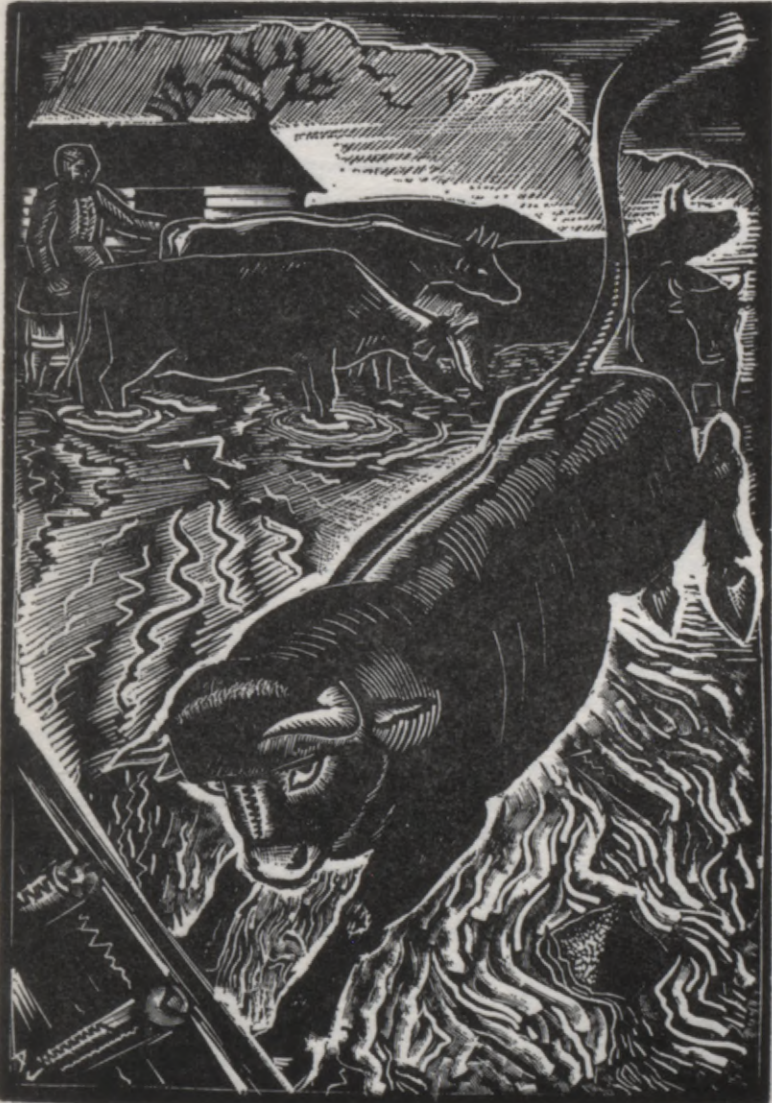
Uz rīta pusl laiks nomācās; siltuma apņemtie mākoņi atvērās, un biezs lietus stāvām straumēm sāka līt vecajā sniegā, urbdams un kausēdams, līdz tas izgaisa dažās stundās. Kad Straumēnu ļaudis atmodās, viņi redzēja tikai vēl ledu pļavās un šur tur uz laukiem netīru sniegu. Reti izlijuši lietus padebeši viegli kā pūkas peldēja gaisā, kas bija pilns neredzamu cīruļu un dzirdamu dziesmu. Gatuvē, blakus vecajiem vītollēm, stāvēja dažī apgāzti, ūdens dziļumā kustīnādami savu zaru brīnišķīgo audumu. Vārna, galotnē no-metusies, ilgu laiku brīnīdamās skatījās savā atspīdumā un

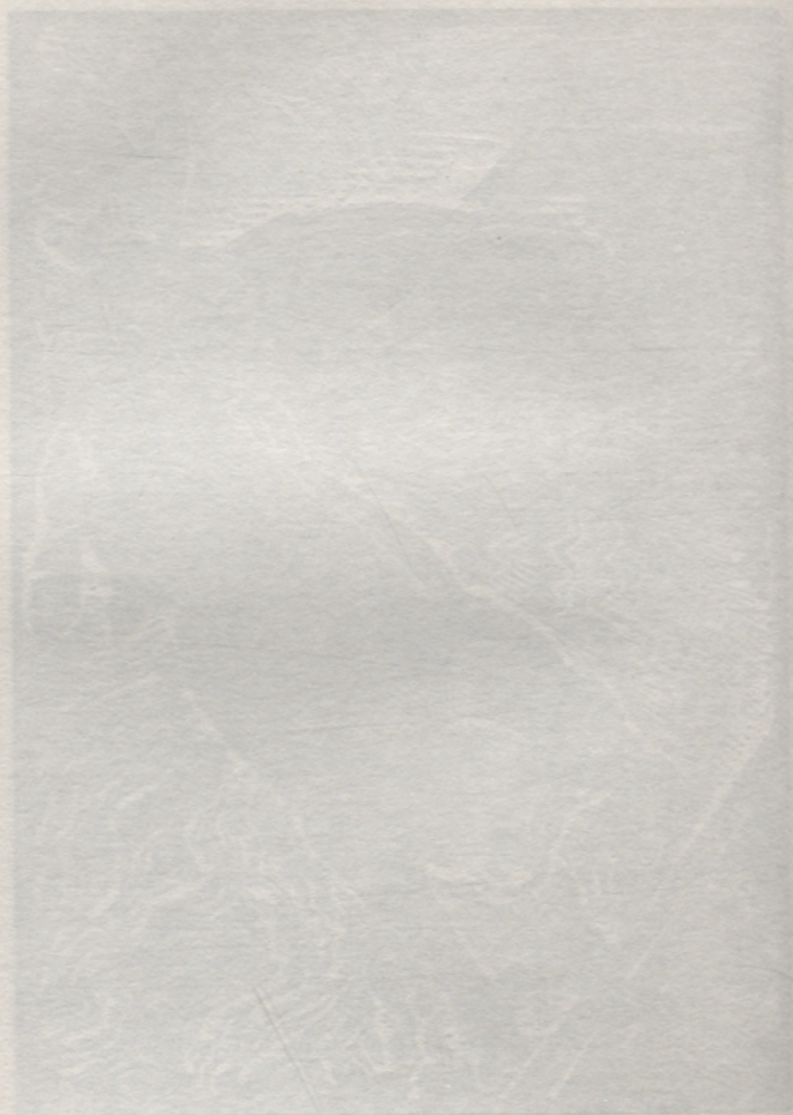
beidzot aizskrēja skaņi brēkdama. Lielupes ledus izskatījās slimīgi zilgans un, pacelts uz augšu, vijļveidīgi šūpojās, spēcīgas apakšstraumes cilāts. Bet tas vēl turējās. Neskaitāmi strautiņi, izrāvuši dziļas gravas, drāzās Lielupē, kuras otras puses stāvais krasts tagad līdzinājās ūdens slūžām, kam pāri krīt vijīgu straumju vijas. Šie strautiņi visi skrēja no laukiem, saliedami Lielupē savu auglību, lai uzplūzdama tā to savukārt iznēsātu pa apkārtējām pļavām.

Saimnieks lika izvilkt no šķūņa laivu, ar kuru parastī brauca no istabas uz kūti, jo Straumēnu sētsvidus pārplūda katru pavasari. Bet tagad jau pašā plūdu sākumā ūdens, pārplūdinādams visu gatuvī, sniedzās līdz sētsvidum. Sunī, kas bij paraduši skriet pa laukiem, piespiesti dzīvot mājas pagalmā, dikti rēja, stāvēdami ūdens malā, it kā gribēdami ar savu riešanu to aizbaidīt projām. Bet tas tikai lēni kāpa arvienu augstāki, skalodams gar malu grūžus un skaidas, ko bij pakēris un nesis līdz savā plūdumā.

Mājās visi bij uztraukti, bet tas nebij bēdu uztraukums. Vīri pīpes kūpinādami, un sievas, sēdēdamas pie ratiņiem, stāstīja bezgalīgus stāstus par dažādiem plūdu notikumiem, jo visi bija šajā apvidū auguši un paši daudz piedzīvojuši un dzirdējuši. Daudzi notikumi bij gadījušies priekš senseņiem gadiem un, iedami no mutes mutē un gludinādamies, bija sasnieguši beidzot to veidu, kam nekas nebij ne pieliekams, ne atņemams. Tā stūrainu akmeni, ko upe atrauj savā iztekā, ūdeņi veļ pa dziļo gultni un gludina to gadu simteņus, līdz tas iegūst olas maigo apajumu.

Drīz vien pēc pusdienas laika puikas, kas bij nepacietības pilni un gribēja pasteidzināt visus notikumus, cits uz muguras, cits uz galvas, devās no istabas augšienes, kur pleloga tie vēroja apkārtni, pa trepēm lejā, skaļi kliegdami: „Ledus iet!” Tālumā tiešām bij dzirdami dobji brīkšķieni. Ūdens, pastāvīgi celdamies, kaut kur bij izlauzies virspusē, un liela ūdens straume krākdama un griezdamās bruka le-

dum virsū, to lauздama gabalu gabalos, kas devās uz priekšu celdamies, krizdami un laistīdamies saulē.

Netālu no Straumēniem, vienā Lielupes krasta augstākā vietā stāvēja vecas vējdzirnavas, griezdamās dienām un naktīm un maldamas saviem rūcošiem akmeņiem labību, kas auga šajos Dieva svētītos laukos. Turpat pie tām atradās nolieja. Līdz ko ūdens, kāpdams arvienu augstāk, bij šo vietu sasniedzis, tas aulekšojoša zīrga ātrumā drāzās pļavās ar tādu rūkšanu, kas pārspēja ledus brīkšķēšanu. Lieli ledus gabali, griezdamies kā dzirnu akmeņi, nolieca vai nodrāza visresnākos alkšņus, brukdami pāri to galotnēm. Dažās stundās viss plašais klajums bij pieplūdis mālaina ūdens, kas še bij saskrējis no leišu un Zemgales treknajiem laukiem. Visā līdzenumā bij radušās atsevišķas ūdens straumes un kritumi, kas rūca un mutuļoja, un ļoņoja arvienu tālāki. Ap Straumēnu gatuves vītoliem aizturētais ūdens krāca kā sudmalu slūžas, liedamies caur to dobainajiem vidiem.

Tagad Straumēnu ļaudis pārdzīvoja patiesas bailes, jo pludas bij tik lielas, ka pat vectēvs neatcerējās tādas redzējis. Pa sētsvidu jau peldēja tur noliktie būvkoki, siles, vārti un dēļu gabali, un ūdens skaloja arvienu skapāki kūts un istabas sliekšņus. Sienu ātri sacēla uz gubeņu augšienēm, bet tagad bij jādōmā par lopu glābšanu. Ātri tika sasistas platas un resnas plankas ar laktu kāpēm, un pa tām vīri un sievas dzina uz kūts augšienes, velkot aiz ragiem ar valgiem, brūnaļas un raibaļas, kas acis pārgriezušas turējās pretī tik negaidītam kāpienam. Vienīgi lielais vērsis neparko nebija dabūjams augšā. Sarkanām acīm, nejēdzīgi maurodams, viņš izrāvās no rokām un, ragus noliecis, nikni devās planku trepēm virsū, sagāzdams tās vienā acumirkli. Tās uzstādīja no jauna, cilpām savilka vērsim kājas, novēla to gar zemi un šjūteniski uzvilka augšā un piesēja pie resnākās spāres. Viegļāki gāja ar aitām. Ragainais auns bez kādas villšanas pirmais devās augšā, un jēri un aitas blēdami tam sekoja. Tagad viss Straumēnu ganāmpulks bij drošībā, bet sacēla sa-

vā jaunajā mājoklī tādu troksni, ka sievas nedzirdēja viena otru. Bet lopi nomierinājās, kā nomierinās viss pasaulē, ja apkārt ir daudz ēdamā. Viņiem nolika priekšā labāko ābolīņu, un drīz vien tie sāka saldi ēst, visu notikušo aizmirdami. Tad vīri kāpa mugurā zirgiem un caur ūdeni, kas tiem sniedzās pāri vēderam, aizjāja tos uz riju un tādā pat veidā uzvilka augšā. Suņi no ūdens bij paglābušies istabas priekšnamā un riedami un lēkdami spīdošām acīm skatījās knādā, kas notikās kūtī. Kā arvienu viņiem radās nepārvarama kāre būt klāt šim troksnim. Beidzot viņi neizturēja un metās ūdenī, peldus sasniedzami kūtī, kur pievienoja savus rējienu lopu māvieniem.

Bet tagad bija laiks glābties Straumēnu ļaudīm pašiem, jo ūdens, skaļi liedamies, gāja pāri jau visiem sliekšņiem. Vispirms tas burbuļodams ieplūda lielā skursteņa ķēķī, izdzēsa pavarda uguni un tad sāka lieties pārējās istabās. Gultas drēbes, pējus un maisus sanesa istabas augšienē, kur jau iepriekš bij uzvilkti milti un graudi no klēts. Tagad visi Straumēnu mājas iedzīvotāji pārdzīvoja to notikumu, par kuŗu viņi nebeidza runāt gadiem, un par kuŗu tie vēlāk stāstīja tālāk saviem pēcnākamjiem. Ap Straumēnu pamatiem tagad skalojās ūdens, un dažu brīdi māja viegli notrīcēja, kad kāds ledus gabals iedrāzās sienā.

No augšienes bij labi pārredzams viss, kas notika klajumā un citās mājās. Pa upi griezdamies gāja koki, siena kaudzes un vājāki taisītu šķūņu jumti. Vislielākās gaviles pulkām un arī citiem bija, kad kāda nocelta pirts, pa upi braukdama, slaidi iegriezās nolejā. Nezin kā izglābies, pa tās jumta muguru staigāja grezns gallis, zeltītu spalvu un lielu seksti, skaņl dziedādams, nemaz nepiegriezdamis vērības apkārtējām briesmām. Tā viņš aizbrauca, arvienu vairāk atāllnādāmie, visu laiku mirdzēdams saules staros. Bet gadijās vēl cits tikpat jautrs notikums. Salmnieks, kas ar bažām vēroja savas ēkas, jau ilgāku laiku dzirdēja vērša nikno

maurošanu kūts augšienē. Uzreizi viņš ieraudzīja, ka kūts jumts vienā vietā sāk kustēt, un drīz vien tur parādījās melnā vērsa ragi un galva. Viņš nezina kamdēļ bij iesācis cīņu ar juntu un laktām un, izplēsis caurumu, raudzījās tagad Dieva pasaulē. Tas, ko viņš ieraudzīja, to tā pārsteidza, ka viņš beidza maurot, skatīdamies visapkārt trulām, nekā nesaprotošām acīm.

Bet ļaudīm nebija laika no sava augstā mājokļa mierīgi noraudzīties uz visu, kas notikās māju pagalmā un ap to, jo visas lietas, kas bij noliktas vai nu pie ēku sienām, vai to iekšienē, peldēja, un straume tās varēja aiznest. Par laimi ūdens nesniedzās vēl līdz sētas stāpiņu gallem. Braucot ar plostiņiem un laivu, tās sazvejoja kopā un ieplūdināja laidarā, kur aiz augstas sētas tās bij drošībā. Pašu laiku peldēja gaļām liela malkas čupa, kas tikko vairs turējās kopā. Atraitne Made, kas mūžīgi kāvās ar dedzināmā trūkumu, neļāva aiziet neziņā šai mantai un iebīdīja to ar ķeksi mierīgākā vietā. Pie šī darba viņas svārkī izplētās virs ūdens kā lietussargs. Viņa sakrāva malku laivā un iebrauca ar to sētsvidū. Vectēvs devās ar laivu aplokā izlūkot bites, bet tās savos klučos mierīgi gulēja, kamēr ūdens lēni skalojās ap bērzu, liepu un ozolu stāviem.

Visiem par lielu prieku, uz vakara pusi Lielupe bij galīgi salauzusi savu ledu, un ūdens, nekur neaizķerdamies, ar rētiem ledus gabaliem, ātrā un varenā straumē pa savu nollikto gultni devās projām. Pļavas tagad kā bļoda bij pieplūdušas pilnas līdz malām, un ūdens nekustējās, bet tas visu bij pārvērtis. Kur bij krūmi, tur rēgojās tikai sīkas galotnes, un ūdens apskalojās birzīs likās vēl baltākas. Ledus gabali peldēja pa siena šķūņu durvīm iekšā un ārā, kopā ar meža zosīm. Bet zosis ātri aizlaidās, jo baidījās no savu kliedzienu atbalsiem. Viss plašums tagad bij putnu kliedzienu pilns. Saviem platajiem spārniem tur plājās meža zosis, slaidos līkumos vizinājās gulbji, pēkšķināja pīles un plivinājās no

jūras atskrējušās kaijas, kas, ieraudzījušas uz kāda ledus gabala beigtas zivis, skaņi kliegdamas metās tām virsū. No apvāršņa malas izlīduši, laidās arvienu jauni putnu bari klāt, un tā viņi te knairījās un mazgājās, brēkdami un spēlēdami, lai ūdenim nokrītot sadalītos pa pārļiem un iesāktu vientulīgu dzīvi aso grīšļu un meldru ēnā.

Dzīji zem ūdens tagad gulēja Straumēnu pagalma celiņi, bet plošņi un laivas pagalmu krustoja vecajos virzienos. No istabas sliekšņa, kur bij uztaisītas augstas laipas, tie devās uz klēti, kūti un rijām, vedot lopiem visādu pārtiku, un atgriezās atpakaļ pilnām piena slaucenēm. Kad pienāca vakars un vēji nostājās, varēja redzēt, ka ūdens vairs neceļas. Maza mitra strīpiņa visapkārt istabas sienām norādīja, ka tas ir pat krities. Tagad Straumēnu ļaudis varēja viegli sarunāties ar citām mājām, jo pludas piešķīra balsīm tālu skanīgumu, un izbraucot rijas galā, bija skaidri dzirdamas verstī atstatu kaimiņu māju runas. Ar saules noiešanu šis skanīgums vēl palielinājās. Nezin no kurienes nākdams, atskanēja govs vientulīgs māviens, neredzamas vindas čīkstēšana, un ļaudis dažreiz satrūkās, dzirdēdami turpat aiz sevis atskanam valodu, kaut gan tuvumā neviena nebij.

Silti satīnušies gulēja Straumēnu ļaudis šonakt mājas augšienē, un viņus drīz vien iemidzināja tikko dzirdama ūdens skalošanās ap mājas sienām. No tās varēja nojaust cik tas bij plašs un dziļš. Pusnaktī, sadzirdējušas māju zosu dadināšanu, pagalmā salaidās meža zosis un izbiedētas sacēla briesmīgu troksni, kas iztraucēja citus purva putnus, un drīz vien viss klajums bij kliedzienu pilns. Supi izbiedēti rēja, māju logos iedegās ugunis, un gaiss švīkstēja no putnu spārniem. Pēc kādas pusstundas, redzēdami, ka nekādas briesmas nedraud, putni atkal nomierinājās un aizmīga uz ūdeņiem, galvas spalvās iebāzuši. Nakts krēslā bij dzirdama tikai viņu klusa murmināšana ap ledus gabaliem, kuri peldēja šūpodamies.

Bet Straumēnu ļaudīm šinī naktī bij jāguļ caurs miegs. Ikkatru stundu viņi modās augšā un klausījās, kas notiekas kūts augšienē. Bet tur viss bij mierīgi, nu istaba, kūts un rija, kur paglābušies bij lopi un cilvēki, kā tumši šķirsti nemanāmi peldēja nakšņainajos ūdeņos.

Nākošu rītu bij svētdiena, un Straumēnu ļaudis drebinādamies cēlās augšā no savām guļu vietām, kas bij tik silti sasēgtas, ka apsegas noņēmetot kūpēja. Tā bija gaŗa strīpa gulētāju: nomestā sienā bij saritinājusies visa saime. Ūdens klajums jau sen bij atmodies, pilns putnu un to atspīdumu. Vindas čīkstēja, lopi māva, cilvēki runāja, un visas šīs balsis un trokšņi skanēja pār ūdeni svaigi, it kā nomazgāti. Tā kā cilvēks, lai viņš novietotos kur novietodamies, visur ierīkojas pēc saviem paradumiem, tad svētdienas rīta pātarus noturēja turpat istabas augšienē, tos nemaz nesaīsinot. Dziesmas un sprediķa vārdi plūda laukā pa augšienes gala logiem un, tālu aizskanēdami, savienojās ar svēto dziesmu skaņām, kas nāca no citām mājām. Pludu pilnīgais rāmums un bezmākoņainās debesis vēl vairāk palielināja dievkalpojumu svinīgumu, un šinī brīdī tiešām varēja sacīt, ka Dieva gars lidinājas pa ūdeņu virsu.

Ar visu uzmanību, lai neizceltos ugunsgrēks, brokastis pagatavoja turpat istabas augšienē, kuŗa pārvērtās senlaiku dūmu istabā. Vēl galds, par kādu bija uz ķebļiem noliktas durvis, nebij nokopts, kad puikas, braukdami ar plostu pa sētsvidu, paziņoja, ka tuvojoties ciemiņi. Un tiešām, starp gataves vītoliem ātri slīdēja ļaužu pilna laiva, kuŗas priekšgalā sēdēja Pļavenieku saimnieks ar savu mūžīgo „švandozes” pīpi. To viņš sen bij pircis Jelgavā; pīpes baltajā mālā galvā uzkrāsotās rozes ziedēja visos gaŗa laikos. Sievietes rokās turēja dziesmu grāmatas spožiem misiņa klambuŗiem, jo saimnieks ar visu saimi devās uz baznīcu un gaŗām braucot bij iegriezies Straumēnos, lai pierunātu kaimiņus braukt līdz. Bet šinīs mājās ļaudis uz baznīcā braukšanu nebij jāskubina, un drīz vien divas laivas izbrauca klajumā un

pazuda starp kārkliem ūdens un saules mirdzumā. Baznīca tagad atradās uz salas, uzkalniņā, un tajā varēja nokļūt vienīgi ar laivu braucot.

Saimniekam projām esot, puikas ieguva lielāku svabadību. Viņi apbrauca nevien mājām apkārt, bet sīki izpētīja arī katru ēku un beidzot legāja pa laipām arī kalpu galā. Piepeši viņi izdzirda lielajā krāsnī ūdeni kaut ko kustamies. Gribēdami arvienu izdibināt visus cēloņus, viņi paņēma krukli un sāka ar to rīkoties, kā to dara sievas ogles raušot. Viņiem par lielu brīnumu no krāsns izšāvās milzīga līdaka, iepeldējama istabas ūdenī. Viņi tūlīt aiztaisīja durvis, un sākās trakas un trokšņainas nelaimīgās zivs medības. Lēkdami pa gultām un galdiem, legāzdamies ūdenī, viņi sita un ķēra, bet zivs izlavījās caur kājām, izvairījās no sitieniem, reizēm uzlēkdama līdz logam. Beidzot to iedzina pagultē un nogalināja. Tā bij mārciņas divdesmit smaga līdaka, ko saimnieka mazais Jānis ar mokām uznesa augšā. Baznīcēnus sagaidīja patīkama zivju zupas smarža, kad viņu laivas purns viegli atsitās pie durvju stenderes.

Vakarā saimnieks pielādēja savu divstobru bisi, paņēma zuša ādas skrošu maku, sabēra pulveri ar mākslu iztaisītā vērsa ragā un izbrauca kopā ar puisī Kārli zosu medībās. Zeltais jauns mēness un dziestoša vakara blāzma saplūda.

viegli iesarkanā gaismā, kuŗa it kā pilēja no kārķļu un alkšņu jautrajiem zariem. Mednieki nogaidīja gatuves galā, kamēr šie mirdzumi nodzisa, pārvērdamies pelēki sudrabainā pavasaŗa nakts gaismā, un tad devās uzmanīgi tālāk. Viņi turējās tīšām kārķļu un alkšņu ēnā, braukdami tik klusu, ka bij manāma tikai reta ūdens pilēšana no aŗiem. Gaisā brīžam bij dzirdama raudavas smagā gaita un slokas svilpienam līdzīgais skrējiena troksnis. Bet mednieki nepiegrieza tiem tagad vērības un, izveicīgi vadīdami laivu starp krūmiem, nobrauca līdz vietai, kur viņi beidzot palika stāvam kāda alkšņu pudura ēnā. Tad viņi sāka klausīties, pār ūdeni noliekušies. Necik tālu atskanēja zosu sadadināšanās, kā viņas to dara naktī, piepeši no miega uzmostoties, viena otru nomierinādamas sarunājas un tad atkal aizmieŗ. Mednieki skatījās, ņikko saredzēdami uz ūdens tumšus pudurus. Tās bija meŗa zosis, kas, galvas zem spārniem paslēpuŗas, mieŗā slīdēja uz viņiem nemanāmās straumes nestas. Tāpat kā daŗu reiz cilvēkus, tā arī viņas snauda nesa pretī piepeŗai nelaimei. Neviena skaņa nebij dzirdama viņu pulkā, un mieŗs kā mākonis bij aptīniŗs viņu prātiem. Kad zosis bij nonākuŗas pa šāvienam, viena no viņām, it kā kaut ko nojauzdama, biedinoŗi iekliedzās, bet bij par vēlu. Viens pēc otra norībēja šāvieni, un divas zosis palika uz ūdens, kamēr citas kliegdamas aizskrēja. Tūlīt visi putni bij kājās. Brēdami viņi skrēja ņurpu un turpu, un kad kāds bars, neko nejauzdams, laidās pāri krūmu ēnā paslēptiem mediniekiem, vēl divas zosis smagi novēlās ūdenī. Tad šāvēji uzlasīja savu medījumu. Putni vēl bij gluŗi silti. Varēja dzirdēt, ka viņu lekŗās vēl strādā akla dzīvība, kamēr avots, no kuŗa tā izplūda, bija jau nomiris. Tā mums vēl spīd no bezgalības zvaigznes stars, kaut viņa pati jau sen nodzisusi.

Atpakaļ medinieki brauca ātri pa klaju ūdeni, prēcīgi pārunādami notikumu. Kā novītuŗu un lekņu augu stieŗi izskatījās putnu kakli, un to platie un izplestie spārni aplāja visu laivu.

2.

Nākošās dienās ūdens pastāvīgi krita, nemanāmi plūzdams atpakaļ pa ceļiem, pa kuņiem bij atnācis. Bez tam to dzēra saule un vēji, un ļaudis priecīgi skatījās uz veco sienu šķūni pļavā, ap kuņa sienām mitra strīpa arvienu palielinājās. Kādu rītu pie durvju stenderes piesietā laiva atradās jau uz zemes, un ļaudis atgriezās savās istabās. Vecie vītoli atkal bij redzami no augšas līdz apakšai, un siltie pusdienas vēji kā neskaitāmas sīkas stabulītes dziedāja to zaros. Lopus nodabūja no augšienēm atpakaļ kūtīs, un nomazgātie mājas ceļiņi nožuva un izskatījās vēl baltāki.

Lielupes pavasara pludas neposta, bet svētī. Tās aizgāja, Straumēnos nekādu lielu postu nenodarījušas. Tikai šur tur uz sējumiem bij nomestas milzīgas velēnas ar visiem krūmiem, ko ledus bij izrāvis un nēsājis apkārt un tad pametis. Saimnieks ar vīriem izgāja laukā, sakapāja tās ar lāpstām un nonesa ežmalā. Visas bedres un grāvji tagad bij pilni zivīm, un, ūdenim noskrejot, viņas ķēra vai nu rokām, vai dukuriem. Visur pļavās pa zemākām vietām jau šūpojās bāli zaļais grīslis.

Kaut gan zeme jau bij galīgi atkususi, darbus laukā sākt vēl nevarēja, jo zeme ilgi turējās mitra. Tā kā saules dienas nemitējās, tad saule sūktin sūca no zemes ārā mitrumu, un sevišķi ap pusdienas laiku varēja redzēt, kā lauki garoja līdzīgi tikko izceptam un pušu pārlauztam maizes kukulim. Saarti jau rudenī, tie tagad gulēja melni, piesūkušies auglīga slapjuma. Slapjums cēlās augšā pa saules stariem, kas kā zelta sūceklis bij zemei pieplakuši klāt. Šinī laikā Straumēnu vīriem nekādu darbu nebij, jo groži, virves, apauši, pinekļi bij savīti jau ziemu, bet arklus un ecēšas vectēvs jau sen

bij salabojis. Tad viņi pēnās ar sētu lāpīšanu, aizpildīdami rudenī un ziemu izplēstos caurumus un pārmainīdami satrunējušos stāpiņus pret jauniem. Pielikuši gaŗas trepes, vīri kāpelēja pa jumtiem ar niedŗu kūlīšiem rokās un iejuma tos tur, kur tas bij vajadzīgs. Tā Straumēnu ēkas katru gadu atjaunojās līdzīgi kokam, kam nokaltušo zaru vietā sitas jaunas atvases. Tāpēc zem šiem jumtiem bij labi mājot lopliem, cilvēkiem un putniem, un visām saimniecības lietām.

Daudz vairāk darba bij saimniecei un meitām. Straumēnos turēja daudz zosu, un viņas visas tagad bij jāliek perēt gaŗajos lāstos, kas bij novietoti gaŗ gubeņu sienu. Tā viņas tur tupēja dienām, kaklus pa caurumiem izbāzušas, nikl šņākdamas, ja kādam gadījās iet gaŗām. Arī vistas un pīles tagad meklēja atsevišķas ligzdas, tāpat kā visa spārnotā radība. Gaiļi, pīļu un zosu tēviņi tagad bij gluži lieki. Gailis īsināja sev lalku skaņi dziedādams un pa skaidienu rušinādamies, bet pārējie dzīvoja pa dīķi, pastāvīgi saviem knābjiem zem ūdens kaut ko meklēdami.

Turpat rīkojās arī kalpu un saimnieka puikas, laizdami ūdenī savas laivas un buŗu kuŗus, un liels bij viņu prieks, kad vējš tos dažreiz aizdzina dīķim pāri otrā malā. Viņi taisīja arī ūdens sudmalas dārza strautiņā, kas tagad rāmi burbuļodams ātri grieza sudmalu baltos un vieglos skalu spārnus. Puiku iemīlētā vieta bij noleja starp žaŗariem un laidaru, kur nelepūta vējš. Šeit viņi lipināja māla pīlītes un podus, kaltēdami tos saulē veselīem cēlīniem. Šinī karstajā bezvējā, kaut laukus vēl klāja pelēka pērngada zāle, uzziedēja agrais dzeltenais pienenes zieds. Še viņiem gaŗ ausīm nodūca pirmā bite, ko strops bija izsūtījis pretī pavasarim. Ilgi un domīgi saimnieka Jānis viņai noskatījās pakaļ, it kā noreibis, un visa galva tam uz mirkli bij pilna vasaras duŗonas.

Vienu dienu, kad viņi tur sēdēja rotādami, viņiem pārlaidās liela ēna. Svēteļi bij atskrējuši no siltām zemēm

un nometās parkšķinādami kūts jūmtā savā vecajā ligzdā, aplūkodami to no visām pusēm, kā rūpīgi saimnieki apskata savu māju. Nevien puikas, bet visi māju ļaudis sanāca viņus aplūkot, uzrunādami tos visādiem mīļiem vārdiem. Svēteļi laipni noraudzījās Straumēnu saimē, atbildēdami tiem savā tarkšķošā valodā, ko visi ļoti labi saprata. Viņi it kā klanījās mājas ļaudīm un tad sāka staigāt garīem soļiem pa jūmta muguru.

Tajos laikos visi svētki, ko bij nolikts svētīt, bij nozīmes pilni, un ļaudis iegāja to liksmībā kā ieiet mājā zem izpušķotām palodām. To gadu Lieldienas iekrita vēlu, bet jau klusai nedēļai sākoties saime posās uz tām. Viss, kas vien istabā bij cilājams, tagad izceļoja pa durvīm sētsvidū. Pēļus, dekus un drēbes daudzija un vēdināja, un pagalmis bij tādu putekļu un trokšņu pilns, ka vistas izbailēs noskrēja no saviem perekļiem, dikti kladzinādamas. Uz ķebļiem pakāpušās, meitas ar nažiem kasīja no logu rāmjiem papīrus, ar kuņiem bij aizlīmētas to šķirbas. Kad izņēma iekšējos un atvēra ārējos logus, istabas vienā rāvienā pieskrēja pilnas svaiga pavasara gaisa līdz pat vissīkākam kaktiņam. Meitas ar slotām noslaucīja griestus un sienas, un veselī spaiņi vārīta ūdens nolija uz grīdām, un meitas tās berza salmu višķiem, ceļos nometušās. Pat bībeles, dziesmu un sprediķu grāmatas biezās vākus nomazgāja ar mitru drēbi un nolika tās ārā uz galda, lai vējš izšķirsta un izvēdina vecās nodzeltējušās lapas. Pēc tādas tīrīšanas istabas it kā atjaunojās, un apaļie priežu balķi atguva atpakaļ savu seno brūnumu.

Kā pie visām lietām, tā arī pie svētku svinēšanas lielāko prieku sagādāja nevis paši svētki, bet gatavošanās uz tiem. Lielā maizes abra gulēja nevajadzīga, bet godā nāca mazā, kurā jauca baltu maizi. Sevišķā bļodā iejauca mīklu cukura krīngelišiem, pie kuŗa sagatavošanas netaupīja ne sviestu, ne cukuru. Cik tik vien bij vārāmo caurumu plītim un kāšu

skurstēja ķēķī, uz visiem vārījās grāpīši, mezdami priecīgus garaiņus un izplatīdami visādas smaržas, kas plūda pa istabām, kutināja nāsis, un no tām ļaudis bij jau iepriekš paēduši. Krāsnī čuguna podos čurkstēja cūkas gaļa ar kāpostiem, un, jau vakarā tur ielikta, tā stāvēja, kamēr kāposti virspusē bij sacepuši brūni. Cepšanas un vārīšanas laikā visus vīriešus iztrieca no istabām, un tur rīkojās tikai saimniece, meitas un sievas, un visām acis zibēja un sejas liesmoja, kā tas notiekas arvienu, kad jādara patīkams un priecīgs darbs. Meita Līna, ar ačgārni sasieta drāniņu galvā, ņēmās ar baltas maizes mīcīšanu, un viņas ar mīklu aplipušās dūres bij tikpat baltas un apaļas kā viņas krūtis. Ap vakara pusi skalu kurvjī, skārda pannas un pār gultām noliktie dēļi bij pilni maizēm. Tur varēja redzēt pīrāgus, likus kā augoši mēneši, kam no pušu pārplīsušiem sāniem līda ārā vēl čurkstoši speķa gabaliņi, kriņģelišus, kas kusa mutē ātrāki nekā cukurs, apaļas karašas un četrkantainas baltmaizes brūniem virsiem.

Kad šis darbs bij galā, sākās olu krāsošana. Še darbojās vienīgi saimniece, un meitas viņai tikai palīdzēja. Tagad viņa noņēma no skapja augšas buntītēs sasietas zāles un ziedus un meta pēc kārtas katliņā, kopā ar olām. Viņas tumšās acis vēriģi skatījās caur garaiņiem, un šinī brīdī viņa līdzinājās burvei, kas vāra savu virumu. Bet burvība ir katra zināšana, kuņas cēloņi un sākums mums ir pazuduši. Tā viņa

nokrāsoja olas visās krāsās, kādās mirdzēja Straumēnu
pļavas dažādos vasaras cēlienos. Vēl vairāk nekā vīrieši viņa
zināja visus labumus, ko deva viņas apvidus, visu uzminēda-
ma savā klusajā nodabā.

3.

Bet kamēr sievieši rīkojās pa istabu, aploka malā iečīkstējās tikko uzkārtās šūpoles, ko izmēģināja puisis Kārlis ar kalpu Janku. Uzlaidušies līdz galotnei, viņi atlaidās, jo tas būtu bijis vislielākais grēks, ja viņi klusajā sestdienā, kad Kristus guļ kapā, kļēgdami laistos pa gaisu. Bet visi taisījās uz rītdienu, un visskumjākā diena bija pilna aizrūtu Lieldienu gaviļu. Šinī vakarā Straumēnu Jaudis pērās ilgi un pamatīgi, un vēl istabā viņu sakarsušās miesas kūpēja. Vīri vēl brītiņu pasēdēja uz soliņa istabas priekšā, izsmēķēdami savas pīpes un mierīgi sarunādamies. Tad viņi tās rūpīgi izdauzīja un devās istabā, kur nogūlās blakus savām sievām, kas izpērušās gulēja platas kā pirts lāvas. Drīz vien tur atskanēja mierīga krākšana, tikai Janka pa savu gultu ilgi grozījās. Bet kad sieva viņam nikni atteica: „Liecies nu mierā,” arī viņš aprima un drīz vien aizmīga.

Kamēr istabā bij dzirdami mierīgie krācieni, ārā skanēja vienmuļīga un melodiska varžu kurkšana. Likās, ka viss apvārsnis ir to pilns, un, dažreiz tikai uz mirkli pārtrūkdama, kurkšana atskanēja atkal. Tā bij skaidri sadzirdama istabā un neļāva aizmigt Līnai, kuŗa tikai vēl otru gadu gāja meitas gaitās. Arvienu viņa staigāja nolaistiem, viltīgi drebošiem plakstieniem. Kad viņa tos pacēla, atspīdēja tik liesmais zilums, ka to grūti bij panest. Tagad, izliekusies pa atvērto logu, viņa skatījās un klausījās naktī. Te viņai negaidot nostājās priekšā Kārlis, kam arī varžu kurkšana un mēness gaismā nedeļa miera. „Ko tu mētājies apkārt kā Dieva nepieņemts?” viņa tam uzsauca. Viņš tikai pasmējās un, ātri izvīlcis kaut ko no kabatas, aizmeta viņai aiz krekla, kas priekšā bija paliecies drusku atpakaļ. „Ak tu nelabais!” viņa iesaucās un sa-

slējusies, ar kreiso piepalīdzēdama, izvilka laukā sarkanu Lieldienas olu. „To man māte iedeava,” viņš sacīja un gribēja rāpties pa logu istabā. „Nē, nē, puisīt, vēl tev jāpagaida,” atbildēja Līna un, atgrūzdamā viņu atpakaļ, aiztaisīja logu. Viņa noglaudīja olu, nolika to šķīvī uz galda un izgērbusies metās gultā, apķērusi spilvenu rokām.

Kārlis britiņu pastāvēja pie loga, tad, rokas bikšu kabatās sabāzīs, aizgāja svilpodams pa dārza celiņu, it kā pētīdams lielos mēness gaismas plankumus starp ābeju zariem, kur ūna ar katru dienu palika biezāka.

Tāpat kā Jāņu apaļais un dzeltenais siers ir vasaras saules zīme, Lieldienu šūpoles ir lielo dabas šūpoļu atgādinājums, kurās ziemai beidzoties šūpojas visa radība. Saule neredzami iekustina šīs šūpoles, un ūdenī laistās šūpodamies savos krastos, šūpojas putnu ligzdas koku zaros, biržu un mežu robainās galotnes un dziesmas, kas skan tām pāri. Šūpoles Straumēnos bij tā vieta, kur savienojās visa Lieldienu jautrība. Te sanāca nevien Straumēnu, bet arī kalmiņu ļaudis, un jau pa lielu gabalu bij dzirdama vēja svilpošana un vicu čikstēšana, kas sacēlās šūpotājiem drāžoties no stāva augstuma lejup. Sievas, kuŗas savā laikā jau izšūpojušās, un kuŗu rokas bij nogurušas bērņus šūpojot, dažas ar skaudību, dažas ar labvēlību nolūkojās jaunajās meitās, ko puīši meta gandrīz līdz bērņu galotnēm. Meitām valgi nobāla augšup drāžoties un pietvika tumši sarkani, skrejot lejup, un viņas tika no šūpolēm ārā, solot lielu daudzumu sarkanu, zaļu un zilu olu. Beidzot pienāca arī Līnas un Kārļa kārta. Kārlis bij nolēmis viņai par vakardienu atriebties. Līna sasēja svārkus ar jostu, lai tie neplivinātos, un tad iekāpa šūpolēs. Viņus drusku iešūpoja ar grožu un tad palaida gaisā. Kārlis jau ar vienu grūdienu uzsvieda šūpoles augstu, bet Līna nepalika viņam parādā, un, lai izbaudītu tikai lidošanas ātrumu, viņa aizvēra acis. Kad viņa ceturto reizi nāca lejā, tā saprata Kārļa nodomu un, nolēmusi nepadoties, grūda šūpoles ar divkārtīgu spēku. Viņa neredzēja, cik augstu šūpoles uzskrējušas, bet

Juta tikai, ka negants vējš viņai norauj no galvas drāniņu un alznes, bet viņa jutās droša, viņai nedrebēja ne kājas, ne rokas. Mati te aizklāja, te atklāja viņas seju, un kad augstumā Kārlis viņu redzēja zem sevis, izstiepušos visā garumā, viņš ievēroja, cik viņa bij skaista, un viņam radās neganta kāre ieskatīties viņai acīs. Bet smagi plakstiņi gulēja pār tām, un tikai skropstas ļoti ātri kustējās. Skatītājos kļedzieni bij apklusuši, visi ar bailēm klausījās šūpoļu griezīgajā svilpšanā, bet neviens nedrīkstēja iejaukties, jo šūpotājiem cieta klusu, dzīdami šūpoles arvienu augstāku. Bērzs, kuŗa žuburā atradās šūpoļu viens gals, purinājās kā vēja locīts, bet kārtis, kur stāvēja otrs gals, grīļojās. Spītība bij iegājusi abos jauniešos, un viņi bij it kā saķērušies uz nāves cīņu, gatavi sviesties līdz debesīm. Šūpoles griezdamās jau gandrīz pilnā lokā, šāvās augšup un lejup tik ātri, ka bij redzama tikai lokveidīga strīpa. Kārtis izlodzījās no zemes, kur tās bij nostiprinātas, un varēja sagāzties katru acumirkli. Līna nejuta baiju, bet juta tikai, ka vējš spiežas viņas miesai cauri, un atvēra acis. Tad viņa ieraudzīja, šūpolēm uz mirkli gaisā apstājoties, zem sevis visaugstāko bērza galotni un šūpoļu homi, un visas pagasta mājas un galva viņai sāka it kā griezties. Kārlis, kas nenovērsa no viņas skatītienu, pie laika pamanīja viņas ģīboni un, ar kreiso roku turēdamies pie vicas, ar labo satvēra viņu ap viduci, un tā nespējīgi viņam pieklāvās. Tad ap šūpolēm saskrēja puīši un apturēja tās vienā rāvienā. Līna tad jau atkal bij pie pilnīgas samanas un, ne vārda neteikdama, paķēra drāniņu un aizskrēja uz istabu.

Mājā pa tam cits pēc cita, no baznīcas braukdami, saradās dažādi ciemiņi. Viņi ieradās divās zaļi krāsotās atsperu orēs, un katrai bij aizjūgti priekšā pāris dūkanu zirgu, ko vadīja sevišķs braucējs. Tie bij kaimiņu pagasta saimnieki, Straumēnu radnieki, ar savām sievām. Tagad viss, kas svētku sestdien bij cepts, parādījās galdā. Tur bij tikko no krāsns izvilktā cūkas gaja ar kāpostiem un baltā bļodā sakrautas,

brūni spīdīgas, taukiem nosvīdušas gaļas desas, kuŗu apbrīnojamais garžīgums ir Zemgales saimnieču noslēpums. Pilnā bļodā kūpēja no Straumēnu labi briedušo kviešu miltiem sviestā ceptas karašiņas, bet pašā galda vidū zaļā māla krūzē smaržoja alus, biežām, viegli čūkstošām putām. Ielietis glāzēs tas laistījās kā miglains dzintars, mīkstu saldumu un dziļu reibumu, un viesi uzreiz atzīrga, to iebaudījuši. Sarunās drīz vien sadalījās vīrieši un sievietes atsevišķi. Ikviens izstāstīja savus pavasarā nodomus, un tie visi gāja līdz arklīm, saistīdamies ap tiem, un vārdi šie rita smagi un nosvērti kā zeme no lemeša. Izrunājās par jaunsalīgiem un veciem gājējiem, pagasta darīšanām, un visos šajos spriedumos bij svars un prašana. Šīs apkārtnes saimnieki nebija nieka vīri. Viņi bij apauguši ar turību, un rudenos visi ceļi oda pēc graudiem, kad viņi veda savus rijās žāvētos kviešus uz Jelgavu, no kuŗas tie atgriezās tikai vēlā naktī dziedādami. Viņi mīlēja dzīres un ilgu kāzu dzeršanu, labus pajūgus un ātri skrejošus zirgus, pat baznīcās Dieva priekšā noliekdamies ar pašapziņu, it kā gribēdami, lai Viņš redz, ka pie Viņa nav visnākuši kaut kādi, bet bagāta pagasta saimnieki. Šī iedomība viņus visur pavādīja, un ne bēdas, ne grūti laiki, tikai nāve viņus varēja izgrūst no māju stenderēm, kuŗas tie iekērušies bij visiem spēkiem.

Pa to laiku saimnieces, melnām micēm galvās, sarunājās par visām istabas un kūts darīšanām, un Straumēniene pašu laik vilka no skapja laukā satītu mīlzīgu linu audekla gabalu, kam dzijas vērpjot ratīni bij dūkuši cauru ziemu un divus mēnešus birdi bij klabējuši, kamēr tos noauda. Ūdenim siltākam un mīkstākam metoties, to velēs upītes malā smagām ozola vālēm, un tas stiepsies ap visu dārza sētu, kad to izkārs balināšanai. Tas staros skaidru un šķīstu mirdzumu palagos sadalīts un labi norullēts, un vēsa būs uz tiem gulēšana karstajās vasaras dienās. Viņa rādīja savām viešņām arī strīpains bukstiņa gabalus, šoziem austus, un no visiem skapja plauktiem dvesa miers un svinīgums. Viss

tas bij pašu mājās audzis un taisīts un caur smalkākiem pirkstiem, kuņī vērpjot dila, bet nesadila, bij nākušas šo audeklu dzijas bez neviena grumbuļa. Tā šī māja pārtika pati no saviem tīkumiem un laukiem, nekārodama pat ārpusaules Dieva, jo Viņš dusēja uz tās palodām, ieaudies visā tās kārtībā. Viešņas Straumēni neapskauda, jo arī viņu mājās norisinājās tas pats darbs.

4.

Tā Straumēnos pagāja Lieldienas, un kad saimnieks trešajos svētkos atgriezās no ciemlem, viņš iebrauca sētsvidū ar apputējušu muguru. Gaiss šinīs dienās pīrbēja virs laukiem kā virs sausa silakalna, un nekāds mītrums vairs neatgādina nesenās pludas. Kad no kūts izlaida lielo ērzeli, tas zviēgdams noskrēja platu loku ap mājām, pat viszemākās vietās ne reizi neiemukdams. Viņš nemaz nenojauta, ka, ecēšā iejūgts, tas rītu staigās šurpu un turpu pa šiem tīrumiem un viens pats cēliens padarīs sviedrainus viņa platos sānus. Straumēnos vajadzēja agri sastrādāt laukus un iesēt labību, jo māls, kas tagad vēl bij irdens, vēlāk sakalta tik ciets, ka visasākais arkls nevarēja tajā iedurties. Kad no rīta visus sešus zirgus izveda pagalmā, tie vēl dižojās, bet līdz ko viņus pieveda pie arkliem un ecēšām, tie kļuva rāmāki un nopūzdamies ļāva mautk sev kaklos misiņa naglām nokaltās paugas. Viņi pazina visus šos rīkus, paredzēdami grūtu darbu cauri pavasarim un vasarai. Ikkatra gājēja zināšanā atradās viņa darba rīki, un par tiem viņam vajadzēja rūpēties un turēt tos kārtībā. Kad pirmās vagas bij apdzītas, kovārņi, vārnas un strazdi saskrēja uz lauka lielā pulkā, lasīdami sliekas un citus kukaiņus, ko lemeši no zemes izvēla dienas gaismā. Apgrieztās velēnas spīdēja treknu spīdumu, un lai gan lauki nebij vārpataini, velēna nesabruka, bet lipīgi turējās kopā, stiepdamās ap tīrumu kā rūsgana lenta. Kaut gan lemeši pa ziemu bij aprūsējuši, tagad tie laistījās sudrabaini pret sauli, kad vagas galā tos izrāva ārā. Arājiem nebij vaļas apskatīties apkārt un piegriezt vērbu baltajiem mākoņiem, kas zemu gāja viņiem pāri, it kā grieždami leost uzartās zemes smaržu. Viņi arī neredzēja, ka,

šiem vieglajiem gaisa skrējējiem pašķīroties un atsedzot zilās debesis, skaņāki atskan cīruju dziedāšana, tāpat kā baznīcas durvis atverot, dzirdamākas top dziedāto dziesmu skaņas. Arāji gāja lēnām, galvas uz zemi nodūruši, it kā grībēdami izlasīt visus rakstus tajās lapas pusēs, ko katru brīdi par jaunu uzšķīra viņu lemeši. Sviedrainām pierēm viņi lasīja šo biezo un smago grāmatu tāpat kā viņu aizmēti, nevarēdami neko citu tajā izburtot kā stāstu par darbu līdz pasaules galam.

Visiem trokšņiem, kas šinī rītā pacēlās augšup, bij viegls skanīgums, un jaužu balsis un putnu kliedzieni it kā mazgājās gaisā. Bet tas bij pilns smaga pavasara tvana, ar mīkstu roku spiezdams visu pie zemes. Tuvu jau bija brokasta laiks, un no Straumēnu un viņu kaimiņu skursteņiem cēlās debēs stāvi dūmi, bet tad noliecās lejup un savijās kopā uz arumiem un izklīda, leķerdami ežmalu zāles, kas jau metās zaļas. Šur tur jau pamirdzēja ziedi, un kaut pļavas upīte garajos grīšļos vairs nebij redzama, tās virzienu norādīja pureņi, kas ziedēja gar krastiem. Daždažādiem lokiem aizvijās pa pļavu dzeltena lenta un pazuda vieglajā miglā.

Te no Straumēniem atskanēja skaņa zvanišana. Tur zvanija Līna, sizdama pa sētsvidū pakārtu vecu lemesi, saukdama vīrus brokastī. Tūlīt arāji apstājās un sāka atjūgt zirgus, kam kakli un sāni bij jau sviedraini. Tagad viņi lēni un paklausīgi gāja pakal saviem vedējiem. Ienākuši sētsvidū, arāji smagi nodauzīja kājas, atstādami uz ceļiem pirmās svaigās tīrumu zemes. Istabā viņus sagaidīja kartupeļu zupa, žāvēta cūkas gaļa, sviests un rudzu maize. No bikšu kabatām viņi izvilka katrs savu nazi un sāka ēst, lepriekš noslaucījuši pieres, kuŗu rievās sviedri vēl nebij izžuvuši.

Tā sākās Straumēnu pavasara darbi, virzīdamies pa saules atvērto gaismas un miera ceļu, tā pienāca Jurgi, patiesie silto dienu atvedēji.

Šinī dienā bij dzirdama jēru, aitu un govju brēkšana un ratos sakrautu mantu grabēšana pa visiem ceļiem. Tūksto-

šiem ļaužu nocēlās no savām dzīves vietām, kur viņi bij pavadījuši vai nu vienu, vai vairākus gadus, un devās uz citām mājām. Kā ūdens meklē lēzenāku vietu, kur varētu salieties, tā šie ļaudis meklēja labāku dzīvi. Bet pa lielākal daļai viņi atrada cerētās laipnības vietā nelaiptību un kārotās gaļas vietā silķes un atgriezās citu gadu atpakaļ uz turieni, no kurienes bij nākuši. Jau agri no rīta viņi izkrāva sētsvidū visu savu mantu, pāris gultas, ķeblišus, galdīņu, skapi un lādi, sekumus un izkapti. Kad jaunā saimnieka pajūgi, ilkss galā piesietiem zvaniem skanot, iebrauca mājās, visas mantas sakrāva ratos, piesēja pakajā govi, bet aitas dzina dzīšus. Gandrīz arvienu vīriem bij cepures un sievām drāniņas dziļi uz acīm uzmauktas, jo kaut kas palikās, ko nevarēja līdz paņemt, klētīs, istabas stūrī, kūti un sakņu dārzā. Viņiem tāpat kā putniem patika iedzīvotās vietas, jo vecais saimnieks bija zināms, bet jaunais nezināms. Gadījās, ka jau verstī tālu aizvestās govīs atrāvās no ratiem un skriešus devās atpakaļ. Puīšiem gāja vieglāki, viņi visu savu mantu varēja sakraut uz muguras, padusē pašāvuši drāniņā iesietu kādu mūzikas instrumentu. Atbraukuši jaunās mājās, gājēji ierīkojās viņiem ierādītās telpās un ātri pierada, jo te bij tie paši sliekšņi un tās pašas palodas, un cieti nomīti celiņi tāpat krustoja mājas pagalmu. Tā klejodami no gada gadā un no mājas uz māju, viņi peldēja caur dienām kā caur viņiem paši uz savu zemi un savām mājām, kuŗas beidzot viņi sasniedza pēc ilgām gadu desmitiem.

Straumēniem šī pārvadāšanās kņada pagāja gaŗām, jo abi vīri, puisis un meita un atraitne palikās turpat. Viņi bij pieraduši pie šīs mājas kārtības. Sevišķi kalps Janka neko negribēja dzirdēt no projām iešanas. Viņš jau priekš pleciem gadiem bij iecerējis šo māju kalponi un to apprecējis, padarīdams Straumēnus it kā par savu pastāvīgu dzīves vietu. Saimnieks šodien arī visus gājējus atlaida no darbiem, un viņi slaiptījās garlaikodamies pa pagalmu un dzēra Jurģu alu, ko vectēvs, nevienam nezinot, bij izdarījis. Kārlis gan

tiņos vecos un jaunos audeklus un aizveda tos velēt upītes malā, zem sudrabainiem un nolīkušiem loka vītoliem. Sārmā izmērcētos gaļos linu audumus izstiepa uz sollem, sievas atrotīja rokas, un sākās velēšana rakstā, skaņa un jautra un tālu dzirdama. Viņa sajaucās kopā ar tikpat prēcīgām velētāju valodām. Tā cauru dienu skanēja šis rakstainais troksnis skaidrās upītes malā.

Govis vēl laukā nelaida, jo gaidīja zāli lielāku paaugam, un bez tam gubenī vēl stāvēja neaizkarts vesels strēķis siena un āboliņa. Bet lopī kļuva nemierīgi, jo vējš nesa kūti zāļu smaržu un pusdienās, kad viņus laida laidarā dzirdīt, viņi tālienē redzēja salapojušos krūmus un zaļās ganības. Beidzot govīs nemaz neēda, atņāva pienu un žēli maudamas prasījās laukā. Galu galā saimniece izrunājusies ar saimnieku, nolēma, ka lopī vairs ilgāki nav turami ieslēgti, un nākošo dienu pie kūts sapulcējās visi mājas ļaudis. Lopus atraisīja no valgiem un pa vienam izlaida ārā. Govīs it kā apreibā lielajā saules gaismā, nepazīna cita citu, nejēdzīgi maudamas sadūrās, ra-

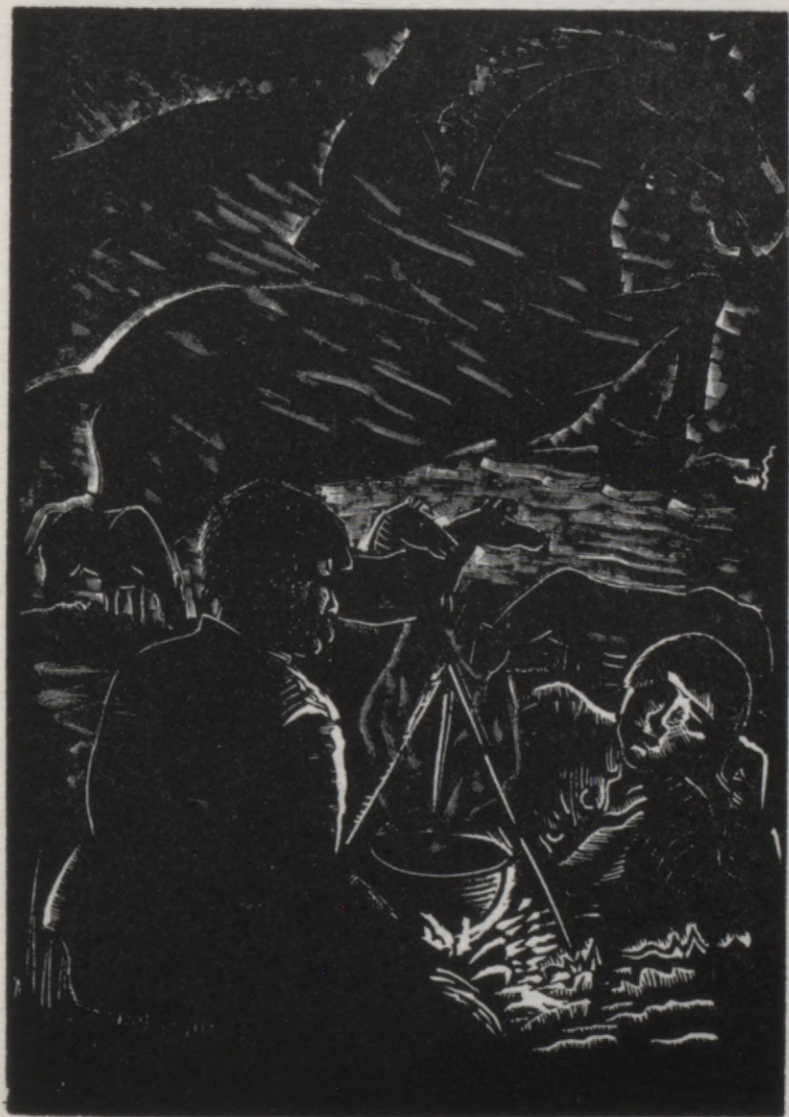
giem klaudzot, un tad lēkšiem devās pa gatvi projām. Noplūkušas vienu otru zāļu kušķi, viņas šņākdamas bruka cita citai virsū, līdz ļaudis tās izšķīra stību cirtieniem.

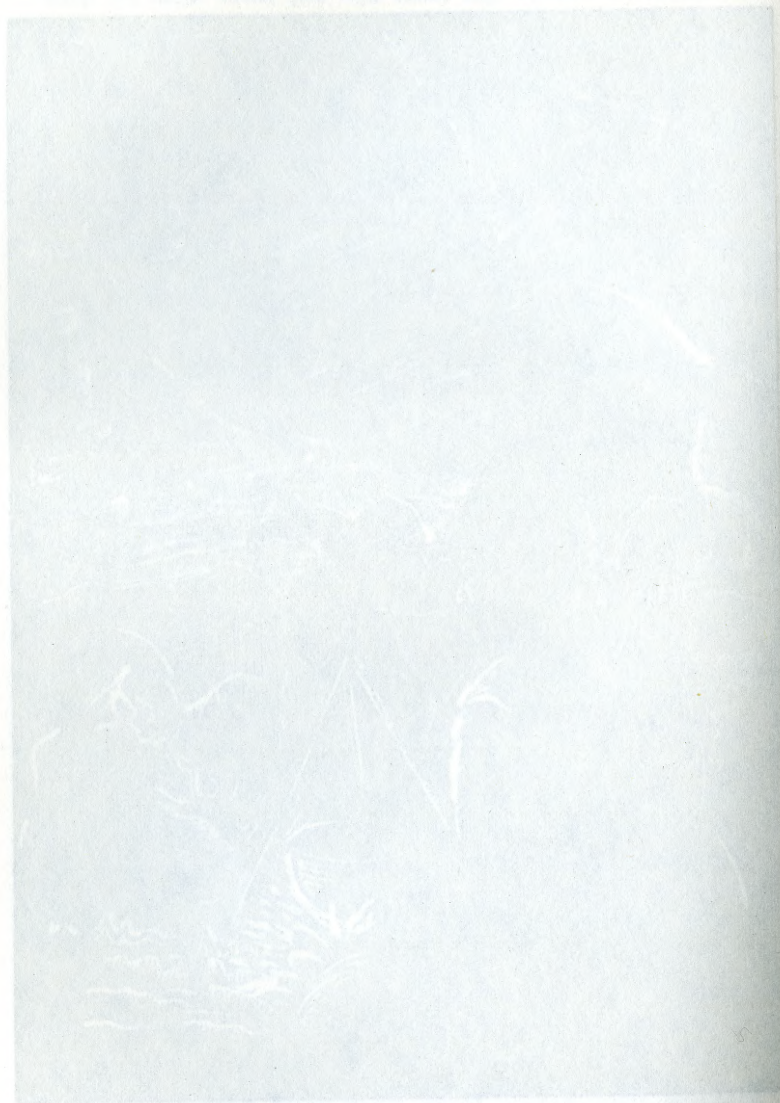
Aitas un jēri sacēla tādu troksni, ka ausis krita cietī. Citi skrēja atpakaļ kūti, citi stāvēja uz vietas, bet visi brēca apjukuši un nesaprazdami, kur atrodas. Aitas vairs neļāva zīst saviem jēriem, un tie, sajaukušies ar citiem, skraidīja

šurp un turp. Tikai pēc ilga laika lopi aprada ar ārpusauli un ieraudzīja, ka apkārt ir tās pašas ganības, pa kurām tie klejojuši pērnad. Viņi pazina arī savas vecās pēdas, likumainos celiņus un zāli. Tā līda viņiem mutēs, kad tie nolieca galvas leļup.

Tā zaļais pavasaris izraidīja no kūtīm lopus, bet no istabām ļaudis. Viņi tagad pārcēlās dzīvot uz klētīm, kur bija tumšs un vēss, un saules gaisma iekļuva tikai pa durvīm. Arī te viņi pavadīja tikai īsas stundas, pusdienas dusu un ātri skreļojošo nakti, jo tuvojās tas laiks, kur vakara blāzma panāk rīta blāzmu. Pirms viņus uzmodināja saimnieks, tos jau bij uzcēlušas bezdelīgas, jautri čivinādamas paspārnēs vēl pirms saules lēkta. Sievām tagad bij miers, jo vīri pārnāca no lauka smagi un noguruši un tūlīt pēc vakariņām aizmīga, un no smagās krākšanas viegli drebēja klēts durvis. Istabās vairs nebij apmešanās. Veseliem mākoņiem tur lidoja mušas, līda gulētājiem nāsīs un atvērtās mutēs, bet klēts tumšumā to nemaz nebij. Dažreiz tikai še pa nakti iečīkstējās un skraidelēja sīkas peles, un griesti nolīgojās vai nu lietuvēnam, vai pūķim neredzami staigājot. Sevišķi lietuvēns mēdza lopus apmeklēt. Bieži vien bēro zirgu steliņģī atrada gluži slapju un saputotu, it kā pēc gaŗa jāļiena. Bija gluži skaidrs, ka viņu jāļjis lietuvēns, jo Kārlis no rīta, stallī ieļedams, bija redzēļjis, ka no zirga muguras noveļas kaut kas zilgans un pazūd kūts kaktā. Tāpēc zirgus nolēma vest piegulā, lai viņi, rasā un migļā mazgādamies, kļūtu brīvi no ļaunām varām.

Kādā sestdienas vakarā Kārlis ar Janku arī izļāja zirgus pļavās, līdz paņemdami bagātu maltīti. Viņi noveda tos dziļā līcī, kur divi upes līkuml gandrīz satiekas kopā. Še viņi sapina zirgus un palaida tos vaļā, bet paši krastā sakūra uguni, tā ka zirgi atradās sprostā un nebij gandrīz nemaz jāuzmana. Tad viņi nogūļās uz līdz paņemtiem kaļokiem un sāka cept uz iesmiem cūkas gaļu, tecinādami taukus maizes rikās. Uguns liesmas apspīdēja divas seļas, vienu vecāku, otru ļaunāku,

un saules nodedzinātas tās uguns atspīdumā likās vēl sarkanākas. Tālumā migla blāzmoja, jo tur atradās citi piegulnieki pie saviem ugunskuriem.

„Vai zini, Janka, nebūtu slikti, ja mēs dabūtu kādu zivi,” Kārlis sacīja.

Janka piekrita, un no līdzpaņemtā šķedēna viņi saplēsa gaŗus skalus. Janka tos iededzināja, bet Kārlis paņēma žebērķlu, un, apgaismodami ūdeni, viņi sāka iet gar upes malu. Dziļumā viņi redzēja zili melnus ozolus guļam, aizrāpojām vēžus un gaŗas bālas ūdens zāles tikko kustamies. Te pēkšņi Janka saķēra Kārļa roku. Viņš saprata un, vērīgāki ieskatīdamies ūdenī, ieraudzīja zālēs atdusamies lielu, zaļganu līdaku. Viņas spuras viegli plivinājās, un iesārtās žaunas cilājās, un savām apaļām acīm viņa likās uzlūkojam abus zvejniekus. Kārlis tūlīt dūra un izvilka mārciņas piecas smagu zivi, kas, žebērķlā uzdurta locījās uz visām pusēm. Viņu nobeidza, un zvejnieki steidzās pie ugunskura, kas vēl gaiši liesmoja. Janka bij liels meistars zivju zupas vārīšanā, un drīz vien grāpītis sāka mest priedīgus burbuļus, izplatīdams visapkārt sīpolu un vircu smaržu. Tā kā karotī viņi bija aizmirsuši mājā, tad ielika grāpīti gandrīz līdz malām ūdenī, lai tas ātrāki atdzistu, un strēba gardo virumu katrs pēc kārtas. Tā viņi to iztukšoja, un tagad viņiem bij silti, jo mitra migla līda virsū no visām pusēm. Apkārt skumīgas un aizsmakušas grieza griezes. Janka piepeši ievaicājās:

„Kārli, vai tu ticī spokiem?”

„Ko nu tur ticēt vai neticēt, bet viņi tomēr ir.”

„Jā,” sacīja Janka, „kādreiz mums esot bijuši savi ķēniņi. Senos laikos mūsējam reiz iznākusi šajās pļavās vasaru cīņa ar vāciešiem. Mūsu ķēniņš kauju zaudējis, viss klajums bijis kā nosēts kritušiem kaŗavīriem, un ķēniņš tikai ar nedaudziem vīriem izlauzies cauri un aizbēdzis uz leišiem, no kurienes vairs neatgriezies. Bet katru vasaru kaujas dienā viņš ap pusdienas laiku melnā ērzeli auļojot šurp apraudzīt savus kritušos biedrus.

„Tie būs tikai māņi,” Kārlis sacīja.

„Bet mans tēva tēvs viņu redzējis. Kādreiz pusdienā viņš še grābis viens sienu. Piepeši sacēlusies liela vētra, siens gājis pa gaisu, un gaŗām viņam aizauļojis melns jātnieks ar ķēniņa kroni galvā. Šī vētra cēlusies no viņa ātrā jājiena. Upīti zirgs pārlēcis vienā rāvienā...”

Tā abi pieguļnieki runāja par seniem laikiem. Ugunskurs dzīsa, un viņi aizmīga, satinušies kažokos. No miglas izlīda māju melnā ērzeļa galva. Viņš paostīja abus gulētājus un, galvu nodūris, aizlēca atpakaļ pie citiem zirgiem.

6.

Kā bites, kas spieto, paceļas gaisā, bet pēc tam atkal ieiet atpakaļ stropā un uzsāk mierīgus darbus laukos un dārzos, tā uzplūdusi Lielupe iegāja atpakaļ krastos, un tikai gruži un zāles krūmu galotnēs rādīja vēl, cik augstu bij plūduši un skalojušies dzeltenie ūdeņi. Putni, no siltām zemēm atskrējuši un pa uzplaukušiem alkšņiem un kārkliem spurkšķēdami, vilka knābjiem pazarēs ienestās zāles un taisīja no tām savas ligzdas, kā pēc lielām dzīves zemes trīcēm pie dzīvības atlikušies ļaudis vāc kopā izkaisītās mantas, lai celtu jaunas mājas. Lielupe bij iegājusi krastos, un tagad jau skaidrajos ūdeņos gulēja ziedošo ābeļzaru atspīdumi, caur kuņu klusajiem un beztrokšņainajiem zariem lida zivis kā žiglas vāverītas. Arī mākoņiem patikās upes skaidrais dziļums, un dažureiz stundām ilgi kāds zemū slīdošs padebesis, piesūcies zemes dūmāju, gāja līdz upes straumei pa līkumu likumiem, pats sevi vērodams. Brīžam tas apstājās pie ūdenī dusoša brūna ķieģeļnīcas skursteņa atspīduma, pagrozījās un tad devās tālāk. Kā pludās Lielupe gāja pāri laukiem, tā tagad tie nāca pie Lielupes, un melnas vagas, it kā dzert gribēdamas, pievirzījās ūdenim klāt, un zirgi apgriežoties iekāpa upē, pasmēla ūdeni savām mīkstajām lūpām un tad atkal ar visiem arkliem devās krastā, pilošiem purniem. Un kad pēc arājiem ieradās sējēji, pēcpusdienas cēlienos viņu garās ēnas aizstiepās pāri Lielupei un likās, ka viņi savus graudus sēj upes dzelmē dusošās debesīs. Kad vasaru šajās krastmalās ziedēja zirņi, viens pie otra turēdamies un vējā mīksti čīkstēdami, naktīs zuši izbāza no ūdens mitrās galvas un pa rasaino zāli locīdamies devās uz zirņu lauku ieost raibo ziedu smaržu. Vismazākais troksnis tos baidīja, un

kad tiem nejauši pie ausīm iebīrās grieze, caur rasu kā pa ūdeni līzdami tie devās uz upi atpakaļ, un tikai šauras un zaļas strīpas zālē liecināja par to nakts gaitām. Lēni kā siena vezums vakarā pa smilšaino ceļu tecēja Lielupe, un tās ūdeņi pat neiemurminājās ap pašā upes vidū stāvošo plakano akmeni, kur pusdienas laikā, visiem ļaudīm no lauka pazūdot, apsēdās no dziļuma izlīdis Lielupes straumju vecis, sildīdamies saulē un aiz lauku līkumiem pazūdošo upi vērodams, kamēr apkārt tam ūdenī plivinājās, mutes plātot, spūrainas zivis. Tā viņš tur sildījās spalvains un dūpains, un ilgi neizzuda no akmens mitrums, ko tajā bija atstājušas viņa samirkušās ciskas.

Bez tām grāmatām, ko Straumēnu ļaudis atšķīra pātaros katrā svētdienas rītā, viņu atmiņās glabājās cita nedrukāta grāmata, kuŗas tūkstošiem gadu senās lapu pusēs bij ierakstīti likumi, vecāki par tiem, kas atradās bībelē. Tie viņus vadīja kā braucējs zirgu, un, lai viņi darīja ko darīdami, viņi dzirdēja no visām pusēm neredzamas lūpas čukstam viņiem mūžīgus padomus. Ko bija ierunājis pirms nepārskatāmiem gadu simteņiem tēvs sava dēla ausī, to viņš iečukstēja ausī savam pēcnākamam, un pār visām paaudzēm, kas nāca un gāja, skanēja šie lauku darbu likumi, nemainīgi kā saule. Šās pagājušo mūžu balsis skanēja Straumēnu ļaužu atmiņās kā gliemēža vākā jūras žūžošana, un kad viņi sāka aršanu un ecēšanu, vecie likumi tiem dzirkstīja pretī no lauka otra gala, vēju izgraudzta ežas akmeņi iekalti. Dabas lielā grāmata viņiem bija bez noslēpuma, un zvaigžņu tecēšana, mēness dilšana un augšana, saules grieži, akmeņi, koki un putni runāja viņiem saprotamu valodu, kas viņus mācīja un bīdināja un padarīja viņu darbu neikdienišķu.

Arī Straumēnu saimniekam nekas no šīs valodas nepazuda, kad viņš izgāja laukā sēt miežus, zirņus un auzas un iebēra diegstam līnu sēkas zem zaļas velēnas.

Kad Straumēnu saimnieks bij apsējis pēdējo birzi, viņš smagi apsēdās uz akmens zem liepas, kas jau meta gaŗu

ēnu pār mitrajiem arumiem. Mugura viņam kūpēja kā tikko izcepts pārlauzts maizes klaips, Sējējam metās raibs gar acīm, jo graudi vēl arvienu švirkstēja un lēkāja viņam visapkārt. Gandrīz veselu mēnesi, dienu no dienas, viņš tos bij kaisījis zemē, un viņa ausis bija to krišanas asā trokšņa pilnas. Varēja sacīt, ka viņš ar savu sauju bija izsmēlis dziļos miežu, auzu un linsēklu apcirkņus, un ka daudzi ļaudis ēda maizi no viņa rokas. Tāpēc arī viņa plaukstai bija sēklai nolēmtu graudu sausums, un viņš ilgi nevarēja atlikt to taisnu. Likās, it kā viņš arvienu vēl tajā nestu graudus, kā ceļa gājējs nes ūdeni no avota sauļā saviem izslāpušajiem biedriem.

Aiz Straumēnu saimnieka vēl pa lauku gāja pieci arāji, gandrīz nešus nesdami uz rokām koka arkļus diviem asiem lemešiem, lai ieartu sēklu. Jau no pašas saules lēkšanas viņi še staigāja, vagas galos pārmainīdami vērstuves, un zirgu paslēpenes un kakli ap paugām bija saputojuši balti. Viņu garās ēnas jaucās cita ar citu laukā krustām un šķērsām. Smaga un neredzama roka bij noliekusi uz zemi arāju un zirgu pakaušus, un viņu acis it kā lūgšanā stīvi raudzījās vagās, kas likās tikpat nebeidzamas kā pati zeme. Tā viņi mīna cits cita pēdas, skatīdamies, kā nākošā vaga tās apbēra zemēm, nemaz nedomādami par kādu citu lielu arklu, kam būs kādreiz lemts apart viņus kā sēklu vēl nezināmām pļaujām.

Beidzot pēdējais arājs, ar sava arkla ilksi aizkardams Straumēnu saimnieku, izara cieši gar ežas malu pēdējo vagu, apstājās un, paceldams uz augšu arklu, izkratīja no tā zemes. Tad visi pieci arāji devās uz liepu pie saimnieka un, atjūguši zirgus, ļāva tiem izvārtīties arumos. Atskanēja atkal jautras valodas, jo šie ļaudis nemīlēja runāt pie darba, tāpat kā baznīcā. Sēdēdami zem liepas, viņi līdzinājās bitēm, kas atskrējušas stropā no lauka. Viņu uzacis, bārdas un mati bija pilni zemes putekļiem, un seju un pieru rievās sviedri tos pludināja, kā lietus pa vagām pludina smiltis. Viņi noslaucīja pieres kreklu piedurknēs, bet smilšainie krekli tās padarīja vēl melnākas. Lēna vēsma, kas nāca no lauka, ne-

bija spējīga saplvināt viņem matus, jo smagiem un mitriem pielupiem tie bija pielīpuši viņiem pie pierēm un galvvidiem. Lai atvieglinātu kājas, viņi noāva pastalas un no tām izbēra veselās čupas zemju. Tagad varēja redzēt, ka laiks ar vecāko vīru locekļiem bij izdarījis to pašu, ko viņš izdara ar koku zariem. Kā šie uz vecumu sagriežas un top vervejaini, tā arī vecāko vīru kājas bija līkas, izgrieztiem kauliem, un to bija izdarījis gadu un citu nastu smagums, ko viņi, rokām krampjaini turēdami, kā lielus maisus nesa uz saviem pleciem.

Tad viņi aizkūpināja savus kaļķīšus, pirkstus Jelgavā val gada tirgū, un kamēr viņu dūmi lēnām kāpa uz augšu un pazuda liepas zaros, tie sarunājās par izdarīto darbu, piesaukdami katra teikuma galā Dieva palīgu. Kaut gan tikai ap zemes lietām tekāja viņu domas, bet ar vienu savu galu tās iestiepās debesīs, kur, savā rokā saņēmis, Dievs tās grieza gada laiku gaitā.

Nobeiguši pavasara darbu cēlienu, Straumēnu vīri bij nosēdušies zem šī koka īsā atpūtā, nemaz nebēdādami par nākošiem darbiem. Tie pacēlās tikpat lieli viņu priekšā kā debesu kalns, ko viņi visu nopļautu, ja tas būtu apaudzis zelta kviešiem.

Tad, paņēmuši uz pleciem arkļus, viņi devās uz mājām. Visdīvainākais bij vecā Jankas arkls, ko viņš pats bij sev taisījis vēl tajos laikos, kad pirmo reizi iestājās pie saimnieka par puisī. Līdz ar daudzām citām lietām tas viņam Jurgos cejoja līdz uz jaunām mājām, un tā rokturis bij tik sadilis, ka ar saviem asi nodeldētiem gallem atgādināja vērsa ragus. Viņš ar to bij salaulājies tāpat kā ar sievu, sacīdams, ka viņa vecumā nepierod pie jaunām lietām tāpat kā pie jauniem draugiem.

Jo garākas un karstākas kļuva dienas, jo grūtāki Straumēnos bija elpot. Ziedonis smagi bija leķēries debess telts āķos, novilkdams tās tik zemu pār zemi, ka neļāva nekur aizplūst ne lapu, ne puķu smaržām. Apaļi, krūzaini mākoņi dienām

ilgi karājās pār mājām, iesūkdami sevī visus saldus un reibinošos garojumus, kas nāca no ceriņiem, jasmīniem un saulē silstošām lapām un zālēm. Visas pamales bij aizvilktas it kā zilganiem dūmiem, un no tiem aizsmakusi atplūda lakstīgalas balss, un cīruļu dziesmas kļuva nedzirdamas, līdz ko tie pacēlās divu koku augstumā.

Zeme bij pilna mīkluma, ko tajā bij atstājuši Lielupes plūdi, un iesētie graudi dzīvoja savā tumsā kā siltumnīcā un drīz vien piepūtās un palikās mīksti, un lauki pēc dažām dienām pārklājās zaļiem asniem. Silts lietus, līdams sīkām straumītēm, nāca tiem palīgā, un zeme pēc pirmām trakulībām nomazgājās, un visa radība pārplūda tādā priekā, ka cīruļi cauri lietus strūklām dziedādami devās pret debesīm, dzeguzes kūkoja, un govīs, galvas izstiepušas, skatījās mākoņos. Cauru ziemu kūti nodzīvojušas, tās tagad pērās pavasara karstajā pirtī, izplestām kājām stāvēdamas ganībās, jaujot, lai lej tām virsū savu silto ūdeni debesu dievišķīgais pirtnieks. Tikai mazie jēri bij lielā sajukumā un, lietus straumēm krītot, pacēla augšup savus mīkstos purnus, it kā meklēdami pupus, kas laida tiem mutēs šīs siltās strūklas. Birzs, kas bij salapojusi pati saviem spēkiem, brīnišķi iesmaržojās kā milzīga lapaina slota, atmodusies pavasara pirts plaucējošā garā. Lietus savām valgajām rokām bij atraisījis vecās priežu koka durvis, aiz kurām glabājās zemes kvēpainie trauki, un kā vakaros katrs sīkāka avotiņš met miglu, tā tagad katra puķe un lapa meta smaržu. Zāles paaugās gaŗākas vienā stundā, un cik ātri tās stiepās, varēja redzēt no zemēm, kas bij vēl uzķērušās to galos. Pērkons iebubinājās pāri visām mājām un laukiem, reizēm skaļi iedārdēdamies, braucot pāri debesu upes dēļu tiltam.

Lietum zemi padarot mīklu un irdeni, visas Straumēnu sievas izgāja dārzos, kur kartupeļiem, sīpoliem un gurķiem jau no zemes bij izšāvušies slaiki asni, lai gaŗajās dobēs un vagās stādītu bietes un kāpostus, kas bija lieli izauguši treknaļos lecekļos. Ar pirkstiem viņas izdūra caurumus mīkstajā

zemē un iebāza tajos stādus, un drīz vien visā dārzā tie pacēlās, dzerdami jaunas zemes valgumu.

Saule nogāja, apklusā trokšņi, un klusums un tumsa pārņēma visu pasauli. Sūņi nerēja, logi bij izdzisuši, un balta un lēna migla kā sniegains un dūmains kalns pacēlās pār pļavām, aiz kuņām bij nomanāmi koki. Cieti kopā saplūduši tie līdzinājās tumšiem, apdrupušiem vaļņiem. Un šinī klusumā un tumsā skanēja kaut kur lakstīgalas dziesma, skaidra zelta meldija un nakts un viss, kas bij tajā, klausījās to, aizturot elpu. Mazs putniņš, alkšņu krūmā uz zara stāvēdams, savaldzināja ar savu balsu satumsušo pasauli.

Un šinī bezgalīgā klusumā kviešu un rudzu lauki, kuņu virsotnes nakts bija nolīdzinājusi, bij pilni neredzamas dzīvības un zaroja un lapoja un stiepās pret debesīm, jo tajos jau ganiņās, no pļavām izkāpušas, baltas miglas govīs un baltie miglas vērši, vasaras lēnie vedēji.

pieraduši, un tas viņos iegāja līdz ar katru elpas vilcienu. Kādu svētdienas rītu, kad saimnieks istabas priekšā bij sapulcējies Jaudis pātaros, visi redzēja, ka mazs pelēks mākonītis atraisās no rudzu lauka vidus, un vienā acumirkli pār visu druvu gāja pelēki putekļi, atraisījušies no neskaitāmām vārpām. Tie pārsviedās rudzu laukam pāri, ietina uz brīdi dievlūdžējus savā miglā, apbirdinādami viņu kailās galvas un svētās grāmatas. Pātaru skaitītāji aplusa, jo viņi skaidri redzēja, ka pats Dievs viņiem bij pāri gājis, aizkardams tos savām platajām drēbēm.

Istabas, ko sildīja saule un krāsniis, tagad bij tukšas, jo visi pārgāja dzīvot klētīs, kur gaisma ietika tikai pa durvīm. Guļot klēts tumšumā, pusdienās varēja dzirdēt, kā saules stari staigā pa baļķu sienām, un kad karstums bij sevišķi liels, baļķi skaņi plaisāja. Te Jaudis gulēja sen pazīstamu un radniecīgu smaržu apdvesti, kas nāca no vajējām miltu tīnēm un graudu maisiem. Visapkārt gar sienām karājās viņu darba rīki, koka divzaru un trejzaru sekumi, grābekļi un daudzas citas lietas, kuru taisīšanas mākslu viņi bij iemācījušies no tēviem. Tā kā vīri pārnāca no lauka arvienu vēlu, darba un saules izžāvēti, sievām no viņiem bija miers, jo iekrituši gultā, viņi tūlīt aizmīga. Platas kā lāvas gulēja sievas blakus vīriem, domādamas par tiem laikiem, kad vīri viņas valstīja, un aizmigdamas tikai tad, kad uz klēts augšas bezdelīgas iečivinājās savās ligzdās, jūtot rītu.

Visvairāk darba šinīs dienās bija vectēvam, jo bitēm tuvojās bērnu laišanas laiks. Tagad viņš vairs negulēja klētī, bet birzī, īpaši celtā būdā, starp saviem bišu kokiem. Tur vakarā viņš klausījās saimju dūkšanā, kas turpinājās vēl tad, kad bites jau sen bij salīdušas kokos. Viņš pazina katru kluci pēc tajā skanošās dziesmas, un visa drava viņam likās liels koris, un lai gan katra balss tajā skanēja savādi, bet no tām vajadzēja rasties kopīgai un saskanīgai meldijai. Par visām lietām tur vajadzēja skanēt mieram, un ja kādā kluci bij dzirdama nemierīgāka dziesma, tad tā bija zīme, ka bites nā-

kamā dienā laidīs bērņus. Tādiem gadījumiem vectēvam arvienu birzs dažādās vietās bij nolikti spaiņi ar ūdeni, un līdz ko bišu kamols atraisījies no stropa, salaidās kādā zarā, no savas priedes koka šļīcenes viņš tām uzlaida virsū ūdeni, un tās kļuva rāmas tāpat kā govīs, kad bizojot tām uzgāž virsū spaini velguma. Tad vectēvs tās ar karoti salika ar palagu apsegtā kurvī, kur tās palika līdz pat vakaram, kad tās salaida jaunajā klucī — skaidrās un ērtās mājās. Gadījās arī, ka zars izrādījās par vāju pārāk smagam un lielam spietam, tāpēc atlūza, un bites nogāzās zemē. Bet vectēvs prata viņas nomierināt, un likās, ka tās viņu pazīst, slepeni raudzīdamās viņā savām brūnajām un nekustīgajām acīm. Tā vectēvs šē rīkojās siltajās jūnija dienās, un kā bites no puķēm savāca medu, tā viņš no tām savāca savu gudrību, aprīnodams stropa dzīvi un uzstādīdams to visiem par paraugu, jo uz pilnīgas kārtības meklēšanu virzās visas cilvēku domas.

Šinīs dienās, kur vakara blāzma vēl nebij izdzisusi, kad rītos dusošo mākoņu malas jau zeltīja vēl neredzamā rīta saule, Straumēnu saimnieces plakstiņi kā noguruša putna spārni sakļāvās naktīs tikai uz īsu dusu. No klētīm jau nāca diktas krākšanas troksnis, kad viņa pēdējā atgriezās no laidara, kur govīs bēdza ēst redelēs nomesto sēku. Pa cieti nomītu celiņu, kas vēl bij pilns saules siltuma, viņa devās uz klēti, kamēr sikspārņi, šie nakts vientuļie lidotāji, laidās pār pagalmu krustām un šķērsām, un pūces uzsāka savus skrējienus caur koku zariem. Bet arī nogulusies gultā viņa uzreiz nepadevās miegam. Kā gleznotājs, kad glezna jau nobeigta, ilgi tajā vēl nolūkojas, meklēdams pielaistās kļūdas, tā viņa pārlaida skatu padarītam dienas darbam, nekad ar to nebūdamā mierā, līdz beidzot iemīga, rokas uz krūtīm salikusi, kā mēdz gulēt tie, kas aizgājuši Dieva priekšā.

Viņas rīcībā bija divas meitas un atraitne, un viņām visām bija darba diezgan, jo nevienās mājās nebij tik liels ganāmpulks kā Straumēnos. Pusdienās un vakaros pienu nesa nēšiem uz pagrabu, kur to izkāsa un nolika rūgšanai. Vesels

lērums lielu un mazu koka trauku kalpoja šīm vajadzībām, un kamēr vieni skaidri noberzti žuva uz sētas, citi stāvēja pagrabā. Sviesta kulšana parasti notika pusdienās, un abas meitas ņēmās ap to, mazgādamas un sālīdamas, līdz toveļos sakrauts tas, ar rasu apsvīdis, laistījās kā saule pagraba tumsā. Viss, ko deva Straumēnu pļavas, ābolīņa lauki un Zemgales saule, sakrājās šajos toveļos, smaržojot kluso pārticības un piemīlības smaržu. Šis pagrabs bija visklusākā vieta visā Straumēnu mājā, tur bij dzirdams tikai rūcošais sviesta kulšanas troksnis un piena liešana. No šīs vietas izgāja pati Māja, nesdama svētību visām Straumēnu mājas galām. Divi lieli vītoli apēnoja pagraba ieeju.

Darbi, cits par citu smagāki, mēcās virsū Straumēnu ļaudīm, un jo īsākas kļuva dienas, jo vairāk tie vilkā gajumā. Daudz nogurušāki par cilvēkiem bij zirgi, kuņģu platos sānus sviedrināja saule un darbs no rīta līdz vakaram. Gadījās, ka, izjūdzot no arkla, viens otrs no tiem nolika savam arājam uz pleca galvu, nevarēdams to noturēt. Viņi it kā sajuta sevi līdzīgus šiem ļaudīm, jo viņi visi bij iejūgti jūgā, kas tiem bij jānes līdz pat nāvei. Vakarā, kad atveļas visas radības padevība liktenim, viņu muskuļainajās mugurās bij tas pats rāmums, kas lauku un druvu līkumos, un, galvas zemu noliekuši, viņi, lielas bezcerības pilni, nemaz nemanīja garās un sulīgās zāles, kas tiem sitās pie purniem. Ielaisti stīlīņos, tie tūlīt neķērās pie barības, bet paēduši nolikās gulēt, pa sapņiem aizklīzdami vai nu zājainos kļajumos, vai atkal satrūkdami no iedomātiem pātāgu sitieniem.

2.

Kad saule jau bij pakāpusies tādā augstumā pret debesu vidu, ka sarauca sētsvidus kokiem ēnu tik Īsu, ka supiem katru pusstundu vajadzēja mainīt vietu, lai izbēgtu no saules karstuma, Straumēnos sāka taisīties uz mēslu vešanu. To bij tik daudz saradies, ka kūtīs galvas jau sitās pie vērbaļķiem. Tas bij smags darbs, kas lika piepūsties kāju dzīslām un sarauties mugurām. Tumšajā kūtī, kur zemās durvis un mazie lodziņi ielaida tikai vāju gaismu, bija dzirdama grūta elpošana. Tur, kreklus nometuši, kustējās četri puīši, uz kuŗu brūni nodegušajām mugurām sviedru lāses izskatījās gaišas kā dzintars. Pie katras saliekšanās varēja redzēt viņu muskuļu staigāšanu, un kad viņi saņēma visus spēkus, lai celtu augšup mēslu pilnos sekumus, muskuļi kļuva stingri kā savilkta virves. Uzacis un mati viņiem bij sviedru mitri un griezās acīs, un laiku pa laikam viņi tos noslaucīja ar elkoņiem.

Viņiem nebij laika atpūsties, jo tukši rati arvienu gaidīja pie durvīm. Zirgi izstiepās līdzīgi stīgām, kamēr izvilka no laidara pilnos vezumus, no kuŗiem virca tecēja straumēm. Šinī ēkā mājoja vecas bezdelīgu ciltis, un viņas nemaz nebaidījās cilvēku, bet skrēja ļautri čivinādamas iekšā un ārā, pa reizei alzkardamas mēslu mēzēju matus saviem slaidajiem spārniem, kamēr citas, ligzdās tupēdamas, aplūkoja strādātāju ziņkārīgām un spožām acīm. Visus šos darbus tās bija skatījušās jau daudzas vasaras un tagad priecājās, redzēdamas, ka kūts top arvienu dziļāka, atvērdoma plašāku telpu viņu skrējieniem. Un kad tā bij galīgi izmēsta, viņas visas saskrēja tajā, griezdamās šurpu un turpu un pa reizei no-

mezdamās plānā, un tad atkal devās laukā un līksmi čivinādamas izklīda gaisā augstu pāri mājām.

Pie šāda darba Straumēnos pa pilnam dabūja ēst zirgi un cilvēki. Veselām nastām puīši zirgiem salika redelēs sēku un sabēra silēs auzas un ielēja miltiem samaisītu ūdeni, kuņģā tūlīt, patīkami bubinādami un burzgujus saceldami, tie sabāza savus purnus. Arī saime tādās reizēs baudīja ēdienu daudz bagātākā mērā nekā citās dienās. Uz galda redzēja rupju kviešu pīrāgus, ceptu un žāvētu cūkas gaļu, sviestu un grūdeni, kuņģā smaržoja veseli sīpoli. Ap galdu sasēdās gan darbā noguruši, bet veselīgi un priecīgi ļaudis, un tiem, kas strādāja uz lauka, saule bij izvilkusī tulzinas uz kakla un pleciem. Bet šo nelaimi viņiem ātri izārstēja saimnieces iedotās zāles. Paēduši pusdienu viņi nokrita uz īsu dusu pakrēšļos, dārza zālēs, un saule, laukos vilkdama aiz vārpām uz augšu rudzus un kviešus un spiezdāmās caur koku zariem, apbēra viņus apaļiem gaismas plankumiem, kā lieliem zelta gabaliem.

Tādās dienās mēslu smaka Straumēnos pārspēja visas citas smaržas, un vējš to nespēja aizdzīt, jo tāds pat darbs notika arī pārējās mājās.

Pēc trim dienām mēslu vešana bija pabeigta, un kūtis no jauna kļuva dziļas un augstas, un atbalss skanēja tajās kā šķūņos. Izbiedētie sermulīni un seski, kas mājāja to pamatos, naktīs izlīda no savām alām, baidīdami vistas un zosis. Bet Straumēnos tagad bij lielas bēdas ar mēslu iearšanu. Lietus nebij lijis divas nedēļas, un papuves māls bij sakaltis, iegūdamas ķieģeļa cietumu. Dziļas plaisas stiepās laukam no viena gala līdz otram, un visasākais arkls slidēja no vagas ārā. Puisis, izgājis art, atgriezās atpakaļ nekā nepadarījis. Pēc vakariņām Straumēnu saimnieks ilgi ar saviem gājējiem sēdēja zem sētsvidus ozola, un bēdas, kas nospieda viņu, nomāca arī pārējos, jo viņus visus apvienoja kopīga ticība mājas garam, un ārpus tā dzīve viņiem likās neiespējama. Tam viņi dāvāja darbu, kas viņus ar laiku salieca līkus, miera nepazīstošas rūpes un visus labos nodomus. Māja viņiem

likās kā baznīca, un skaudība, lepnums un mantkārība kā jauni zvēri gulēja uz tās jumta un sargāja to, raudzīdamies pāri mājas robežām. Un kad viņi šovakar gāja gulēt, uz kalpu mugurām, kas salīka ieejot pa klēšu zemajām durvīm, bija manāmas tādas pašas rūpes kā uz saimnieka pleciem. Viņš palika viens sētsvidū stāvam, kā gaisa meklēdams, jo no laukiem nāca sutīgs karstums. Dienu sasiluši, tie tagad izgaroja tveicējošu siltumu, un ko domāja cilvēki, labība, koki un zāles, to izteica vālodze, kas birzī, no mlega piepeši uzmozdams, slāpju mocīta, skaņi izklēdza savu lietus kliedzienu. Saimnieks pagājās uz pļaviņas pusi, kur no miglas neskaidri bij redzama snaudoša zirga galva. Saimnieks paraudzīja zāli ar kāju, un tā bij sausa kā bijusi. Viņam radās maza cerība, jo rasas trūkums norādīja uz drošu lietu. Bet no kurienes tas varēja rasties? Debesis bij skaidras no vienas malas līdz otrai, un tyanīgajā tumsā griezes visapkārt brēca savus skumjos brēcienus.

3.

Nākošā diena iesākās ar lielu karstumu, un jau no paša rīta pēdējais mitrums izgaroja arī zemākās vietās. Bišu dūšana birzī apstājās, bites tūkstošiem drūzmējās ap ūdens silēm, ko vectēvs bij nolcis starp stropiem. Viss gaiss ap birzi bij pilns vasku smaržas, un dažos stropos medus tecēja laukā no izkusušām šūnām. Gadījās, ka uz sētas izbira dēlīši piena toveļiem, jo saule tos bij izkaltējusi. Bezdelīgas bij kjuvušas tik drošas, ka nebaidījās cilvēka un sametās pie akas ap lopu silēm. Lapas koku galotnēs lēnām sagriezās, un varēja dzirdēt saules staru klusu skanēšanu, kas meklēja sev ceļu. Ja kādam bij drosme iet tālāk par māju ēnu, tas redzēja, ka stari krīt pār laukiem platām baltām svītrām, neizturami spilgti spīguļodami uz ceļiem. Kā pavasarī ūdens plūdi, tā tagad karstākle saules plūdi ielenca Straumēnus, neļaudami ļaudīm iziet ārā no mājas koku un ēku pakrēšļiem. Tas bij Dieva gaismas klusums, kurā ietērpies Viņš neredzams lidoja pār laukiem un mājām. Un ka Viņš bija tagad šinī klajumu versmē, to Straumēnu ļaudis skaidri nojauta, jo vectēvs puikām nejāva skriet uz upīti peldēties, sacīdams: „Tādā laikā labāk neejiet no mājas laukā.”

Bet ap pašu pusdienas laiku, kad kāda vārna, skriedama pār māju, nespēkā bij nokritusi pagalmā, Straumēnu ļaudis ieraudzīja no apvāršņa dūmajiem izlīdušus divus baltus mākoņu galus sarkani nokaltētām virsotnēm. Sievas, kas karstuma dēļ bij savus svārkus nometušas, atstādamas mugurā tikai garos kreklus, un vīri baltās pakulu biksēs izgāja sētsvidū pie vārtiem, un visi sprieda, vai tas ir lietus mākonis jeb tikai tie padebeši, ko Dievs dažreiz mīl sacelt ap Zemgales apvāršņiem kā baltus kalnus. Pa to laiku tādi

pat mākoņu ragi bij izlīduši pirmajiem blakus arī citās vietās, un tikko dzirdams pērkons iebubinājās, kā iebubinās zirgs, kad tam aiz redelēm noliek ēdamo.

Likās, ka tur, lielajā debesu malas abrā, rūgst spēcīga rudzu maize, jo mākoņi, līdzīgi mīklai cēlās arvienu augstāk, biezi un necaurredzami. Beidzot tie galīgi pārvēlās apvāršņa malai, un katrs pērkona rībiens tos pasvieda arvienu vairāk pret debesu vidu. Tie zaudēja savu sapņainumu, kjūdami melni, un varēja redzēt, ka vairs tikai viens vienīgs mākonis bij izplēties no vakariem līdz rītiem un devās augšup. Bet tas vēl bij tālu, jo viss kļajums ar mājām un Lielupi dega tāpat kā senāk saules versmē. Beidzot, atstādams abus galus nopakaļ, mākoņa vidus kā apaļš kalns ātri sāka doties uz priekšu, katru mirkli mezdams zibeņus, kuļi vai nu salūza gaisā, vai skrēja taisni zemē. Mākoņa apaļā ēna devās tam vairākas verstes papriekšu, un varēja redzēt, ka tālumā lauki, pļavas un upes zaudē savu mirdzumu. Tā lielas nelaiemes nojauta izdzēs cilvēku sirdīs visu prieku vēl pirms posta patiesas atnākšanas. Atsevišķi mākoņi, atraisījušies no padebeša gaitas, nikni vāridamies joņoja šurpu un turpu, beidzot pazudzami tā tumsā. Kāds mākoņa zars gāja taisni pretī saulei, un pirms tā nozuda, mākoņa malas iemirdzējās vis-skaidrākā zeltā. Kamēr apgabali, ko padebeša ēna vēl nebija skārusi, laistījās un mirdzēja, aiz tās jau locījās galotnes un straumes lija bez apstāšanās un, dodamās tālāk, nolieca pļavas un druvas. Piepeši liels pērkona spēriens nodimdēja taisni aiz dārza, un pēc vislielākā klusuma mirkļa vējš vienā rāvienā nolieca galotnes, nesdams pa gaisu, ko varēja pacelt. Piepeši visi redzēja, ka liels zibens nokrīt birzī. Tam tūlīt sekoja tāds pērkona grāviens, ka ēzulis aplokā aiz balēm pakrita un tad, uzlēcis kājās, aizauklešoja, izskatīdamies it kā liesmojošs zibeņu gaismā. Un tūlīt sāka līt lietus stāvām, pirkstu resnām straumēm un lija gandrīz veselu stundu. Nekas nebija redzams tā blāvajā spīdumā, ne arī dzirdams, vienīgi ūdens lišana un pērkona rībiens. Un kad tas beidzot

mitējās un atspīdēja saule, no laukiem nāca it kā rubeņu rubināšana, jo grāvji bij atdabūjuši savas pavasara balsis un ūdeņu pilni vēla tos lēzenajās pļavās. Apvāršņi atkal atguva plašumu, un šur tur stāvi dūmi cēlās gaisā no ēkām, kurās pērkonš bija iespēris. Arī Straumēniem šis negaiss bij postu nodarījis: lielais bērzs birzs malā bija pāršķelts no augšas līdz apakšai, un tā norautā miza gulēja tāli izsvaidīta visapkārt. Tikai bišu klucis uz apakšējā zara bij palicis neaizkarts, un, lietum mitoties, bites no jauna izskrēja klajumā.

Bet atmiņa par šo negaisu Straumēnos neizzuda līdz ar sēra smaku, ko pērkonš atstāja gaisā. Par viņu trieca gaļajos ziemas vakaros, līdz šis stāsts izveidojās pilnīgs, un apaļam kā kamolam tam viegli bij velties no atmiņas atmiņā. Un ja kāda notikuma laiks bija aizmirsies, tad jaudis varēja sacīt: „Tas notikās tajā gadā, kad pērkonš saspēra lielo bērzu.”

Pļavas ap Straumēniem jau trīs reizes bij mainījušas savu krāsu līdz ar puķēm, kas tajās izplauka un noziedēja. Tagad tās bij brūni sarkanā un vietām iedzeltenā, un dienās, kad pār klajumu pūta vējš, pašķirdams gaļās smilgas, šīs vasaras izaustais paklājs, pa kuŗu tikai saule pastaigājās, laistījās nepārredzami. Bites še saskrēja no visām pusēm veselīem mākoņiem. Ar sīkajām zemes bitēm še jaucās kopā resnās un daudzkrāsainās kameņes un māju bites, un katra dzīvoja savā nodabā, dūkdama tā, it kā tā viena pati būtu pasaulē. Tāpat kā visa pārējā radība, viņas dzīvoja un strādāja ieslēgtas savā klusumā, ko Radītājs ir apvilcis katrai dzīvai būtnei, lai tās nesajauktos un nepārtraukta paliktos pasaules mūžīgā dažādība.

Katru dienas cēlienu šīs pļavas bij savādākas, bet sevišķi brīnišķīgas tās izskatījās agros rītos, kad pa nakti bagātīgi uzkrītušā rasa bij noliekusi zāļu un smilgu galotnes. Tad viss klajums laistījās kā daždažādu dārgakmeņu piesēts. Ja kāds, nebēdādams par mitrumu, tādās reizēs nogulās gaļākajās zālēs, viņam atvērās pasakaina pasaule. Pāri viņam nokārās ķekarainās smilgas, un rasas pilieni, nezin kā ieķē-

rušies tajās, spīdēja balti, bet zem tām, mazākās zālēs, pillieni mirdzēja zili, zaļi vai sarkani. Tos tādus padarīja ziedi, kas tajos atstarojās. Rasenēs bieži bij nogulušies pillieni baloža olas lielumā, un dažreiz varēja redzēt, ka tajos minūtēm ilgi, ragus kustinādams, noraudzījās sienāzis vai cits kukainis, vērodams savu atspīdumu. Zirnekļi, no sava tīkla šo pasauli apglūnēdams, devās allaž virsū rasas pillienam, mušas attēlu tajā noturējis par pašu mušu, un izjauca šo jauko panorāmu vienā acumirkli. Pilnīgi saslapinājies, zibēna ātrumā tas uzskrēja atpakaļ savā paslēptuvē. Tā Radītājs šajās pļavās bij sadzinis neskaitāmas dzīvības, lai katra no tām izspēlētu savas spēles un pēc tam nobeigtos vai nu dabīgā, vai varmācīgā nāvē. Še varēja guļot vērot, kā pasaule izplešas lielajā un mazajā, un katrā ir sava bezgalība, par kuru domājot jūk visi prāti. Ikkatrs, kas elpo, bradā pa dzīvu būtnu mežiem, tās samīdams kājām vai saēzdams zobiem, lai rastos dziesma Tam, kas visu to bij cēlis.

Tā guļot un vērojot un ieelpojot taisni no zemes nākošu medus smaržu, allaž varēja manīt, ka zem galvas kaut kas sāk kustēties un džinkstēt. Tās bija zemes bites, kas savas šūnas bij ietaisījušas sūnās un tagad iztraucētas modās. Tādās reizēs ātri vajadzēja taisīties projām, nobirdinot rasu un izjaucot tās atspīdumus, kamēr visa pārējā pļava mirdzēja zaijās šjokas pārcirsta, ko zālē bij atstājušas stirnas, dodamās uz laukiem ganīties. Tā šīs pļavas vilpoja sīkas, bet neskaitāmas dzīvības pilnas, ar visu savu zāju bagātību tiekdamās uz Jāņu namdurvīm.

Jāpus Straumēnos svētīja ar sevišķu greznumu, jo pats saimnieks bij Jānis, un tāpēc tajos netaupīja nekādu mantu, lai pēc tam vēl ilgi šos svētkus varētu atminēt. Arī pašam saimniekam tie sagādāja vislielāko prieku, jo viņš spēja kaut ko iztērēt, mielodamies ar saviem draugiem un saimi. Un arī tāpēc šie svētki visiem patīka, ka ap šo laiku lauku darbi it kā pārtrūka, un ļaudis taisījās no laukiem un pļavām ņemt atpakaļ, ko viņi kādreiz tiem bij devuši.

Jāņu sestdienā darbi Straumēnos izbeidzās jau ap pusdienas laiku, un puīši, sakāpuši zirgiem mugurās, aizjāja tos uz upi peldināt. Paši kailli tiem mugurā sēdēdami, viņi likumoja pa ūdeni, un zirgi aiz patikšanas sprauslāja, kamēr ūdens no viņu spalvām izskaloja visus vasaras putekļus un sviedrus. Izkāpuši malā viņi, brūni un melni, līdzinājās tiem kumejiem, ar kuriem Jānis abrauc Zemgales druvas.

Straumēnu saimniece jau sen uz šo dienu bij gatavojusies, un pagrabs tagad atvēra savas durvis vajā līdz galam. Dzeltēnus kā rudens saule viņa nesa uz klēti baltos divieļos ietītus apaļos Jāņu sierus, sviesta pilnās bļodiņas un cieti nožāvētus šķiņķus. Lieli ozola zari klēti jau iepriekš bij novietoti, un pāri gultu baltajiem pagalvjiem tie plēta savas robainās lapas, kas, pašas tumši zajas, pilnīgi sakusa ar klēts krēsli, un tikai no svaiguma, ko tās izdvašoja, varēja manīt, ka tās tur dzīvo. Sietīnā sabērtus, vēl kūpošus, tikko no krāsns izvilktus, pārsprāgušiem sāniem, no kuriem spiedās ārā čurkstoši speķa gabaliņi, atnesa pīrāgus un sakrāva šķīvjos uz galda. Tur jau stāvēja degvīns brūnās māla krūkā kopā ar ozola koka alus kannām, ko vectēvs senlaikus bij darinājis. Vienā klēts kaktā, ozola zaru pakrēslī, uz mazā galdiņa stāvēja koka stīpām sastīpota pusmuca alus ar krānu apakšā, lai viegli varētu izlaist ārā vecos galvu dumpotājus — miezi un apini, kuriem abiem patikās dancotāji vīri. Vēl uz galda pudelēs bij redzams sacukurots šnabis, kam bij ķimeņu vai kādu ogu garža, kas, liets glāzēs, tecēja biezs kā tikko no šūnām izvīstas medus. To saimnieks pats pārno vasaru bij gatavojis, karsēdams un tecinādams, līdz, aizvaskotās pudelēs mēnešiem ilgi saulē stāvēdams, tas bij noziedējis un ienācies līdzīgi auglim.

Ap klēts durvju stenderēm bija apvīti kupli ozola vainagi, karādāmieš uz priekš daudz gadiem iesistām naglām, un turpat klēts priekšā vecākās sievas, mauriņā nosēdušās, viņa vēl citus. Skaidienā Janka rīkojās ar trim vecām ratu rumbām, piedzīdams tās pilnas sveķainas malkas, kas šim ga-

dījumam tika krāta jau no ziemas. Visam vajadzēja būt gatavam jau pie laika, jo ciemiņi Jāņu sestdienā mēdza ierasties jau ap palaunadzi.

Pirmais sētsvidū ienāca Straumēnu tuvākais kaimiņš — Puravelnu saimnieks, liels plecīgs vīrs, ar gaŗkātainu pīpi zobos. Basās kājās viņš bij uzvilcis koka tupeles, bet svārki un kreklis viņam bij vajā, tā ka bij redzamas viņa izvelvētās, brūni nodegušās krūtis, vīrs kuŗām muskuļi kustējās kā virves. Krūtis viņam stāvēja kailas pat tad, kad ziemā viņš uzģērba kažoku, jo drēbes viņš arvienu uzskatīja par lielu nastu. Pat vislielākā salā viņš staigāja koka tupelēs bez zeķēm, un aukstums pret viņu neko neiespēja. Viņš mīlēja gulēt klētī, kamēr uzkrita sniegs, un kad rudenos savesto graudu dēļ gultai vairs nebij vietas, tas gulēja apcirkņos uz kviešiem vai rudziem. Viņš, varmācīgas un valdonīgas dabas cilvēks, sanāca bieži ar citiem strīdū, jo bij kārs uz visādiem jokiem un savās sarunās mēdza pārējiem izlikt cilpas, kas tos sadusmoja. Sevišķi viņš neieredzēja čigānus, un notvēris reiz kādu čigānieti savā mežā, to aiz matiem bij piesējis pie bērza un šāvis tai ar šauteni virsū, gan tikai ar pulveri. Tāpēc arī čigāni brauca ar lielu gabalu viņa mājām apkārt. Tomēr savas pāri par trīssimts pūrvietu lielās mājas viņš pārvaldīja labi.

Puravelns ar Straumēnu tikko bij iztukšojuši trešo glāzi, kad sētsvidū ieripoja trīs zaļi krāsotas atsperu ores, katra ar pāris zirgu priekšā. Pirmā orē sēdēja kaimiņu pagasta Bitenieku saimnieks ar savu saimnieci — lielākais zirgu mīļotājs visā apgabalā. Kad uz lielceļa redzēja joņojam putekļu mākonīti, tad katrs zināja, ka tur brauc Bitenieks. Reiz pat viņš bij ar saviem meļņiem iebraucis baznīcas priekšnamā, izlikdamies, it kā zirgus nav varējis noturēt. Bitenieks bij lielīgs, spēcīgas dabas cilvēks, kas mīlēja apstāties pie visiem krogiem, izmaksāt citiem šņabi un alu un tad atkal doties tālāk.

Otrs, Bijļu saimnieks, bij gaŗš, melnsejains vīrs, kas mīlēja stāstīt, ka viņš cēlies no turkiem. Viņš gan saimniecības ziņā stāvēja pakaļ pārējiem saimniekiem, jo prāts tam nēsās uz pavisam citām lietām. Viņš mīlēja klausīties un zināt. Vai nu pilsētā, vai citur viņš meklēja satikšanos ar dažādiem ļaudīm, par visu tos izjautādams, un tāpēc viņa atmiņā, no kurās nekas neizzuda, bija sakrājušies nebeidzami nostāsti par kaŗiem, ģenerāļiem, valdniekiem un senajiem Kurzemes lielkungiem. Visvairāk viņam tikās dzert draugu starpā, sarunā iejaucot savus nostāstus, ko viņš mīlēja stāstīt, šurp turp pa istabu staigādams, ar īkšķi piebakstīdams tabaku savā īsajā pīpītē.

Dauknu saimnieks iebrauca pēdējais, jo viņš arī bij cienījamākais no visiem Straumēna draugiem. Tas bija gaŗa auguma, plecīgs, drusku uz priekšu salicis cilvēks, ar ūsām, kas tam bij nošjukušas lejup kā poļu muižniekam. Viņa iesirmie, galvas vidū šķirtie mati tam nokārās gaŗi pār pleciem. Šis vīrs bij ar drusku augstprātīgu raksturu, nevienu sevišķi nemīlēja, bet viņa runā labprāt visi mīlēja klausīties. Viņš sprieda rāmi un, nemaz necenzdamies, panāca valdīšanu pār visiem pārējiem.

Tā šie ciemiņi sabrauca Straumēnu Jāņa pagalmā, vīrieši ar pudelēm kabatās, bet sievietes ar lakatiņos iesietiem sieriem, ko viņi visu ar dažādiem novēlējumiem nodeva saimniekam un saimniecei. Sētsvidus tūlīt pieplūda pilns priecīgām valodām, un, nopurinājuši putekļus no mēteļiem, viesi devās uz Jāņu klēti. Pa ceļam viņi apstājās, apskatīja viens otru, jo nebij kopā bijuši kopš Ziemsvētkiem. Sejas viņiem bij brūnas nodegušas, un, būdami pazīstami jau no jaunām dienām, viņi necentās izlikties par tādiem, kādi viņi nebij.

Klēti tūlīt iesākās sarunas par lauku darbiem, un druvu un laidaru notikumi pagāja acīm gaŗām šajās sarunās. Lai gan tie bij bagāti saimnieki, kas nebij paraduši nevienam ceļu griezt, viņi tomēr atļāvās Dieva gādībai kā mazi bērni

mātel. Kā viņu tēvus, tā arī viņus pašus Viņš vadāja caur dzīvi savā stingrajā pavadā, un visnelaimīgākais bija tas, kas no tās attrūka. Bet pamazām rudzu un miežu vara, kuņģā arī mājāja neapšaubāms Dieva gars, sāka lidoņ pa klēti, un zaļe un roblapainie ozola zari izskatījās it kā vainagi pār dzērāju galvām. Šī apgabala ļaužu sarunām, vai viņi bij dzēruši, vai nē, bija pavisam savāds raksturs. Valodās viņi centās atrast cits cita vājākās vietas, kas tos piespieda būt uzmanīgiem, un sarunas arvienu izvērtās visādu asprātību divkaujā. No malas raugoties, varēja domāt, ka še sagājuši kopā vislielākie ienaidnieki, kaut gan viņus vienoja vistuvākā radniecība un draudzība.

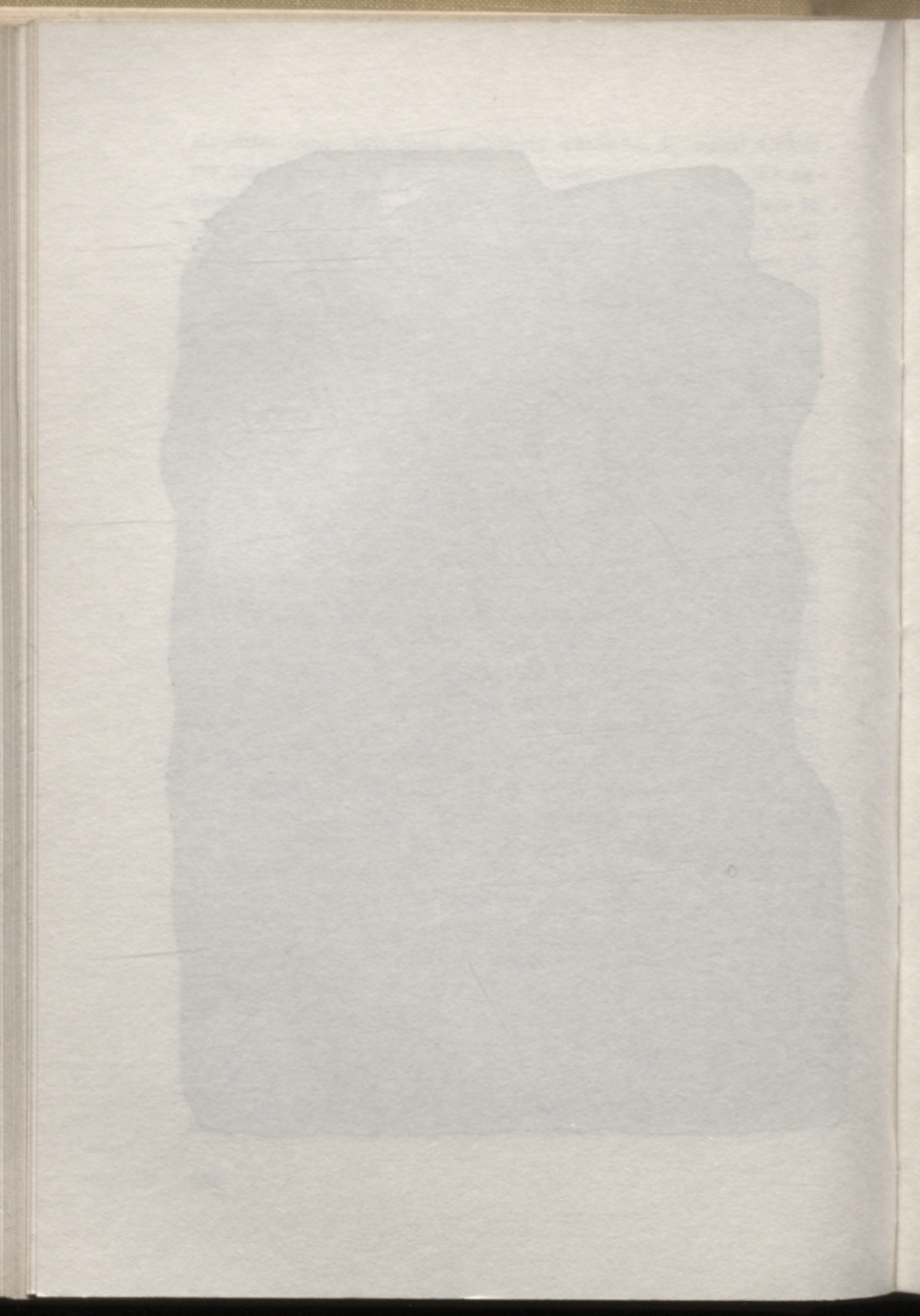
Mājā pa tam bija sabraukuši vēl citi ciemiņi, un visi devās no klēts ārā tos sagaidīt. Sētsvidus tagad bij pilns ļaužu. Te bij saimnieki pelēkās un melnās vadmalas drēbēs un saimnieces kupliem svārkliem un aubēm galvās, — visus tos darbs un auglīgā zeme bij padarījuši turīgus. Lielupe, kas ar savu velgo dvašu appūta viņu laukus vasarās un aplēja ar mālalnēm ūdeņiem pavasaros, bij viņu barotāja, un tākpat lēni, kā tā tecēja uz jūru, viņi tecēja caur dzīvi, jo druvu smagums, ar ko viņi bij saauguši, padarīja to soļus nesteidzīgus. Saule pašlaik taisījās uz laišanas, un putekļi bij sarkani virs mājā skrejošā ganāmpulka. Govis, šaurajā gataves ceļā saspīestas kopā, sasītās ragiem, spīguļodamas savām gludajām mugurām. Viņas visas bij ar spēcīgiem tesmeņiem un, gaļām skriedamas, apdvesa ciemiņus ar piena smaržu. Meitas šovakar tika ar govīm ātri galā un saģērbušās pievienojās pārējiem ļaudīm, kas visi jau bij ar ozola vainagiem galvās. Viss pulks skaņi līgodams devās uz kalnu aiz mājām, kur vīri pašlaik beidza uzdzīt kārts galos sveķainas malkas pilnas rumbas. Straumēns pats tām pielaida uguni, un kad tās uzcēla augšā, sarkanas un dūmainas triju pūču liesmas kāpa taisni pret debesīm. Tagad līgo dziesmas atskanēja vēl skaņāki. Tāpat kā arkļus vai citus darba rīkus pavasaros izrāva no šķūņiem vai klētīm, lai tie iesāktu savu kalpošanu, arī

šīs dziesmas, visu gadu gulējušas atmiņās, šo nakti izrāva no atmiņu vēcelēm, un zāju un druvu gara radītas, tās noskanēja viņām pāri. Pūckas pacēlās arī pie citām mājām, to ugunis mirdzēja vai nu pāri, vai cauri birzīm, un drīz viss kļajums laistījās liesmās, kas apspīdēja rudzu, kviešu, auzu un miežu laukus. Šie spīdumi izbaidīja griezes, un, brīdi klusu raudzīdamās tajos no labības biežokņiem, tās ātrām kājām aizskrēja pašā lauku vidū, iesākdamas tur no jauna savus grūtsirdīgos brēcienus. Pamale tagad bij netīkvien uguni, bet arī dziesmu pilna: dziesmas skanēja no visām mājām un visiem apvāršņiem.

Pie Straumēnu pūčkām atnestā alus mucīņa jau bij pa pusei iztukšota, un dziesmas un valodas jaucās juku jukām. Puravelnu saimniekam netīkvien bārda, bet arī vaiņa lapa bij apļietas putām, un resns, ar savām kailajām krūtīm, viņš izskatījās līdzīgs pašam Jāņu dievam, kas tagad malu malās ļaudis bij sadumpojis uz tik līksmu jautrību. Viena no pūčkām jau bija beigusi degt, bet tās vietā atnesa citu, un Kārlis, kam miestīņš bij iedvesis lielu dūšu, taisījās to pacelt zibeņa pāršķeltajā lielajā bērzā, kas vēl zajoja, kaut gan tam miza gandrīz līdz pusei bij norauta. Pakāpies zaros, viņš uzsēja ar vēdera siksnu pūčku sev uz muguras un rāpās augšā. Visi Straumēnu cemiņi sagāja ap bērzu un gavilēdami, dziedādami un trokšņodami sekoja Kārlim. Kārlis uz brīdi pilnīgi pazuda skatītājiem, un viņu ieraudzīja tikai tad, kad iededzinātā pūčka pacēlās lēnām pār bērza galotni. Drīz vien tā izlīda virs bērza visā kārts gaŗumā; kārti Kārlis stipri piesēja galotnei. Lai gan vēja pavisam nebija, pūckas liesma šinī augstumā noliecās uz vienu pusi, un tā kā, sevišķi no tālienes, kārts nemaz nebija redzama, tad pūckas uguns likās gaisā kā rājamies līdzīgi milzīgai zvaigznei.

Kārlim zemē nokāpjot, to sagaldāja priecīgi kļiedzieni un slavinājumi, un viņam uz vietas bij jāizdzeŗ vesela krūze alus, bet vecais Janka, piegājis viņam klāt, sacīja:

„Ja es būtu pie naudas, būtu derējis uz vesela pusstopa, ka tu to pūcku neuznesīsi.”

Un tiešām, uguns, kas tagad kurējās baznīcas torņa augstumā, bija redzama visā apgabalā, un varēja manīt, ka dziedāšana citās mājās apklust, līgotājiem raugoties neparastajā skatā. Pūčka augšā rūca kā pavasara ūdens grāvjos, un dzirksteles skrēja pusversti pāri laukiem. Likās, ka visas vārpas laukos pamostas un raugās izbrīnējušās uguni, kas debesīs sprakšķēdamas kuŗas. Brīzdami taisni pa pļavām un lauku ežām, no kaimiņiem ieradās vesels bars līgotāju ar vaināgiem, zālēm un dziesmām, un nevarēja nemaz zināt, vai meitām vaigi un ausis svila no tām vai no ugunīm. Visu, ko viņas bij paraduŗas slēpt, nesa gaismā vecāko sievu dziesmas, kuŗas bij zāju, puķu, kustoņu un labības atklātība.

Pūčka bij izdegusi, un pagales krita lejup, piebērdamas bērzu dzirkstelēm. Kārts ar sarkani nokaitētām dzelzīm palikās augšā, un līgotāji devās uz klēti, kur sākās patiesa Jāņu maltīte. No krāsns tikko izvilktu un bļodās saliktu atnesa jēra gaļu biezā krējuma mērcē ar sīpoliem un brūni apceptiem kartupeļiem un taukos čurkstoŗas cūku ribas. Tasītēs bij sakŗauts brūkleņu ievārijums un gurķīŗi, kas, skābēti vēl rudēnī, līdz ŗim bij uzglabājuŗies cieti. Ŗķērsām pāri galdam gulējā liela cepta līdaka, kuŗa, to ķeŗot, Kārli ar astes sitienu bij gandrīz no kājām nogāzusi. Tagad Straumēnu saimnieks taisīja vajā savas zāju ŗnabja pudeles, un katram, kas ŗadas glāzes tukŗoja, likās, ka viņŗ norij uz dibenu smarŗīgu uguni. Tā kā lampas gaisma bij pārāk vāja, tad no istabas atnesa skalus, kas dega kūpēdami un gaŗas ogles griezdami, un to gaismā ozola zari izlikās vēl zaļāki. No sākuma visi ēda klusēdami, svieŗot uz grīdas kaulus, un suņi, tos ķerdami, sacēla lielu troksni. Suņu vajāts kaķis uzskrēja plauktā un laizīdamies skatījās uz leju zaļām acīm. Bet pamazām valodas kŗuva arvienu skajākas, tā ka trauku ŗķindēŗana vairs nemaz nebij sadzirdama. Visiem gara stā-

vokli padarīja vēl jautrāku Puravelna salmnieks, kas, aizmirsis, ka viņa ķeblim nav atzveltnes, atpakaļ atlaizdamies, nogāzās uz grīdas. Tas sacēla tik milzīgu kņadu, ka sesks klēts apakšā, jau sen ar bailēm klausīdamies augšas troksnī, lielās bažās ar visiem bērniem izskrēja laukā un noslēpās sētsmalas nātrēs.

Drīz vien ikviena dzērāja galva apauga savdabīgām fantazijām, un viņi runāja, tajās skatīdamies, nelikdamies citus dzirdot. Valodas nu līdzinājās sapītiem zirgiem, kas tikai strupiem lēkšiem var tikt uz priekšu. Ikviens redzēja citu sejas it kā biezā miglā, un prāti maldījās savās iedomās kā irbes miežu laukā.

Klētī bij sakrājies liels karstums, un zemās durvis nespēja aizvadīt visu siltumu, kas nāca no ēdieniem, ugunīm un tik daudziem vīriem, uz kuŗu pierēm spīdēja lielas sviedru lāses. Vieni bij nosviedušies kreklos, bet citi, atsizdamies ar galvām pret palodu, devās ārā, kur ļaudis bij tāpat nokusuši dejojot, vecajam Knābēnam bez mitēšanās spēlējot dažādus dančus. Vīri, sievas un meitas, lāga nekā nesaredzēdami zem kupļajiem vainagiem, kas viņiem pastāvīgi muka uz acīm, griezās, kājas piesizdami, un neviens nemanīja pirmo bezdelīgu, kas izskrēja no līgzdas un ļautri čivinādama pārlaidās pāri sētsvidum.

Šur tur pie mājām vēl bija redzamas degam dažas vēlas pūckas — sarkanās rīta bālajā gaismā. Pēdējās degošās malkas pagales krita no tām lejup, un galsā palika stāvam tikai melni apdegušās kārtis. Līgotāji bija apklusuši, un vienīgi šlokas rasas pilnajās pļavās liecināja par viņu gaitām. Krustām un šķērsām tās stiepās no mājas uz māju kā zaļas grīdsegas, aizmirstas sarītināt, gājienam kaut kur pazūdot.

Straumēnu puīši bij sajūguši un izbraukuši sētsvidū cieņīgu zirgus, kas, visu nakti atpūtušies un ēduši, bija grūti uz vietas noturami. Jau trešo reizi atvadoties aizbraucēji un palicēji sādēvās rokām, un tikai tad, kad bij iztukšotas pē-

dējās glāzes, viesi sasēdās ratos tāpat ar visiem vaiņagiem galvās. Zirgi uz reizi iesāka skriet rikšiem, un Straumēnu ļaudis vēl ilgi klausījās pie ilkšu galiem piesieto zvanu skanēšanā, un likās, ka tur pats Jānis, noreibis, izgavilējies, dodas atpakaļ uz savām aizsaules mājām.

4.

Jau trīs dienas vectēvs sēdēja klēts palieveni, rīkodamies ar slīmestu, nazi un mazu āmuriņu. Sietinš viņam jau pilns bij piekrauts grābekļu zariem, ko viņš iztaisīja no maziem ozola klucīšiem, kas klēts augšā bij žuvuši jau ilgu gadus. Turpat glabājās arī grābekļu kāti, ko vectēvs noberza ar asu papīru, lai tie būtu gludi un slīdētu viegli caur rokām. Vecajiem grābekļiem, kuņģiem sadilušo zaru vietā sadzina citus, tagad pievienojās jaunie, — saulē spīguoja to iedzeltenie egļu kāti. Turpat stāvēja arī trejzaru un divzaru sekumi, kas, ilgi kaltuši, bij viegli kā spalvas. Vīri iznesa dienas gaismā savas visu ziemu un pavasari aiz spārēm gulējušās izkaptis, no kuņģam dažas jau bij gluži sadilušas. Vīpi tās piemērija par jaunu kātos, nosiedami tad labi izdrāztām krūkleņu vai kārkļu klūgām.

Saimniece ar kalponēm pa tam salēja mucipā labi norūgušu skābu putru, salika cibiņās sviestu, biezpienu un ceptu eūkas gaļu, jo šovakar vīriem vajadzēja izbraukt siena pļau-

jā uz verstis četras atstato pļavu. Dzeguze, sen beigusi kūkot, bij atstājusi birzīs tikai savas dziesmas atbalsis.

Kā arvien bija parasts, Straumēnu vīri, izkapšu asmiņus aptinuši salmiem, ar grābekļiem, sekumiem un visu ēdamo, kopā ar saimnieku ieradās pļavā pašā novakarē, lai rīta agrumā, kad izkaptis labāki kaž, ķertos pie darba. Viņi apmetās uz kalniņa zem vecā ozola, no kuŗa zariem vējš vēl nebij aizpūtis pērnā gada zāles, ko plūdi tur bij sanesuši. Liels zāļains klajums ar retiem alkšņu krūmiem izplētās viņiem visapkārt, un neviens pļāvējs vēl tajā nebij ieradies. Platiem līkumiem tam cauri stiepās grīšļaina līnija, kur tecēja upīte, pazudama apvāršņa zaļumā. Tikai tālumā pie kāda lazdu krūma kāpa augšup zilgans dūmu stabs, kur tādi pat siena pļāvēji, tikko atbraukuši, bij sakūruši savu ugunsķuru.

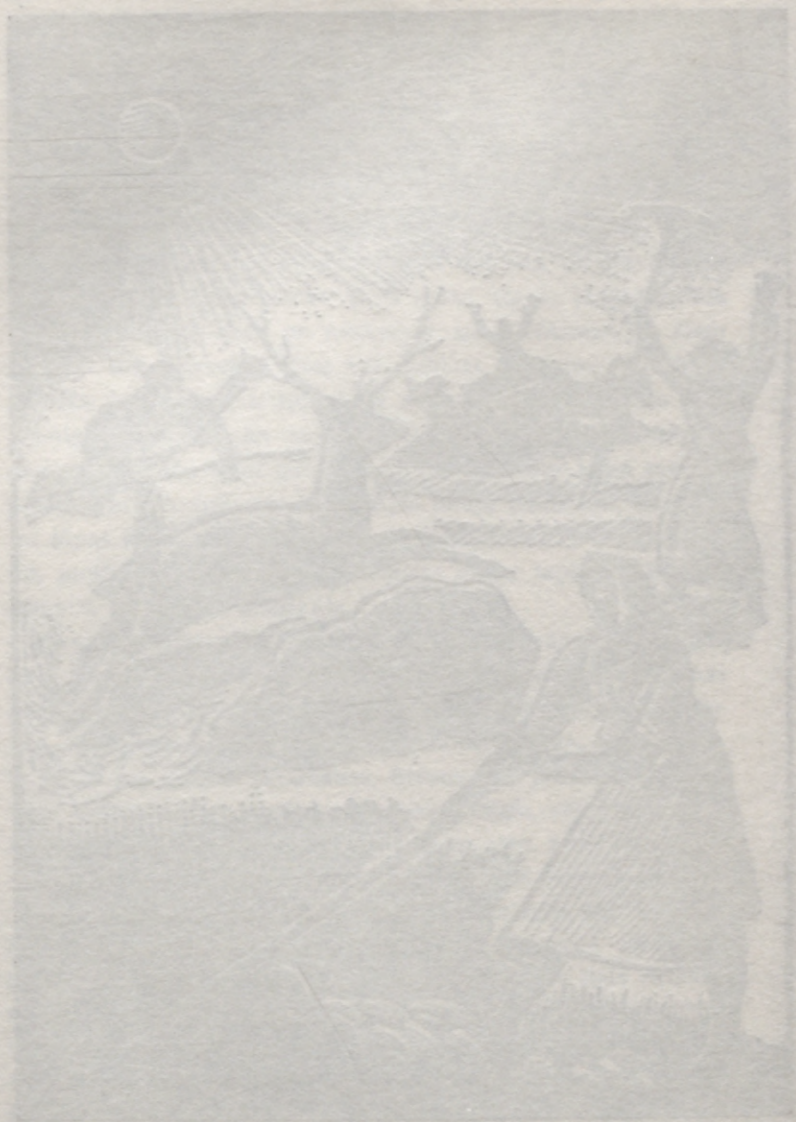
Straumēnu ļaudis apļāva vietu būdai, ko uztaisīja no saliektiem alkšpiem, uzmetot tiem virsū krietni daudz siena, lai lietus nelītu cauri, tāpat ar to pašu sēku izklājot būdas iekšieni. Tad, iesprauduši zemē divus žebērķļus, viņi šķērskokā uzkāra katliņu un pakūra uguni. Uzšāvās liesma, kurēdamās taisni preti noejošai saulei. Drīz vien katliņš sāka mest priecīgus burbuļus, izplatīdams pētersīļu, burkānu un sīpolu smaržu. Ēdiens izdevās varens, un, nosēdušies ap katliņu, kailām galvām, pļāvēji ēda. Uguns apspīdēja viņu sejas, kas no tālienes izskatījās gluži sarkanas un tikpat mierīgas kā pļava, kur bij dzirdama tikai zāju dvašošana. Kad ogles bij izplēnējušas, ļaudis pamanīja, ka iestājusies jau pilnīga krēsla. Cits pēc cita viņi salīda būdā, kuŗā drīz vien atskanēja skaļa krākšana. Sapītie zirgi, iebāzuši galvas līdz ausīm gaŗajā zālē, mierīgi baŗojās. No viņiem nemaz nebaidījās grieze, ziņkārīgs putns, kas, caur grīšļiem un balto āboliņu līzdama, bij nonākusi pie būdas, brēkdama bez mitēšanās. Nedzirdama kā ēna būdai pāri pārlaidās pūce, bet lielais zāļais sienāzis, lēkdams pār gulētājiem un iekēries Straumēnu saimnieka matos, iebŗēcās viņam pie pašas auss. Izbijies saimnieks salēcās sēdus, paskatījās apkārt neko nesaprotošām

acīm un nemaz neatmodies atkrita atpakaļ savā guļas vietā.

No rīta Straumēnu ļaudis redzēja, ka pļavās jau sabraukuši bija arī citu māju siena pļāvēji. Tālumā, baltās biksēs un kreklos, viņi izskatījās kā puķes zaļajā un garajā zālē. No visām pusēm atplūda skaļas izkapšu brucināšanas skaņas, un pār rasas pilnajiem zāļu galiem, it kā pār ūdens virsu, skaidri skanēja visi trokšņi, bet izkapšu skaļo šņākšanu dzirdēja pat tādās vietās, kur pļāvēju muguras nemaz nebija redzamas. Sākās griežu un citu putnu bēgšana, un pļāvēji bieži vien atrada viņu ligzdas gluži siltas. Garās rindās gulēja biezie vāli, pilni ziedu un svaiguma, un zinādamas, ka šiem ziediem drīz jānovīst, bites vēl steldzās tos uzmeklēt. Bieži gadījās, ka vakarā, nespēdamas atgriezties stropos, tās bija aizmigušas ziedos, un tagad, izkaptis iztraucētas, džinkstēdamas aizskrēja. Kaut gan saule tikko lida caur koku zarciem, uz pļāvēju mugurām jau parādījās melni plankumi, kūpēdami tāpat kā siena vāli. Ikreizes, beidzami vālu, tie apstājās un, papēmuši zāļu kušķi, noslaucīja ziedu lapām aplipušās izkaptis un tad tās uzasināja.

Pļaušanu Straumēnu ļaudis nobeidza divās dienās, pēc kam pienāca siena žāvēšanas laiks. Tagad mājās palikās tikai saimniece ar atraitni, bet visi citi bij pļavā. Tās bij gaišas dienas, gluži baltas nokaitētas saules karstumā, un, lai izsargātu sienu no galīgas sabiršanas, Straumēnu ļaudis stājās pie vālu ārdīšanas jau agri no rīta, kad migla vēl gluži nebija izklīdusi. Ātri viņi gāja no viena gala uz otru, ārdīdami sienu, un darbs viņiem gāja rakstā, kā tas notikās arvienu, kad viņi visi bija kopā. Te uz reizi turvējos krūmos viņi izdzirda krākšanu, un viņiem likās, ka sacēlusies piepeša vētra. Viņiem par lielu brīnumu no krūmiem izdrāzās liels briedis, milzīgiem žuburainiem rāgiem un, ieskrējis siena ārdītāju vidū, aiz pārsteiguma apstājās. Nevienam nebija rokā citu rīku kā vienīgi grābekļi. Kārlis, kas attapās pirmais, svieda tam ar savējo, kas iekērās briedim ragos. Tas izbailēs skaļi

iebrēcās un, taisīdams milzu lēcienu, aizaukšķoja, un cik tālu vien varēja redzēt, izkaltētais siens aiz viņa griezās gaisā kā viesulī. Viņu pamanīja siena plāvēji visā plāvā un kliegdami gribēja aizskriet tam priekšā, bet viņš, galvu atpakaļ atliecis, zeltains saules staros, pazuda pie apvāršņa, it kā ieslīgdams debesu zilumā.

Dienvidū ļaudis meta darbus pie malas un, glābdamies no saules karstuma, palīda vai nu zem ratiem, vai zem kokiem, būdami laimīgi, kad kāda vēsma negaidot viņiem uzpūta. Citi glābās no saules tveices tuvējā strautā, bet līdz ko viņi iznāca ārā, karstums tos apņēma no jauna. Siens žurva visā plāvā, izplatīdams saldu smaržu, un kad saule bij pārgājusi debesu vidū, Straumēnu saimnieks paberza sienu rokās, un tas bija gluži sauss. Viņš sacēla ļaudis kājās, un nu sākās grābšana un gubošana, kas vilkās līdz pat vakaram. Saule jau taisījās uz laišanas, kad pieci cieti nomīti un egļu bompļiem nosieti siena vezumi devās no plavas uz mājām.

Līdz ar dienas izdzišanu vēl neizdzisa karstums; tas palika karājoties gaisā. Lai gan zirgi bija stipri, viņu sāni un kakli spīdēja vienos sviedros, un, smagi elsodami, tie vilka vezumus pa bedrainajām ēzēm, kur riteniem smiltis tecēja līdz kā ūdens. Visi klusēja, jo bij noguruši, un puīši gāja, vezumus rokām pieturēdami, uz zemi nodurtām sejām, kuņģis sviedri sajaucās ar putekļiem. Tā viņi brauca caur jūlija nakts karsto tumsu, kuņģis tvans izdzēsa zvaigznes, apbirdinādami ceļa malas un māju sētas savītušām zālēm. Aiz viņiem kāpa augšup biezs melns mākonis, padarīdams tumsu vēl smagāku, un rūsa, plati plātīdamās, uz mirkli apgaismoja braucējus un grīļojošos vezumus, kas pēc tam iegrīma naktī pavisam.

Jau krietni vēlu viņi lebrauca mājās un apstājās pie gubeņiem, ko vectēvs jau bija izklājis kārkliem. Tā kā tuvojās lietus, tad sienu nācās izkraut tūlīt. Lai gan strādāja pilnīgi naktī, izkraušana gāja ātri, jo ļaudis vēlējās ātrāki tikt pie miera. Visi sagāja šo darbu strādāt, un tumsā dzirdēja tikai

sekumu sasišanos un krāvēju iesmiešanos, kā tas gadās arvienu, kur kopā sagājuši tik daudzi jauni ļaudis. Visi bij nokusuši, un sabirzušais siens viņiem lipa pie sviedrainajām krūtīm un mugurām, grauздams tās nežēlīgi, un ikviens jutās atvieglināts, kad noklaudzēja ratos pēdējā izkļautā vezuma rungas. Bija arī pats pēdējais laiks, jo līdams caur karsto tumsu pār jumtiem un kokiem sāka čabināt silts lietus, un, rūšai plašāki atspīdot, varēja redzēt, ka visa debess ar to pārvilkusies. Nevienam negribējās doties uz klētīm, un jaunākie nokrita uz guļu turpat siena strēķī, kur viņus drīz vien iemidzināja lietus vienmuļīgais un mierīgais troksnis. Miegš darīja miesas smagas, un viņi grima arvienu dziļāk savītūšās zālēs un ziedos.

Kā pūšlotāja murmina rozi apvārdojot, tā lēni lietus murmināja uz jumtiem un koku lapām, savā čukstošā valodā runādams ar visu aizmigušo radību. Putni, tupēdami zaros un ligzdās, drīz vien sajūta siltas straumītes tekam uz mugurām un ciešāki sarāvās, un pabāza dziļāki galvas zem spārnēm. Tikai vālodze atmodās un, lielu slāpju mocīta, atlieca galvu atpakaļ un muti izplētusi jāva, lai lietus strūklas list viņai rīklē. Zosis laidarā, izdzirdušas lietus čabēšanu, vēlīgi sadadinājās un tad atkal aizmīga, sapņodamas par lieliem ūdeņiem, kas tās nesa pa plāvām un lauku grāvjiem.

Visi Straumēnu mājā gulēja, un līdz ar lietu, kas grablīnājās pār jumtiem, ļaužu plakstiņos lija garš un ciets miegš, no kuŗa sejas aprasoja kā rudzu maizes rīceņi. Nevienš neredzēja, ka no sētsvidus kalniņa sāka lieties lejup sīka straumīte, iečūkstēdamās uz cieti nomītā ceļiņa, no kuŗa dienas karstums vēl nebija izzudis. Lietus aizkāra puķes, un, ielīstot ziedos, to putekļi uz brīdi nokūpēja kā smiltis, un smaržas ar vieglu pukšķēšanu uzlidoja gaisā. Lietus deva dzert visal izslāpušai radībai, un nespēkā zemei pieklāvušās zāles padzērās vienā acumirkli un atkal saslējās augšup. Vardes, kam ādas ilgajā sausumā bija gluži sažuvušas, tagad iznāca sētsvidū un atkal resnas plepūtūšās lēkāja pa peļķēm.

No rīta izcēlušies, Straumēnu ļaudis redzēja, ka visi apvāršņi aizvilkušies ar bālganu miglu, ko sacēla siltais un smalkais lietus, kas rasināja neapstādamies. Mākoņi tik biezi bija pārņēmuši debesis, ka likās pelēka drāna tām pārvilkta, no kuņas ūdens sūcās rasodams. Pār Straumēniem nāca garais lietus un, lipādams četras dienas, sadzina ļaudis no laukiem pa klētīm un piedarbiem, kur tie darija sikus mājas darbus, bet izejot tīrumos, viņi gāja augsti sarotītām kājām, jo tās apvēlās māllem tāpat kā arkli, kam bija jāatgriežas atpakaļ sētā tikko vienu vagu izdzinušiem. Upīte, kas aizlocījās pa pļavām, pārplūda, un balts ūdens tajā skalojās, un puikas gaviļēdami še mediņa zivis un, iedzīdami tās nomaļu stāvokšās peļķēs, ķēra tās rokām. Tāpat kā pavasaros, ūdens gāja griezdamies un burbuļus mezdams, un tie, kas tajā metās peldus, bez pūlēm aizairējās tālus gabalus. Putni dzīvoja pa pažobelēm un ligzdām, paši savās dūnās sildīdamies, un perekļus uz brīdi atstājot, tie aizskrēja silti, kā tikko no krāsns izšautas malzes.

Saimnieks ar bažām klausījās pa vakariem lietus nemītīgā pilēšanā, jo tas jau tā treknos un nolīkušos ziemājus bija sagāzis veldrē, un tie gulēja gandrīz pie zemes, it kā rullis tiem būtu pāri gājis. Tikai kokiem patikās šī līšana, jo, tāpat kā dzīvnieki, tie nevarēja tik ātri atdzerties, bet nu, beidzot baudījuši velgumu pa pilnam, tie vakaros stāvēja izplētušies pār pļavām un druvām, un zaļi pelēka krēsla padarīja to veldus pasakainus, un tālumā tie līdzinājās dīvainām celtnēm, te izskatīdamies kā apdrupuši torņi, te atkal kā lielas, miera pilnas arkas.

Beidzot kādā pusdienā mākoņi pašķīrās, rādīdami skaidras debesis rudzu puķu zilumā, un cīruļi dziedādami izskrēja tām pretī, kā izskrej pretī ganībām, vārtiem atveroties, laidarā ilgi turētās altas.

Kad pēdējais siens bij savests mājās un vēji bija aizpūtuši projām sakaltušo zāļu smaržu un tā plūda ārā tikai pa šķūņu un gubeņu šķirbām, sākās āboliņa pļauja. Vecie pļāvēji, kas acis nepamirkšķinādami bij nogriezuši pie zemes neskaitāmas puķes un ziedus, ilgi stāvēja pie lielā, sarkanā āboliņa lauka, kas izskatījās tik priecīgs un grezns, ka likās, no tā vieglo rožainumu bij paņēmis debesu vidū stāvošais mākonis. Āboliņa lauks pašulaiku modās no nakts miega, un viegla, tikko manāma migla pacēlās no tā augšup. Sāka kustēties arī dažādas zāļu smaržas, kas, naktī pacēlušās gaisā, palikās tur stāvam. Tās nāca arī no zemes, un ik brīdī, no zālēm un puķēm atraisījušās, uzlīgoja gaisā siltas dvasas. Jo augi tāpat kā cilvēki, dienu dzīvodami katrs savrup, naktī mīl sakļauties kopā. Bet visas šīs elpas, kas gaisos lidoja kā neredzami putekļi, pārspēja āboliņa medainā smarža. Pusdienas karstums to atraisīja, un tā bij tik smaga, ka tikko pacēlās pāri zāļu galiem.

Diezgan nopriecājušies par āboliņa lauku, pļāvēji ķērās pie darba, un likās: viss lauks uzreiz notrīc pie izkaptis pirmā grieziņa. Jo tālāki gāja vāli, jo grūtāka kļuva pļaušana. Biežais ābolipš, resns kā kārkli, bija sameties veldrē un grieza pļāvējiem visas iekšas apkārt. Mūžīgs pakrēslis valdīja pie viņa saknēm, un tur mitinājās visādi sīki rāpuļi, kas mīl slapjas vietas. Pļāvēji izbaidīja ziedu galos vēl dusošos lielos tauriņus, un tie smagi aizskrēja, tikko cilādami rāsas mitros spārnus. Pamazām pienāca gals visam, kas šajā laukā auga, un nopļautie stieбри vēl īsu brīdi dzīvoja un tad sagriezās, apvīta un galīgi atdeva savas dvēseles gaisam un saulei, no kuņiem tās bija taisītas. Biezie vāli žuva lēnām, un kamēr tie

viršū bij gluži sakaltuši, apakšā āboliņš vēl uzglabāja visu savu svaigumu un bija tikpat mitrs kā pļāvēju mati. Vīri, no sākuma runīgi, tagad strādāja klusi un, uzasinājuši vālu galos izkaptis, devās atpakaļ un iesāka pļauju no jauna. Vējš uz mugurām piepūta viņu kreklus apaļus, un pļaujot tie līgojās vienā rakstā ar sarkano āboliņu.

Pēc trijām dienām viss lauks bija nopļauts, un izārdītie vāli drīz vien sakalta tik sausi, ka āboliņam lapas sāka apbirt un to varēja vēst mājā tikai tad, kad pusdienas karstums jau nokrita. Visi gubēni nu bij piebāzti no augšas līdz apakšai, un puīši un puikas pārgāja gulēt uz siena strēķiem. Še viņiem vajas bija diezgan izrunātles par pūķiem, velniem un jauniem gariem. Dažreiz šīs sarunas aizvilkās pāri pusnaktij, sakarsēdamas domas tik ļoti, ka katrs troksnis viņiem likās ļoti aizdomīgs. Runas aplusa, un, tikko valdīdami izbiedēto siržu pukstēšanu, viņi klausījās, galvas pa pusei segās apslēpuši, kā pa siena strēķiem, gubēna otrā galā, kāds lēni un apdomīgi kāpa. Tam visādā ziņā vajadzēja būt vienam no tiem gariem, kuņi pusnaktīs ložnā pa kūtīm un gubēniem, lūkodami ļaudīm kaut ko jaunu nodarīt. Bet vēl lielākas kļuva viņu izbailes, kad gēveļa galā atvērtais lodziņš, pa kuņi arvienu ieplūda palsa mēness gaisma, piepeši kļuva tumšs. Ūpis, nakts vientulīgais mednieks, tajā bij ielaidies, laupījumu meklēdams, un brīdi tumsā raudzījies zvērojošām acīm, atkal aizlaidās.

6.

Pēc siena un ābolīņa nopļaušanas vasara bij sasniegusi savu augstāko virsotni. Kā liels putns tā uzlaidās debesu vidū, palikdama tur stāvam, šūpodamās savos platajos spārnos. Koki gandrīz pazaudēja ēnas, un pie to stumbriem augošās zāles nokalta, tāpat kā aiziet postā viss arī dzīvē, kas, aizgādības pakrēsli audzis, nokļūst svabadā gaisā. Tikai uz vakara pusi māju ošu, ozolu un liepu ēnas aizstiepās tāli pār pļavām, kuŗu jaunajā atālā govīs mierīgi ganījās. Pa svētdienām arī Straumēnu ļaudis tur nosēdās, un, kamēr vasaras vējš plivināja sievu lakatiņus un vīru ballnātos krekļus, viņi gaŗi sarunājās par dažādiem notikumiem un darbiem, un viņu vārdi neaizskrēja pa gaisiem, bet kā smagi graudi nogūlās runātāju atmiņā. Arī pie citām mājām sēdēja tādi pat ļauŗu pulciņi, un tā kā atstatums bija par tālu, lai balsis sadzirdētu, viņi sazinājās, cepures un lakatiņus vicinādami. Straumēnu ļaudis bieŗi redzēja pāri pļavām ciemiņus pie sevis nākam tikpat nestedzīgus kā vasaras svētdienas, jo Dievs lēnām ritina dienas kopā tiem, kas mīlē Viņa kārtību, strādādami lauku darbus. Tā viņi tur trieca un sarunājās, bet apkārt viņiem mierīgi, saules pielījuŗi, gulēja baltie rudzu un brūnie kvieŗu lauki.

Straumēnu saimnieks ar dažiem kaimiņiem piecēlās un tāpat krekļos izmetuŗies kailām galvām, gāja apskatīt tos. Lielais rudzu lauks vairs nebij tik augsts kā senāk, kad bāli zaļģanā krēsla tajā viscauri valdīja. Tagad vāŗpas zemu noliecās, stieŗri bija kļuvuŗi balti un likās: saules gaisma, kuŗu tie dzēra tik ilgi, savukārt plūda ārā no tiem. Saimnieki gāja gar druŗu, lēni runādami, un daŗs labs no viņiem izskatījās ar saviem baltajiem matiem kā ŗis rudzu lauks,

kas gaidīja plāvēju. Nonākuši lauka vidū, viņi apstājās, norāva katrs dažas vārpas un izberza tās savās rupjajās un rievainajās delnās. No plauksta plaukstā izberztos graudus bērdami un dvašām pūzdami, viņi beidzot redzēja, ka delnās guļ pelēki, smalki graudi. Pārkozdami tos, viņi saprata plaujas laiku esam pienākušu.

7.

Pirmdienas rītā vīri ar vienroču izkaptīm, kas pie pēdām bij cieti nosietas tikko izdrāztām krūkleņu klūgām, un maziem grābekļiņiem, kuņu oša zari spīdēja kā vasks, devās uz rudzu lauku. Sievas un meitas bij rokām uzvilkušas gaŗas aproces, lai asie salmi nesaskrāpētu stilbus. Lielā zaļā krūzē nesa līdz ar medu sajauktu ūdeni, jo nevienam nebij ne vaļas, ne patikas doties no saules gaŗsmas un darba pilna lauka uz aku, kas vienīgā šajās dienās izdvesa vēsumu kupla vītola ēnā. Rudzu lauks bij svinīgs un kluss, kā darbā noguruši zirgi vai cilvēki, vāŗpas smagi bija noliekuŗas lejup. Par debesīm zilākas ņeit ziedēja rudzu puŗes, violetie kokāļi un bālziedainie apiņi, apvijuŗies stiebriem, jautri raudzījās augŗup. Ar kustībām, kas bij iedzimitas kopŗ paaudzēm, vīri ķērās pie darba, un izkapŗu zili spoŗle asmiņi dziļi iecirtās biezaŗos rudzos. Tā kā salmi bija resni, tad tās skanēt skanēja, bet rudzu lauks izskatījās rāms un likās nenojauta, ka pēc pāŗis dienām tas jau gulēs pie zemes. Tikai viena vāŗpa visā nepāŗredzamā vāŗpu bezgalībā, pirmajiem cirtieņiem atskanoŗ, paŗā rudzu lauka vidū piepeŗi sakustējās un līgojās visu laiku, kamēr citas palika gluŗi mierīgas. Tā arī lielajā cilvēces druŗvā daŗreiz tikai viens vienīgs cilvēks nojauŗ nelaimi, kas, citiem nemamāma, kaut kur iesākas.

Kad liels daudzums kūŗu, zaļajaiņiem apakŗējliem galiem, jau bij izstiepuŗies uz lauka gaŗās rindās, pie darba ķērās ņievietes. Viņas cilāja tos tāpaŗ kā cilā mazus bērņus un, sasēŗuŗas tos saiŗķiem kā jostīņām, nostatīja gubīņās. Izkaptis skanēja bez mitēŗanās, un brīŗos, kad tās pazībēja augŗti gaisā, tajās uz brīdi atstarojās debesis un gaŗsmas un kustības pilnais lauks. Visus dzīŗņiekus, kas māŗoja rudzos, tagad pār-

ņēma liels uztraukums. Kustīgie susuriņi, kas rāpās pa stiebriem uz augšu, izbijušies paslēpās alās un, galvas no tām pēc brīža izbāzuši, klausījās izkapšu špākšanā. Zaķi, uz pakalējām kājām pacēlušies, caur stiebru biezokni velti pūlējās kaut ko saskatīt un aizbēga, atstādami bērnus Dieva vajā. Tikai irbes nebaidījās un, kad izkaps svilpdama gāja tām pāri, galvas noliekušas, ciešāki sakļāva spārnus pār saviem bērniem un, dziļu mātes sajūtu pārņemtas, raudzījās plāvējiem tieši acīs.

Saules stari, kas jau sendienām bij izdzēruši sausus visus grāvjus, dūrās netikvien zemē, bet arī plāvēju mugurās un sejās, un viņu miesas, cauru vasaru žāvētas, bija izgarojušas visu nepatīkamo, un no tām nāca tikai gaismas vieglā un gaišā smarža. Tā sevišķi bij manāma naktīs, kad viņi gulēja uz balti izbalinātiem pakulu palāgiem un no viņu stāviem kāpa tumsā saules reibums. Kad plāvēji, no slāpēm smakdami nost, ar piedurknēm atbīdīdami no pierēm sviedru mitros matus, dzēra ūdeni no lielās krūzes, viņi redzēja, ka rudzu gubiņas izaugušas arī citu māju laukos. Lielais darbs bija iesācies, un visās pusēs skanēja izkapšu troksnis, iedams no mājas uz māju, ko jau kopā savienoja druvas, tuksnešaini vienmuļīgas, aizplūzdamas līdz pat zili dūmajam apvārsnim, kur mežu ēnā, no karstuma paslēpušies, smagi elsoja brīži un stirnas.

Kad svētēlis, rijas jumtā stāvēdams, ieraudzīja laukā biezi saceltās gubiņas, viņš saprata, ka pienācis bērnu izvešanas laiks. Jau no paša rīta svētelēni, piecēlušies kājās, plivināja spārnus, bet līdz ko vecie, skaņi parkškinādami, aplidoja viņus slaidiem lokiem, viņi pacēlās gaisā un nolaidās istabas jumtā. Tad vecie ar lēnu parkškināšanu viņus it kā mēģināja pierunāt, bet kad tas nelīdzēja, tad soli pa solim tie tos bīdīja uz jumta galu un it kā grūšus legrūda tos zilaļā gaisa jūrā, lai peld. Vecie, papriekšu skriedami, veda jaunos arvienu augstāk un tālāk pāri rudzu laukam, gribēdami to parādīt mājas ļaudīm. Līdz ko pulks lidoja virs plāvējiem, tie meta

darbu pie malas un, plaukstas virs acīm salikuši, skatījās lielajos putnos un sevišķi jaunajos, kas visiem spēkiem pūlējās vecajiem pakajdarināt, lai sasniegtu pilnību. Tā pa ilgiem gadiem šinī mājā bij sadraudzējušies ļaudis ar putniem un dzīvniekiem, jo ikkatra radība, senās atmiņas vadīta, nāk pie cilvēka taisītas mājas sliekšņa.

Laiks pamazām tuvojās pusdienai, strādāja viss Zemgales klajums, un izkaptis, gaisā iedzirkstēdamās, līdzinājās īsiem zibepiem. No pļautās labības cēlās augšup viegli putekļi, gaismā izskatīdamies rožaini, un līdzenums bij tik pilns to, ka saules stari, spiezdamiem tiem cauri, pārvērtās svītrās, tievās augšā un platās apakšā. Tā kā saule atradās tagad pašā debesu vidū, tad tā līdzinājās milzīgai zverojošai puķei, kuŗas ziedu lapas, līdz zemei nokārdamās, apņēma laukus un strādātājus. Tās karstums bij nesaudzīgs, un tā bij pēdējā svētība šīm druvām, lai graudi labi nobriestu pirms pēdējā ceļojuma uz šķūņiem. Brižam pļāvējiem nāca pāri miegains vēsums, kas atplūda no kaut kur starp labības laukiem aizmigušās Lielupes, atnesdams zivju un meldrū smaku. Bet tas ne drusciņas nemazināja karstumu, ko vēl vairāk palielināja izkapšu vēcieni. Bet neviens nekurnēja, jo ar acīm, ko migloja sviedri un putekļi un žilbināja saules gaisma, tie redzēja visu savu pūļu gala mērķi — uz baltī noberzta galda kūpam brūno maizes klaipu ar krustu mugurā. Skaidrs ir avota ūdens, kas nāk no dziļām apakšzemēm, runādams draudzīgu valodu, bet vēl skaidrāki ir graudi, kas, brieduši saulē, kaltuši rijās, malti dzirnavās, deguši krāsns versmē, pārvēršas ceļa maizē zemes ceļiniekkiem.

Pļāvēji uzreiz atlieca muguras un sajuta vieglumu, kad

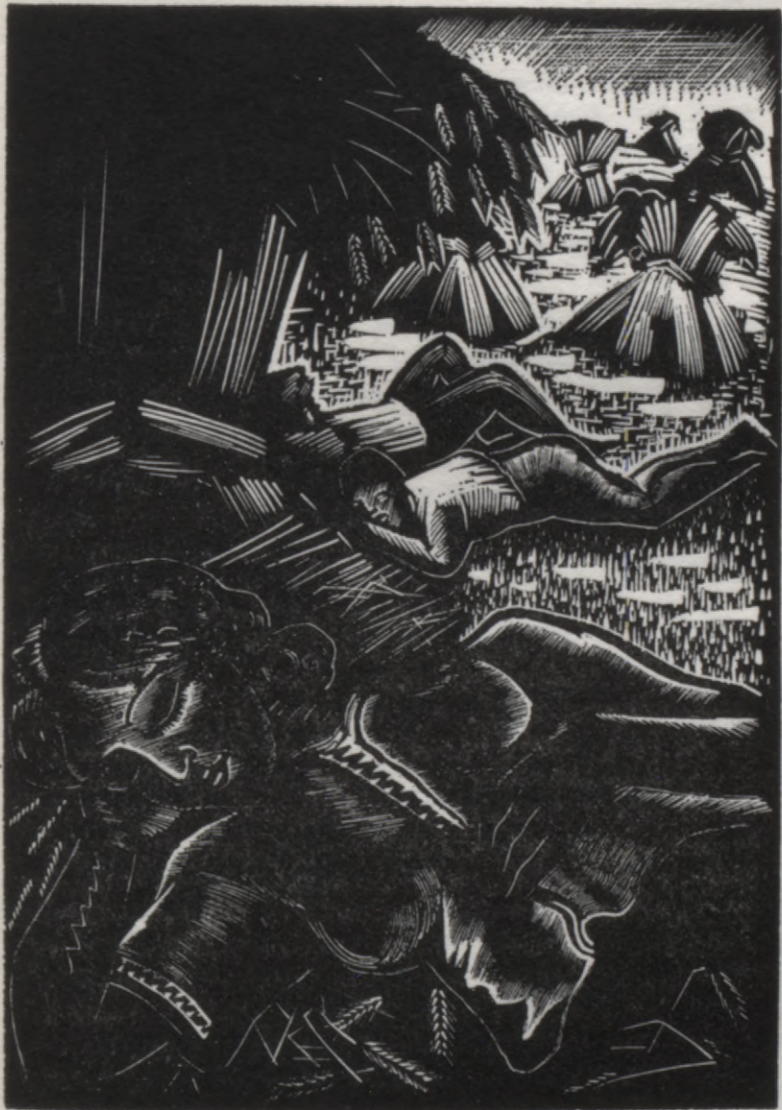
ieraudzīja saimnieci un atraitni iznākam pa sētas vārtiem ar nēšiem uz pleciem. Vīnu brīdi nācējas it kā pazuda starp biežajām rudzu gubiņām, un plāvēji viņas ieraudzīja tikai tad, kad viņas jau bij gluži tuvu pienākušas. Vīri tūlīt nometā izkaptis, tikai tagad sajuzdami, cik nogurušas bija viņu rokas, jo tās trīcēja, kad, gubiņu ēnā nosēdušies, tie saņēma saimnieka nogriezto maizi. Tā bija pērnā gada maize, un visi to ēda ar pateicību un žēlumu, ka tā bagātīga un kupla tagad izbeigs savu kalpošanu. Ar karotēm strēbdami stipru grūdeni, plāvēji kreisajās rokās bij saņēmuši treknus cūkas gaļas gabalus, un tauki, tecēdami pa pirkstiem, sajaucās ar sviedru lāsēm, spīdēdami saulē. Brīdi visi ēda klusēdami, un viņu sejas, nodegušas sarkanas, zvēroja it kā no iekšējās uguns atspīduma. Dažiem saules versme uz kakliem bij uzrāvusi čūlas, un varēja redzēt, ka āda lobījās nost tāpat kā miza priedēm, kad tās svilina pārlicēgs karstums. Visi ierunājās un sāka jokot strobjot pūteļi, kas bij atspirdzinošs ēdiens, taisīti no pienā mērcētiem, tad krāsnī žāvētiem un dzirnās rupji samaltiemi griķu, kviešu, miežu un rudzu graudiem.

Arī citās mājās pļaušanas troksnis bij norimis, un plāvēji ēda, nosēdušies gubiņu ēnā. Pamazām klusums iestājās pār plašajiem labības laukiem, plāvējiem noliekoties uz dusu turpat druvā. Viņi nostatīja vairākus kūjus stāvus, uzlika atkal citus šķērsu tiem pāri un, citus nolikuši pagalvi un pasargāti no saules, garšjaukus izlaidušies aizmīga. Ikkatram mute un nāsis izdvesa savādus trokšņus. Dažs krāca tik stipri, ka vārpas, kas bij nokārušās pāri, viegli drebēja; dažs smagi šņāca, it kā viņu smacētu uz mutē uzklāta drēbe, citam atkal pa reizei izlauzās no nāsīm garš svilpiens, ko viņš nekad nebūtu varējis izdarīt nomodā esot. Vecākiem vīriem krūtis cilājās vienmērīgi un lēni kā vakara ūdeņi, bet jaunajiem sāni elpojot trauksmaini un uztraukti drebēja, kā tas notiek jauniem zirgiem pēc ātra skrējiena. Tikai Līna gulēja klusi, un viņas elpa līdzinājās zāles elpošanai. Viņas lūpas stāvēja pusvīru, atsegdamas rindu baltu zobu, un mute tik ļoti atgādi-

nāja puķi, ka samulsināja pat kameni, kas vienu mirkli lidoja ap viņas galvu un tad atkal aizlaidās. Pamazām uz gulētāju sejām un krūtīm, tāpat kā nomizotām un saules tveicē atstātām priedēm, parādījās sveķiem līdzīgi sviedru pillieni, un graudi, kas nezin kādā ceļā no vārpām bij izbiruši un viņiem uz sejām nokrituši, palika tur piellpuši. Vecajam Jankam pie kakla ar linu aukliņu sasietais kreklis bija atraisījies vajā, atsegdams sirmiēm matiem bagātīgi noaugušas krūtis. Neskaitāmas rievās bij izvagojušas viņa seju un stāvu, un viņam tā guļot varēja redzēt, ka viss spēks līdzīgi pavasara ūdeņiem no viņa stāva bija aiztecējis, atstādams tikai kaulus un sakrunkotu ādu. Ja viņš vēl turējās darbos, tad tikai labi piesavināto papēmienu dēļ, kas viņam bija stājušies spēka vietā. Tāpēc arī viņu redzēja nenokūstam tur, kur jaunie un nezinošie drīz vien pagura. Tā veco tautu sastingušā un jau par ieradumu palikušā gudrība uzvar un tur pie kārtības jaunas un zaļoksnējas tautas.

Pļāvēji še gulēja pēc grūta darba cēliena, saules klusuma un gaismas ielenkti, kas lējās tagad neapturami pa šiem laukiem un ceļiem, sadzīdama pakrēšļos lopus un cilvēkus. Nekur neredzēja ne braucēja, ne gājēja, un labībainais un mājainais klajums bij palcis ap šo stundu kluss un tuksnešains. Tikai zaķu vanags viens lidinājās ilgu laiku tuvu saulei un, ieraudzījis medījumu, drāzās lejup tik ātri, ka pats kļuva neredzams, bet dzirdama bij tikai viņa skrējiena svilpšana. Brīžam apvēršņa malā parādījās balti mākoņi sarkaniem galiem un, mirkli noraudzījušies klajumā, atkal pazuda, aiznesdami citiem tāliem apvidiem vēsti par labības pļauju Zemgalē.

Arī Straumēnu mājās visi gulēja. Zirgi stallī bij izstiepušies gaŗšļauku, galvas noguldīdami uz zemes, it kā gribēdami tās atvēsināt. Lielā ķēve bija tik cieti iemīgusi, ka nemaz nemanīja kumelēnu, kas ilgu laiku velti nopūlējās, gribēdams tikt pie viņas pupiem. Pa pusei acis aizmiegušas gremoja govīs, mīklainu sapņu apņemtās, it kā klausīdamās pie-

na troksnī, kas pie mazākās pakustēšanās skalojās pa viņu lielajiem tesmeņiem. Daža, aklo dunduru kosta, pietrūkās piepeši stāvus un, gaisā asti izstiepusi, gribēja bizot, bet, atdūrusies laidara kārtīs, apgūlās atkal vecajā vietā. Ja viens uzkāptu šajā stundā Straumēnu lielajā bērzā, viņš vairāk neko nebūtu redzējis kā mājas un laukus, no kuriem visu dzīvo bij izdzinis saules karstums. Cik tas bij liels, to varēja jaust no vārnas, kas, nezin kā iztraucēta, nolaidās ceja smiltīs un tur lēkdama, kā lec tāds, kam deg kājas, nelabi ķērkdama aizlaidās.

Vecais Janka, kam sen jau vairs nenāca miegs, skatīdamies uz mājām, ieraudzīja, ka noliecās pāri kokiem stāvošais Straumēnu akas vindas gals. No tā viņš saprata, ka saimnieks ir piecēlies un pēc sava paraduma aizgājis uz aku nodzerties. Nu viņš uzmodināja arī pārējos, un tie žāvādamies un nosvīdušās sejas slaucīdami izlīda no paēnas laukā, mirkšķinādami acis lielajā saules gaismā. Drīz vien atskanēja izkapšu brucināšana, un saule atkal sāka svilināt plāvēju noliktās muguras.

Mazajiem grābekļiņiem noliekdami biezos rudzus un cirzdamī tajos skanīgās izkaptis, plāvēji gāja arvienu tālāk, nemaz nemanīdami, ka gubiņu atsevišķās ēnas jau saplūdušas kopā. Sarkans stars, no vakariem nākdams, stiepās laukam pāri, pārvērdams zeltā statu galus un padarīdams tumši sarkanus putekļus virs ganāmpulka, kas skrēja mājā, ragiem sasīzdami. Kad bija nodzisuši visi šie mirdzumi, plāvēji metā darbam mieru un devās mājup.

Kur no rīta vēl bij bieza rudzu druva, tur tagad stāvēja nebeidzamas gubiņu rindas. Izdvašodami saules versmi, kūļi stāvēja klusi un svinīgi. Zvaigžņains debesu lauks izpletās tagad tiem pāri, un debesu un zemes plašums it kā savienojās, jo pa abiem staigāja viens un tas pats sējējs un plāvējs.

Strādniekiem aizejot, laukā atgriezās atkal vecā dzīvība. Vispirms skapi iesaucās irbe, un, ātri tecēdami cauri rugā-

jiem, mazie irbēni saskrēja tai apkārt un, palīduši zem spārniem, aizmiga. Savādi lebrēcās zaķis, un drīz vien, pret rugājiem atdurdamies, pie tā atkūleņoja mazie, un māte ilgi laižija vienam ausi, ko izkaps bij aizcirtusi.

8.

Kad nopjauti bij rudzi un kvieši, tiem atjāva vēl kādu nedēju kalst saulē, lai tie pilnīgi nogatavotos. Tagad gubiņu rindas stiepās pa visiem laukiem, un šo labības bezgalību pārtrauca tikai Lielupe, bet aiz tās tā iesākās atkal, ielenkdama birzis un mājas, un, plūzdama pāri robežām, apvienoja zemju zemes vienādām pūlēm un darbiem. Šie neaptveramie gubiņu pulki līdzinājās kaņavīriem, kas izgājuši paēdināt pasauli.

Tagad atmodās no dusas lielais šķūnis. Cauru dienu še dzīvoja vectēvs, to tīrīdams un slaucīdams, līdz plāns bija tikpat skaidrs kā kalpu istabas plāns Ziemeļsvētkos. Sienas notīrīja ar slotu, aizslaukot projām zirnekļu tīklus, kas še bij sakrājušies no pērnā gada kulšanas. Tad vērbaļķus un stenderes izgreznoja daždažādiem ziediem, un šķūnis, kuŗā atbalsis tagad skanēja kā baznīcā, nu bija cienīgs saņemt rudzu un kviešu kūļus. Pieci lielās, šķībās orēs iejūgtie zirgi gludām un apaļām mugurām izbrauca laukā, un divzaru sekumos uzdurtie kūļi vēlreiz pacēlās augstu gaisā pret sauli, lai to vairs neredzētu. Kad vezumi bij pilni, krāvējas no to augstumiem pārredzēja apkārtni tāli, sasveicinādamās lakatiņus vicinot ar labības krāvējām citu māju laukos. Visi tie tagad bij jauzu, oŗu čīkstēšanas, smieklu, zirgu zviedzienu un kūļu dzirkstēšanas pilni, un putekļi, te rožaini, te violeti, pa brīžam aizklāja visus tālumus. Kad vezumi bij piekrauti, tie, smagi gāzelēdamies, lēnām sāka virzīties mājup, un līdz ko tos izkrāva, šķūnis, līdz tam vēss kā pagrabs, kļuva siltuma pilns, ko izstaroja saules pielījušie kūļi. Divi labības krāvēji, kuŗiem palīdzēja saimnieka mazais dēls Jānis, palika pastāvīgi uz strēķa, un kamēr tukšās ores aizbrauca, bet pilnās vēl nebij atgriezušās, krāvēji atlaidās uz kūļiem,

klausīdamies no vārpām izbīrušo graudu nemītīgā tecēšanā. Šis tikko dzirdamais troksnis viņus neviļus mudināja uz snaudu, no kuņas tūlīt atkal iztraucēja pie šķūņa pienākušo oļu čīkstēšana un piepeša krēsla, kas iestājās šķūnī, kad vezums iebrauca durvīs.

Kad strēķi jau bij pieauguši līdz pat jumta mugurai, caur šķūņa gala viju skatoties, kas bij pilna zvirbuļu ligzdām, varēja pārredzēt visu klajumu, pār kuņu bij nākusi labības novākšanas lielā svētdiena. Zirgi, vilkdami zeltainos vezumus, kā lēnas bites pazuda šķūņu durvīs un atkal izbrauca no turienes, un skaidri šajā gaišajā dienā bij saredzamas pa vairākām verstēm strādājošo ļaužu kustības, kaut gan viņu balsis nemaz nebij dzirdamas. Un visi šie strādātāji, debess vidū sastingušie saules staru caurcirstie mākoņi, it kā savā tecēšanā apstājušies, dārzu un māju atspīdumu pilnā Lielupe un raibie lopu bari, kas laukos mierīgi ganījās, līdzinājās ainai, ko Zemgales ļaudis aizsaulē bij noskatījuši un savā zemē padarījuši visiem skatāmu.

Četras dienas no rīta ausmas līdz rietam kustējās pa Straumēnu lauku ceļiem labības vezumi, pilni pazemības kā visi, kas nododas augstākai kalpošanai. Un tādi bij arī tie ļaudis, kas tos piekņāva, pavadīja un izkņāva. Viņi bij dievišķīgi tāpēc, ka bij iejūgušies dievišķīgā kārtībā, nemalnīgā kā tās Radītājs.

Vasaras darbdienās Straumēnu māja bij gandrīz cilvēku tukša. Vīri, kas strādāja laukos, atgriezās pagalmā tikai ēdamā laikā, bet kad darbs bij pārāk steidzīgs, paēda pusdienas un launagu laukā. Tikai saimniece nebeidza tecēt pa mājas celiņiem, un cauru vasaru viņa nepārkāpa pāri tam lokam, ko mājai apvilka ēku un koku ēnas. Visas Straumēnu četrkājainās radības tiecās uz saimnieci, un, līdz ko viņa parādījās kūtī, lopi viņu apsvelca balsīm, kādās tiem bij dots izsacīt savus priekus un bēdas. Vakarā vai pusdienā no ganībām pārnākot, neviena govš nepagāja gažām nepiedūrusi viņai savu mitro purnu vai nenolaizījusi viņai roku ar aso mēli. Katra govš lielajā ganāmpulkā bija ar viņas palīdzību nākusi pasaulē, un tiem pašiem laipniem vārdiem, kādiem viņa tās saņēma gaismā ierodamies, viņa tās pavadīja līdz pat nāvei. Tāpēc visi šie lopi gribēja paganīties viņas laipnības ganībās, jo, nākdami no vienas un tās pašas žēlsirdības zemes, lopi un cilvēki ikvienu laipnību uztveŗ kā atmiņu par to. Straumēnu saimniece bij it kā šīs žēlsirdības avots, un, mīlēģa guļot, lopus dvēseles gāja kā ēnas gar viņas acīm.

Bet netikvien lopus pulks bij viņas zināšanā un gādībā. Gandrīz visapkārt mājai stiepās sakņu dārzs, kur mazi gurķīši platām lapām kā plaukstas slinki rāpoja pa zemi, bet lielle pa saslietām zeģenēm zagās uz augšu, stipri turēdami lejup nokārušos augļus, lielus un apaļus, kā cilvēka galva. Sarkani raibas turku pupas kāpa pa maldām debesīs, un, sen jau izsmaržojušas medaino smaržu, cūku pupas kā biezs mežs pacēlās mīkstām un resnām pākstīm. Sīpoli, kuŗu

gaŗos un sulĩgos lakstus ēda vai nu sijķu sālĩjumā, vai sagrieza kopā ar biezpienu, ņe auga blakus sĩklapainajiem un jautrajiem burkāniem un ķiplokiem, kas bij derĩgi arī ausu sāpēm. Jau labi pieņēmušās resnumā, zem plato lapu ēnām spĩdēja sarkanās bietes, un kāposti sagrieza arvienu cietākas savas resnās galvas. Bāli zaļie salāti ķemurojās gar dārza malām, un mārrotku biezās un rupjās lapas noliecās sakņu dārzam visapkārt. Bet pāri visam pacēlās sarkanās un baltās, krūzainās un klajās magones, no ilgas skatĩšanās saulē dzeltenas palikušās saulgriezes un tumši zaļās dilles, ko lietāja gurķu skābēšanai. Bez roblapainajiem kāļiem tur vēl bij manāmas pazemĩgas dziedniecĩbas zāles — aukstās mētras un daudzas citas, kuŗu klātbūtni varēja sajust pēc smaržas, kas radās, kad tām uzmina. Visiem ņiem augļiem bija savs uzdevums, un pār tiem no iestādĩšanas laika bij nomodā saimnieces acs, turēdama arvien vērā rudeni, kad tiem vajadzēja nozust, lai dažādos veidos parādĩtos saimes galdā.

Lai gan saimniece arvienu bij ierauta mājas darbu stingrajā kārtĩbā, kuŗu nevarēja pārtraukt, lai neciestu visa lauku darbu galta, viņa tomēr atrada laiku ievārĩjumu sagatavošanai zlemal. Tā kā istabā bija pārāk karsts, tad dārzā starp diviem kantainiem akmeņiem sakūra sausas malkas uguns-kuru un uz tā novietoja spoži noberztu misiņa katlu ar brūķieņu ogām, cukuru un ūdeni, kas drĩz sāka vārĩties. Nemĩtĩgi ar lielu koka karoti saimniece maisĩja kastrolĩ, un viņas seja, kas brĩžam pazuda smaržĩgajos garaiņos, laistĩjās kā uguns. ņad tad viņa karoti pielika pie lūpām, nogaržodama, pēc tam kalpone pēc vajadzĩbas piebēra cukuru. Asinssarkanās putas sakrājās gar kastroļa malām, vārĩtāja tās nosmēla ņķĩvĩ, un ņo brĩdi tikai gaidĩja bērni, kas visu laiku spĩguļojošām acĩm raudzĩjās garaiņos, aiz kuŗiem bija dzirdams vārĩšanās burbuļojošais troksnis. Ar maizes garozām viņi pulcējās ap ņķĩvi, un drĩz vien viņu mutes metās sarkanas. Pa visu dārzu izplatĩjās salda smarža, ko saoda lapsenes. Tās atstāja ābolus, kuŗos bija iegrauzušas dziļas alas, un tāpat kā bērni

mēģināja tikt pie šķīvja, nepārvarama kāruma vadītas. Aizbaidītas tās vienmūļīgi dūkdamas nekustoši turējās gaisā un mirdzēja, it kā būtu zelta. Kad ievārijums bij gatavs, to salēja māla podos, un kad tas bij aprāvies smalku virskārtni, tam uzlēja virsū cūku taukus un nolika pagrabā plauktā. Tā visas ogas, kas Straumēnu dārzā auga, ievāritas ziemai, paglabāja sevī vasaras atmiņu.

Ogu Straumēniem bija Dieva devums. Zem vecajām ābelēm jāņogas bij zemu nollekušas sarkanos ķekarus, bet dārza zemākajā vietā melno zestreņu čemuri mirdzēja jautri kā lietus nomazgāti, ģerkšķu zaļās ogas pilnīgā briedumā mutē pašas izkusa, bet augstie ķiršu koki mirdzēja gluži sarkani. Daudzas ogas, caurām dienām gatavodamās saulē, aiz sulas pārpilnības bij pārplisušas un bija visgardākās. Tās labprāt uzmeclēja puikas un zvirbuļi. Tagad tām bij pienācis novākšanas laiks. Meitas un zēni, gan līdzami pa zariem, gan kāpdami pa trepēm, kurvjus pakāruši pie ķeksīšiem kaut kur ķirsī, rāva tās nost vai atkal ēda taisni no koka, rokām nemaz nepiedurdamies, jo tās pašas līda mutē gluži siltas. Uz meitu sejām un kakliem kustējās ogu sarkanie atspīdumi, un dažreiz zaru biežoknī pašas šķinējas nemaz nebij manāmas, bet ka viņas tur kāpelēja, varēja redzēt no rokas, kas, zariem cauri izlīdusi, sniedzās pēc ogām pašā galotnē. Zvirbuļiem še iznāca brīžiem liela vilšanās, jo, klausīdami vecam paradumam, tie ar lielu troksni salaidās ķiršos, bet, atrazdami tur cilvēkus, pilnīgi samulsa, un viens izballēs ielaidās Līnai gar kaklu aiz krekla un apklusa, atrazdamis tur patīkamu mājvietu. Jaunā meita mirkli klausījās, kā pie viņas sirds sitās putna sirds neskaitāmi ātriem sitieniem, bet tad izņēmusi drebošo putnu, palaida to atkal zilajā gaisā. Kad kurvji bij pilni, tos nolaida zemē, un ogas izbēra izklātā segā, un viss Zemgales saules spēks dzīvoja un dvašoja tajās. Šķinēju pirksti un mutēs, un basās kājas bij sarkanas no saspiestām un ēstām ogām, un tā, no zara zarā kāpdami, paši tīri, viņi bradāja pa tīrāko, kas ir zemes virsū, jo tikai tas, kas dzīvo

vaigu vaigā ar zemi, var iet visam cauri neko nesamaitādams.

Pēc ogām, kuŗu salasījās daži desmiti pūru, pienāca ābolu kārta. Jau sen Straumēnu saimniece, naktīs klētī gulēdama, kad domas par rītdienas darbiem viņai neļāva iemigt, dzirdēja to dobjo krišanu. Rītos ejoņ caur dārzu uz kūti, viņa tos atrada gaŗajās zālēs rasainus un zemēm aplipušus. Bet dienās tie tāli mirdzēja, citi balti, citi atkal gluži sarkani. Tie tagad bija uzmanīgi jānoņem, jo pie mākākās tricināšanas tie bira nost. Cik mājās bij puīšu un meitu, visi sakāpa ābelēs, līdz paņemdami kartupeļu lasāmos grozus. Nebija arī augstu jākāpj, jo zari bij tik zemu dažām noliekušies, ka āboli atsitās ļaudīm pret pierēm. Šīs ābeles lūgtin lūdās, lai tās atsvabina no pārāk smagās nastas. Un kuŗai tā bij noņemta, tai zari atkal ļautri uzšāvās augšup. Lielās čupās uz izklātiem salmiem ābolus noguldīja dārza namiņā. Tie bija daždažādās krāsās un lielumos, un daudzi bija tik caurspīdīgi, ka sēklas bija skaidri saredzamas. Daži atnesa līdz saules siltumu tajos sānos, kuŗus tā bij apspīdējusi, tāpat kā mirušais alznes zārkā sev līdz uz vaiga lūpu kvēli, kas pēdējās to skūpstījušas. Bet āboli sakustināti sāka tikai tagad smaržot. Šī smarža iesūcās šķinēju miesās un drēbēs, plūda pa dārzu un māju pagalmu, izgāja caur vārtiem un izkaisījās pa laukiem, pauzdama visur savas dzimtās mājas un saules godību.

10.

Vienu dienu labības strēķus, kas jau bija apputējuši un zirnekļa tīkliem apvilkušies, lielajā šķūnī gulēdami, iztraucēja visa Straumēnu vīru saime. Gatavojās uz ziemas sējas kulšanu, lai būtu vieta vasarājam. No pašķūnes izvilka zirgu dzenamo kuļmašīnu, kas jau daudz gadus maurodama bija ēdusi Straumēnu labību, un nostādīja to šķūņa vidū pret abējām durvīm. Aiz vienām atradās piebūvē lielais zobrats, ko grieza, vienā un tanī pašā lokā iedami, četri zirgi. Kad tie sāka iet, zobrats sakustējās, un mašīnas trumulis iegaudojās, pa priekšu lēnām, tad arvienu stīprāki, līdz beidzot pārgāja spēcīgā rūkšanā. Graudi sāka lēkāt uz visām pusēm, kad saimnieks vārpu galus piedūra trumuļa zobiem, kas griezās tik ātri, ka to griešanās nemaz nebija manāma. Tad mašīna iegaudojās dobjli, un pa kratītāju sāka nākt ārā salauzīti salmi, bet aiz plāna bira pelus kopā ar graudiem.

Ar asu nazi grieza Līna saišķus kūļiem, ko viņai piesveda divi vīri. Tā Straumēnu Jaudis pa otram lāgam laida caur savām rokām labību, dzīdamies pēc skaidrākiem graudiem. Tā arī cilvēks dzīvojot sakrāj savā atmiņā milzīgus piedzīvojumu mežus, kuņģus sadedzina un vētī prāts un atzišana, un kuņģi, izteikti vienā teikumā, ir iznākums visā mūžā redzētām.

Kulšana vairs nelīdzinājās darbiem, kādus Straumēnu Jaudis bija strādājuši no paša pavasara sākot. Šķūnis kūpēja putekļu pilns, kas līda kūlējiem nāsīs, mutēs, un uzacis ar tiem tāpat pieķērās kā šķūņa gala kadiķu vija. Akoti, aizlīduši aiz kakliem, griezās sviedrainajās miesās, un brīdī, kad pārāk garie kūļi aptinās trumulim un mašīna apstājās, Jaudis izskrēja ārā šķaudīdami, kur, pie šķūņa pienākuši, jau vietām bāli dzeltēja miežu un auzu lauki.

Jaunākļem viss izlikās grūti, bet vecākie, paskatījušies uz sienām, kur gaŗos kātos pakārti karājās sprigujļ, tikai pasmējās. Viņiem nāca atmiņā naktis, kad, celdamies pirmos gaiļos, tie vilka no ārdiem zemē pēc dūmiem smaržojošos kūļus un, noguldījuši tos metienā, kūļa līdz rīta ausmai. Bet vecajiem arī nepatika šī mašīna, jo tās kultiem graudiem nebij vairs tā brieduma un maļzei tās smaržas kā labībai, kas bij žāvējusies rijas sūrajā versmē.

Četras dienas no vietas gaudoja kuļmašīna Straumēnu šķūnī, un dadžu lapas un nātres, kas auga gar tā pamatiem, un juntu palodas un stenderes bij gluži noputējušas. Lielās stīrpās gulēja šķūņa vienā galā graudi kopā ar pelūm, un nu bij pienācis vētījamās mašīnas laiks. Divi vīri nepiekusdami to grieza, un kamēr viens ar liekšķeri bēra no augšas graudus, vējā, ko sacēla mašīnas iekšienē lielie spārni, pelus skrēja projām, un pa zābaku lēnām sāka līt uz plāna zeltaina kviešu graudu straume. Tā lija neapstādamās divas dienas, un kad nolika zem tās plaukstu, tā lika uz leju gluži kā no bagātīgi krītoša ūdens smaguma. Saimnieks piegrāba pilnu sauju graudu un, izgājis šķūņa durvīs, cilāja un vērtēja tos, elpu aizmūrējis, un pateicībā viņa acis aizslīdēja pāri laukam, kurā jau pelēkos rugājus bija pāraudzis tumši zaļš āboliņš.

Nedēļas beigās divas lielas čupas graudu, dzelteno kviešu un pelēko rudzu, bij redzamas Straumēnu klonā. Klusēdamas tās gulēja viena pie otras piespiedušās, glabādamas sevī dzīvības un auglības bagātību un gaidīdamas zemes mitro klēpi, lai atkal uzdīgtu un nepārtraukta paliktu no pasaules sākuma listošā labības straume. Šī vārpu vilņošanās no zemes uz zemi savairojusies no vienas sauļas graudu, ko Dievs no aizsaules ar svētīgu roku bij iesējis ļaužu pirmajā tīrumā! Klusēdami graudi gulēja, un kad stīrpas galā kāds sakustējās, sīka graudu straumīte, nedzirdami skanēdama, sāka līt uz leju un apstājās, notecējusi līdz pašam plānam.

Kaut gan vētījamā mašīna bija laba un paklausīga, bet tai

tomēr neuzticējās, kad domāja par sēklu sējai. Šķūņa vidū, starp abām āra durvīm, pakāra pie vērbaļķiem vissmalkāko sietu, kad bij sacēlies stiprāks vakara vējš. Sasillis pie Zemgales māju stenderēm, sliekšpiem un palodām, tas pūta šķūnim cauri, noslaucīdams plānu tīru un dziedādams sieta auklās. Kad vecā Jankas roka to iešūpoja, uz plāna sāka birt sausi skanēdams zelta graudu lietipš. Vējš paņēra pelus un nevērtīgos graudus un nesa tos uz durvju pusi platā vienādā strīpā. Laiku pa laikam, izbērdams sietā sakrājušos gruzus, Janka paņēma asu slotu un uzmanīgi atdalīja vērtīgo no nevērtīgā. Tā jau pa gabalu pa abējām durvīm bij redzams rīkojamies Zemgales vecais labības vētītājs, gatavojam skaidru sēklu saviem senču tīrumiem. Kad vējš brīžam aprima, viņš izgāja šķūņa durvīs, paskatījās, pie sevis kaut ko runādams, uz vakariem, un tad atkal sāka pūst. Kad saulei noejot liela graudu stirpa gulēja šķūņa vidū, tad jau noguris bij vējš un vētītājs.

Resnos, rupjos maisos bēra izvētīto labību, un vīri stenēdami tos vēla ratos un veda uz klēti, kur, apcirņos sabiruši, graudi drīz vien apputēja, gulēdami starp pazīstamām lietām, uz plauktiem noliktiem maizes klaipiem, sieriem, medus podiem un šķiņķiem, kas brūni un vietām apbūbējuši drūmi karājās no vērbaļķiem lejup.

11.

Visi llelie vasaras darbi nu Straumēnu laudīm bij aiz muguras, un reti siena kušķi, rudzu vai kviešu salmi, ieķērušies gar gatuvi nostādītos ķiršos un vītolos, liecināja, ka še braukuši vezumi. Izkultās salmu stirpas, kas nesēn mirdzēja kā zelts, bija nogulušās un kjuvušas iepelēkas, un tikai noņemot no virsa kādu klēpi, atspīdēja it kā jūlija saule. Debesis bij kjuvušas augstākas un gaiss caurspīdīgāks, un dažreiz pēc pusdienas iestājās tāds klušums, ka dzirdama bij ganu dziedāšana vai vistu kladzinā-

šana tālās mājās pāri pļavām.

Vienu dienu Straumēnu saimnieks, nākdams no lauka bij atnesis līdz linu sauju. Visi nosprieda, ka tie plūcami, jo to galvas jau metās iebrūnas. Linu talka bij visjautrākais darbs, un uz to taisījās kā uz svētkiem. Jau pāris nedēļas barojās aizgaldās atšķirtī sivēns un divi vasaras auni, kam rāgi jau bij labi paaugušies, bet klētī nosmaržoja vectēva darītais alus. Janka iesvieda ratos maisu kviešu un rudzu un aizbrauca uz sudmalām, kas tagad jau sāka griezties arvienu biežāki.

Kad viņš tur piebrauca, neviena malēja vēl nebij, un spārni laiski dusēja gaisā, nolaistām buļām. Sudmalas nevien no

iekšpuses, bet arī no ārpusē bij apputējušas miltu putekliem, un kā govju meita pēc piena, tā tās smaržoja pēc miltiem pa lielu gabalu. Stāvs no augšas līdz apakšai bija tāpat to smaržas piesūcies kā pats melderis, kas varēja uzvilkt gluži jaunas drēbes, bet tomēr visos gados viņā varēja sajst sudmalnieku.

Tas bija vecs vīrs, kam bārda, mati un uzacis bija tik Joti pieputējuši, ka viņš atgādināja nosarmojušu koku. Milti spīdās viņam nāsīs un mutē, un ļaudis par viņu sacīja, ka viņš spļaujot skaidru mīklu. Tā viņš skraidīja pa savām sudmalām augšup un lejup, vienā un tajā pašā tērpā kā ziemu, tā vasaru. Te viņu redzēja lejā pie zābaka, te atkal, pa augšējo lūku galvu izbāzis un pārticības pūķim līdzīgs, viņš skatījās pāri laukiem, ostīdams, no kuņas puses pūtīs vējš. Smiedamies viņš sacīja, ka esot paēdis no vējiem, un patiešām, griezdami viņa sudmalas, tie baroja viņu. Tie bija viņa draugi. Viņam patikās ziemeļa skaidrais un griezīgais pūtiens, svai-gais, pirmais lapu drebinātājs, rītenis un vakara vējš, kas lējās smags kā upes ūdens. Viņa Zemgales vēji izlēca viņa buņas līkas kā darba noliektu cilvēku muguras. No savu sudmalu augšienes viņš varēja pārredzēt nevien druvas, kas auga un nobrieda un visas nāca uz sudmalām, bet arī to, kas notikās māju sētšvidos. Viņš redzēja, kā ratos iekrāva klēts priekšā maisus, kā zirga mugura izstiepās, lai izkustinātu no vietas vezumu, un kā sētas galā papriekšu izlīda zirga galva un pēc tam braucējs ar māli. Un kad rudens vakaros ātri satumsa, viņš redzēja arī pa atvērtām durvīm lielajos skurstēna ķēķos legallējamiem uguni un vīrs tās melnos kāšos pakārtus katlus. Tā melderis dzīvoja savās Dieva sudmalās, ko no iekšienes apputināja milti, bet ziemu no ārienes sniegs, ko atkausēja pavasaris un kaltēja vasara, kas mala lēni, bet droši.

Janka piekabināja savu maisu pie āķa, un ķēde sāka vilkties augšup, un lūka durvis pacēlās un atkriždamas noklaudzēja, un maiss pazuda, un gaudi bij pie sava pēdējā ceļojuma

beigām. Viņš uzkāra zābakam maisu un sāka gaidīt. Viņš izdzirda, ka sudmalu augšienē kaut kas norībēja, un viens spārns ar lielu vēju nošņāca gar sudmalām, un tad virs griestiem atskanēja miermīlīga rūkšana, līdzīga baložu bara rūkšanai. Akmeņi bij sākuši griezties, un, pielicis roku pie zābaka gala, Janka maniņa, ka no tā papriekšu nāca silta dvaša un tad sāka birt milti, silti un mīksti, krizdami kā biezs sniegs. Tiem bij it kā saules smarža, un tas bij Straumēnu jauno kviešu pirmais malums.

12.

Nu sakustējās visa Straumēnu māja. Kalpu istaba, kur vasaru mājoja tikai mušas, kas, melnā pūlī skraidīdamas, bij noraibinājušas logu rūtis tik Joti, ka tām vairs nevarēja cauri redzēt, atkal piebruka sieviešu pilna. Kad no lielās krāsns mutes, kas izdvesa karstumu un maizes gaisu, Līna zvērojošu seju, kas līdzinājās piekura ugunij, izvilka ar apdegušu līzi ārā pēdējo jaunās rudzu maizes klaipu, krāsni piekrāva atkal pilnu sausas malkas. Uz dēļiem sakrāuti jau savu kārtu gaidīja rupju kviešu miltu pīrāgi, bagāti piebāzti ar gaļu, sīļķēm un sīpoliem. Uz sētas izklātas saulē žāvējās vēl gluži svaigas un asiņainas divas aunu ādas, bet nokauto sivēnu ienesa lielā skursteņa ķēķī un iemeta vārošā ūdenī ballā, no kuņas to izvilka ārā gluži rožainu, noplukušiem sariem. Tad to sacirta gabalos un, piebāzuši sīpoliem un ķiplokiem, sakrāva divos čuguna kastrojos un iešāva krāsni, kur tas blakus pīrāgiem cepa čurkstēdams, lai jau rītū pavisam pazustu ēdēju mutēs.

Kamēr Līna ar atraitni gaidīja pīrāgu izcepšanu, pa laikam apgaismodamas krāsns iekšieni ar skala uguni, skursteņa ķēķī, misīņa kastrolī saimniece gatavoja ābolu ievārījumu, nežēlodama cukuru un kanēli, bet otra meita dedzināja īpašā pannā ar aizšaujamo kviešu graudus kafijai. Nokautos jērus, uz kuņu ciskām un ribām spīdēja treknī tauki, noskaloja ballā, ietina un aiznesa uz pagrabu, kur pie griesliem pakārti tie palika spokojamies.

Šajos darbos sievietes ielika visu savu prātu un saprašānu. Viņu acis spīdēja, kājas tekāja, un rokas kustējās it kā pašas no sevis, un tūkumi un paradumi, veci kā cilvēce, bija redzami viņu kustībās.

Kamēr jaunākais puisis metās mugurā melnajam ērzelim un salūdza talciniekus no visām apkārtējām mājām, citi atplūca vietu un ierīkoja līnu zārdu, iedzīdami zemē zeģenes, kas šai vajadzībai jau kalpoja daudzus gadus. Zārda priekšā ierīkoja sukas ar izkaptīm līnu nocīršanai, un kad viss bij labi norīkots un zeme ap zārdu cieti nomīdīta, ļaudis devās mājās pie vakariņām, gaŗi izrunādamies par rītdienu. Siseņi, sakāpuši pa ābeļu zariem, jau bij iesākuši savas vienmuļīgās meldijas, kad ļaudis devās pie miera, domādami par rītvakara priekiem, jo nekas cilvēkam nedod tādu baudu kā iespēja iztērēt kopīgā liksmībā spēkus, kas sakrājušies.

Nākošu dienu ap brokasta laiku lauks sanāca pilns līnu plūcēju. Vecākie vīri, līdz atnesuši katrs savas sukas, norīkojās pie līnu cīršanas, bet puīši, meitas un sievas nostājās līnu lauka galā. Visi smējās un jokojās, un likās, ka viņi ar savu jautrību grib uzvarēt brūngalvaino līnu plašumu, kas vietām sakritis veldrē, vietām, stingri augšup stāvēdams, bija saķēries kopā. Sievieši bija atlaiduši drāniņas uz pleciem, un saule trekni apspīdēja melnas un dzeltenas vai nu pār pleciem nolaistas, vai ap galvu sagrieztas, bagāti ar mateļļu iesmaržotas bizes. Lai līni nesaskrāpētu roku stilbus, tajos bij uzmaukti gaŗo zeķu lielī. Uz jakām, pret krūtīm, kuŗas jau pašas izstiepdamās un saraudamās plēsa apģērbu pušu, un pie kuŗām līnu sauļas pastāvīgi piedūrās, bija uzšūti lielī lielāpl.

Baru veda varena sieva, sarkaniem, ķerainiem matiem, no kuŗas pilnlūpainās mutes kā no kubla nāca ārā mutuļojdami nekaunīgi, bet šai dienai patīkami un piederoši vārdi un dziesmas. Tā kā noliecoties viņas lielās krūtīs nokārās un pastāvīgi viņai maisījās starp rokām, tad, visiem redzot, viņa pacēla jaku un piesēja tās ar lakatu. Un šinī brīdī, kad viņa to darīja, tieši pret sauli nostādamās, kājas izplētusi, ar savu sarkanmataino galvu, lielajām slinki grozīgām it kā govs acīm, pār kuŗām kustējās resni plakstiņi, un platajām gūžām, — viņa izlikās kā sākums visam labībaiņajam, gais-

mas, brieduma un miera pilnajam apgabalam, kam desmit verstes tālu visapkārt neredzama roka bij apvilksusi zilmežaino apvāršņu dleviskīgo loku. Viņa pirmā arī atrada jumi, platu un zaju, un izstāstīdama, kā kopā saauguši šie divi lini, tā kopā būs saaugt arī jaunu melnu ciskām, aizsprauda to aiz svārku jostas un, skani ieklęgdamās, ņēmas raut linus ar tādu spēku un veiksmi, ka aizgāja citiem priekšā lielu gabalu, atstādama aiz sevis simtiem noplūkto linu sauju. Tas sacēla plūcējos jautru čaloņu, un zilu, melnu un brūnu acu skatieni iedzirkstējās sakrustojoties. Gaisss bija pilns aizsviesto linu sauju šņākoņas un plūkto stirkšķēšanas, kas nāca viegli arī no zemes, izkurtējušas un mīkstas kā pūpēdis. Kad barvede, sasienot linus, saslējās un acīm mērīja lauku, viņas garais stāvs valdīja nevien pār visu tīrumu, bet arī pār plūcējiem, un viņa līdzinājās briežu mātēi, kas, izvedusi savu pulku ganībās, vēro, no kuŗas puses tam varētu draudēt briesmas.

Kamēr plūcēju bars smiedamies un dziedādams virzījās arvienu dziļāki linu laukā, puikas kļęgdami krāva vezumā linu sauļas, rungas slīpi nostādīdami ratu priekšā un pakajā, un veda uz zārdu, kur cirtēji, kreklos izmetušies, linu galus papriekšu uz izkaptīm nocirzdami, sīta tos pret sukām, pie kam linu galviņas lēkāja uz visām pusēm un projām sviestās sauļas nemītīgi šņāca gaisā. Tur bija vīri, kas pie šī darba bij pieraduši. Pats saimnieks nocirstās ķerainās sēklas krāva zārdā, tās izlīdzinādams un gludinādams. Divi puīši atkal nosukātās sauļas veda uz linu mārkū, tur slodzīdami tās akmeņiem un velēnām. Tā visos lauka galos bij darbs, priekss, trokšņi un dzīvība, un šie ļaudis bija patelcīgi lielajai vasarai, kas, tos sapulcinādama uz lauku darbiem, vilka pamazām projām savas zājās un smagās drēbes. Suņi no uztraukuma rēja, sievu līdz atnestie zīdāmie bērni, no autiņiem atraisījušies, uz linu čupiņām nolikti, sildīja saulē savus brūni nodegušos vēderus, un ja kāds sāka brēkt, māte atsteldzās pie viņa un pazīdīja, un viņš apmierinājās un aizmīga pienainām lūpām.

Tie, kas bija lieli ēdāji, jau sen kāri noklausījās, kā mājās šķinda trauki, un viņiem likās, ka līdz zārdam atplūst ceptas gaļas smarža. Un viņi nekjūdījās, jo drīz redzēja saimnieci un kalpones ar ķīšiem parādāmies gatuvē līdz ar ratiem, kurus sakrauti bij trauki. Netāli no zārda viņas izstiepa uz zemes gaļu balinātu audeklu un uz tā salika maizi, šķīvjus, koka karotes, bļodiņas ar ābolu ievārijumu, tasītēs šī gada skābētos gurķus, brūni apcepušu sivēna gaļu, sviestu un kviešu karašas un salēja lielās bļodās kartupeļu putru, šur tur pa starpām novietojot arī degvīna pudeles. Tad sasauca linu cirtējus un saūvināja plūcējus.

Visiem pa priekšu nāca barvede, priekšautā nosvidušo seju slaucīdama, svārkus augstu saspraudusi, apkārusies jumjiem, kas viņai bija savīti ap galvu un aizbāzti aiz jostas. Iedzērusi lielu glāzi degvīna, viņa nosēdās un līdz ar viņu pārējie. Labu brītiņu nekas cits nebija dzirdams kā tikai ēšanas vienmuļīgais troksnis. Rokas ļaudīm bij zaļas no plūktiem līniem un zemēm nosmērējušās, un kur tecēja pirkstos paņemtās gaļas tauki, tur palika baltas svītriņas. Tā bij dzīvojuši viņu priekšgājēji, un tā dzīvoja viņi, ņemdami savu spēku no zemes un sajaukdami ar visu, ko tā radīja, skatīdamies vēriģām acīm caur darba putekļiem nākotnē. Arī suņi gribēja piedalīties šai mielastā un, ēdēju starpās iespraudušies, lūkojās mīlīgām acīm viņos, novērodami katru gaļas gabalu, ko tie cēla pie mutēm. Saimnieks apstaigāja visus ar šnabja pudeli un glāzi rokā, un vecākie vīri iedzērdami nokrekšķinājās, vairāk aiz ieraduma nekā aiz dzēriena stipruma. Saule plaši piedalījās šai mielastā lauku vidū, spīdēdama uz sejām, bļodām un ēdieniem, piešķirot nebijušu krāšņumu ir tiem, ir barvedes galvai, kas ēdēju vidū laistījās kā otra saule, bet visvairāk miežu un auzu druvām, kuņu dzeltenais spīdums, atplūzdams līdz šejienai, bija piepildījis visu gaisu.

Kad ļaudis bija tā pieēduši, ka starpas sēdētāju vidū metās mazākas un visiem vajadzēja vairāk vietas, tie piecēlās, un cirtēji lēkdami, bet plūcēji skriešus devās atkal pie darba,

un no jauna noplūkto un nocirsto sauju švikopa bij dzirdama laukā.

Bet saimniecei ar kalponēm bij daudz vairāk rūpju un noskumšanas nekā linu plūcējiem. Tikko bija paēsts palau-nadzis, kad vajadzēja rīkoties uz vakariņām. No saimnieku gala lielās istabas iznesa gultas un gar sienām nolika gaŗus galdus un aplāja linu palagiem, kas, cietī norullēti, staroja šķīstu mirdzumu. Lai vēlāk būtu mazāk rūpju, uz tiem jau tagad novietoja vajadzīgos traukus. Burkāni, kāļi, sīpoli un tikko rakti kartupeļi bija sakŗauti istabas priekšā, un ar to tīrīšanu ņēmas trīs sievietes, katru brīdi pārrunādamas, cik no katrām saknēm likt grāpjos. Viss, kas auga Straumēnu dārzos, še izdvesa savu smaržu un bija likts lietā — zaļas pu-piņas, pētersīļi un raibās turku pupas un jau cietās kāpostu galviņas. Uz liela kluča saimniece ņēmas ar jēru gaļas sacir-šanu mazākos gabalos, lai ēdējiem pie galda nebūtu pašiem jāpiepūlas griežot. Drīz vien zem visiem kāšiem kurējās gaiša uguns, un skursteņu dūmi vēstīja plūcējiem, ka gatavo-jas vakariņas. Pēc stundas katli jau vārījās, runādami katrs sa-vā balsī. Lielais meta rupjus burbuļus, nikni un savrupīgi bār-damies, kāmēr vismazākais otrā galā laipni runāja ar visiem.

Jau labs brīdis bij pagājis pēc saules noiešanas, un mēness gaisma kļuva zaļa, caur Straumēnu ošiem līzdama, kad laukā atskanēja skaļa gavilēšana, kas nozīmēja, ka līni noplūkti. Varēja manīt, ka arvienu tuvāk nāk dziedāšana un smieklī, un drīz vien Straumēnu sētsvidū sabruka plūcēji un cirtēji ar barvedi, kas nāca plaši kā siena guba un pierunāja pagal-mu ar savu valodu. Istabas priekšā stāvēja sile ar ūdeni, un tas drīz vien metās zaļgans no tik daudz rokām, kas tajā maz-gājās. Tad visi sagāja iekšā pa zemajām durvīm, kur bļodās salieta kūpēja zupa ar jēra gaļu, brīžiem pavisam apslēpdama savos tvaikos pie griestiem pakārtās lampas gaismīgu.

Pašā galda vidū tagad sēdēja barvede, mērcēdama pastā-vīgi lūpas alus kannā, kas gāja no vienas mutes pie otras. Piepeši viņa izrāva no galda apakšas steberi — lielu sarkanu

burkānu, kam resnajā galā bij piesieti divi sīpoli ar pētersīļiem, un savicināja to un pacēla gaisā, uzsākdama tik nekaunīgu dziesmu, no kuras citos gada laikos ļaudis parasti vairījās, bet kuŗu tagad visi dziedāja līdz, slavēdami kaut ko varenu un neredzamu, ko tomēr izteica trim vārdiem. Viņa tagad bij atralsījusi lakatu, kuŗu no rīta ap krūtīm bij apsējusi, un tās, tikušas vajā un berzdamās gar galdu, iedzina visos svelošu un slepenu liksmību, ko dziesmām un kustībām izteica meitas un puļši, vīri un sievas. Neviens nevarēja vairs mierīgi uz vietas nostāvēt. Traukus ātri novāca un galdus iznesa ārā, un, vecajam Knābēnam uz vijoles spēlējot, iesākās traka deļa, kuŗā meklēja tagad glābību no iekšējās kvēles, kas visus bij pārņēmusi. Barvede saķēra puisī, kas gandrīz pazuda viņas miesas bagātībā, un grieza to citiem pa vidu mītri kvēlojošām acīm, steberi sev priekšā aiz jostas aizbāzusi. No kāju piesišanas un ātras griešanās sacēlās tāds troksnis un vējš, ka suņi nenocietās un drāzās barā un mēģināja saķert dejotāju stilbus. Tie, kuŗi bij piesieti ķēdēs, raustījās, kaukdamī kā uz nelaimī. Pat melnais vērsis, sadzirdis istabu rūcam, sāka nelabi maurot, sagāzdams laidara sētu vienā acumirkli. Govis pacēla nemierīgi galvas, izbrīnējušās par sava drauga trakošanu tik vēlā naktī laikā, un tad atkal aprīma, vienaldzīgi gremodamas tālāk.

Tikai pēc pusnakts norīma dejotāju prieks, ko gaŗu simteņiem cauri nebīj varējušas izkledēt kanceles runas un nomākt vergu laiki. Tas dzīvoja viņos kā teiksmains briedis mežu biezumā, lai reizī par gaŗu, izskriedams kļajumā, sa-trauktu visus ar savu brēclenu. Un tie bīj tie paši ļaudis, kas svētdienās sūdzēja savus grēkus, altāŗa priekšā ledamī uz ceļiem. Bet dažreiz notiekas, ka cilvēks, patiesā saskaņā dzīvodams ar pieņemtīem uzskatīem, pēkšņī sāk iet gluži savdabīgas gaitas, sadzirdis kaut kur senā Dieva aicinājumu. Jo katrs īsts Dievs kā sams upju dzelmēs peld un dzīvo rases asinīs un pārtiek no tām, un aiziet uz citurieni, kad tās ir izsīkušas.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

1.

Kādu vakaru Straumēnu saimniece, pilniem piena nēšiem no laidara nākdama, sajuta piepešu nogurumu un, nolikusi tos uz soliņa, apsēdās klēts priekšas lievenī. Noņēmusi galvas drāniņu un paskatījusies debesīs, viņa tur ieraudzīja bezgalīgu daudzumu zvaigžņu, kas, ļoti tuvu zemei pienākušas, dzirstīja un laistījās. Labas bļodiņas lielumā tās priecīgi mirkšķinājās, un divžuburains kā bāla nakts varavīksne, pār pašu debesu vidu stiepdamies, aizlocījās starp tām Gāju putnu ceļš. Vērodama to, galvu pret lieveņa stabu atspiedusi, viņa redzēja, ka aizgājusi ir vasara un vasaras darbi. Tā bij aizgājusi, atstādama vēl šai naktij savu siltumu, kā atstāj savu siltumu stallim kaut kurp aizskrējuši zirgi. Visu vasaru izstaigāto gaitu grūtums viņai nokrita piepeši no pleciem kā zāļu nasta, un atvieglota viņa skatījās tālajā Gāju ceļā, ko baltu bij nominušas, uz debesīm skriedamas, mirušo cilvēku dvēseles.

Vakarīgas paēduši, Straumēnu Jaudis iznāca ārā, un tos padarīja priecīgus zvaigžņu atgriešanās, pēc kuņģam viņi mēroja laika mūžīgo tecēšanu. Viņi apbrīvoja bālo bezgalības ceļu, kuru Dievs bij iestādījis, lai nezinā nenomaldītos putni un cilvēku gari. Un šīm zvaigznēm gaisos, kas iemirdzējās, kad vasaras tvani un zemes dūmakas bij izgaisuši, bij liela līdzība ar tām zvaigznēm, kas pamirdz cilvēku dvēselēs, visām kaislībām atkāpjoties. Bet viņiem tās jau spīdēja no pašas dzimšanas, un celiņi, kas stiepās no istabas uz laidaru, klēti, rijām un laukiem, bija it kā mūžības iemīti, un ejot pa tiem viņi nemaldījās.

Dārzs, kas vasaru bij pilns sīku un rupju putnu balsu, tagad bija kļuvis kluss un vientulīgs, un vienīgais tanī dzir-

damais troksnis bij dzeņa vienmuļīgie sitieni lielajā bumbierē. Dažreiz tur arī nikni un griezīgi iebīrās sīļi, un kad viss apklusā, bija dzirdama vāverītes šmikstināšana. No zara zarā lēkdama, tā brīžam ielēca ābelē, kas auga pie pašas istabas, un, ilgi spīdošām acīm vērodama savu atspīdumu loga stiklā, devās atkal tālāki, līdzdama pa koku pazarēm kā ūdrs pa upes ūdeņiem. Lielais klusums vēl palielinājās pēcpusdienās, kad sākās saules staru staigāšana pa dārzu. Lai gan nebij nekāda vēja, atskanēja it klusa sanēšana, stariem caur lapu un zaru biezokņiem laužoties. Vienā acumirkli tie atrada sev ceļu, un dārzs piebira pilns apaļiem, četrstūrainiem un citādiem gaismas gabaliem, kas, nokrituši vai nu uz zemes, vai koku stāviem, palika tur nekustoši guļot. Tie lika iemirdzēties un spīdēt neizprotamā skaistumā līdz tam nenovērojamām, necīgām un pat riebigām lietām, būdami līdzīgi māksliniekam, kas pa zemi staigā, paaugstinādams visu, kam pieskaņas. Pēc šo gaismas putnu nolaišanās dārzā iestājās vēl lielāks miers, un skaidri bija dzirdams, ka dārza otrā galā augstas lazdas galotnē staru izlobītie rieksti, atsizdamies pret zariem, krita lejup, līdz beidzot mīksti pukšķēdami novēlās nobirušās lapās.

Kādu dienu Straumēnu jaudis ieraudzīja, ka viss kūts jumts bija nosēts bezdelīgām. Te viņas salasījās no visām apkārtējām mājām. Šie jautrie un vieglie putni, kas vasaru šķēla mājas gaisu visādos virzienos, augsti lelaizdamies debesīs, kad bij gaidāms skaidrs laiks, bet baltajiem vēderiem gandrīz skardami zemi, ja taisījās lietus, tagad gatavojās aizlidot. Viņi bij pieraduši pie cilvēkiem un ļoziem garajos vasaras mēnešos, un gandrīz ikvienam pie sejas pieskārs viņu slaidie spārni, kad, odus ķeņot, tās laidās tiem garām. Viņas vairs jautri nevidžināja un, it kā sarunājušās, vienā mirkli pacēlās gaisā, nolidoja pāri mājām un aizlaidās, pazudamas debesu bālajā zilumā.

Liels pulks svēteju bij salasījies vienu dienu pļavā. Sviņīgi staigādami tie parkšķināja un sarunājās, kā sarunājas

cilvēki pirms došanās tālā ceļojumā. Putnu gaŗās kājas saules gaismā izskatījās caurspīdīgas, mirdzēdamas kā varš, un tālu pāri pļavai stiepās to ēnas. Tad cits pēc cita tie savīcināja spārnus un salekdamies pacēlās gaisā un, mezdami platus lokus, devās arvienu augstāku. Divi atdalījās no bara un parkškinādami laidās pāri Straumēniem, kur no apakšas ļaudis tos apsveica un, cepures vīcinādami, sacīja tiem ardievas. Tad tie piebledrojās citiem, un viss bars, nokļuvis pašā debesu augstumā, pagriezās uz dienvidiem, it kā lejup slīdēdams pa stāvo debesu velvi. Tā šie gaisa ceļinieki līdzinājās gara ceļiniekiem, kas, savā sapnī arvienu dziļāki ieledami, attālinās no ļaudīm, kam liekas, ka viņi iet lejā, kamēr patiesībā tiem attīnušies pavisam jauni apvāršņi. Viss tagad gāja projām vai saritinājās un pamazām iemīga, jo Tas, kas turēja savā rokā lielo lampu, attālinājās.

Daba ir tik milzīga un debesu velve pāri tai tik bezgalīga, ka cilvēks nomirtu klusuma izbiedēts, ja lopu un putnu kliegzieni, zāļu nopūtas un koku un ūdeņu balsis viņam nenāktu palīgā. Un tāpēc arī Straumēnos, kur cilvēku bij tikpat daudz kā vasarā, apkārtējai radībai aizejot vai iemiegot, iestājās dīvalns klusums, un tāpat kā mājā, no kurās cilvēki izgājuši, katrs troksnis sadzirdams, tā arī dabā tagad viss kļuva atsevišķs, it kā noslīgdams savā nodabā, lai pārdomātu atbildes, kas būs jādod. Un tādos brīžos, kad istabā nekas nebija manāms, kā tikai saules staru mirdzēšana uz vecās bībeles misiņa klamburiem lielajā galdā, bet arī retas lapas atraisīšanās, sētsvidū piepeši iedziedājās gailis. Tam tūlīt atbildēja cits otrās mājās, un tā šī sadziedāšanās gāja arvienu tālāki, līdz beidzot varēja dzirdēt kādu iedziedamies aiz māju mājām, no kurienes viņa balss atplūda tikko nojaušama, it kā no pasaules gala. Un no šīs dziesmas varēja noprast, ka viņš tur stāv viss mirdzošs salmu un skaidu piesvaidītā sētsvidū, kur bez viņa un vistām maniņa vienīgi cūku, kas, no aizgaldas izlavījusies, berzēja muguru pie vārtu staba un tad, izlaidusies smiltīs gaŗšjauku, aizmīga.

Kā lingas gaisā uzsviests akmens, sasniegdams savu augstāko virsotni, uz brīdi apstājas un tad krīt lejup, tā rudens, sasniedzis savu vislielāko skaistumu, bij apstājies uz vietas. Zirnekļa tīkli laukos vijnodamies mirdzēja kā sudrabs un dažreiz, sava viegluma pārņemti, atraisījās no rugājiem un pacēlās augšup un šūpodamies aizlīgoja pa gaisu, apvilkdami it kā plīvuri ap strādātāju sejām un cepurēm.

Liela migla tagad katru rītu nogūlās pār laukiem un pļavām, un kad pēc brokasta laika tā sāka krist lejup, pirms nāca redzamas koku nodzeltējušās virsotnes, un kad skatījās no Straumēnu istabas augšienes, tad tās vienas mirdzēja virs bezgalīgās miglas jūras kā nekustīgi ugunsgrēki, kuŗu spožums meta lielu blāzmu debesīs. Koki ir ļoti brīnišķi vasarā, kad dzīvības vijīgais un spēcīgais apinis lien neredzams pa to mizām līdz pat vissīkākam zariņam, ar zaļumu padarīdams vienādus tos visus. Bet vēl brīnišķīgāki tie top, kad novīst šis dzīvības apinis un visas krāsas, kas tajos slēpjas, nāk redzamas. Tā arī cilvēka patiesu lieliskumu mūsu acīm bieži apslēpj vīra gaŗu spēks, un tikai tad, kad tas sāk izsīkt, mēs varam svabadi ieiet tajā, lai apbrīnotu gudru gara arhitektūru kopā ar tās sadalīšanās nāvējošo krāšņumu.

Lapas tagad turējās tik vāji pie Straumēnu māju koku zariem, ka, vārnām tajos ielaižoties, tās krīta lejup kā zelta sarma. Bērzi bija apkārušies gaŗām dzeltenām bārkstīm, bet kļavas likās pēc zelta lukturiem, izskatīdamās tik vieglas, ka varētu pacelties katru brīdi debesīs, lai degtu un liesmotu zilajās gaisa velvēs. Tur arī tagad gluži stāvu leauga riju dūmi, kuŗas kūra veci vīri, kas neuzticējās mašīnām, bet rijas sūrajai svelmei, zinādami, ka tajā šķīstītie graudi vienīgie ir cienīgi būt nākamās ražas tēvi. Šis tievās dūmu strūkļas, pilnīgam bezvējam pastāvot, kāpa tik rāmi augšup, ka nevienā vietā neizlocījās, un Dievs, debesīs sēdēdams, leoda līdz ar tām arī jauno graudu smaržu.

2.

Kādu dienu, kad Straumēnu saimnieks gāja gar līnu mārkliem, viņš saoda skābu un asu smaku un saprata no tās, ka līni tuvojas gatavībai. Viņš pacēla kādā vietā slogus un izņēma sauju līnu, kas bij izmirkuši tik mīksti, ka to kaulīņi šķīrās nost no šķiedrām. Tagad nācās tos vilkt ārā visā drīzumā, un tas bija visnepatīkamākais darbs. Ikkatru sauju vilka ar rokām laukā, un vilcēji dažreiz iekrita līdz padusēm vēsajā un smirdošajā ūdenī, kas sūcās viņiem drēbēs un miesā, pludinādam savu smago un lēno smaku tāli pāri laukiem, kur tā savienojās ar tādu pat no citām mājām nākošu smaku, un visa pasaule pieplūda tās pilna. Sievas tamēr ritināja atvestās saužas uz rugājiem vienādās un gaŗās rindās, iepriekš priecādamās par brīdi, kad tie izkulti, izmīstīti un kulstīti iemirdzēsies ratīņos kā baltas kodeļas, no kuŗām, skriemeļiem domīgi rūcot, tecēs lejup smalks pavediens līdzīgs tievai, slaucenē līstošai piena strūklai.

Kad šis grūtais darbs bij galā, vīri un sievas, uz pirts lā-

vām karstajā svelmē gulēdami, dzina ārā no miesām riebīgo smaku, bez žēlastības pērdami sevi bērza slotām, kuŗu lapas biežajā sutā atdzīvojas un sāka smaržot kā pavasaros. Šī svelme, kuŗā vīri smagi kŗāca, izdzina no kauliem arī citas sāpes, kas tajos iezagās stāvot aukstajā ūdenī. Viņi nokāpa lejā gluži lunkani, pirts priekšīnā mirdzēdami un smaržodami balti izbalinātos kreklos un biksēs. Visi kļuva līksmi un jo vairāk tāpēc, ka nākošo dienu brauca uz gada tirgu, kur satikās tie, kas nebij redzējušies cauru gadu. Saimnieks vakarā izmaksāja ļāju algas visiem gājējiem, un tie jau bij sataisījuši ratus un ielikuši Straumēnu zajajā divjūgu orē maisus ar svaigiem salmiem. Visi darbos tagad gāja tecēdami, it kā ar to būtu varējuši pasteidzināt tirgus rīta ātrāku iestāšanos.

Krūmos sabrauca čīgāni, un caur vakara tumsu varēja no sētsvidus redzēt viņu ugunscura gaismas apspīdētās sejas ar īsiem kaļķīšiem zobos. Viņi visi bij sasēdušies ap grāpi, kas, šķērskokā pakārts, vīrs uguns kūpēdams vārijās, pilns kaut kur ārpagastā nozagtas aitas gaļas. Dažas sievietes gaināja katlu, citas sarunājās, klusinādamas savus ar lakatiem pie krūtīm piesietos bērņus, bet daži vīri, gaŗšļauku izlaidušies un galvas pret rokām atspieduši, sildījās uguns siltumā, kamēr pārējie rīkojās ap zirgiem, apgriezdami tiem nagus un vai nu piemēridami, vai noplēsdami pakavus. Ja kādam zirgam kliboja viena kāja, tad tādām iedzina naglas pārējās, lai klibošanu uzreiz nevarētu pamanīt, kaut arī zirgs lēca ar visām četrām kājām kā uz stablem. Ugunscura gaismā arī varēja redzēt, ka čīgāni vienam zirgam turēja žoklus atplēstus, kamēr izveicīgs meistars tam ar vīli vilēja zobus, lai izdzestu visas vecuma pazīmes. Kad nu šādi izlabotu lopu izdevās iegūt ar zirgu mainīšanu saslimušam saimniekam un lopiņš drīzi izrādījās pilnīgi nederīgs, tad ļaudis tomēr uz čīgāniem nedusmojās, bet priecājās par veiklību, ar kādu tie piemānīti. Kādam Straumēnu kaļmīņu saimniekam, kas, čīgānu ugunscura gaismas un kŗādas vilināts, ieradās ar tiem

parunāties, čigānu virsnieks, vecais Janelis, sirmbārdains vīrs, kuŗa jājamā zirga seglu kāpši un iemauktu apkalumi bij skaidra sudraba, stāstīja, kā viņš tam dažus gadus atpakaļ no kūts izzadzis aunu.

„Nakts bij tumša un karsta. Apeju laidaru — durvīm atslēgas priekšā, nu liekos pie kūts pamatiem. Zinu, ka treknākie lopiņi guļ, kur lielāks vēsums. Izveju vienu akmeni un ķeŗu. Sagrābju, — vilna tik liela kā manai Zetei. Rauju — rumpis iznāk, bet galva nē, ragi kā celmi. Rauju, rauju: kā nenāk, tā nenāk. Auns sāk bļaut un supi riet. Tad izņēmu nazi un nogriezu galvu. Tajā brīdī nočikst durvis, redzu, tu iznāc uz sliekšņa vienā krekliņā, izdari, kas darāms, parīdi supus, ieej atkal iekšā, bet es pa to laiku ar visu aunu jau biju gabalā.”

Saimnieks neko neteica tikai pasmējās, ar patiku ledomādāmieš čigāna izmaņu. Viņam nebij nekādu dusmu, jo čigāniem pats Dievs atvēlēja no zagšanas pārtikt un arī viņi ietilpa tanī kārtībā, kas nemainīdamās visus nesa cauri gada laikiem, pamazām tos balinot kā zāli, no kuŗas likteņa tie atšķīrās tikai ar to, ka viņu vasara bij mūžīgāka.

Te piepeši čigānu vidū izcēlās kņada. Kāds bij noķēris lielu ezi un nesa to, kā karstu ogli no delnas delnā sviezdams, it kā ar to būtu varējis izsargāties no viņa adatu dūrieniem. Ap atradēju tūlīt saskrēja visi pārējie ar pātagām rokā. Uz vietas kaut kur atrada mālus, sajauca tos ar ūdeni un, iemūrējuši tajos ezi, iesvieda to ugunskurā. Varēja manīt, ka ezis, pamazām noslāpdams, vēl gribēja atsvabināties, jo mālu pika valstījās oglēs šurpu turpu, līdz pēdīgi palika pavisam mierā. Māli lēnītēm sakarsa, saplaisāja, palikdami sarkani kā uguns, un kad plaisām cauri sāka spiesties eza tauki, to izrausa no ugunskura un mālus sasīta. Ezim āda bij atlobījusies un pielipusi māllem, bet ārā izvēlās tikai balta, paša taukos izcepusi un patīkami čurkstēdama, cūkas gajai līdzīga eza gaja, ko čigāni, gabalos sagriezuši, kāri apēda. Tad viņi pamazām apmierinājās un salīduši pa teltīm drīz vien iemīga.

Tur starp lupatainām segām gulēja arī kāda jauna, brīnum-
skaista čigāniete, bezdelīgu spārniem līdzīgām skropstām,
kuņai bieza matu pīne kā resns zalktis bij apvijusies ap
kaklu un krūtīm, un kā nejauši atrastas statujas brīnišķīgumu
pavairo gruži, kuņos tā gul, tā viņas daļjumu vēl palielināja
viņai aptītās skrandas.

3.

Tā kā Straumēnu saimniekam neviena lopa nebij ko vest uz tirgu, tad viņš ar visu saimi izbrauca tikai ap brokasta laiku, kad uz ceļa vairs neskanēja pārdošanai vedamo aitu blējieni, govju māvieni un vēršu maurošana. Viņi brauca gar gluži tukšām mājām, kur ābelēs mirdzēja āboli, bet plūmes laistījās dzeltenas kā dzintars. Gaiļi, suņi un kaķi lepni pastaigājās pa sētsvidu, un troksnis, ko tie sacēla, savā starpā saplēsdamies, bij vienīgais, kas iztraucēja tik pēkšņi iestājušos pagalmu klusumu. Bet drīz vien Straumēnu ļaudis līdzinājās nosodīto dvēselēm, kas, izceļojušas cauri zemes mieram, tuvojās elles vārtiem. Pirmo viņi satika kādu žīdu, kuŗu nopirktais un ratiem piesietais vērsis pēkšņi sadusmodamies bij iegāzis grāvī, uzsviezdams tam ratus virsū. Neganti maurodams, vērsis postīja riteņus un ratu ribas, kamēr žīds, sajuzdams tuvu nāvi, briesmīgi vaimanāja, līdz,

sarāvis apaušus un salauzis razvaļu, vērsis uzbruka miežu laukam, sviezdams gaisā veselās zemju čupas.

Tad Straumēnu ļaudīm nāca pretī pārdotu, elsājošu aitu bari, kas sacēla tādu troksni, ka nekas nebija dzirdams. Skaļi govju māvieni, kam, neslauktām, piens tecēja no pupiem, skanēja kā tauņu kaucieni pāri uzpircēju kļiedzieniem, aitu vaimanām un cūku kviekšanai. Tās puskilometru garām pātagām dzina zilacaini sapinkojušies leiši. Tikai jaunie teļi, tik stipri ratos iesieti, ka asinis tiem sūcās no kakliem un kājām, reizēm žēli ieidējās un neko nesaprotošām acīm, kurās bija vēl rasainu bērzu valgums, raudzījās pasaulē. Tie līdzinājās nozagtiem bērniem, kam negaidīts piedzīvojums uz mirkli liek aizmirst mātes. Slepni tuvības pavedieni šeit stiepās no lopiem uz bijušiem īpašniekiem, un kādai saimniecei, atdodot žīdam pārdoto govi, tā ilgi laizīja roku un no visa spēka rāvās viņai pakaļ, kad tā aizskrēja, lakatiņu acīm priekšā aizvilkusi. Visi šie lopi, kam dvēseles bija pilnas bērzu, plāvu, ūdeņu un debesu atspīdumu, atrauti ierastiem ceļiem, kūtīm un laidariem un cilvēkiem, kam tie reiz kalpoja tik bezgalīgā padevībā, no sākuma dumpojās, bet piepeši saplaka un padevās, it kā sajuzdami paši savu asins smaku, kas izplūdis kautuvēs zem nažu griezieniem un cirvju sitieniem.

Sākumā Straumēnu ļaudis nekā no tirgus nerodzēja kā tikai pāris desmitus pūravietu lielu lauku putekļu mākonī, no kuŗa izšāvās ārā augšup saslietu ilksu gali un baltu telšu muguras. Nemītīgas valodas, smieklī un kļiedzieni un piedāvātāju aicinājumi, leijerkastu un ermonīku mūzika saplūda tik lielā rūkoņā, ka putni, kam vajadzēja skriet pāri laukam, novērsās un devās lielu gabalu tam apkārt. Še bija sagājuši kopā piecu pagastu ļaudis, kas mēnešiem ilgi bija krājuši naudu šai dienai un arī spēkus un, nevarēdami apreibt darbā, gribēja apreibināties kopīgā izdzīvē, jo nekas cilvēkam un tautām nedod tādu baudu kā visa sakrātā izputināšana vienā acumirkli. Un jo tālāk cilvēks aiziet savu laicīgo mantu krāšanā, jo vairāk viņā rodas tieksme ierūkties kā zvēram, lečaloties kā

strautam, izdziedāties kā putnam un atkrist augšupēdu atpakaļ dabas zajājā vaļībā.

Novietojuši zirgus, Straumēnu ļaudis uzreiz iekļuva tādā kņadā un drūzmā, kas tos vēla sev līdz tāpat, kā straume veļ akmeni pa upes gultni. Šī kustība, trokšņi un blāvienu viņus uzreiz apdullināja, un viņi ielija tajos tikpat ātri, kā ūdens ielīst dīķī iemestā traukā. Sejas šē nebija savos ikdienišķos izskatos, un tās izskatījās uzbudinātas un sakarsušas, un acis meklēja it kā visu uzreiz aptvert un paglabāt atmiņā. Lai gan neviens nebija neko dzēris, tomēr visi līdzinājās piedzērušiem. Puiši ar cepurēm uz vienas auss un plīvojošiem matu pielupiem drāzās uz priekšu, grūzdami stāvošos pleciem, bet meitas, drāniņas atsviedušas, zibošām, smieklu pilnām acīm tiem sekoja. Visiem uz sejām bija skaistais un smalkais brūnums, ko tur atstāja aiziedama Zemgales karstā vasara. Ieraduši katrs pa savām mājām atsevišķi strādāt, viņi sanāca, lai kopīgi papriecātos, un tā kā šē nevienam katram pagastam, bet arī katrai mājai bija savs gars un sava uzstāšanās, tad drīz vien izcēlās strīdi un vārdu maiņas, kā izceļas ūdens griešanās upē, pretējām straumēm satiekoties.

Tie, kas atbrauca no pilsētām tirgoties, savas mantas novietoja uz galdiem, kas bija pārvilkti baltiem audekla jumtiem. Tur bija naži, spoguļi, susekļi, māla pīlītes, ermoņikas, skārda stabulītes un nemitīgi mēchaniski balsi skanēja bez mitēšanās. Kāds pulsis, kas nekad savu seju nebija redzējis atspoguļotu, skatījās izbrīnējies nelielā spoguļī un sarāvās, ieraudzīdams tur pavisam nepievīcīgu gīmi, jo šis stikls rādīja visu divkārt greizu un pallelinātu.

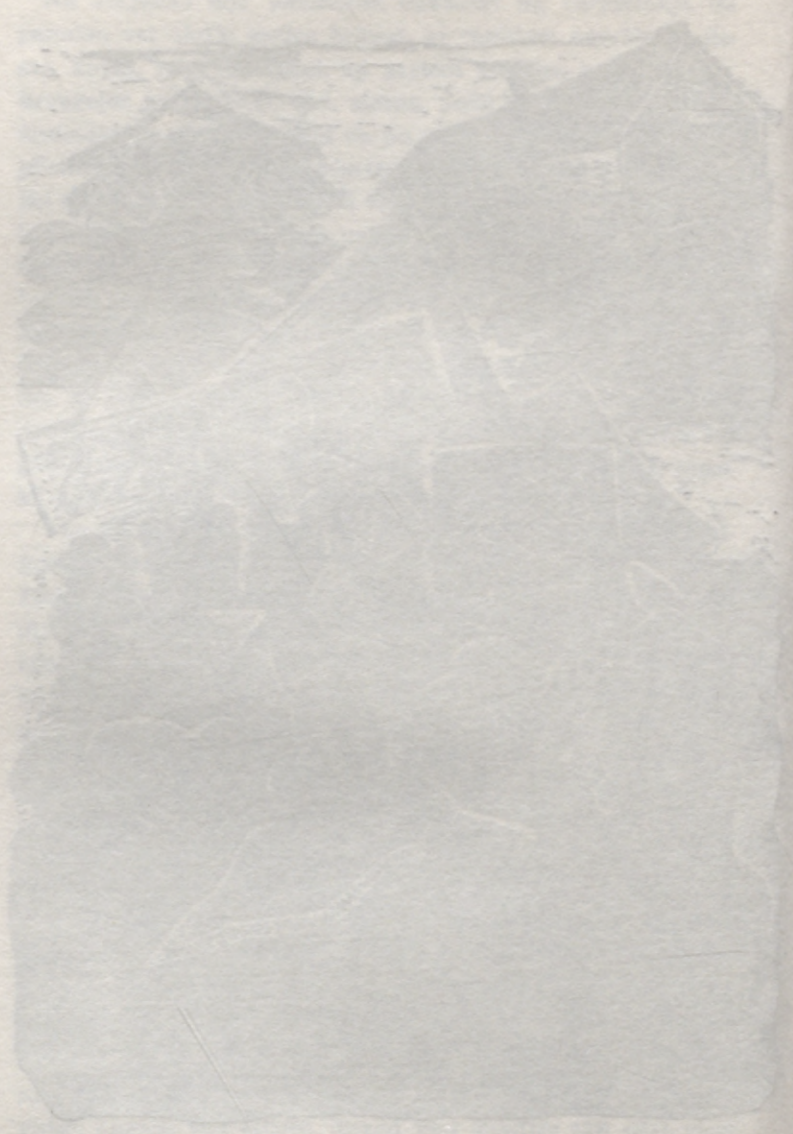
Lauku amatnieki bija novietojušies zem klajas debess, un veselām kaudzēm ap viņiem gulēja, sava dzimtā koka smaržu smaržodami, kurvjī, spainī, sētuves, cības, tabakas dozes, rīteņi un spieķi ar dažādu zvēru galvām, kaņotes un pavārnīcas. Caurām vasarām kaltēdami kokus un meklēdami saknes, veci vīri bija šīs lietas vai nu izgriežuši, vai izvijuši, parādīdami mākslu, kuņas sākumus viņi paši nezināja.

No Jelgavas bija leradušies desinieki un čurkstināja uz pannām vai vārīja katlos brūnas, ar taukiem nosvīdušas desas, kuņas, rokā turēdami, ap gaļiem galdiem sasēduši, ēda, krepņeļus plekozdami, vīri, sievas, puīši un meitas. Spēcīgie desinieki, ar vēršu kakliem un no veselības un resnuma pušu plīstošiem vaļgiem un vēderiem, baltos priekšautos, kustējās nemitīgi, pasniedzami alu vai nu koka kausos, vai pudelēs, kuņu galos izplauka baltas putas kā ūdens rozes. Mašiem sasieta uz galdiem gulēja veselām virknēm sausās zivis un brūnās butes, un visas tās līdz ar alu pazuda mutēs. Tā ļaudis še ēda un dzēra pretī dzeltenajai rudens saulei, kas bezgalīgi iejaucās vasaru viņu darbos, bet tagad viņu svētkos, apliedama ar greznumu un gaismu netikvien viņu galdus, bet arī dvēseles. Dažs labs jau paguris bija nolīcis gurdī galvu uz galda vai nokritis zemē, bet par to neviens nedomāja, tāpat kā nedomā par kritušiem uzbrukumā ejošs kaņarpulks.

Visvairāk ļaužu drūzmējās ap zvēru būdu, kur rādīja tīģeri, milzu čūsku, mērkaķi un jūras vāravu, kas dzīvojoit Melnajā jūrā un kļedzot, vētrai tuvojoties. Šis savādais radījums gulēja paaugstinājumā, galvu pret roku atbalstījis. Tā izskatījās kā sieviete, skaistu seju, sievietes krūtīm un stāvu, kas leļpus nabas nobeidzās ar gaļu zivs asti. Puķu vainadzīņu galvā, viņa uzsmaidīja visiem jauniem vīriešiem un viņā drīkstēja skatīties tikai desmit minūtes. Ļaudis viņu aplūkoja kā brīnumu, noticēdami viņas īstenībai, jo aiz tiem ziļajiem apvāršņiem, ko Dievs bij apvilcis Zemgalei un ko neviens nebij redzējis citāduš, viņiem viss šķita brīnumu pilns.

Tie, kas ēda un dzēra pie galdiem un varēja vēl kustēties, uzreiz pietrūkās kājās, kad atskanēja taures pūtienu un skaņļ saucieni: sanāciet! sanāciet! Nezināms meistars, no Rīgas atbraucis, bij uzstādījis karuseli, kuņā varēja laisties desmit cilvēku uzreiz. Puīši un meitas sasēdās sēdekļišos, un, mūzikai skanoļ, karuselis sāka griezties, un sēdētāji pacēļās gaisā, augstu virs citiem. Tagad viņi skatījās tāļi pāri visai

tīrgus drūzmai, tāli Zemgalē, kur saule, ritinādamās kā vaska ritenis, apspīdēja auzu laukus, līdzīgus sudrabam, un miežu laukus, līdzīgus alum. Visas druvas, saplūdušas vienā vienīgā mīrdzēšanā, griezās ap viņiem, un, no griešanās un izdzertiem dzērieniem apreibuši, viņi šķita sevi saplūstam kopā ar gaisu un nodzeltējušiem laukiem. Viņi griezās tagad cauri netikvien saules stariem, bet arī ābolu smaržām, kas, uzkāpušas augšup no lielajiem vezumiem, palika karājoties gaisā pat tad, kad paši vezumi sen jau bij aizbraukuši.

Kad saule jau stāvēja pāri pusdienai, pa ceļiem, kas skanēja kā nepārtraukts pārdoto un projām dzīto lopu brēciens, nāca uz tirgu jauni puīšu un meitu bari, kam nebij nekā ko pārdot, bet kas ieradās tikai, lai iztērētu sakrāto un izjustu, kas nav izjūtams pat visniknākā darbā. Viņi pagāja vienaldzīgi garām sviesta vezumiem un vezumiem, kuņģos atradās rudzu graudiem aplipuši šķiņķi, sapirkās desas un, papēmuši mūzikantus, sagrieza visu tīrgus meitu un puīšu baru ceļā uz krogu. Šis jaunu un stipru miesu pudzēklis, uz kuņģu pleciem kā sveķu pīles mudžēja sviedru lāses, gāja dziedādams, un vijolniekiem trūka stīgas un pūtējiem acis tapa apajas kā skriemeļi no diktas pūšanas. Žīdi, ieraudzījuši šo gājieni, trenca savus zirgus grāvjiem pāri taisni labībā, un pat zvirbuļi, nekā laba neparedzēdami, uzreiz izbeidza savus kuņģus ceļa malas vītolos. Gājienam pa priekšu devās pamazs, bet plecīga auguma vīrs, kam bija liela slava kā stipriniekam, jo viņš reiz viens pats bija uzcēlis apgāzušos slena vezumu. Viņa lielo spēku sacīja esam vēderā, kam šķērsām pāri esot izaugušas divas ribas.

Krogs, kam jau nāca garaiņi pa logiem ārā no ļaudīm, kas tur bij sablīvējušies, uzreiz kļuva kluss, jo tur dzēra vecākie saimnieki, paraduši visas lietas pārrunāt lēnā garā. Krodzinieks viesus ātri ievadīja istabās, jo pienākušais bars bij gatavs iegāzties krogā ar visām stenderēm, kaut gan neviens patiesībā nekā nebij dzēris, bet ļaudis bij noreibuši viens no otra tuvuma un pašu spēkiem, kas meklēja izeju, gājienam

piepeši apstājoties. Bez kāda iemesla kāds puisis sāka lēkt un kliegt un, iebāzis mutē alus pudeles kaklu, nokoda to vienā kodiņā.

Kroga istaba, kuŗai alus smarža bij tik stipri iesūkusies griestu baļķos, sienās un grīdā, ka to nevarēja izdzīt ne mazgāšana, ne vēdināšana, un ilkās, vēl pirms ēkas celšanas šie koki tikuši mērcēti ilgu laiku alū, pieplūda pilna ļaužu. Šī telpa kā liela mute dvašoja rūgto un reibinošo apiņu dvašu. Mūzikanus, vijolnieku, klarnestistu, taurinieku un basistu, kaktā iespiestus, nevarēja saredzēt, bet no vietas, kur tie atradās, nāca tik ātras polkas skapas, ka piecpadsmit pāŗu uzreiz sāka griezties. Nedejotāji sita kājām līdz, un visa māja sāka drebēt, un šī drebēšana nokratīja lejup bezdelīgu ligzdas, kas bij samūrētas gar paŗobeli. Istabas sāŗu durvis atsprāga, un pa tām, divu vīru velta, ievēlās alus muca taisni deŗotāju vidū. Daŗi nogāzās no kājām, bet tūlīt atkal pieŗūkuŗies, izsīta mucai tapu, un gaisā uzšāvās rudens saules staram līdzīga dzeltena strūkla, iemirdzēdamās kā gaisma ļaužu pilnajā istabā. Ālus salīja koka kannās un māla krūzēs un no tām mutēs. Tā deŗojoŗais dievs, kas bij paslēpies apiņu zajaŗās galvās un mieŗu dzeltenajos graudos, iegāja dzēŗājos un lika tiem līgoties, kā līgojas vējā maida galā uzskrēŗis apinis. Visiem izplauka galvās neparastī sapņi, ko tie pieņēma par īstenību un gribēja sagrābt tos rokām. Kam bija strīdīgs gars, tas bruca virsū savam iedomātam ienaidniekam, labsirdīgie runāja, nemītīgi viens ar otru buŗodamies, un kāds lielībnieks iekoda zobos pusemuŗu alus un griezās ar to pa istabu. Kāds cits atkal saderēja uz trim duŗiem alus, ka nosītīs ar dūri galu kroga istabas lielajam ozola galdam, un kad zem šī sitiena, kas bij līdzīgs āmura sitienam, krietna ŗķembele no galda atlūza, visi slavēja un apbrīnoja vareno sitēju. Tikai Puravelnu saimnieks ŗaubījās, tikko kājās stāvēdamas, un sacīja, ka ŗķembele bijusi pielīmēta. Viņu nogāza gar zemi un, tādiem klieŗzieniem skanoŗ, no kuŗiem plīsa loga rūtis, sakampa un aiznesa pie lielās maizes krānsn un

iešāva viņu tajā kā klaipu, krāsns muti aizsprostojot bluķiem. Bija dzirdams, ka viņš ilgu laiku brēca un šķaudījās pa tum-su un pelniem, daudzidamies kājām pret krāsns velvi un sie-nām, un tad aizmidzis apklusā. Tagad no turienes atskanēja tikai krākšana, kas dārdēja pa ierēm un aizplūda pa skursteni laukā.

Kādu citu, ko dzirdēja žēlojamies un raudam, ka mācītājs tam pie kristīšanas devis sliktu vārdu, gribēja pārkristīt no jauna, bet kad tas pretojās, to sasēja, noguldīja uz galda, un vecāks vīrs, par mācītāju izģērbies un kristīšanas vārdus sacīdams, uzlēja viņam uz galvas spaini ūdens, nosaukdams to par Ferlantu. Tad visi kliegdami piebīdīja mācītājam puisī un jaunu meitu, kuņai līgavas tērpa vietā bij uzģērbts gaŗš, balts krekls, un, gredzenus pārmīdams, mācītājs abus salau-lāja. Sākās kāzu un kristību dzeršana reizē. Ar virvēm pie istabas vērbaļķiem pakāra gultu, ielika tajā kristīto un jaun-laulātos un šūpoja visus trīs, mūzikantiem spēlējot polku, kas dejotājus grieza viesuļa ātrumā. Lampa no cilvēku dva-šām un dūmiem bij zaudējusi spožumu un krodzinieks varu pār Jaudīm, un tā kā istabā bija izdarīts viss, ko iedomas sa-cīja, tad dzērāji devās stedelē, izjūdza zirgus un ar virvēm tos sāka vilkt kroga augšienē. Šie lopīņi, paraduši, krēpēm plīvojot, rikšot pa Zemgales lielceļiem, krāca un spārdījās, jūtot sevi gaisā, bolīdami acis aiz lielām izbailēm, un, uzrauti augšā, sāka trakot, saspārdīdami kārnījumus, un lauzās pa iz-spertajiem caurumiem laukā, bet atrāvās atpakaļ, ieraudzī-dami savā priekšā zemi dziļi kaut kur rēgojamies.

Kroga priekšā vīri gulēja kā nogāzti baļķi, un tie, kas vēl varēja nostāvēt kājās, noturēja viņus par mirušiem un nesa tos uz baznīcas kapiem. Tumsā atskanēja bērņu dziesmu dzie-dāšana un liķu runas, un baznīca, kas līdz šim bij redzējusi tikai pazemīgus Jaudis, saprata, ka no dzelzs stīpām sastīpo-tām rungām izsprukušais viņai naidīgais dievs bij sadumpo-jis Jaudis pret viņu. Piepeši torņa zvans izbailēs sāka zvanīt,

un šis skaņas, aizklīdamas caur satumsušiem gaisiem, sauca pēc palīga, kā sauc pēc palīga ūdeņu ielenktais.

Visi šie vīri bij stipri, bet vēl stiprāka bij miežu un rudzu sula, kas viņos iegāja. Cits pēc cita viņi atlaidās no darba, ko uzsāka, un kad atsteidzās baznīcas glābēji, viņi atrada kapos tikai krācošus laudis, kas tur pirms laika bij noguļušies. Bet šī krākšana bija patīkama zemes dziļumā gulošiem. Tā viņiem atgādināja viņu pašu virszemes laikus, kad vasarā brūni nodeguši viņi tirgū uzsāka cīņu ar miezi un apini, kas tos izdancinājis nogāza. Nevarēdami citādi piedalīties dzīvajā priekos, viņi rādījās sapņos gulošiem, kas krāca un spārdījās lielās bailēs kā pie kājām sasieti zirgi, jo viņiem likās, ka mirušie viņus žņaudz. Dažs labs atmodās, bet nevarēdams piecelties un redzēdams sevi starp krustiem, sarunājās ar savu iedomāto senci, un kas piecēlās un gribēja aizmukt, atdūrās nakts tumsā uz krustiem un netika nekurp.

Baznīcas glābēji, pie tās durvīm nosēdušies, krācējus nenosodīja, bet nodomāja, ka tā ar katru var gadīties, kas ielaižas cīņā ar stiprāko un, savā starpā sarunājušies, atnesa māla krūkās ieslēgtu dzeņamo, lai remdinātu balles, kas viņiem mācās virsū, naktī vieniem miroņu laukā esot. Tā arī viņus pēc kāda laika ķēra visas radības kopīgais liktenis, un viņi aizmiga, galvas uz baznīcas sliekšņa nolikuši.

Pa ceļiem, kas aizlocījās uz visām pusēm, nodārdēja pēdējā ratu ribēšana, un lopu brēkšana aizskanēja tiem līdzī. Reizēm tikai uz ceļa šur tur dzirdēja sajukušu dziedāšanu, ko mēģināja uzsākt kāds vientuļs gājējs, bet, sapinies savos noreibušos sapņos kā zivs tīklā, netika ne no vietas.

Kā plūdu laikā Lielupe, tā Zemgales laudis reiz gadā izgāja no krastiem, lai tad atkal ievilktos atpakaļ savās mājās, kur tos gaidīja līdz malām piebērtie kviešu apcirknī. Bet tirgū piedzīvoto stāstīja gadiem ilgi, kamēr šie stāsti guva pilnību un līdzinājās kamolam, kuŗa beigas un sākums ir mākslīgi noslēpti. Tauta ir liela vērpēja un tinēja, un tās ra-

... BIBLIOTEKA

tiņš dūc nenorimdams, tās kodeļa nesaplok un pavedienam
nav gala. Tās pirksti nesadilst, un smalkais līnu diegs līst kā
meldija caur tiem. Un tikai dažreiz svētku brīžos vai ziemas
vakaros kāds kamols izkrīt tai no atmiņas un zeltains nori-
po gar acīm.

4.

Rudens nāca arvienu tuvāk, un vectēva bišu baznīca apstājās dūkt, un tikai reta daiņotāja izskrēja no lapām apbirušajiem klučiem, lai uzmeklētu pa ežmalām pēdējos ziedus. Dieva gotiņas, pa gaisa ceļiem skriedamas, atgriezās atpakaļ savās kūtīs un apgūlās. Viņu mājas tagad kļuva smagākas un kluči dziļāki iegrima zemē no medus svāra, un vectēvs vienu pēc otras ņēma ārā pierietējušās kāres un tecināja siltumā mucā medu, kas no šūnām lija ārā tievām strūkliņām. Tāpat kā ābolus ņemot, mājas pieplūda pilnas smaržas, kas gāja pa celiņiem, līda caur koku pazarēm un aptinās neredzamas māju laudīm. Lapsenes, verstēm tālu saozdamas medus tecināšanu Straumēnos, saskrēja mājā lieliem bariem to kārodamas, un kad no tām gaiņājoties aiztaisīja durvis un logus, tās atrada citas ieejas, un likās, ka tās lien cauri sienām kā dūcošas,

dzeltenas lodes, ko pret Straumēnu istabu šāva kāds neredzams rudens strēlnieks.

Māju ļaudis jau ilgāku laiku ar bažām vēroja vectēvu, kas tagad, medu tecinot un citus darbus darot, bij neparasti kluss. Galvu nodūris viņš staigāja pa mājām visu kārtodams, un reiz viņu atrada klētī savas drēbes kopā sienam, it kā viņš taisītos kādam tālam braucienam uz pavisam citām mājām. Prasīts kamdēļ viņš tā dara, vectēvs atbildēja, ka viņam jābraucot ciemā pie brāļa, tālu pāri pagasta robežām. Ikviens to dzirdot aplūsa, jo zināja, ka vectēva brālis jau sendienām miris. Nu veco Straumēnu pierunāja doties gultā, bet viņš citur nekur negribēja gulēt kā klētī, kur viņš vasaru gulēja starp viņa paša taisītām lietām. Viņš arvienu runāja par iešanu un ceļu un prasīja spieķi, ko viņam nolika galvas galā. Visi saprata, ko nozīmē šī taisīšanās gājienam, jo vectēvs jau tagad bij atrāvies no dzīvajiem un runāja ar pavisam citiem cilvēkiem, un no viņa runas varēja noprast, ka tie atrodas viņam apkārt, un ka pilns pagalms to ir pienācis. Tur bij amatnieki un namdari, strādnieki ar kalniem un cirvjiem, kas Straumēnus kādreiz bija būvējuši, un vectēvs tagad pa murgiem cēla kādu jaunu māju, kala un cirta un stūma augšā balķus un skatījās smiedamies rokās, kas lipa klāt pie aptēstajiem un sveķainajiem kokiem. Mājas ļaudis, sanākuši ap gultu, asaras aizmūrējami, klausījās, kā vectēvs viens strādāja pie ēkas, nevarējami nenieka viņam palīdzēt šinī darbā, ko viņš darīja ar neredzamiem amatniekiem un strādniekiem. Tad atkal no viņa murgiem varēja noprast, ka viņš, mazs pulka, ar draugu iet pa klajumu karstā dienā, slāpju mocīts, tās beidzot dzesējams pie ūdens, kas bij uzglabājies dziļi iemītā zirga pēdā. Un ko vectēvs arī sarunāja, lielu cīņu cīnīdams, varēja noprast, ka no Straumēniem šķīroties viņa prāts ir tikpat pilns atmiņu pēdām par tiem kā lauks lopu pēdām, kad, rudenim atnākot, tie šķīras no vasaras ganībām.

Beidzot pēcpusdienā, kā graudi, ko vētītājs no savas liek-

šķerītes izvīž kлона vējā, vectēvs bij pie sava pēdējā gājiena beigām. Viņš izstiepās garš, līdzīgi zāgerim, kas cauru dienu vilcis zāģi atlaižas gultā, un smagi nopūtās un neelpoja vairs, un nu visi saprata, ka viņš savus darba rīkus un savu karoti ir nolīcis uz visiem laikiem. Straumēnu ļaudis noietās ceļos, un tanī brīdī pār pagalmu iestājās liels kļums, ko pārtrauca tikai gailis, skaņi iedziedādamies, vēstīdams, ka vectēvam uzaususi jauna nebeidzama diena.

Kad viņu paņēma uzmanīgas rokas, lai nodotu pēdējai mazgāšanai, tad visi izbrīnījās par viņa vieglumu, it kā viņš būtu taisīts no liepas koka. Viņu iegērba baltās līnu biksēs un kreklā, kas sen gadus jau stāvēja lādē šim gadījumam nolikti, un nosēdināja uz krēsla klēts durvīs. Saule rietēdama spīdēja pār tuvo miežu lauku, un saules un druvas dzeltenums saplūda kopā un piepildīja klēti, un bāls un stīvs vectēvs skatījās šinī dzeltenajā blāzmā, kas dega virs Straumēniem un Straumēnu laukiem. No klēts augšienes nolaida tagad viņa oša koka zārku un noguldīja viņa galvu uz skaidu pagalvja un nešus aiznesa uz tīri izslaucīto klonu, kur trīs septiņzarainas vectēva paša lietas sveces iedegās ap viņu. Visā augumā izstiepies, viņš skatījās kлона griestos, kur karājās gadu desmitu labības kulšanas putekļi un gar sienām spriguli smagām ozola vālēm, ko viņš kādreiz bij cilājis. Trīs naktis viņš te nogulēja starp aukstiem, no Zemgales māla celtniem mūrjiem, no kurienes bij aizgājuši projām tik daudzi Straumēnu labības kūlēji.

Vectēva bērņu dienā Straumēnu pagalmā ievīdās gandrīz visi pagasta zirgi, kas bij atveduši bērniekus gan jāšus, gan braukšus. Tagad vectēvs gulēja zem lielā kastāņa, un rudens svētdiena bij tik rāma, ka nemaz neieplīvojās septiņzaraino sveču liesmas, kas apgaismoja iedzeltenās lapu velves. Tā kā istabās visi bērnieki nevarēja saiet, tad citi mielojās ap garjiem galdiem turpat ārā, ēzdami un dzerdami aizgājējam par godu. Tikai vecas sievas un vīri, kas bij auguši kopā ar vectēvu, drūmi stāvēja ap zārku, runādami labus

vārdus, kurus viņš tomēr vairs nedzirdēja. Bēriniekos nebij sevišķas noskumšanas, jo visi pēc ilgāka vai īsāka laika cerēja satikties ar sētuvī nolikušo labības sējēju, un kā viņus necik sen atpakaļ apvienoja kopīgs darbs, tā nākotnē viņus apvienos kopīga kapsēta.

Pēc pusdienas lielais, melnais ērzells, galvu nokāris, izveda vectēvu caur diviem augstiem mūrētiem vārtu stabiem no Straumēnu pagalma, un bērinieki viņam sekoja braukšus un jāšus caur nobālušajiem miežu un auzu laukiem, kurus apspīdēja saule, apvienodama zemi un debesis vienā mirdzēšanā. Skumji kliegdam, augstu gaisos laidās uz dienvidiem kāsi dzērvju pulks, un caur druvām kā nepārredzamām tukšnešu smiltīm virzījās bērinieki ar dzelteno zārku priekšgalā, kas auzu, miežu un saules spīdumā šūpojās līdzīgi šūpulim. Kapsētas zvans zvanīja vienā zvanīšanā, līdz ko bēru gājiens iznāca no Straumēnu pagalma, un aplusa plepeši tikai zārkam pie kapa nonākot, kur vectēvu, zemes dziļumā nolaistu, pavadītāji apbēra gandrīz tikai saujām smiltis tanī metot. Šinī tūkstoš gadus vecās kapsētas dziļumā nokāpis, viņš, caur smilšu kambariem iedams un Veju upei pārgājis, nonāca Aizsaules pļavās un, septiņzūburaino Straumēnos lieto sveci rokā turēdams, satikās beidzot ar savu māju bijušiem iemītniekiem, kas viņu jau gaidīja.

5.

Straumēni tagad bija dzeltenu koku un dzeltenu labības lauku ielenkti. Māju pagalms palika vēl klusāks, kad puīši un vīri, paņēmuši gaŗkātu izkaptis, kuŗām pie pēdām bij piesietas izliektas klūgas, lai labība labāki gultos vālos, aizgāja uz auzu lauku, kas zeltains un sudrabains mirdzēja saulē. Tā vairs nesvelmēja plāvēju muguras, bet tikai sildīja tās, kad viņi cirta izkaptis ķerainajās auzās, kas bij gandrīz rudzu gaŗumā. Vietām jau salūzušas, tās bij tik biezas, ka vēl nenopjautā labība, kas stāvēja vāliem blakus, likās kā zelts, no kuŗa nazis pamazām atgrieŗ gaŗas ūķēles. Tādi pat labības lauki spīdēja arī otrā pusē Lielupei, un tie vizēja kā nepārredzams dzeltenu smilšu paklājs, izklāts kādam nezināmam bērū cejam, pa kuŗu bij aizgājusi vasara. Plāvēji tagad pamazām ritināja ūo paklāju kopā, lai noglabātu ūķūnos, un skatīdamies, kā tas aizstiepās pār zemēm, klajumiem un pakalniem, līdz pat turienei, kur sākās mūŗīgā vasara, laidās dzērves un meŗa zosis, izdzisdamas pamazām tālumā ar saviem klie dzieniem, kā izdziest tāla ceja braucējs ar savu ratu rībēšanu.

Laiks turējās sauss, rudens bij pacēlis mākopus augstu gaisā, atstādams laukiem klusumu, kas bija tik liels, ka varēja dzirdēt irbju tecēšanu caur labību lauka otrā galā. Pēc nedējas jau viss vasarājs stāvēja sakŗauts augstās gubiņas, un zirnekļu tīkli, nezin no kurienes nākdami, nolaidās to virsotnēs, bet peles apakš tām savija savus midzeņus.

Tagad atkal pienāca Straumēnu lielā labības ūķūņa laiks, kuŗu kā baznīcu izslaucīja skaidru asām bērza slotām. It kā sajuzdami savu laiku, gaŗ pamatiem jau bij sadīguŗi no vasaras kulšanas palikuŗie rudzu un kvieŗu gaŗdi zaļos

čemuos. Nelzdzibināmais, gaudos apslēptais gars, pamanījies savu brīdi tuvojamies, laida pasaulē jaunus bērnus, savienodamies ar zemes miklumu. Šķūņa vērbaļķi un palodas atkal izgreznojās sarkanām ģeorgīnēm un dzeltenām kriņģelītēm, un pa ceļiem, kur jau tumši palikās rudzu un kviešu nokritušie salmi, vezumi gorīdamies nāca uz mājām kā zeltspalvainas govīs no vasaras ganībām. Lauki metās tukši, un atvērās durvis lielajiem rudens vējiem, lai tie varētu diezgan izauroties tukšajos klajumos.

Uz Straumēnu sētas stāpiņiem tāpat kā vasaru žuva un kaltējās lieli un mazi sviesta toveriši, bet zaļie apiņi, kas senāk skrēja tik droši no sētas augšup līdz pat jumta mugurai, tagad likās, it kā paguruši, un savāds miers bija iegājis to dumpīgajās lapās un stīgās, un tās raisījās vajā no zariem, ko visu vasaru tās turēja tik cieti apkamptus. Tas spēks, kas lika apķerties un apskauties, bij no tiem izgājis tāpat kā no rokām, kad mīlestība attālinās, aiziedama uz cituriem. Sakņu dārzos maldās pupas bij sakritušas, un tagad tur rēgojās dzeltenas, raibas un melnas pākstis, ko saimniece ar kalponēm nošķina, un tikai vietas, kur maldas stāvēja, liecināja, ka vasaru še vējš šūpoja raibus un dzeltenus ziedus. Kāpostu galviņas bija sagriezušās tik lielas un cietas, ka sprāga pušu, un tagad tās grieza nost un sameta lielā kaudzē, un uz mucas uzliktā griežamā mašīnā tās saēvelēja kā koku, un plānās un gaŗās skaidās kāposti krita mucas dibenā. Tos salika citās mucās, nostampāja bulēm, uzlika slogus virsū un novietoja pagrabā, kur kā stropā savilka visu, kas Straumēnu sakņu dārzos auga.

Vasaras zaļums pamazām izbeidzās, un ap Straumēnu mājām sazēla par jaunu apsētie kviešu un rudzu lauki, jo rats, kas grieza gada laikus, bija gandrīz savu loku nobeidzjis, lai sāktu visu no gala. Šie mūžīgie dzirnu riteņi griezās nemīgtīgi, nedzirdamas meldijas pavadīti, dūkdami vienu un to pašu dziesmu par pasaules nemainību un vienmuļību, kur viss kustējās savā noslēgtībā un klusumā. Ziedi nozied, lapas

nobirst, bet koks paliekas, un te ir visaniecība un viss varenums.

Vasarāja kulšanas laikam tuvojoties, jaunajiem graudiem vajadzēja dot vietu, un laiks pienāca iztukšot kviešu apcirknus, kas no virusus bija apputējuši un satumsuši. Spīdēja vēl tikai vietas, kur bij skraidījušas peļu un žurku kājas, un likās, ka uz graudiem nomestas krustām un šķērsām tievas zelta ķēdītes. Bet graudi piepildīja klēti ar savu gaišumu, kad puīši iebrūda tajos liekšķeres, lai sabērtu tos maisos. Tagad Straumēnu kvieši šķīrās galīgi no savas klēts un savu sakņu laukiem, lai izbērtos pa nezināmiem spīķeriem un tūrumiem, jo viss, kas radies svarīgs, nav nolemts palikšanai uz vietas, bet mūžīgam ceļojumam caur dziļumu dziļumiem.

Straumēnu saimnieks jau iepriekš bija vienojies par cenu ar uzpircējiem, un agrā rītā seši maisiem piekrauti vezumi devās ceļā uz Jelgavu, pāri mierīgai Lielupei, kas aizvijās pa lauku laukiem miglā ietinusies. Jelgavā viņš palikās divas dienas, kamēr puīši bija atveduši visus kviešus.

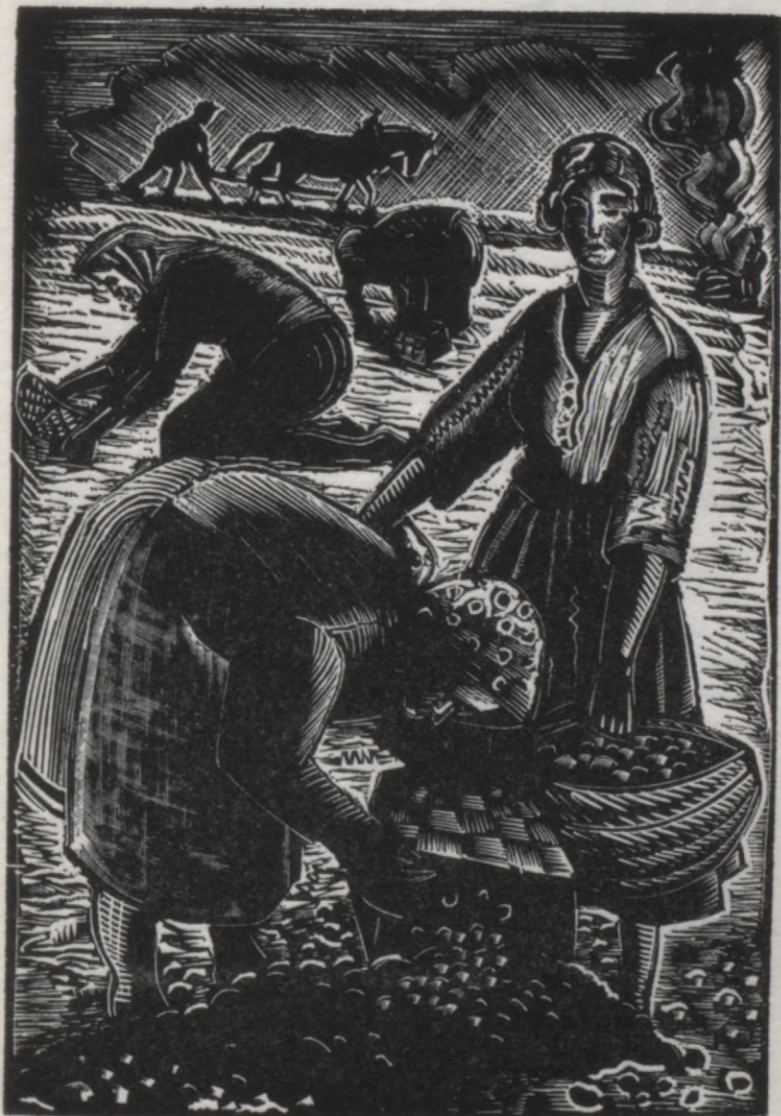
Še sabrauca kviešu vedēji no dažādiem Zemgales pagastiem, un saimnieki augstos atspeļu ratos brauca vezumiem līdz. Tie bija spēcīgi un neatkarīgi laudis, kas cits uz citu skatījās ar slepenu nenovīdību, kaut gan centās to neizrādīt. Auguši niknā savrupībā, šie pusemūža vīri, sejām vienās rievās, no kuņģam grūti bij izmazgājami viņu lauku un riju putekļi, bij gatavi arvienu uz dumpīgām un savvaļīgām domām. Kad viņi gāja pa katoļu ielu savos vadmalas rudens mēteļos, grūti sapogājamies, jo viņu stāvi katru gadu palielinājās resnumā, līdzīgi viņu māju kokiem, ikviens bijīgi atkāpās viņu priekšā. Gluži tā, kā viņi brauca pa lauku ceļiem neskatīdāmieš ne uz vienu, ne otru pusi, lai citi neiedomātos, ka viņi piegriež vērību svešu ļaužu druvām, viņi brauca caur dzīvi arvienu divjūgā, un kad viņu laiks bija pienācis un tie ar liela koka troksni nogāzās, viņu kaimiņiem acis no pieres sprāga laukā, kad viņi tos nesa platos ozola zārkos gulošus no kapsētas vārtiem līdz kapam.

Tā viņi dzīvoja, saņemdami naudu par saviem kviešiem, apmetušies Jelgavas viesnīcās, ēzdami gardas maltītes un dzerdami groku un vīnus, dažreiz ar tiem padzirdīdami savus zirgus. Kad viss apnika, sapirkušies dažādas drēbes un dāvanas sievām un bērniem, viņi pa Ezera, Dobeles un Lielajiem vārtiem aizbrauca dziedādami katrs uz savu pagastu. Aiz viņiem palikās Jelgava, pilna nostāstu par viņu darbiem, līdz ar viņu aizjūgu trāna smaku, kas nekad neizzuda no tās ielām un iebraucamām vietām, kaut gan lauku vēji še pūta iekšā pa visiem vārtiem, satikdamies tirgus laukumā.

6.

Tālu pie apvāršņa, arvienu ietīti zilganā miglā, pacēlās augsti koki, liepas vai ozoli, un kad saule nogāja taisni aiz tiem, Straumēnu Jaudis zināja, ka vasara sasniegusi savu pilnību un diena savu vislielāko garumu. Uz dienvidiem auga atkal citi koki, un tajā milzīgā klajā lokā, kas izpletās visapkārt Straumēniem, šīs virsotnes debess malā pacēlās kā laikrādītāji, pēc kuŗiem varēja zināt saules virzīšanos. Un kad tā noiedama atdusējās uz viena no tiem, Straumēnu Jaudis skaidri pateica, ka nu ir Jāņu, Pēteru, Jēkaba vai Miķeļa diena. Šī nemainīgā debess mala ar visu, kas tajā atradās, bij tik spilgti iegājusi šo ļaužu atmiņā, ka tiem likās — šie koki aug pie viņu dvēseļu apvāršņiem. Un ar zilgano debess pamali bija apvilktas arī dzimstošo dvēseles, caur kuŗām lēni tecēja Lielupe — te miglā, te druvās, te dārzu paēnā ietinusies straume.

Kaut gan saule tagad nogāja jau aiz kokiem, kas auga tāli uz dienvidus pusi, siltās dienas negribēja aiziet. Vasaru sakarsētā zeme, atdzisdama, kā atdziest ilga skrējiena sakarsēts un pavēnī pakritis zirgs, sajauca savu siltumu ar saules siltumu un lika izplaukt pa ežmalām dzeltenajiem pieneņu ziediem. Bet kādu rītu uzcēlušies Straumēnu Jaudis redzēja, ka viss pārklāts baltu sarmu, kuŗā mirdzēja pļavas kā bagāti nokritušā rasā vasaras rītos. Bija uznākusi pirmā salna, nokozdamā ģeorgīnes un asteres dārzā un kartupeļu lakstus laukā. Tā pasteidzināja lapu nodzeltēšanu un nobiršanu. Kaut gan nekāda vēja nebija, bet tās, kopā plaukušas, kopā gribēja arī nomirt un, nevarēdamas noturēties kātos, dzeltenas bruka lejā vesellem klēpjēm, kā brūk kopā no malas piepeši atrisusi dzeltena smilts, un atsvabinātais zars kails un

sastindzis pacēlās gaisā. Šis lapu nokrišanas troksnis nāca no visām pusēm, piepildīdams Straumēnus ar noslēpumainu čukstēšanu, un likās, ka katru brīdi no augšienes neredzama roka sviež smiltis mājas pagalmā. Kur tikko redzēja zeltainu un plīvurainu koku, tur pēc kādas stundas bij tikai stubrs un kaili zari. Koki novilka savas drēbes, palikdami vieni, bezjūtīgi un nedzirdīgi. Tie it kā atšķīrās cits no cita, un ja vasaru pusdienas laikā vai naktī ietrīcējās nezināmu sajūtu pārņemta kļava, līdzī tai ietrīcējās arī osis, tad tagad tie viens otru vairs neredzēja. Straumēnu Jaudis, pārkāpuši sliekus, brida līdz ceļiem pa nobirušām lapām, un ja kāds gāja pa pagalmu, tad viņš atstāja aiz sevis ilgu čabēšanu, un tai norimstot, varēja zināt, ka gājējs ir jau ārpus mājas robežām. Sarkanās, purpurainās, dzeltenās un bālas lapas pārklāja Straumēnu sētsvidu un jūntus kā raibs un blezs paklājs, un cūka, kas rakās pa tām, zīles meklējama, pavisam pazuda tajās.

Lai turētu mājas arvienu tīras, lapas sagraba un sakrāva orēs un izkaisīja pa aizgaldām kūti, un arī tā uz mirkli ietērpās rudens krāšņumā, ko sagādāja koki, kas šņākdami un trokšņodami steidzās pa pēdām pakal cilvēkam, kā šņākdams dodas zaltis pakal saimniekam, kad tas, atstājis vecās mājas, aiziet projām uz citurieni.

No klētīm, kur Straumēnu Jaudis cauru vasaru gulēja saules karstuma glābdamies un kur tos iemidzināja griezes dziesma, bet uzmodināja bezdelīgu čivināšana pažobelēs, tie sāka pārkravāties uz istabu. Visi, bet sevišķi meitas un puisi, atminējās jauko gulēšanu, kad baltie un vēsie palagi tos apņēma kā debesu skaidrība, ko sestdienas vakaros vēl pavairoja ienestie bērzu un ozolu zari, kuŗu lapas tie rītos celdamies atrada pielipušas pie sakarsušām pierēm. Istabā, ko vasaru apdzīvoja tikai mušas, tie ierīkojās katrs savā kaktā, un izdzisušā plīts mutē atkal iegailējās uguns, un uz caurumiem atskanēja ēdienu grāpīšu plāpīgā vārīšanās. Kad laiks dienās metās siltāks, vārīja lielā skursteņa ķēķī, kur katram bij

savs kāsis, un vakaros pa atvērtām durvīm tālu laistījās Straumēnu pavarda uguns, un tai pretī kurējās tāda pat cītās mājās, un šī pavarda ugunu samirkšķināšanās tumšajās Zemgales rudens naktīs liecināja, ka ļaudis, glābdamies no tā, kas nāk, ir salīduši atkal zem mājas jumta.

Šis kopīgais siltums ļaudīm arī tāpēc bija vajadzīgs, ka iesākās kartupeļu rakšana, kur, rāpdamies uz ceļiem pa garajām un aukstajām vagām, ļaudis visvairāk pazemojās zemes priekšā. Tāpat kā pie līnu plūšanas šie sanāca kopā visa māja, un, kasīdamies pirkstiem smiltīs, ļaudis rušināja laukā kartupeļus, ko zeme bij nobriedinājusi. Kad racēji atradās vagas galā, tad varēja domāt, ka bars Dieva lūdzēju, ceļos nometušies, lēnām virzās uz priekšu galvas nodūruši, un kartupeļi, ko tie saķēra un meta kurvjos, līdzinājās rožu kroņa kreklēm. Un tāpat kā dievlūdzēji zina, ka pēc nolikta gabala nolešanas uz ceļiem un noteikta lūgšanu daudzuma noskaitīšanas, kroni risinot, tos gaida gaišais grēku piedošanas rīts, tā arī racēji zināja, ka, izrokot vagās esošos kartupeļus, tie atraisīsies no zemes, kas tos visu vasaru pie sevis bija saistījusi.

Tā viņi virzījās uz priekšu zemes sasaldētiem ceļiem un saules sildītām mugurām, vagai beidzoties, sabērdami kartupeļus vienā kaudzē un ieozdami dūmus, kas kā zilgana strūklīņa kāpa debesīs no ugunskurā sasviestiem un izžuvušiem lakstiem. Tā pelnos cepa kartupeļi, daudz gardāki nekā vārītie, un kad pārlauza to brūno un iedegušo mizu, tie kūpēja gluži karsti un miltaini.

Racēji kļuva priecīgāki, kad ieraudzīja saimnieci iznākam pa mājas vārtiem ar nēšiem uz pleciem un kurvi rokā. Pa tukšajiem laukiem iedama, viņa tiem tuvojās saules apmirdzēta kā pirms tūkstošiem gadu glābējs uz ūdens pamestiem. Viņa tiem bij atnesusi karstu strebjamo, treknas sīļķes zilganām zvīnām, ceptu gaju un ķērnies pienu zaļā krūzē, kas skanēja skanēdama, kad racēji no tās dzēra garļiem un skanjiem guldzieniem. Zemjainiem pirkstiem viņi ķērās pie mai-

zes, un šī maizes un zemes saduršanās līdzinājās derībai, ko viņi noslēdza ar šiem laukiem. Ēzdami viņi pieminēja jocīgus un nopietnus gadījumus, ko bija piedzīvojuši vasaru tajos strādādami, nevarēdami atlikt pirkstus taisnus, kas bija sastinguši pa aukstajām smiltīm rušinoties. Bet liki tie viņiem arvienu turējās, jo jau no mazotnes kā apiņu stīga ap zaru tie apvijās darba rīkiem, kurus viņi tikai miegā guļot izlaida no savām rokām.

Pēc kartupeļu novākšanas un lauku uzāršanas nākamās vasaras sējai visi darbi laukos izbeidzās, un arkli un ecēšas, grābekļi un sekumi apgūlās pašķūnēs, vāgūžos un klēšu augšienēs līdz nākamam gadam. Skaņi kliegdam tagad pa rugājiem staigāja tikai Straumēnu lielais zosu bars, uzlasīdams vārpas, kas bija palikušās vezumiem uz šķūni aizejot. Šie spārnotie vārpu lasītāji staigāja smagi, reizēm pacēlās gaisā un līdzīgi baltam sniega mākonim nolaidās strauta ūdeņos.

Straumēnu vīri tagad darbojās pa kūfīm, sataisdami aizgaldas, un zem to nobūvējušiem griestiem, kur karājās at-

stātas un dūnu pilnas bezdelīgu ligzdas, iebubinājās atkal zirgi, ierukšķējās cūkas, ieblējās aitas un iemāvās govīs, bet ēdiena laikā kūts pildījās ar gremošanas un ēšanas vienmuļīgo troksni. Nevarēja redzēt, bet varēja dzirdēt, kā zirgi līdz pusei iebāž purnus ūdens un miltu pilnajās silēs un kā ūdens skapi līst to iekšās. Gar visu kūts ārējo sienu gaŗos lāstos, noliktas katra atsevišķi, sadadinājās barošanai nolemtās zosis, kas nevarēja pakustēties, bet tikai izbāzt kaklus pa caurumiem, lai paēstu un padzertu. Tādējādi tās drīz vien kļuva divreiz smagākas, un nekādi spārni tās vairs nevarēja pacelt gaisā. Un kā Straumēnu saimnieks rīkojās ar zosīm, tā neizdibināmi likteņi rīkojās ar tautām, pirms bojā ejas uzsūtīdami tām lielu pārticību, jo tā arvienu ir lielas nelaiemes priekšvēstnese.

Straumēnu saimniekam un saimniecei šo rudeni bij arī jāpārdzīvo slepenas bēdas, jo mazais Jānis jau tik liels bij izaudzis, ka vajadzēja domāt par skolu. Veselu nedēļu klibkājains skroderis viņam šuva drēbes un mēteli, un kad pienāca aizbraukšanas rīts, tēvs un māte viņu iesauca istabā, kur, visiem trijiem ceļos nometoties, tēvs viņu svētīja ar mūžīgu vecās derības svētīšanu, kurū Jānis tad vēl labi nesaprata, bet kas tomēr līdinājās viņam virs galvas arvienu kā neredzams balodis.

Tā Straumēnu dzīve, kurai jūmts visu vasaru bij tikai debesu zilums, ierāvās sevī, rudenim nākot, kā ieraujas sevī ezis, pamanīdams cilvēka nākšanu. Līdz ar pēdējā vezuma iebraukšanu sētsvidū, lauki bij atstāti savā vaļā, bet ne vēji, ne lietūs, ne sniegs nespēja izdzēst pēdas, ko Straumēnu ļaudis tur iemīna, ko iemīna zirgi un govīs, un kad pavasari lauku darbi sākās no jauna, viņi tās tur atkal atrada.

Tā gluži nemanot Straumēniem pienāca Pļaujas svētki, kurus visi gaidīja ar pateicīgu rūpību. Mājas pagalmu un celiņus, kas bij nokaisīti salmiem pēc ziemāju un vasarāju pārvešanas, noslaucīja, pupājiem un lakstiem pilnos sakņu dārzus noecēja, un visā mājā ieradās pārpilnības kārtība, ko vēl pavairoja pa durvīm pagalmā lēni plūstošā jēra gaļas zupas smarža. Svētku rītā pēc pātaru noskaitīšanas saimnieks un saimniece, un visa saime četros pajūgos devās uz baznīcu, kas jau bija pilna sievām un vīriem, gluži sasukātiem matiem un nodzītām bārdām, un šie saimnieki, pieraduši neviename nedot priekšroku, tagad pazemīgi gulēja uz ceļiem, lūgšanas vārdus čukstēdami, un, ērģelēm spēlējot dziesmu, viņi atšķīra savas biezas dziesmu grāmatas un dziedāja tik skaļiem balsiem, it kā gribēdami, lai viņu dziedāšana aizskanētu cauri baznīcas griestiem līdz debesīm, kurām vajadzēja zināt, ka tām tagad ieraušies pateikties Zemgales saimnieki. Pērminderjiem bij grūti noturēt rokās upurus garos kātos, kas piebira pilni sudraba un kapara naudas, un mācītājs kancelē plekusa, pieminēdams lūgšanās tos draudzes locekļus, kas gribējuši Dievam atsevišķi pateikties. Ikviens gribēja izrādīt sevišķu centību, un daudziem asaras bira pār vaigiem ne sirds pārpilnības dēļ, bet tāpēc, ka tie skatījās stīvi mācītājā, pūlēdamies acis nepamirkšķināt, līdz tās galīgi plekusa.

Dievu šie saimnieki turēja par savu vienīgo kungu, kurā priekšā vajadzēja piekāpties bez pretī runāšanas, un tāpat kā laicīgie kungi Jelgavā viņiem nekā nevarēja padarīt, ja kārtīgi nomaksāja rentes, tāpat arī Dievs nevarēja par viņiem ne-

gādāt, ja svētdienas rītos Viņam par godu nodziedāja gaŗas dziesmas un noklausījās, kājās stāvot, desmit lapas gaŗus sprediķus no biezām grāmatām. Viņu grēku sūdzēšana un lūgšanas bija sirsnīgas, jo tas, ko rakstīja par mūžīgu degšanu elles ugunīs, viņiem bij stingra tiešamība. Viņu ticība bij šūta no tikpat stīpras un vienkāršas drēbes un tikpat stīpriem diegiem kā viņu uzvalki. Kad viņi nāca ārā no baznīcas lēni un svinīgi, nosvīdušām pierēm, un, ieraudzījuši sauli pie debesīm, iesmējās un sāka skaļi sarunāties, tad likās, ka viņi nāk ārā no klona, jo tiešām viņi baznīcā kā uz cieti nomīta plāna bij izkūlušī sevi spēcīgiem sprigūļiem.

Pēc dievkalpošanas neviens nekavējās krogā, bet visi devās uz mājām, un saule rotājās ratu riteņu spožajās riepās un sievu un meitu zīda lakatos, ko viņas šai dienā bij izvilkušas no tīnēm un lādēm. Tāpat kā kviešu pļaujas laikā klajā laukā, tā tagad Straumēnu māju ļaudis istabā sasēdās ap vienu galdu, kur kūpēja jēra un sivēna gaļa un ļodā gaļi un dzeltenī stāvēja skābēti, dillēm un ozo!a lapām aplīpuši gurķīši. Viņu runas negrozījās ap svešām un tālām lietām, bet tāpat kā viņu pirksti bij pieraduši apvīties darba rīkiem, tā viņu sarunas vijās ap lauku darbiem, un no tiem viņi paņēma visu savu gudrību, kas bij tikpat mūžīga un vajadzīga kā šie darbi. Paši nenojauzdamī, viņi bij izpratuši, ko var zināt un ko nevar zināt, un kā irbes tek lielā laukā gar labības stiebriem, tā viņu domas tecēja ap Dieva iestādītām lietām, nemēģinādamas tās izprast un satricināt, bet tikai apbrīnot un izlietot savā labā.

Labība, ar kuŗu vasarā bij audauguši Zemgales apvāršņi, apturēja vējus, kā dambis aptur ūdeņa plūšanu, un tie, sadalījušies neskaitāmās sīkās straumītēs, vēla vai nu lēni ziedu putekļus pār rudzu laukiem, ligoja smilgas lankās, vai tikko manāmi šūpoja lapotos zarus, kad ļaudis darbā noguruši atdusējās zem ābelēm, kļavām, liepām un ozollem. Viņi pazina savu Zemgales vēju greizsirdīgo pūšanu, kas, it kā gribēdami, lai Zemgales ļaudis apreibst līdz nāvei no savas

zemes smaržām un nealzmirst tās arī izejot cauri smilšu vārtiem, grleza tās nesteidzīgā tecēšanā pār visu klajumu un noguruši lika tām nokrist zemē.

Bet pēc labības novākšanas kā tramīgi zirgi, kas gaidījuši ilgi vārtu atvēršanu, tie sāka drāzties pār līdzenumu, rūca kokos kā ūdeņi plūdu laikā, ilgi un gaŗi gaudoja skursteņos, līdzīgi bojā gājušām vilku dvēselēm, čikstināja aku vindas, plēsa jumtus un, saslaucījuši kopā visas nobirušās lapas, sagrieza tās līdz izbiedētiem, vēlās naktīs joņojošiem mākoņiem un līdz pilnajam mēnesim, kas starp tiem izlikās kā bēgošs, apliedams ar savu bālo gaismu šos spokaini skrejošos, kaut kur sakautos debesu jātniekus.

Iztrakojušies pa zemi un debesīm un palikuši gausāki, vēji lēni sāka vilkt sev pakaļ zemus, pelēkus mākoņus, kas, gandrīz aizķerdamies aiz augstāko koku galotnēm, birdināja pie logu rūtīm raudošu un visus tālumus iznīcinošu lietu, kam gausi listošam nebij gala, un izejot Straumēnu gatuvē, uz kārtīm sēdošā un izbiedētā vārna pazuda mīglā, tikko spārniem savicinājusi. Neviens pa ceļiem nevarēja vairs tikt uz priekšu, un gājējiem zābaki un braucējiem riteņi aptinās ar biezu mālu kārtu, un ļaudis sabozušies apstājās, jo viņiem likās, ka viņi ir pielipuši pie zemes, kas tos vairs negrib vajā laist, bet kāro iesūkt sevī. Zirgi krāca, sajuzdami, ka kājas, māliem aplipušas, top arvienu smagākas un resnākas, un bailēs lēca pār ilksim un salauza tās, un šausmas, kādas izbaudīja seno laiku jaunava, kad viņas locekļi sāka pārvērsties laura zaros, izbaudīja lopī un cilvēki, jūtot, ka viņi dzīvi apaug ar zemi. Nokjuvuši mājās, bezgala nomocījušies, ļaudis žāvējās lielo maizes krāšņu ugunīs, kūpēdami, kā kūp saulē tikko uzsisti māla kleķa mūrī, no kuriem bij taisītas viņu rijas un klētis.

8.

Dubjainie un bezgalīgie ceļi, tāpat kā pavasara ūdeņi, tagad galīgi atgrieza Straumēnus no citām mājām, bet visas tās padarīja vientulīgas migla, kurā nebij vairs saredzama pavardu samirkšķināšanās. Straumēnu laudīm dienas pārgāja zem jumtiem, un meitām bija darba diezgan, vārot ēdienu baņokļiem, kas kā baltie lāči saslējās rūkdami uz aizgaldu malām, kad tiem nesa ēdamo un salēja silēs, līdz tie apmierinājās pavisam, šņukurus līdz ausīm tajā iebāzuši. Laudis bija laimīgi vakaros, kad pēc lopu paēdināšanas, atnesdami sev līdz istabā kūts gaisu un aizdedzinājuši mājas lampiņas un iesprauduši krāsns mūra augšās degošus skalus, mazus darbus darīdami, tie varēja kļusu sarunāties, jo bija pienācis lielais veļu laiks, kur visi arī bij pilni mirušo dvēselēm.

Kapi šajās naktīs atvērās, un, smagi birdinādami smiltis, no tiem ārā rāpās mirušie, un bezvējainās Veļupes pļavās tiem pakal skaņi nomāva bez ganītājiem palikušās veļu govis, un nozviedza veļu zirgi. No neaptveramas un milzīgas apakšzemes pasaules vēlās laukā dzimumi, kas ar un par šo zemi cīnīdamies bij bojā gājuši. Tur bij sievas un bērni, veci un jauni, kaņotāji un arāji. Viņi nāca drēbēs, kādās bij apgūlušies. Tur vēlās tikko dzimuši bērni, pie kājām un rokām satīti autiņos, sievas strīpainos brunčos, meltas, kam žvadzēja ap gurniem vara jostas, un vīri smagos un biezos vadmalas svārkos. Kaņavīri, kas apguldīti ar visiem ieročiem, vēlās tos cieti turēdami, bet arājiem bija matos iekērušās rogas no viņiem līdziedotiem labības kūļiem. Tie bija šās zemes sargātāji un apstrādātāji kopš tūkstošiem gadu, un katrs no viņiem bija apzīmēts ar zīmi, kas liecināja par viņu lielo uzticību šai zemei. Grūtos darbos saliektām mugurām un lo-

cekļiem, dūmu izkostām acīm un kaujās pāršķeltām galvām un pleciem, viņi vēlās čabēdami kā rudens lapas uz lauku ežām, cits pēc cita uz savām vecām vietām, no kurām vēl saoda nākam dūmus un maizes smaržu. Viņi ievēlās pa slietņiem, izklīda pa klonu, sakāpa pa ārdiem, sildījās pie krāsns uguns un, galvas nodūruši, iebaudīja viņiem pamesto barību — maizi, pienu un gaļu. Ilgi skatīdamies pa logiem istabās, viņi ienāca iekšienē un, notupušies pavarda pelnos, stiepa savus locekļus pretī vēl krāsni kvēlojošām oglēm, ēzdami un čukstēdami, bet gulošie, elpot nedrīkstēdami, klausījās šinī čukstēšanā, kas bija līdzīga tikko dzirdamai koku žūžošanai. Pilns pagalms viņu bij pievēlies, sieva pie sievas, vīrs pie vīra, un suņi nerēja viņus, saozdami viņos senos mājniekus. Viņi apstaigāja ēku pēc ēkas, un dažs labs priecājās, ieraudzīdams sienā vecu baļķi, kuŗu viņš kādreiz bija vedis no tāliem mežiem. Tā viņi šajās naktīs bij nonākuši atkal zemes virsū, kur gabaliņš rudzu maizes viņus pievilka vairāk nekā mūžam klusie Veļupes vītoli, un kad iedziedājās gallis — cits nekas nebij manāms kā maīga šņākšana, kas izklausījās pēc lapu šņākšanas, kad karstā pusdienas laikā vējš iet pāri koku galotnēm.

Kaut gan gada laiks bij sadzinis Straumēnu ļaudis mājās, bet darba viņiem bij papildnam īsajās dienās, kad saule uz mirkli, mākoņiem izklišot, gluži bāla slidēja gandrīz gar pašu debess malu. Šķūnī atkal ierūcās zirgu dzītā kujamā mašīna, ēzdama auzas un miežus, ko labi nogulējušos vīri vēla no strēķiem uz mašīnas dzelteniem rituļiem. Bet šis darbs bij grūtāks nekā vasarā ziemas sējas kulšana. Vecajiem kļūna putekļiem piebiedrojās jaunie, un mitrā migla, kas līda pa šķūņa durvīm, neļāva tiem nekurp aizlīdot, un tie mitri līdz ar miežu akotiem līda külējiem aiz mugurām un mutēs un koda un kutināja tās. Külēju uzacis un mati bija divreiz lielāki kļuvuši no putekļiem un sevišķi miežu akotiem, kas tajos bija sadūrušies kā smalkas zelta adatas. Kad mašīnas rūkšana uz kādu brīdi apstājās, sviedros samirkušos külējus pārņēma ārienes aukstums, bet neviens nežēlojās, jo viņu miesas bij noārdējušās un muskuļus, kas kustējās viņiem zem ādām, varēja nokausēt un sadeldēt ne darbi, bet vienīgi laiks, kam padotas visas lietas.

Kulšanas beigās divas lielas graudu kaudzes līdz ar visām pelavām bija sagrūstas šķūņa vienā galā, un atkal tāpat kā vasaru sāka klabēt vētījamā mašīna, piepildīdama ausis ar savu koka troksni un iespiedzamās mašīnas griežos tik dziļi, ka vēl pēc desmitiem gadu, kad tie jau veci bija palikušies un visu izdarīja tvaika mašīnas, viņi ap kulšanas laiku dzirdēja sevī atskanam plato koka spārnu klabēšanu un sajūta to sacelto vēju. Un arī šķūnī visi darba trokšņi bij uzglabājušies kā grāmatā iespiesti. Gluži nejaušs cilvēks, še nosēdies un skaidri noslaucītā plāna vēsuma apdvests, redzēja tik gaiši savu acu priekšā vezumu ienākšanu pa lielajām durvīm, se-

kumu sasišanos strēķus kraujot, mašīnas rūkšanu un graudu švirksķēšanu, kad vētītājs, uz ķebliša nosēdies, mētāja tos pa klonu vienādā lokā. Visi šie darbi pagāja viņam garām lielās gleznās uzgleznoti.

Kad vētījamā mašīna bija beigusi savu griešanos un auzas un mieži gulēja skaidrās stīrpās sakrauti, saimnieks, tāpat kā bija to darījis vasaru pie ziemas sējas kulšanas, atmērīja katram gājējam viņa nolīgto pūru skaitu. Un kaut gan viņi tos bij nopelnījuši, bet viņi par tiem pateicās, kā pie galda pateicas par nogrieztu maizes gabalu. Nu labības kulšana bij galā, un saimnieks un gājēji stāvēja pie graudu kaudzēm tukšajā šķūnī, kam bij dievnama svinīgums, atsegtām galvām, un daža laba no tām bija tikpat kaila kā tīri noslaucītais plāns.

Bet rija vēl nelaida strādātājus no sevis vajā. Šī tumšā telpa, kur neiespīdēja nekad neviens gaismas stars, kur bija sakrājušies gažu desmitu dūmi, ar savu lielo, no zemes akmeņiem sakrauto krāsni, kas kuršanas laikā nokaitēti sarkani zvēroja tumsā, bija pilna noslēpumu un moku. Tās griesti pazuda krēslā un likās esam bezgalīgi. Te bija gulējušas paaudžu paaudzes, nokūpušas melnas kā tie ārdi, kas neredzami kaut kur stāvēja augšā, te veļi no kapiem miglānās rudenā naktīs atnāca baudīt savu mielastu, un neviens nezināja tās galu un sākumu, un kā piesērtā tajā gulēja kūlis pie kūļa, tā te gulēja arī teika pie teikas.

Tagad Straumēnu ļaudīm vēl bija jāmīstī līnī, un kad rija bija piesērta resnajiem, salmu saišķiem sasietajiem kūļiem, vakarā vecais Janka sabāza krāsni gažu, sausu priedes malku, un rija lēnām sāka pildīties sūriem, kodīgiem dūmiem un žūstošu līnu tvanu. Bet pašā apakšā bij patīkams siltums, jo dūmi sakāpa kaut kur augšā. Sprēgājošā ugunī skatoties, Jankas priekšā pacēlās senie klaušu laiki, no kuriem nāca spriguļu dunēšana muižas lielajā rijā. Viņš atminējās, kā naktī, pirmajos gaišos celdamies, vīri, it kā uz kaŗu iedamī, spriguļiem pār pleciem, pa visiem ceļiem steidzās uz muižas

riju, un kā vienreiz vagarim, kas arvienu bija kāpis pažobelē stāvošā stabā, lai noklausītos darbinieku valodās, viņi bija uzgāzuši uz galvas trauku visšausmīgāko netīrumu. Tie laki bij aizgājuši, paņemdami visu viņa spēku, un viņš te izkaltis kā skals lēnām sadega šīs krāsns uguni, un viņa pagātne viņam likās līdzīga melnai likai oglei izdegušā skala galā.

Viņš atminējās, kā Straumēnu saimnieka tēvam šai pašā rijā bij gājis prūšu kaŗa laikā. Viņš arī bija kūris krāsni vēlā vakarā, kad piepeši bij izdzirdis zirga iezvieģšanos un, pie durvīm iziedams, bij redzējis ka prūšu kaŗavīrs sien pie sētas zirgu. Paķēris siena bomi, viņš uzkāpis rijas ārdos, un te arī ienācis kaŗavīrs un, pa pusei izgērbdamies, sācis sildīties pie krāsns uguns. Tad nu viņš pamanījis, ka kaŗavīrs nav vis vīrietis, bet sieviete, un, domādams viņā ieraugām raganu, zvēlis ar bomi viņai pa galvu. Tad viņš piesējis līķi zirgam pie astes, kas zviegdams aizaulekšojis uz nometni.

Tūlīt pēc lopu paēdināšanas aizgājuši gulēt, Straumēnu ļaudis cēlās augšā pašā nakts vidū, kad pie debess virsotnes bija uzkāpuši klusumu atnesošie zvaigznāji. Kāds bij aizzīmogojis visus balsus, nopūtas un trokšņus, un nekas nebija sadzirdams ne tālumā, ne tuvumā, un pasaule likās kā milzīga rija, necaurredzamas tumsas pilna, kuŗas četros stūŗos rēja suņi, palielinādami ar saviem vientulīgajiem rējieniem nakts bezgalību. Nebija saskatāmas ne mājas, ne koki, ne zeme, bet šie rējieni nāca no tumsas un dažī bija tik tāli, ka šķitās, tie nāk no kādas aizsaules pamales, un kaut gan tie likās esam pie pēdējām robežām, tomēr pēc šī suņa balsa varēja manīt, ka aiz tā sākas cita bezgalība. Šinī pazudušā, tumsas apņemtā pasaulē tie rēja ap dziestošiem ugunskuŗiem, nākuši no pirmatnējiem mežiem un alām, apostīdami un izzinādami katru radību, cilvēku meklēdami, pilni nojautu un viņam nepieejamās zināšanas.

Straumēnu ļaudis sanāca klonā, aizjūdza divus zirgus lielajam zobu ratam, un vējlukturis, ielikts rijas lodzīpā, tikko

spēja apgaismot mīstāmās mašīnas rulljus, kuŗiem uz sola sēdēja pretī divi sauju laidēji. No rijas iznesa linu kūjus, pilnus dūmaina siltuma, un ganu pulka, pie velbomja sēdēdams, saskubināja zirgus; rats sāka griezties un rullji tam līdz, un sausi izžāvētie lini lūstin salūza starp rullju zobiem. Pirmoreiz izlaistās sauļas laida cauri vēlreiz, un mašīnas otrā pusē pa plato dēli slīdēja lejā mīkstie lini, kuŗus viens cilvēks, sauju pie sauļas likdams, sasēja buntēs. Straumēnu saimnieks, paņēmis sauju linu, aplūkoja tos luktura gaismā, izsita ar roku spaļus, un platas kā lentas linu šķiedras, drusku lezilganu krāsu, nokārās lejup, krizdamas kā ūdens straumes, smagas un pielupainas. Sieviešiem uzreiz acu priekšā pazibēja linu audekli, kas izmērcēti un upes malā izvelēti kaltējās un balinājās, šad tad ar ūdeni apslacīti, uz dārza sētas. Viņām ieskanējās arī ausīs uz auklām izstiepto linu palagu plandīšanās vasaras vējā un redzējās, kā tie pēc tam izrullēti spīdēja klusu un baltu spīdumu un to skaidrībai bija daudz līdzības ar linu ziediem. Viņas iedomājās savus vīrus balti apģērbtus aizejam ar izkaptīm pār pleciem sarkanā āboliņa laukā.

Kad viens ārds linu bija izmīstīts, puīši nogāza otru, un visi saskrēja uz mirkli rijā sasildīties, kas greizsirdīgi glabāja savu kūjos sagājušo siltumu, kam bij sūra senu laiku smarža, kas oda pēc lūduma un lēni degošiem priežu celmiem. Turpat klonā stāvēja noliktas vairs nevajadzīgās mīstīklas, ar kuŗām senāk vīri un sievas naktīm cauri laužīja linu stiebrus. Tas bij četrkājinis darba rīks, pie kuŗa strādāja viens cilvēks, un no visām rijām jau pirmos gaiļos tad nāca šī koka klabēšana veco lākturu gaismā, ko sacēla ilgi ūdenī mērcēti un tad apkaltēti bezdūmaini skali.

Zirgi jau bij gluži apdulluši, simtām reizū apiedami vienu un to pašu nelielo loku, bet zobu rats griezās un rullji klabēja, lauzdami linu sauļas un birdinādami spaļus un laizdami ārā izmīstītos linus, kas, nemītīgi krizdami, bij padarījuši spīdīgu plato dēli. Gaismai austot rija bija iztukšota, bet tūlīt

atkal piesēra otru, un tā Straumēnu Jaudis darbojās pie līn-
niem, domādami par dzīvību un nāvi, jo tas pats šaurais lī-
nu audums, kas zem audējas rokām vijās ap būdu rulli, vijās
ap jaunavu, vīru, sievu un puīšu augumiem, pārklājās viņu
gultām un no istabas sliekšņa aizstiepās līdz kapa sliekšnim
un, šūpodams zārku pēdējā šūpošanā, ielīgoja to aizsaulē.

10.

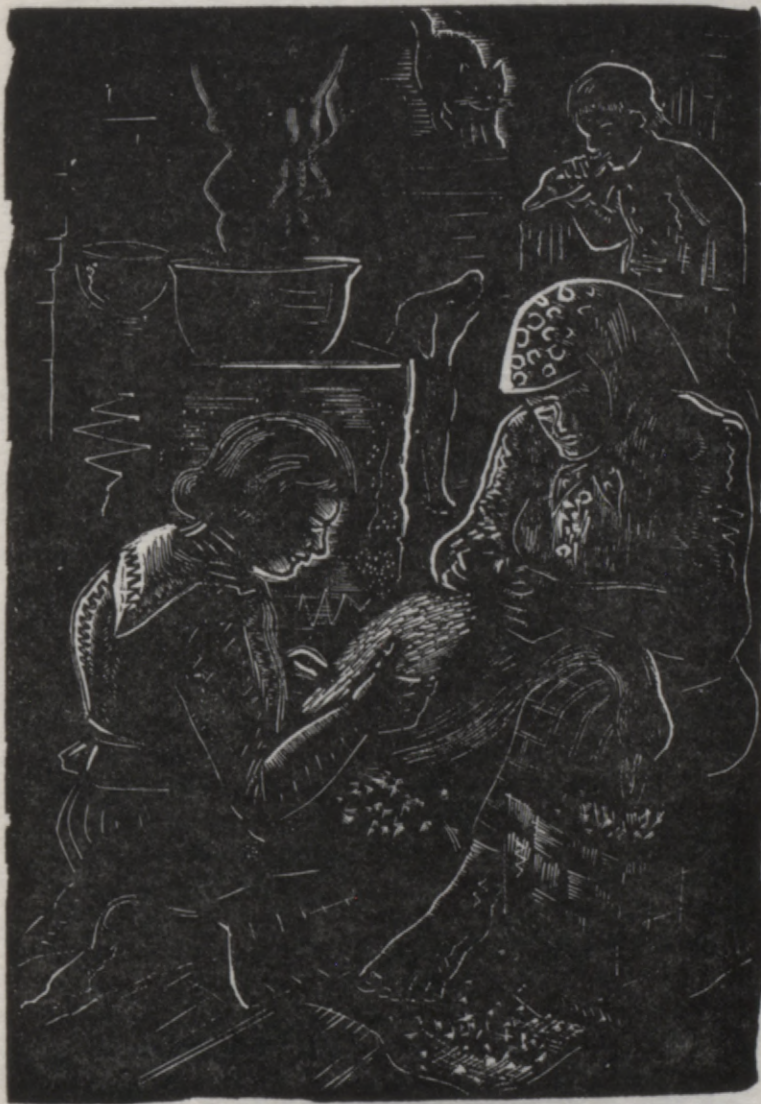
Straumēnu saimnieka roka ēdināja nevien cilvēkus, bet arī lopus, un milti un graudi, kas nāca no klētīm, un bietes un kartupeļi, kas nāca no pagraba, dažādos veidos kopā samaisīti, aizgāja uz kūti, kur zem zemajiem griestiem mājoja tik daudzas dzīvas dvasas. Šie četrkājainie un spārnainie radījumi bija pieradināti, lai kalpotu cilvēkam visādos veidos. Vislielākais no tiem bij Straumēnu zosu bars, ko vasaru ganiņa uz papuves, bet laukus novācot palaida vaļā, un kamēr rudenī meža zosis, uz dienvidiem skriedamas, gāja stingro gaisa ceļu, Straumēnu zosis staigāja pa lauku, vārpas lasīdamas. Tikai dažureiz, kad šīs mākoņu jaucējas, kas nāca no ziemeļu jūrām, pagurušas nolaidās pie Straumēnu zosīm rudens lietus uzplūdušajās pļavās, tās uztraucās un mēģināja laisties līdz, svešajām atkal paceļoties gaisā, bet, smagi nobaņojušās, pagura un atkrita atpakaļ ūdenī, nemaz nepaskatīdamās, kur palika to māsas, sajukušas kopā ar padebešiem.

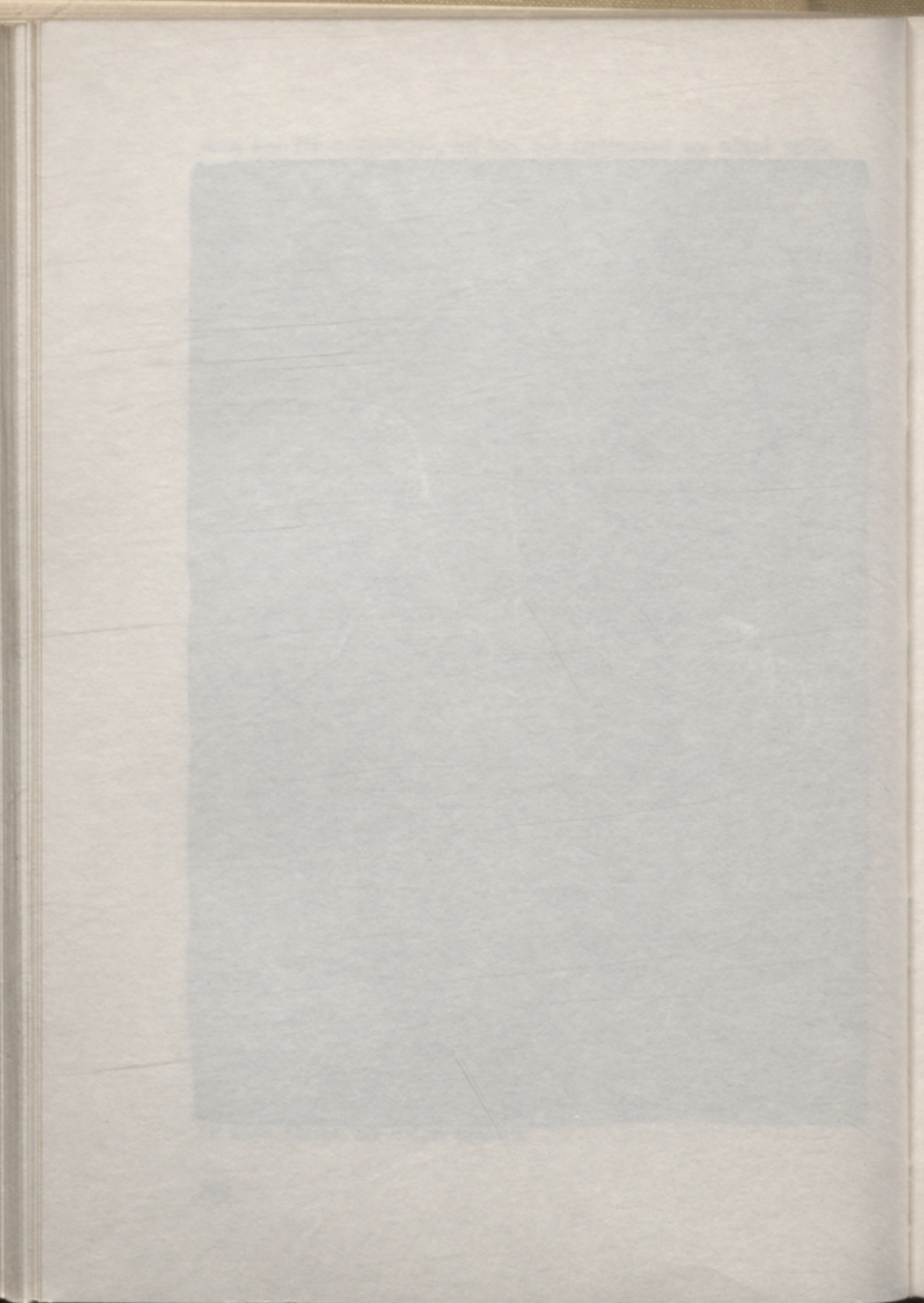
Applūdušas taukiem, savos lāstos uz vietas tupēdamas, Straumēnu zosis grūti kustējās, un tāpēc viņu laiks bija pienācis. Tās vēlīgi sadadinājās savā starpā, kad divas sievas tuvojās kādu rītu lāstiem un izlaida ārā četras zosis, kas priecīgi izplēta spārnus, tikušas brīvībā. Pārējās veltīgi pūlējās tām kļūt līdz, bet piepeši izlaisto zosu baiļu kļiedziens tās atturēja, jo tās redzēja, ka sievas, saķērušas izlaistās, iespieda to stāvus kāju starpā un, atliekušas galvas atpakaļ, asiem nažiem pārgrieza tām rīkles. Asinis, pārtrauktas savā tecēšanā, šāvās uz āru sarkanai strūklai līdzīgi, un, palaistas vaļā, zosis dažus soļus streipuloja kā piedzērušas un tad pakrita, bet dzīvība vēl labu brīdi kavējās aizbēgt, jo platās pleznas nikni kārpīja zemi. Pārējās divas gribēja pacelties spār-

nos, bet tie neklausīja, un tad tos izplētušas un nikni šņākdamas tās mēģināja turēties pretī gluži veltīgi un pakrita, spārniem smagi plādamas zemi, asiņainiem kakļiem.

Tās, kas bija vēl lāstos, redzēdamas savu māsu nāvi, sacēla tik skaņu kliegšanu, ka atmodināja visu kūti. Gribēdamas izbēgt, zosis rāvās pa lāstu caurumiem laukā ar tādu sparū, ka lāsti gan kustējās, bet tomēr turēja tās cietī. Citu pēc citas tās izlaida ārā, un palikušās, redzēdamas to bojā iešanu un arī savu nenovēršamo galu, aprima kliegt, kā aprimst vaimanāt cilvēki, necerot vairs ne uz kādu glābiņu. Pēc neilga brīža septiņdesmit zosis, baltas, mālainas un zilas, gulēja beigtas Straumēnu pagalmā, un daža vēl kustējās, izgrūzdamā tumšu gārdu, it kā rīkle tai būtu ūdens pilna. Tās gulēja izplestiem spārniem, un kad tās pacēla, lai nestu uz istabu, to gaŗie kakli slābi nokārās lejup kā resni lēpu kāti, kas nogriezti kādu brīdī ir stāvējuši saulē. Tās bija tās pašas zosis, kas pavasarī dzeltenas un pūkainas kā izplaukuši pūpoli peldēja savām mātēm līdz pa strautu, mācīdamās ķert kukaiņus un noplūkt galus maigākām zālēm, un ilgi raudzījās spožām acīm, galvas pašķiebušas, debesīs, kad tur parādījās ap sauli lidojošs vanags.

Lielajā Jaužu istabā tumšas lampas gaismā jau gaidīja visas Straumēnu meitas un sievas un, dabūjušas katra savu zosi, kam zem spārniem vēl glabājās neizdzisis dzīvības siltums, ņēmās izplūkt spalvas, vispirms lielās un tad dūnas, kas visas viegli nāca ārā no putnu treknajām miesām. Plūcējām prātā bija to gardā gaŗa, no krāsns izvilkta un apacepusī brūna, kopā ar skābiem kāpostiem. Noplūktās zosis tūlīt pāršķērda, izņēma iekšas, nogrieza spārnus un kaklus, no kuŗiem izrautās rīkles bērni paņēma un pūta, un istaba pildījās nokauto zosu balsiem, kas aizsmakuši brēca pakaļ to aizskrējušām dvēselēm. Galvas rūpīgi noliekušas, sievas plūca, un pa istabu, kur skanēja šis dobjais spalvu dīršanas troksnis, lidoja dūnas kā sniega pārslas, sajaukdamās kopā ar zosu tauku un asiņu smaku.

No ārienes un iekšienes notīrītās zosis nolika balti noberztā galdā, un nu tikai iegareni un dzeltenīgi rumpji, kušos izspiedušies bija gūžu un spārnu kauli, vienīgi bija atlikušies no lielajiem putniem. Ap spalvu plūcējām laizīdamies lēkāja suņi un kaķi, un visu istabu ar sarkanu gaismu līdz pusei apspīdēja plīts uguns, virs kušas priecīgi vārijās katlā, strādātājām par prieku, zosu spārni un kakli.

Pēc pusdienas zosis sakrāva rupjiem baltiem pakulu pagaiem izklātā, zaļi nokrāsotā orē, kas vakarā, divu spēcīgu zirgu vilkta, izbrauca pa vārtiem, un saimnieks un puisis, bažīdamies par slikto ceļu, skatījās uz ziemeļu pusi, kur mežiem pāri pie pašas debesu malas blāzmojās Rīgas uguņu atspīdums.

Pēc pāris stundu brauciena viņi izdzirda it kā jūras šņākšanu un drīz vien iebrauca lielajos mežos, kas aizstiepās gandrīz līdz pašai Rīgai. Braucēji neko vairāk neredzēja kā lielu priežu locīšanos pāri galvai, un no meža šņākšanas, kas bij bieža un melna un sajaukta kopā ar nakts tumsu, varēja nojaukt šo diezokļu lielumu. Viņiem ienāca prātā visi nostāsti par laupīšanām un slepkavībām, kas bija notikušas uz šī ceļa, un tāpēc saimnieks arvienu turēja roku kabatā pie pielādētas vienkāršas pistoles spala, bet puisis bij blakām sev novietojis resnu ozola rungu. Pie aizdomīgākām vietām viņi salaida zirgus ātros rikšos, nosvīzdami aiz bailēm. Beidzot, pēc vairāku stundu braukšanas, vīri ieraudzīja ugunis, un tas bij krogs, kur viņi varēja atpūsties un zirgus paēdināt.

Kroga lielā istaba bija pilna ceļa braucējiem, kas, nolikuši uz galdiem savas ceļa kules, izņēma no tām cibīpas, ar sāli nokaisītu gaļu, sviestu un rupju maizi un ēda, piedzērdami alu. Citi atkal bij nolikušies ar visiem kažokiem uz soliēm un krāca lielu krākšanu. Kroga istabas grīda bij gruvešaina, jo gadiem netīrītā tajā bij sakrājušies daudzu pagastu dubļi. Pēc stundas Straumēnu saimnieks devās atkal tālāk, un abi braucēji bija priecīgi, tikuši uz šosejas. Īsi pirms gaismas viņi nokļuva Torņkalnā un, zirgus atpūtinājuši un paēdināju-

ši, brauca uz Daugavmalas tirgu, kur jau bij sabraukuši laucinieki no dažādām malām un dažādos apgērbos. Viņi bija ieradusies ar sviestu, zosīm un cūkām, braukdami tālus un grūtus ceļus, jo dažam bij piesieti ratu pakajā riteņi, ko likt salauzto vietā. Baidīdamies no zagļiem, saimnieks novietojās ores vienā galā, bet puisis otrā. Viņus apstāja pircēji, kas runāja pa pusei vāciski, pa pusei latviski, un, priecādamies par treknajām zosīm, tās drīz vien izpirka.

Novietojūši zirgus, viņi gāja atpakaļ uz Rīgu iepirkties ciema kukuļus, satikdami arī citus lauciniekus, kas baidījās skatīties logu stiklos, lai neredzētu tajos savus atspīdumus. Straumēnu saimnieks nopirka saimniecei Helu puķainu zīda lakatu, bet puisis sev ermoņikas. Tad viņi aizgāja uz zivju tirgu, kur lielos toveņos gorījās platas un spurainas Daugavas zivis, mutes izplētušas, bet uz galdiem gulēja rindās pēc dūmiem smaržojošie zuši un laši sarkanu gaļu. Pārdevējas baltos priekšautos un tik lielām krūtīm, ka tās nevarēja redzēt, kas viņām priekšā notiekas, sauca pircējus, un puisim vairs ēst negribējās no tik daudz smaržām, kas še viņam sitās nāsīs. Ūdens šņākdams šāvās ārā no līkiem krāniem platos baseinos, kuros peldēja, spuras kustinādamas, līdakas, raudas un karūsas. Straumēnu saimnieks nopirka vienu toveri nēgu, un abi devās uz lebraucamo vietu gar Daugavmalu, kur kuģi, saulē nodegušiem brūniem mastiem, starp kuņiem bija izstieptas virves un virvju trepes, stāvēja šūpodamies cits pie cita, smaržodami pēc darvas un citām smaržām, kas nāca no mantām, ko iekrāva un izkrāva strādnieki, nesdami tik lielas nastas, ka no to smaguma ieliecās laipas, bet ne nesēju muguras. Kaljas, gaŗspārnaini jūras putni, lidoja ap kuģiem veseliem bariem, un ja no malas iesvieda ūdenī kādu zivi, tās saskrēja ap to tik lielā daudzumā, ka vienā acumirklī uz ūdeņa pacēlās simtspārnains kalns.

Uzgājuši Daugavas tiltā, viņi abi noskatījās uz Rīgu, kur torņu galos mirdzēja zelta gaiļi virs namiem, kas līdzinājās pilīm, uz Daugavas malu, kur zirgu tramvaja zvanišana,

kučieņu pātagu plikšķināšana, kuģu skrituļu un triču gaudošana, strādnieku un ielas puiku kļiedzieni un ratu riteņu rībēšana savienojās tik lielā kustībā, ka reiba galva. Straumēnu puisim uzreiz iegribējās būt tādām kā tas matrozis, kas pašu laiku pa virvju trepēm skrēja augšā tik ātri kā viņš pa sausu zemi. Viņu iztraucēja skaņa maurošana, un likās, ka tajā pusē, kur Daugava ieiet jūrā, kāds milzu vērsis, atspiedies zemē ar visām četrām kājām, mauro pret pilsētu, bet tur nāca liels tvaikonis, izgrūzdams dūmus, melnus kā sodrējus. Un piepeši puisim iešāvās prātā, cik laba gulēšana ir naktī pļavā, svaigi nopļautā sienā, starp griezēm un siseņiem, un viņš skubināja saimnieku uz iešanu.

Kādu rītu, kad nakts nozvaigžņojusies stāvēja pāri Straumēniem, ļaudis, uz kūti iedami, sajuta, ka iet pa kruvešiem, jo zeme bij sasalusi un arī ūdens spainī, kas pa nakti palika karājoties, bija pārvērties ledū. Pīles, paradušas tūlīt pēc pabažošanas ūdenī izpeldēties, nesaprašanā staigāja pa diķa ledu, vērodamas tajā savus atspīdumus, un brēkdamas atgriezās mājās. Tagad Straumēnu ļaudis atminējās, ka laiks ir gādāt par siltumu, un viņi nonesa no istabas augšienes dubultos logus, nomazgāja rūtis un rāmjus un ielika tos večajās vietās. Istabas gan kļuva tumšākas, bet siltākas, un ziema, ko jau redzēja melnajos padebešos, varēja nākt. Bet lielais skurstenis, pa kuŗa caurumu varēja saskatīt mākoņus, bija vēl tukšs, it kā gaidīdams mīkstus, bezus kadiķu dūmus, gaļas desas un cūku ciskas un viduļus. Tā ugunscuri bij izdzisuši, un melnie kāši vien karājās pie savām ķēdēm.

No rīta priekšnamā ieskanējās tecilas griešanās, jo saimnieks, paņēmis no sienas lielo vepru kaujamo dunci, kas pusgadu bija stāvējis nevajadzīgs un gandrīz aprūsējis, notrina to spožu un asu un izgāja ar puīšiem pagalmā, iepriekš pakērot žņaugu, taisītu no ozola koka un stipras linu auklas. Tad izārdīja aizgaldu un dzišus no turienes izdzina trīs lielus baŗokļus, kas, it kā paredzēdami savu galu, negribēja labprātīgi nākt. Tie bija tā nobaŗojušies, ka tikko varēja noturēties kājās, un vilkāš lēni un mierīgi rukšķinādami. Pulsis piegāja klāt lielākajam, un apmetis un cieti sagriezis ap šņukuru žņaugu, uzlēca tam mugurā, nosēdinādams to uz pakajkājām, kamēr saimnieks noliecās un ar labu dūrienu ieŗūda veprim dunci krūtīs tuvu pie kakla. Baŗoklis skaļi lebrēcās, mēģināja pietrūkties kājās, bet tūlīt pagura, un no krūtīm

tam izšāvās biezas asinis, kas ar skaņu troksni lija spainī, ko zem tām turēja kalpone, Vepris krāca, un šie krācieni kļuva arvienu slābāki un pārgāja smagās elsās, un kad pēdējās asinis bija noskrējušas, puisis palaida žpaugu vajā, un baņoklis smagi kā graudu pilns maiss nogāzās uz sāniem un nekustējās vairs.

Pārējie, redzēdami sava biedra nāvi, sadusmojās un atplestiem ilķņiem bruka virsū kāvējiem, bet tos aizdzina, un redzēdami, ka neko nespēj, tie lielā uztraukumā skraidīja šurpu un turpu un lauzās pa durvīm kūti atpakaļ. Viņu nokaušana vairs nebija viegla, tie turējās pretī un tos tik ilgi trenkāja pa pagalmu, līdz tie galīgi paguruši pakrita un tiem ērti bij uzvest žpaugu un tos nodurt. Spainis bija pietecējis pilns asinīm un kūpēdams kūpēja, it kā tajā būtu karsts ēdiens. Māju pārticības pūķis, galvu caur kūts pažobeli izbāzis, ar patiku ieelpoja asiņu garaiņus, jo tam patikās paēduši laudis un tauki, kas treknām straumēm viņiem lēnām tecēja pa pirkstiem lejup, kad viņi lika pie mutes izvāritos gajas gabalus.

Nokautos baņokļus aizveda laukā, uzmeta tiem salmus virsū un aizdedzināja svilināšanai. Vepru sari dega švirkstēdami, un šis ugunskurs pašā lauku vidū bija tāli redzams, kurēdāmiešiem pretī ziemeļiem, un līdz ar dūmiem un liesmām, kas kaukdami kāpa augšup, kāpa augšup arī Straumēnu mājas pateicība.

Kad Straumēnos gatavojās kādas dzīres, tad tās sajuta arī dzīvnieki, kas šai mājā mīta jeb pie tās turējās. Sesks, nakts vientuļīgu teku staigātājs, izbāza uzmanīgi galvu no klēts apakšas, vārnas sametās pa jumtiem, ezis pārvēlās, gaisu ozdams, bailīgi pāri pagalmam, suņi uztraukti rēja un kaķi ņaudēja, kad lielos baņokļus nolika sētsvidū uz galdiem šķēršanai. Šis radības bij pie mājas pieradušas, jo bagāti klāts galds un viss, kas no tā atkrīt, biedro ap sevi netikvien cilvēkus, bet arī dzīvniekus. Veprī, visu rudeni baņojušies aiz-

galdās, gulēja pāršķelti, no svi-
lināšanas brūnām un apdegu-
šām un vietām pārplisušām
ādām, un viņu ruskšķējošās
dvēseles bij aizlidojušas diezin
uz kurieni.

Kamēr pagalmā uz plata ozo-
la bluķa sacirta tos gabalos
sālīšanai, istabā divi katli uz plīts jau meta spēcīgus garai-
ņus, un lūks pie griestiem tikko tos spēja izvadīt laukā. Trek-
na tauku kārtā bij nostājusies katla virspusē, kas burbuļoja
un putoja reizēm pārlēkdams malām pāri un nolīdams uz kar-
stajiem riņķiem, kas tad čurkstēja tik sulīgi, it kā tur būtu
nokritis spēkis. Kad saimniece ar melno pavārnīcu ņemās
katlu gaiņāt, nāca redzami tajā lēkājošie gaļas gabali, svaigi
kāposti, burkāni, lauru lapas un virces, kuŗu smarža līdz ar
garaiņiem izplūda pa istabu un radija tādu ēstgribu, ka Jau-
dis bez kādas vajadzības kavējās ķēķī un kārām acīm skatī-
jās priecīgi burbuļojošā katlā. Līdz ar cūku bērēm, ko šodien
taisījās svinēt, svinēja bēres arī rudenim, kas, sabēris savu
bagātību pa klētīm, pagrabiem un šķūņiem, taisījās aiziet,
pats savas pārpilnības apnicis.

Cūku bērēs ieradās arī Straumēnu tuvākie kaimiņi, saim-
nieki, kas bij uzvilkuši svētdienas drēbes, un saimnieces mel-
nās aubēs un no augšas līdz lejai tik cieti savilktās jakās, ka
viņu krūtis, ieradušas svabadi kustēties, tagad smaka nost
drēbju cietumā, bet zelta brošas pie kakla un medaljoni zelta
ķēdēs smagi cilājās. Krēsli nočīkstēja viesiem apsēžoties, jo,
veldamies cauri dienām un gadiem, viņi bij apvēlušies ar
apaļumu, kā apvēlās ar māllem viņu rullji, ja tiem gadījās
lietus laikā rullēt apsētos laukus.

Kūpošās bļodas, aiz kuŗu garaiņiem nebij redzamas nesē-
ju sejas, tagad sāka nākt pa durvīm uz galda, kur parādījās
arī rupja kviešu maize, zāļu šņabis un zāļa krūze alus, krē-

juma biežām putām. Tauki bļodās spīdēt spīdēja, un šis spīdums atstarojās arī ēdēju sejās. Šiem laudīm patikās ēšana tāpat kā viņu kambariem manta un labībai auglīga zeme. Gaļas gabali, uz kuņiem bij redzams vēl šī rīta svilinājuma brūnums, pazuda no šķīvjiem mutēs, un stiprais zāļu špabis, izlidams kā uguns pa dzērāju iekšām, aizklāja viņu acīm priekšā vieglus plīvurus, caur kuņiem visas lietas viņiem izlikās citādas. Kaulus, no kuņiem gaļa bij novārijusies nost, svieda pagaldēs un to dēj saplēsās suņi, kas tur mīlojās, bet tiem neviens to neņēma ļaunā, jo tie bija paraduši lejaukties visās mājas darīšanās. Naktīs tie tās apskrēja sargādami, rēja priedīgi kāzās vai kristībās un ilgi un garī gaudoja, ja mājās bij gaidāmas bēres.

Tagad ēda nevien saimnieku galā, bet visās istabās skanēja strēbšanas troksnis, un durvis no gājēju telpas bij atvērtas, un vieni un tie paši griesti apvienoja visus. Šai mājai nebija nedzīvas vietas, bet tā bija noziedējusi, kā vajag noziedēt pīpei, lai tabaka no tās labi garžotu. Un tāpēc Straumēnu istabā tik silti visi jutās, ka vērbaļķi, sienas, sliekšņi un durvis bij iedzīvoti, un gadi un dienas, pa vienu galu ieledami un otru iziedami, še bij atstājuši savas zīmes. Un kā dravnieks saniknotam stropam izlaiž dūmus cauri, lai saime nomierinās, tā gadi izkvēpina ar dzīves nomierinošiem dūmiem istabas, lai tur rastos labas un mūžīgas domas, jo tikai tā kārtība var atnest mieru sirdīm, kuņas sijas sāk apkūpēt, un laime ir audzināma kā bišu māte un tai patīk apmesties vietās, kam dzīves smarža.

Bēres aizvilkās pāri pusnaktij, un tikai tad, kad dzērāji cits citu neredzēja vairs pīpju un cigāru dūmos un pirkstu kauliņi sāka sāpēt no spara, ar kādu sita uz galda kārtis, viņi piecēlās iešanai, grīļodamies, tāpat kā grīļojas jūras braucēji pēc ilgas svaidīšanās viļņos nonākuši uz sauszemes. Atsizdamies pret durvju stenderēm, viņi izgāja ārā un, iedami pa pazīstamām ežām un tekām, gāja, kur domāja esam savas mājas.

Ap Straumēniem tagad bij vienmuļīgi sasaluši lauki, un tikai sazēlušie kvieši un rudzi jautri zaļoja, maija mauram līdzinādamies. Atskrējušas no tāliem mežiem, še ganījās stirnas un dažureiz aitas, kas, iztikušas ārā no kūts un ieraudzījušas zaļumu, domāja, ka atgriezušās pavasara dienas. Bet jo tuksnešaināka un tumšāka kļuva zeme, jo spožākas naktī bija debesis. Likās, ka kāds ir nokasījis no bezgalības velles liekās krāsas, lai atspīdētu visas zvaigznes, ar kuŗām Lielais Meistars tās bija izgreznojis. Lielas un mazas, no paša apvāršņa līdz debesu augstienel, tās spīdēja katra savu spīdumu, un Greizie Rati starp tām brauca savu mūžīgo un nedzirdamo braukšanu. Tā, zemes ezeriem aizsalstot, iznira šīs mirdzošās puķes no debesu ezera, lai ziedētu līdz pavasarim un ievilkto atpakaļ savā dziļumā. Aizvadījis putnus uz dienvidiem, tik Gāju ceļš spīdēja vientuļīgs kā lielceļš, pa kuŗu devušies jautrie kāzinieki, sabraukdami to baltos putekļos.

Ielikuši divkārsus logus, aizbāzuši durvīm visas šķirbas, sanesuši mantas pagrabos un klētīs, Straumēnu ļaudis ievilkās savās istabās, un kā ceļotāji stiprā kuģī izjūt pat mīlīgu baudu, zinādami, ka neaizies bojā visstiprākā aukā, tā Straumēnu vīrus un sievas neizbiedēja, bet iemidzināja vējš, kas nikni auroja gar mājas pakšiem, kaukdams resnas taures balsu lielajā skurstenī.

Tagad bij pienākusi arī tā kārtā, un debesis, ko caur to varēja redzēt, aptumšojās, kad ārdos, kas tur bij iemūrēti mūžīgai palikšanai, sakāra žāvēšanai gaļas gabalus, biezus kā visbiezākie vīri, un gaļas desas, Zemgales virtuves vislielāko gardumu. Apakšā skurstenī salika zaļus kadiķus, un, tos palēnām dedzinot, balti un kupli dūmi piepildīja skursteni, un pēc dažām dienām jau varēja redzēt, ka desas apvelkas ar brūnumu kā dzintara pīpes kāts pēc neilgas pīpošanas. Desas nogatavojās un nobrieda ātrāki, bet šķiņķiem bij vajadzīga ilga kūpināšana, līdz dūmi izspiedās tiem cauri un tie kļuva cieti un vasaru tos varēja griezt kā sieru. Tā arī

cilvēka gars der lieliem darbiem, kad to izsausina lielas do-
mas uguns, bet koklei der priede, kad tā, mērcēta un žāvēta,
iegūst gatavību un meistara rokās piedzīmst dievišķīga ska-
ņa, kur senāk bija tikai zaļa koka sulīgais trulums.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or title.

Main body of faint, illegible text, appearing to be several paragraphs of a letter or document.

Second section of faint, illegible text, continuing the main body of the document.

Third section of faint, illegible text, possibly a closing or signature area.

I.

Kad putni dziedāja zaros, labība auga laukos un zāles vīļņojās pļavās, saulei bij kur pastaigāties, un pati no dabas krāšņuma iedegusies, tā to apkampa pīpeņu dzeltenām rokām. Bet visam apguļoties, aizejot un novīstot, tā aprāva savu gaišsmu, kā aprauj pienu govš, kad to izdzen vājās ganībās. Saule aizgāja uz laimīgākām krastmalām, kur tās deviņiem dzelteniem zirgiem bij barības papildnam. Neviens nezināja aiz kādām jūrām un kalniem tā ilgi kavējās, un vienīgi greznspalvainš putns, kuŗa astei ir saules loka apaļums, pa tam vienam saprotamiem ceļiem, laktā snauzdams un gaiši redzēdams, ka tās kumeļi, noskrējuši savu nolemto ceju, pacēlās atkal augšup, — skaņi iedziedājās. Kad radība bij dziļākā miegā un zvaigznes vēl saskanīgi ritēja un laistījās, gailis, kādreiz no saules izlēcis, nojauta tās tuvošanos un uzdziedāja tai kūts tumsā. Dziļākās un tālākās nojautas nāca no putniem un dzīvniekiem, kuŗu saprašanaļ bij pavērtas cilvēka prātam nepieejamas takas, jo tie glabāja sevī ar visādiem māņiem neaizbirušu atmiņu, un varu par kādiem lieliem un aizmirstiem spēkiem.

Tā dienai saļaucoties arvienu isāka, Straumēnu ļaudis vairs nemodināja cīrulis, bet gailis, kuŗa balss nakts vidū skanēja kā saules brēciens. Kad tas nodziedāja pār dusošiem lopiem otru reizi, saimniece gāja uz kūti un, pacēlusi lukturi, aplūkoja tos, un visi lopi uzreizi pagrieza galvas pret gaismu. Kā lielas ģimenes māte, naktī plecēlusies, aprauga dusošos bērnus, tā viņa apraudzīja katru nakti lopus. Un no šīs apmeklēšanas tie saprata, ka tuvojas ziema un ka kūti kā kuģi tie peldēs caur tumsu un puteņiem līdz pirmajam dzeguzes kūkojienam.

Kad kādu rītu Straumēnu ļaudis skatījās no istabas sliekšņa uz plāvām, kas, rudens lietus pielijušas, viļņoja ezera viļņošanu, tie redzēja, ka spožs ledus sastindzinājis vēl vakar tik nemierīgos ūdeņus. Puikas, aizskrējuši turp, izslīdinājās no viena gala līdz otram un, laizdami akmeņus, klausījās, kā tie aizslīdēja, un skaņa ieskanējās un nomira visā ledus plašumā kā vijolē, nejausai rokai stīgu aizkaņot. Caur ledu, skaidru kā stikls, viņi redzēja dziļumā zāles kustamies un aizšaujamos līdakas zilām mugurām. Tā ziema pirms atnākšanas taisīja sev stipru ceļu, pa kuŗu iet, un stipru pamatu, kur nosēsties ar visām kupenām.

Ja kāda kārtība vairs nav glābjama, tad arvienu gaida vis-sliktāko, kas to sagrautu, un šī sagraušana tad arī ir atdzimšanas sākums. Un kad zeme bij sasalusi un cieta kā krams un vējš, ap to plēzdamies, dzina pa gaisu ledainus un melnus putekļus, visi kāroja sniega vienmuļīgo baltumu, kas atkal savienotu mājas ar mājām kā zāle pavasarī. Un kā vasarā sausā laikā Straumēnu ļaudis skatījās uz vakariem, vai no debess malas dūmājiem nelīdīs uz augšu mākoņu gali, tā tagad tie skatījās uz ziemeļiem, gaidīdami no turlienes paceļamies padebešus, drūmi trakojošos sniega birdinātājus. Bet no desmit kilometru tālā apvāršņa vējš atnesa tikai priežu šnākšanu, līdzīgu jūras šnākšanai. Pa ceļiem bij vēl grūtāka braukšana nekā slapjā laikā, jo dubļi bij sasaluši un ļaudis brauca kā pa augšpēdu nomestām ecēsām. Zirgi lauza

kājas, ietikuši kruvešu spraugās, un riteņi nevarēja tikt ārā no dziļajām ēzēm. Pelēkai miglai nebija gala, un ļaudis gaidīti gaidīja, kad ceļi tos pie mājām izmetīs ārā, kā kratakļi izmet salmus no kuļamās mašīnas.

Reiz Straumēnu saimniece bija aizgājusi uz aku pēc ūdens un, klausīdamās vēju locīto un sasalušo kļavas zaru troksnī, kas grabēja kā negērēta un sakaltusi teļa āda, skatījās uz laukiem. No ziemeļu puses nāca liels mākonis, tālumā stāvošiem tumšiem priežu mežiem līdzīgs. Sākumā viņa nepiegrīza tam vērību, jo katru dienu tādi padebeši, maurodami melnu vēršu maurošanu, kāpa pret stāvo debesu kalnu. Bet piepeši viņa redzēja, ka no tā atdalījās tālumā it kā baltu baložu pulks, kas, neparastā sajukumā griezdamies, piepildīja gaisu un, nolaizdamies arī uz zemes, padarīja to baltu. Viņai tas atgādināja rudens pirmās dienas, kad bieži vien, nezin no kurienes nākdami, parādās labības augstumā skrejoši tauriņu pulki un, sijādamies kā milti no sietņa, atkal aizskrien. Tikai tagad tie nebija ne baloži un ne tauriņi, bet sniegs, kas krita, mākonim it kā nejauši pārtrūkstot. Skatīdamās līdzenumā, viņa redzēja baltu strīpu izdzēšam lauku pelēkumu. Tā ātri tuvojās, un likās, ka divi ritinātāji, paslēpušies viens vienā, otrs otrā apvāršņa malā, vēja ātrumā ritina pār kļajumu, pār mājām un kokiem spilgti izbalinātu milzu audeklu. Pie piloša akas spalva stāvēdama un ūdens nēšus aizmirsusi, viņa redzēja baltas paliekas tūvāku ēku muguras un kokus pārvēršamies vienā acumirkli. Te arī pa gaisu skrejoša ābele bija klāt, un nekustēdamās saimniece stāvēja, ļaudama, lai tā apbirdina viņas augumu saviem ziediem.

Atjēgusies un pār aku noliekusies, spaini nogremdējot, viņa ieraudzīja tās dziļumā sevi baltu it kā līgavas tērpā. Apkārt neko vairs nevarēja labi samant, jo sniegs snīga biezs un smags, birdams kā milti no sudmaļu zābaka. Trokšņi norima, un pārslas nāca ar tikko dzirdamu sanēšanu, atnesdamas līdz savu siltumu, jo zari bija it kā atmaiguši un noliekušies lejup, kā nolēcas lejup galvas zem svētuma dves-

mas. Kājas ejot mīksti iegrīma sniegā, un tas gurkstēja lēnu gurkstēšanu. Straumēnu mājas celiņi bij izzuduši, un ļaudis, uz sliekšņa iznākuši, skatījās baltajā pagalmā, baidīdamies samīdīt kājām tikai piepeši izklāto skaidro paklāju un gribēdami ļaut sniegam kādu brīdi noziedēt. Visiem likās, ka, tikai citādā veidā, ir atgriezušās maija dienas ar pieziedējušiem ķiršiem un ābelēm, kad arīdzan zem tiem varēja stāgāt kā zem baltām velvēm. Līdz ar sniegu ieradās arī sniega klusums, un visas kustības kļuva beztrokšņainas, un vārnas ielaišanos kokā varēja manīt tikai no pārslu nobīršanas.

Bet drīz vien celiņi sāka atkal stiepties no istabas uz visām saimniecības ēkām, un tās priekšā jau bij redzams melns apaļums, kur kalpone bij nolikusi grāpi ar karstu lopu ēdienu, lai tas ātrāk atdzistu. Sniega baltā burvība Straumēnu pagalmā pastāvēja tikai īsu laiku, jo sētsvidu vajadzēja nobradāt kājām, lai pa to varētu iet. Tā arī vispilnīgākai domai, ja tā iziet ļaudis, dzīve pieliek klāt savu maisījumu, lai tā būtu sīkstāka un pastāvīga, un visuvarēnais zelts tīrā veidā ir nespēcīgāks par apiņa stīgu.

No klēts augšienes, kur, pa mazu lodziņu ieskrējusi, vasaras dienās snauda pūce, pilna krēslainu domu, kas caur galvu tai stiepās kā koka zari nakts gaisā, nolaida ragavas ar aprūšējušām sliecēm un kamanas āpša ādu apsistu muguru. Tagad tās stāvēja ārā sniega baltuma apžilbinātas, gaidīdamas zirgus, kas zviēdami un galvas kratīdami rautu tās pa ceļiem uz nezināmiem ciemiem. Sniega smarža un svaigums iesītās nāsīs kūti arī lopiem, un melnais ērzellis, izlaists laukā un spoži apkaltās pakalējās kājas sperdams gaisā, apskrējis aiz mājām lielu loku, apstājās un, skaji iezviēdamies un galvu augsti pacēlis, skatījās uz samelnojušo debess maļu. Tam it kā piepeši iegribējās mežu dvašas, lai sajustu sava skrējiena vēja zariem norauto sniegu no muguras.

Baltā sega, kas tagad savienoja mājas ar mājām, savienoja arī cilvēkus, un likās, ka pa skaidru linu audeklu iedami

tie iekāpj viens otra dvēseles pagalmā ar laipnām valodām. Tā kā nākošu dienu bija svētdiena, tad visi gatavojās uz ziemas rotājām. Pļavas ledū, ko vējš bij noslaucījis skaidru, aizpūzdams projām sniegu, puiši izcirta āliņģi un ielika tajā mietu, lai tas pa nakti iesaltu. Svētdienas rītā laudis dziedāja dziesmas tik skaļām balsīm, ka zīlīte, kas bij atskrējusi mieloties pie loga ārpusē uzspraustās gaļas, izbijusies aizlaidās projām. Sniegs no ārienes meta savu baltumu

istabā, ar to vēl palielinādams galdauta baltumu, uz kura stāvēja atšķirtas nomelnējušas grāmatas, kas bija vēl no tiem laikiem, kad skursteņu istabās nebija, bet dūmi nokūpināja griestus un durvju palodas un arī grāmatas. Evaņģēlijs, ko saimnieks nolasīja, runāja par vīna kalniem, palmām un vīgēm, un tik savādi skanēja no siltām zemēm atnākušās ticības vārdi sniega un aukstuma ielenktajās mājās.

Tikko brokasti paēduši, laudis devās uz pļavām, kur pa nakti ledū iesalušajam mietam uzmauca riteni, tam piesēja gaŗu kārti un tās galā ragaviņas, un riteni ap mietu griežot, tās lielā lokā drāzās pa ledu viesuļa ātrumā. Kādam no ragaviņām izkritot, tas aizskrēja labi projām kā lingas mests akmens. Bet vēl lielāku prieku visiem sagādāja ragavas, kuru uz augšu saceltās ilksīs kā buŗu iesēja palagu, ko vējš piepūta apaļu, dzīdams ragavas pa ledu kā laivu pa ūdens virsu. Tās aizskrēja tālu pa klajumu, ar buŗu atstarodamās spoguļainajā ledū, baidīdamas zivis, kas, zem tā gulēdamas, sarkanām acīm nolūkojās skrējējos vai atkal izbiedētas aizsāvās dziļumos. Tā viņi brauca gaŗām smaržojošiem siena

šķūņiem un resnvēderainām kaudzēm līdz pat turieni, kur beidzās ledus un iesākās atkal lauki.

Saules stari spilgti atsitās ledū un piepildīja gaisu ar mirdzēšanu, uzmetot acīm it kā spožu plīvuri. Pret sauli skriedams un lielas spīguļošanas apžilbināts, kāds briedis, nezin no kurienes nākdams, uzskrēja braucējiem taisni virsū un, skani iebrēkdamiem un ragus atpakaļ atliecis, aizjonoja projām tik ātri, ka pilnīgi pazuda aso un cieto nagu sašķeltajos ledus gabalos, kas skanēdami skrēja uz visām pusēm kā sasists stikls. Viss klajums dimdēja no viņa skrējiena, un kad tas pats jau bij tālu, varēja dzirdēt, kā skanēdamas drāzās uz malu tā atšķeltās ledus šķilas. Līdzīgi parādībai tas nokrita starp braucējiem, kas, ne vārda nesacīdami, noskātījās tam pakaļ, kur nomirdzēja tā ragi, it kā tie būtu skaidra zelta.

Straumēnu ļaudīm piebiedrojās drīz vien citu māju ļaudis, un kad ragavas bij aizpūstas klajuma otrā malā, viņi tās vilka atpakaļ, čalodami un smiedamies, un pļavas bija tik pilnas ļaužu, ka likās esam atnākušas vasaras dienas ar ļautriem sienotājiem. Nokusuši viņi izlaidās uz ledus garšļaukus un, plaukstas katrā pusē galvai nolikuši, skatījās ūdens dziļumā, kā caur loga stiklu skatās istabā. Viņi tur redzēja mūžam ceļojošo ūdeni nemitīgi plūstam un zaļos grīšļus kustamies. Dažs labs sacījās pamanām tur savas mūklājā atstātās pēdas un rādīja sūnainus ciņus, kur vasaru bija izņēmis meža bišu rudainās sūnas. Bet tā bij klusa pasaule, ko viņi tur redzēja, līdzīga veļu pasaulei, un viss še kustējās bez balsim un trokšņiem caurspīdīgā pakrēsli un likās bēgošs.

Apsnigušās mājas visapkārt bij saplūdušas pilnīgi ar klajuma baltumu, un tikai dūmi rādīja, kur tās atrodas. Tie jau bij nokūpinājuši dzeltenu sniegu, kas atradās tuvāki skurstenim, un šis tumšais dzeltenums atgādināja sānos pārplisuša rudzu maizes klapa dzeltenumu. Un šie dūmi, kas reizēm izlocījās vijīgi līdz pat zemei kā loka vītoli zari, stāstīja, ka zem sniegainajiem jumtiem burbuļo uz plīšu cau-

rumiēm priecīgi ēdienu grāpīši, un no smaržām, kas atplūda klajumā, laudis zināja, kādu ēdienu vāra katrās mājās. Viss klajums tagad bija līdz pēdējam sikumam pārredzams, un, braucējiem dodoties pakalnā, bija saskatāms papriekšu loka apaļums, pēc kam parādījās zirga galva kuplā, mutuļojošā dvašas mākonī. Ceļi aizlocījās neparastās vietās, un kur vasaru varēja pāri tikt vienīgi vissausākajā laikā, tur tagad sprauslājoši zirgi skanošiem vēderiem rāva uz priekšu laķētās kamanas, apbērdami tajās sēdošos vīrus, kas biezos kažokos tērpušies ar savu apaļumu un nekustību atgādināja no muguras puses lielus rudziem piebērtus maļsus, veselām sniega pikām. Viņi sēdēja stingri, aizvilkuši sev priekšā, no iekšienes mīksti izšūtas, biezas kamanu ādas, un kā vasaras karstumu viņiem padarīja panesamu viņu ar saules brūnumu aprautās miesas, tā no ziemas aukstuma viņus glāba pašu gērētas melnas un baltas aitu ādas, ko skroderi, adatas lauždami, apvilka ar mājās austu vadmalu gaļajos rudens vakaros. Viņi brauca taisni uz priekšu skatīdamies, paplīkšķinādami savas ādas pātagas niedrju kātļiem, salaizdami, ja gadījās braukt gaļām kādām mājām, zirgus tūk ātriem rikšiem, ka suns palikās neierējies, izplestu muti skatīdamies, kā pa ceļu aizvijas ne kamanas, bet virpuļojošs sniega padebess. Tā šie saimnieki vizinājās ciemos pirmajā sniega svētdienā, spītēdami ziemeļiem, kas gribēja, bet nevarēja tikt līdz tam prāta un saprašanas pilnajam dzīvības siltumam, kas sarkani burbuļodams no tautas dziļumiem bij nesis augšā vienu paaudzi pēc otras, līdz bij uznesis augšā viņus, un šim pa nezināmiem ceļiem verdošam dzīvības avotam nebija gala tāpat kā viņu zemes ceļiem.

Izrunājušies un izbēruši viens otra priekšā visus vārdu krājumus kā kviešu siekus, viņi devās mājup, un zirgi, pēdējo ūdeni spaiņos izdzēruši, miltainiem purniem rāva viņus te pa sniegainiem ceļiem, te pa ledainiem klajumiem, kur viņi iebrauca zvaigznēs, jo viss debess plašums ar saviem klusi ritošiem spīdekļiem atstarojās ledū. Bet cik stipri arī

bija viņu kumeļi, tie pārbraucot pāri ne drusku nesatricināja Greizo Ratu mirdzošo dīsteli, kas arī pēc tam turpināja savu bezgalības skrējienu.

Mēness lidoja visu ceļu viņiem līdz kā pie ilkss gala piekārts spožs lukturis, un, kad viņi pārbrauca ledu, tas uzlaidās gaisā un ievadīja braucējus sētšvidū.

2.

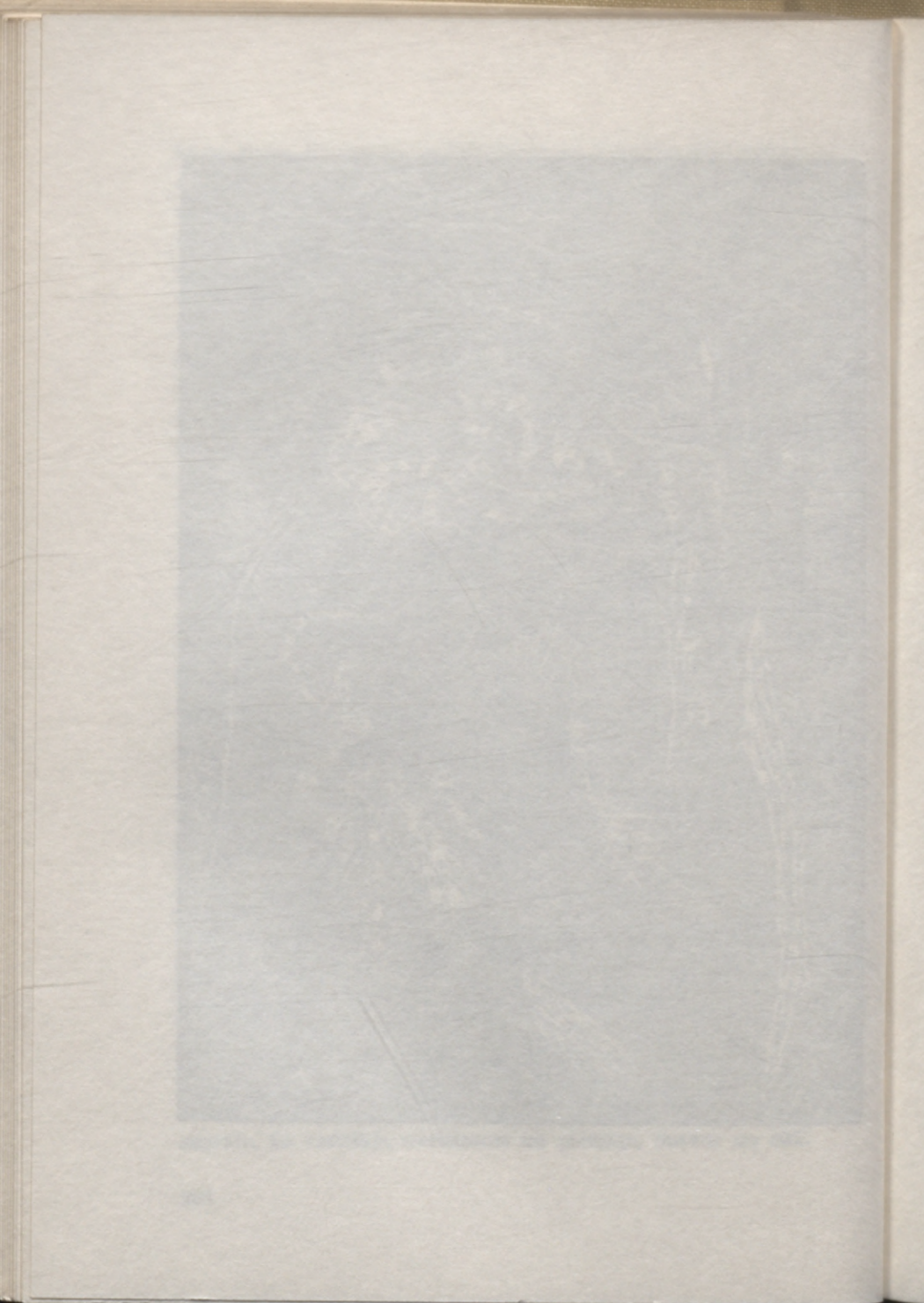
Nākošās nedēļās saļs arvien pieņēmas, izrakstīdams Straumēnu logu stiklus brīnišķīgām ledus puķēm. Istabas kjuva tikpat ēnainas kā vasaru, kad apiņi, ziedi un lapas, stiepdamies līdz logu palodām, pūlējās ieskatīties mājas iekšienē un ievilka savās zaļajās nāsīs tur lidojošās smaržas, jo arī šie ziedošie augi tāpat kā dzīvnieki gribēja mieloties pie saimnieka galda. Un rudenim un ziemei iestājoties, zeme paņēma tikai puķu ārējos veidus, bet to dvēseles atgriezās vecajā mājā un, izgreznodamas logu stiklus, iesala tajos. Tās nekustējās un nesmaržoja un, zemes saules baidīdamās, atgādināja mūžīgā pakrēslī augošus Veļupes ziedus. Un skatīdamās klusajos puķu veļos, kas logos uzplauka starp ledus zvaigznēm un dīvainiem rotājumiem, sievietes ar tiem izrakstīja savus cimdus un vilnaines un prievītes kā ar aizsaules atmiņām, savienodamas šo sauli ar viņēju dīvainā pīnumā, pa kuŗa zariem dvēseles kā dzeltenas vāverītes lēkāja augšup.

Salam pastāvot, ceļus sabrauca cietus, un bezmākopainās dienās pa tiem ejot likās, ka divas sliedes, mirdzēdamas sudraba mirdzēšanu, pie apvāršņa ieiet debesīs. Un tā tās stiepās starp kupenām, un katra skapa uz tām bij skaidri dzirdama un ragavu slieču dziedāšanu varēja manīt jau tad, kad nebija redzams ne zirga loks, ne braucēja pātagas gals. Šī dziedāšana nāca arvienu tuvāk, līdz apklusā, ragavām no lielceļa iegriežoties mājās, kur sasvīdušais zirgs pagalmā nokūpēja kā rudzu lauks dziedēšanas laikā un braucējs iegāja istabās no sala gluži noreibis.

Sals padarīja sniegu sausu, un, paņemot saujā, tas bira no tās ārā kā vieglas smiltis. Vējš gulēja paslēpies kupenās, bet

kādu dienu, Straumēnu saimniekam no Jelgavas vēlu izbraucot, tas sacēlās piepeši kājās un, saļaukdams kopā zemes un debesu sniegu, pazudināja vienā acumirkļī mājas, kokus un ceļu. Nekas vairs nebija redzams kā vien sniega griešanās, un kur mirkli bija līdzens, tur pēc brīža pacēlās kupena, ko vējš drīz sakampis nesa tālāk. Saimnieks nekā nesamanija, un tikai, kad vējš iemaurojās un ierūcās stiprāki, viņš zināja, ka brauc garām kādām mājām. Negaiss iegaudojās spēcīgāki, tumsai uznākot, un šinī puteņainā bezgalībā sajuka visas debesu puses, un vējš, virpulī griezdamies, sagrieza arī saimnieka prātus, un viņam piepeši likās, ka braucams pavisam cits ceļš. Viņš gribēja nogriezt zirgu uz citu pusi, bet tas neklausīja, un viņš beidzot palaidās uz neklūdīgo maņu, kas bij zirga kājās un galvā, kurā bija paša Radītāja ieliktas patiesā ceļa zīmes. Viņš tās vairs neredzēja un starp viņu un zirgu bij izaugusi kupena, un tikai no kamanu gorīšanās viņš sajuta, ka kustas uz priekšu. Viņš pūlējās saost kāda skursteņa dūmus, bet vējš tos bij izsvaidījis pa gaisiem, tāpat kā sniegs, nemītīgi gāzdamies, bij izdzēsis visas ugunis. Straumēnu saimnieks dzirdēja ap sevi tikai puteņa balsus, lielu balsu sajukumu, kas brīžam skaņi svilpa, žēli gauvoja, šņāca un beidzot ietaurējās kā taure. Kad viņš gribēja paskatīties, viņam pieputināja acis, kad viņš gribēja kliegt, viņam iesvieda mutē sniega sauju, un, pavelkot no galvas kažoka apkakli, lai ko dzirdētu, ausis piebira pilnas skrejoša sniega. Ievelkoties ciešāki kažokā, viņš sajuta, ka viņam grābstās gar muguru un virs galvas atskan it kā ūpju smiešanās. Piepeši zirgs iekrācās un apstājās, un tūlīt neredzamas liekšķeres uzbēra kamanām kupenu, un saimnieks saprata, ka zirgam sajukuši ceļi, un ka tie abi atrodas klajumā bez gala un malas. Viņš izkāpa no kamanām un pagāja dažus soļus, ceļu meklēdams, bet nebija ne tā, ne grāvja, un viņš redzēja, ka atrodas klajā laukā. Zirgs bija gluži slapjš un drebēja, it kā jūzdams kaut ko jaunu sev apkārt. Saimnieks saprata, ka vadātājs, neredzams un nirdzīgs, purvos un čūk-

slājos mājojoša būtne, sagrābis zirga iemauktus un ved to. Un tagad viņš nojauta, ka, braucot pareizo ceļu, vējam vajadzēja pūst no muguras, bet tas pūta no priekšas, un iesēdies atkal kamanās viņš savilka grožus ciešāki un uzšāva zirgam, gribēdams tam iedvest, ka zina, kurp jābrauc. Tas sāka žirgtāki soļot, un saimnieks, turēdams grožus stingri rokās, skubināja to iet, cerēdams uzduroties kādām mājām. Putenis viesuloja vēl diktāki, un nebija vairs ne zemes, ne debesu, tikai svelpjoša griešanās, un saimnieks sajuta visu gaisu esam pilnu spokainiem ķēmiem, kas skrēja bez apstājas ap viņu un pāri viņam, un no špākšanas viņš manīja, ka to ir tikpat daudz kā sniega putekļu. Viņš nezināja, cik ilgi bija braucis, kad zirgs atkal apstājās, atdūries nejauši kāda šķūņa sienā. Saimnieks izkāpa no kamanām un, apgājis ēkai apkārt, redzēja, ka tā ir kaimiņa rija, kas atradās pāris verstes no viņa mājām. Zirgs gluži slapjš un paguris nolika bubinādams viņam galvu uz pleca, un viņi abi sapratās, katrs savā valodā runādami. Straumēns tagad bij priedīgs, jo zināja taisnu ceļu uz mājām. Kamanas atkal sāka kustēties, un rija acīm izgausa pāra soļu pabraucot, un likās, ka tā ir pazudusi gaisā ar niknu sniega virpuli, kas gāzās viņam pāri. Augstu virs sevis viņš tagad dzirdēja krākšanu un auļošanu, it kā simtiem zirgu tur drāztos, un galvu pacēlis viņš domāja tos redzam sniegainus skrejam bezgalīgā pulkā. Sniega stablī, neticamā ātrumā griezdamies, deļoja ap kamanām, un to un vēja riņķošanas apdullināts, viņš pazaudēja virzienu. Viņš brauca ilgu laiku, un viņam jau sen vajadzēja būt mājās, kad zirgs no jauna apstājās, un saimnieks redzēja, ka ir atgriezies atpakaļ pie tās pašas rijas, kur, caur pažobelēm ieticis iekšā, vējš svilpoja un gaudoja klonā un ārdos. Pie sienas piespiedies viņš saoda, ka vecie balķi smaržo senu, pazīstamu un tīkamu dūmu smaržu, ar ko tie bij piesūkušies līdz pat serdēm. Vienā pusē rija bij pilnīgi apbērtā ar sniegu līdz pat jumta galam, un visi Zemgales ļaunie gari, atmodušies šinī puteņainā naktī, kauca ap to, bet tā stāvēja stipra un

mierīga, pūzdama tiem virsū savus labsirdīgos dūmus kā dravnieks saniknotam bišu spietam. Straumēns stāvēja, pārdomādams ko darīt, kad piepeši dzīji kaut kur viņš izdzirdēja gaiša dziesmu, kas vēstīja saules izbraukšanu. Bija jau pāri pusnaktij, un saimnieks, pret rījas sienu atspiedies, skaidrī redzēja, ka spokainie ķēmi, juzdami savu stundu tuvojamies, kaukdami pacēlās debesu augstumā un pazuda aizskrejot uz ziemeļu pusi. Viņiem līdz aizskrēja arī viņu saceltais vējš, un gaisā uzdzītie sniegi lēni nobira lejup, un miglainajā mēnesnīcā viņš ieraudzīja savas mājas kokus.

Straumēnu ļaudis nekad nebija tik labi gulējuši kā šinī naktī, klausoties puteņa aurošanā, jo briesmas ir ļoti patīkamas visiem, kas zina, ka viņi neaizies bojā. Pēc pusnakts celdamies lopus raudzīt, viņi izdzirda saimnieka palīgā saukšanu, kas, pie vārtiem piebraucis, nevarēja tikt pagalmā, jo kupena jumta augstumā aizsprostoja ieeju. Tāda pat bija arī kūts priekšā, un visi Straumēnu ļaudis ar lēkšķerēm rakās sniegam cauri, un pa gaŗu baltu velvi viņi beidzot iedabūja sētsvidū līdz nāvei nokusušo saimnieku un zirgu.

Ļaudis strādāja līdz pat rītam, un kad uzlēca saule, viņi gāja uz kūti un klētīm caur baltiem tuneļiem, kas bija pilni blāvas gaismas un sniega siltuma, un apstādamies brīnījās par Dieva pasaules greznumu.

3.

Kad pēdējais vētījamās mašīnas klaudziens šķūnī bij noskanējis un gājēji dabūja pielīgotos labības pūrus, ko ar liekšķeres kātu katru reizi rūpīgi nostrīķēja, viņi pārgāja savā maizē, lai platajās gultās blakus sievām atpūstos no lielajiem vasaras un rudens darbiem, nostrādājot saimniekam tikai sarunātās nedēļas. Tā kā viņi gadiem dzīvoja Straumēnos, tad viņu priēžu gultas bija istabas plānā iesaugušas, stāvēdamas tik cieti pie sienām kā bezdelīgu ligzdas pie spārēm. Daudzas meitas un puisi šie kalpodami bij apprecējušies un dzīvoja tālāki. Viņi nevarēja izkustēties uz citām mājām, jo meitu brunči bij viegli, bet sievu smagi, un kā agrā rītā gājējs, caur krūmiem iedams, apbirst ar rasu, tā viņi caur gadiem iedami apbira ar dažādu mantu, un pārticības sietīņš arvien sijājās uz viņu ceļiem.

Bez kalpiem Straumēnu mājā piemita arī citi ļaudis, kas gan šie pastāvīgi nedzīvoja, bet laiku pa laikam iegriezās, nevarēdami aizmirst tekas, pa kuņģam Straumēnos ļoti senus gadus atpakaļ bij gājuši. Visbiežāk Straumēnos bij sasto-

pams kāds vīrs, vārdā Bušs, kuŗa gadus neviens nezināja, jo tie pazuda tādā pat melnā bezgalībā kā rijas ārdi. Kā veci koki, ozoli vai liepas, sasniegdami savas augšanas pilnību, vairs nemainās, bet uzglabā vienādu izskatu gadu desmitus, tā arī Bušu arvienu tādu pašu bij redzējuši visvecākie cilvēki. Viņš bija liela auguma, melnu seju, melniem matiem, bet pliku galvas vidu, kas bij radies no tam, ka tabaku, ko viņš nesmēķēja, bet gremoja, katru reizi, kādās mājās ieiedams, izņēma no mutes un palika zem tikpat vecas cepures kā viņš pats. Šī tabaka arī bija nokodusi viņa matus un nokrāsojusi galvas vidu sīpola mizas dzeltenumā. Viņš nekam nelīdzinājās un viņā bij kaut kas no koka dzīvīguma, un likās, ka viņam var nocirst kādu locekli, lai pēc laika tā vietā izaugtu atkal jauns. Un tiešām, atrazdamies sakarā ne tikdaudz ar cilvēkiem, kā ar stādiem un dzīvniekiem, Bušs ārstējās ar nevienam nezināmiem līdzekļiem, kuŗus viņš vairāk uzminēja nekā saprata, un viņa atmiņā tautas burvības un pūšļošanas vārdi šņāca kā purva ceros savijies čūsku kamols. Lielajā kolēras laikā, kad ļaudis beigtī gulēja pa mājām, nodzeltējušiem zalkšiem līdzīgi, viņš, mucā visnejaukākos netīrumus gāzdams, sataisīja istabā briesmīgu smirdoņu un, tukšodams vienu degvīna krūku pēc otras, mazgāja ballās mirušos un tad, to pašu ūdeni dzerdams, sakrāva ratos līķus un veda tos uz kapiem. Rīkodamies pēc vecas gudrības, ka no trakiem glābjoties pašam jāizliekas vistrakākam, Bušs, iztēlodams sev kolēru kā šausmīgu būtņi, bij to šausmās pārspējis un aizbaidījis slimību no sevis projām.

Arī stīprumā un izturībā neviens viņu nevarēja pārspēt, un lielākā salā viņš gāja pusplikš, un aukstums nedrīkstēja tuvoties viņa zemādas staigājošiem muskuļiem. Toreizējo vīriešu svārku vaŗa pogas viņš sakoda kā cukura graudus, un kad kādu reiz Straumēnos trīs vīri pusdienu veltī izpūlējās, lai izveltu no pagraba lielu akmeni, viņš, dobji ierūkdamies, viens ar krūtīm bija to izstūmis laukā. Kā citi dzēra ūdeni vai skābu putru, tā Bušs dzēra degvīnu, kas padarīja

viņa iekšas vēl stiprākas, un naudas trūkuma dēļ viņš nesa uz krogu rudzu pūrus. Reiz, kad saimnieks viņam, jau uz krogu ejot, gribēja atņemt pusmaisu rudzu, Bušs nokrita pie zemes, iekodies maisā, bet saimnieks to raudams aizvilka Bušu kādus pāris simts soļu, bet nevarēja dabūt maisu no viņa zobiem ārā. Ne no kā nebīdamies, vienreiz savā mūžā viņš tomēr bij iztrūcinājies, jo, pašā vecumā sadomājies precēties, viņš ar visu brūti un kāzniekiem ieradās baznīcā laulāties, bet nozuda, kad jau bija jāiet pie altāra. Ilgu laiku meklēdami, kāznieki viņu atrada aiz baznīcas rudzos guļošu un pēc sīvas pretošanās atveda sasietu atpakaļ dievnamā. Ne pie vienas mājas nevarēdams ilgāku laiku pielipt, viņš gāja apkārt ubagodams, un kad pagalmā atskanēja skaņā balsī sacīti vārdi: „Es negrib' tēva dusmīb' krāt, ar tejiem, ažiēm upurēt,” tad visi zināja, ka ieradies Bušs. Šī dziesma, kas viņam bij iespiedusies atmiņā no kādas mēra laika dziesmu grāmatas, arī bija vienīgais, kas viņā bija no kristīgās ticības, jo lai kā viņš bij mācīts pātaros, tajos esošais gars no viņa izkūpēja tikpat ātri, kā izkūp no drēbēm spainis ūdens, uzgāzts cilvēkam karstā vasaras laikā.

Kādā ziemas naktī, kad sals ēkā, sētās un kokos šāva kā ar šautenēm, Straumēnu Jaudis izdzirdēja skaļus palīgā saucienus un, ārā izskrējuši, ieraudzīja, ka pļavā uz ledus guļ stipri nokusis vīrs. Ievests istabā viņš atžilba tikpat ātri kā ledū sasalusi un krāsns siltumā ielikta bezdelīga. Paēdis krietnas vakariņas, viņš izņēma no koka kastes paša taisītu vijoli un sāka spēlēt tik skanīgas un jautras melodijas un dejas, ka sievas, pametušas ratiņus, un vīri apaušu vīšanu, klausījās viņā, kā klausās kādreiz putna dziesmā. Darbu un pasaku stāstīšanu aizmirsuši, Jaudis sāka dejojot gluži ne-parastā laikā, tā viņus aizrāva priecīgā balss, kas nāca no viņa vijoles. Šo spēlmani sauca par Knābēnu, un neviens ne-prasīja, kas viņš ir, no kurienes nācis, bet visi viņu iere-dzēja, un no tā laika viņš arvienu Straumēnos iegriezās un dzīvoja še dienām.

Knābēnu galdija visās mājās, un, viņa spēlēšanā klausoties, slimie kļuva veseli un sāka smieties, un tiem, kam prāts bij izgaisis un pazudis, viņš ar savām melnām to atkal atveda atpakaļ un nostādīja vecā vietā, kā putnu apmācītājs ar atdarinātu dziesmu ieved būri atpakaļ izbēgušo kanarijas putniņu. Knābēns mēdza sacīt, ka vijole viņam ir tas pats, kas ceļa gājējam naktī pistole vai krietna runga. Un tiešām, arvienu jautrs būdams, viņš ne no kā nebaidījās, ja tikai dabūja no kastes izraut vijoli. Reiz rudens pusnaktī nomaldījies viņš bija nokļuvis pie kāda žoga un, domādams še esam māju sētu, bij to pārkāpis, bet uzgrūzdamies tumsā krustiem, saprata, ka atrodas kapsētā. Lai aiz bailēm nedomirtu vai miroņi to nenozāpautu, viņš bij sācis spēlēt, ar savām priecīgajām melnām pāriedams kapus no viena gala līdz otram un iepriecinādams zemes dziļumā guļošos kungus un zemniekus. Viss nešķīstais bēga projām viņam spēlējot, un kādreiz karstā darba laikā iegājis krogā, viņš to atrada pilnu cūkām, kas no aizgaldas izlauzušās bija tur ielavījušās, visiem ļaudīm pie siena esot. Knābēns tūlīt ķērās pie vijoles, un dziedoš skaņas tā izbaidīja un satricināja cūkas, ka tās, durvis nemeklējot, izdrāzās ārā pa logiem ar visiem rāmjiem. Tā viņš gadiem staigāja pa mājām, ļaudis iepriecinādams, un kad viņš nomira, vijoli ielika viņam kapā līdz, un daudzi sacijās pusnaktīs dzirdējuši kapsētas dziļumā jauku spēlēšanu.

Ļoti bieži Straumēnus apmeklēja kāds cits vīrs, kuru reiz sniegalnā un klusā svētdienā ļaudis ieraudzīja pa vārtiem pagalmā ienākam. No priekšas un muguras viņš bij apkārvies visādām paunām, kas, gan papīros, gan lupatās savstītas, bij nokārtas līdz pat zemei. No sākuma nevarēja saprast, vai viņš ir vīrietis, vai sieviete, jo bārdas viņam nebija, un garš mētēlis, līdzīgs sievlešu svārkiem, plandījās viņam starp kājām. Tās viņam bija apautas auklām nosietās kurpēs, kas neturējās kopā, un, kad viņš ienāca istabā, tad ilgāks laiks bija vajadzīgs, lai viņš atsvabinātos no savām nastām. Viņš sacijās esam mālderis un tā viņu arī iesauca,

un neviens viņa patieso vārdu nezināja pa tiem ilgajiem gadiem, kamēr viņš Straumēnos nāca un gāja. Tā kā saimniekam bija daži galdi krāsojami, tad viņš šē tūlīt apmetās uz dzīvi un sāka raisīt vajā savas paunas, kur starp neskaitāmos papīrišos ietītām krāsām bij redzamas dažādas grāmatīņas un bībele, kuŗas viņš visas tūlīt nolika uz galda un sāka rādīt sievietēm un vīriem. Tās visas stāstīja par pasterdienu, par Pestītāja drīzu atnākšanu, tur bija uzbildēta cilvēka sirds, kuŗā sēdēja velns ar mēslu sekumiem, ko Svētais Gars baloža veidā dzina ārā. Tad mālderis atšķīra bībeli un sāka izskaidrot praviešu grāmatas un Jāņa parādīšanas grāmatu, visus baidīdams ar elles briesmām. Viņš bij nācis uz domām, ka mācītāji sludina nepareizu ticību un, apstaigādams visas Zemgales mācītāju muižas, mēģināja mācītājus piegriezt istai ticībai. Runājot par viņiem, mālderis sāka skraidīt pa istabu, sīta kopā dūres, Dievu piesaukdams, un ļaudis brīnījās, viņā skatīdamies, līdz visi beidzot saprata, ka viņš ir jucis bībeli lasot. Bez grāmatām un krāsām viņam bija daudzas paunas, pilnas visādiem niekiem, kuŗus viņš bij salasījis pa mājām staigādams un kuŗus arvien pārskaitīja drebošām rokām, jo liels skopums viņā bij ņēmis mājvietu, kas kā krauklis vilka kopā visu, kas bij kāds spīdums. Tā viņš nedēļām dzīvoja Straumēnos, likdams krāsas uz gadiem un krēsliem un, ļaudams tām nožūt, krāsoja atkal. Tikai kad ieradās spēlmanis un skandināja istabās ļautras dejas, mālderis, viņā velnu redzēdams, devās projām, plīvinādams vējā savas lupatas, paunām apkrāvēies, steigdamies pa ceļiem gar mājām, kur suņi bēga viņu ieraudzījuši, lādēdams Dievu, kas bij pasaulē atļāvis vajū visādiem neliešiem. Ātra steigā sakarsēja viņa domas, un, nomajā vietā nosviedis savas nastas, viņš izņēma bībeli, mina to kājām ar nejaukiem lamu vārdiem, redzēdams tajā sava posta cēloni, bet nevarēdams no tās vajā tikt, un iztrakoļies lika to atpakaļ paunā un aizgāja pa lielceju, kur acu priekšā viņam lēkāja Eceļdiņa un Jāņa parādīšanas grāmatas milzīgie tēli.

Visi šie trīs cilvēki, kas parādījās Straumēnos tikai reizi katrā gada laikā, bija tomēr tik ļoti saauguši ar šo māju dzīves kārtību, ka viņus turēja par savējiem. Un kā kokā no viena un tā paša stumbra dažreiz izaug zars, kas ne ar ko nelīdzinās pārējiem, tā arī viņi, no Zemgales cēlušies, atšķīrās no citiem, bet ļaudis viņos saredzēja tālu radniecību. Un kad svētdienās tie, nekā nestrādādami, sēdēja uz ķebļiem un gultām, līdzenuma baltās vienmuļības nomocīti, viņi aplūkoja ceļus, vai neredzēs kādu no tiem nākam. Tā nostāsti par viņiem klejoja pa vienas paaudzes atmiņu, un mirstot ikviens aiznesa sev līdz daļu no tā, ko par viņiem zināja. Katra bērņu dziesma kapsētā drupināja viņu piemiņu, kamēr beidzot pazuda ir zvans, ir skaņa, un palikās tikai zājš zāju lauks, ko neredzošām acīm velk pāri daba visiem cilvēku darbiem.

4.

Kad liels vējš pūš sudmalu burās, tad jau no tālienes dzirdama spārnu šņākšana, akmeņu domīgā rūkšana un ratu kla-bošā griešanās. Melderis aizelsies skrien augšā un lejā, lai akmeņu mutei nepietrūktu ēdamā un no zābaka birstošiem miltiem maisu. Viņa auss uzmanīgi klausās pār sudmalām skrejošo vēju auros, uzmanīdama buru ievilkšanas vai iz-plešanas laiku. Bet līdz ko vējš ir palēns, miegs pārņem lie-los zobu ratus un akmeņi uz brīdi ierūcas un atkal aizmieg. Un kā sudmalās, rāmam laikam pastāvot, apstājas visi dar-bi, tā arī Straumēnos tie sarāvās ar ziemas atnākšanu, un sevišķi svētdienās Jaudis nezināja ko darīt, un garlaicība, tikpat nekustīga kā saules spīdums istabas plānā, viņus pār-ņēma. Kad viss miegs bija izgulēts, sievas paņēma vecās dziesmu grāmatas, un istabā atskanēja gaudošas un žēlas mel-dīņas, stiepdamās bēdīgi, bezgalīgiem pavedieniem. Viņas zi-nāja šīs garās dziesmas no galvas, jo pēc tām, mazas būda-mas, viņas bija mācījušās burtot, un nu vēlāk visos dzīves gadījumos tās viņām bija klāt kā garas kalsnējas sievietes. Šī garlaicība vēl palielinājās, ja gadījās svētdienās skaidrs laiks un sniegs ar savu sudraba mirdzēšanu piepildīja visu pasauli līdz pat turīnei, kur iesākās meži, kas balti stāvēja apvāršņa malā, reizēm iedzirkstēdamies pārdabīgā skaistumā.

Liela klonā arī ziemu nelaida Jaudis no sevis vaļā, un va-saras darbu pēdējie atbalsi šē noskanēja, kad Straumēnu vīri sanāca uz linu kulstīšanu, celdamies jau otros gaijos. Vir-vē pakārtais vēja lukturnis tikko apgaismoja piecus kulstītā-jus, kas stāvēja katrs pie sava kulstāmā galdiņa, sīzdami ar vieglajām bērza koka kulstīklām, kam gadiem lietotām jau bija iedīluši robi, pinkainās linu sauļas. Spaļi skrēja uz vi-

sām pusēm kā linu galviņas pie zārda, un no daudz reižu sistajām saužām līda ārā pakulas, kuŗu pinkas kulstīklu vējā pacēlās gaisā un līdoja pa klonu un pieķērās pie sienām un jumta un kulstītājiem pašiem. Sen ierastiem sitieniem vīri atsita saužas vaļā, un kad pēdējie spaļi un pakulas bij izdauzīti, no galdīpiem krita lejup kā vaļā atlaisti gaŗi un gaiši sievietes mati pielupaini līni platām šķiedrām. Tie līdzinājās arī saules stariem, ko tā dažreiz vasaru, pie paša debesu vidus stāvēdama, cauri krūzainiem mākoņiem no-meta pār putekļainiem apvāršņiem. Tā kulstītāji linus, kas pa saužai bij iesēti zemē, pa saužai noplūkti, pa saužai nocirsti, pa saužai izvilkti ārā no mārkiem un pa saužai mīstīti, pacēla pēdējā skaidrībā, atsvabinot tajos apslēpto gaismu, kā to dara lieli mākslinieki ar viņiem dotām domām, kas tīrītas, skalotas un skaidrotas spīd pasaules rijas ne-caurredzamā tumsā. Kulstīklas ādas apsistiem rokturiem, še skanēja neaprimdamas, un vecais rijas gars, ārdos gu-lēdams, skatījās pa durvju šķirbu izkulstītajos linos, prie-cādamies par savu mūžīgo prašanu iemirdzināt sūras ver-smes pilnajā tumsā žuvušas linu saužas saules spožumā.

Vīri kulstot nemaz nemanīja saules uzlēkšanu, un kad attaisīja klona durvis, laterna spīdēja kā dzeltena saulgrieze dienas gaismā, bet kulstītājiem bārda, mati un pleci bij apvījušies vieglajām pakulu dūnām un viņi izlikās kā nelaikā ar sirmumu apauguši. Nāsis, mutes un ausis viņiem bija linu putekļu pilnas, un, pa ceļņu uz istabu iedami brokastīs, viņi ilgi kāsēja, tīrīdami piesērējušās rīkles. Kad pēc nedēļas il-gas kulstīšanas viņi savu darbu bij beiguši, viņu iekšas tāpat bija pieķērušās pakulu pūkām kā klona sienas, un dzerdami degvīnu un pērdamies pirtī uz lāvām, viņi visus putekļus dzina laukā, līdz beidzot pie pātaru skaitīšanas viņu balsis skanēja tikpat skaņi kā agrāk.

Saimniecei nolemtos linus kulstīja ar sevišķu rūpību, un tie bija tik skaidri, ka grīstes griežot likās, ka rokas sasien platā mezglā ne linus, bet no stāva augstuma krītošas ūdens

vijas. Tagad nāca darbā lielais misiņa bezmēns, un saimnieks nēmās caurām dienām, lai linus izsvērtu podos un sasietu. Pilnu klēti ar tiem piekrāva, kur tie glabājās, līdz vezmos sakrāutus tos aizveda uz Jelgavu, un tur, sajaukti kopā ar citu māju liniem, tie pazaudēja savas vietas vārdu kā jūrā leplūdis upes ūdens. Tā visam, ko cilvēks rada, zūd vieta, nosaukums un līdzība, un pīšļos sakrīzdamas tas gādā, lai nepie-trūktu lielajā pulkstenī smilšu, kuru tecēšanu uzmanīdams Dievs vēro savu mūžību.

Arvienu isāks kļuva tas loks, ko pārskrēja saule, apspīdēda-ma pasauli, un likās, ka spēka pietrūcis nezināmajam sviedē-jam, kas to katru rītu izsvieda debesīs. Tikko parādījusies, tā taisījās uz aiziešanu, gluži bāla ripodama gar sniegaino debesu pamali. Tai pakaļ vilkāms tumsa, ko nespēja aizdzīt sniega baltums, un agri jau lemirdzējās uguns Straumēnu logos, un piesnigušie zari tuvākām ābelēm lampas gaismā likās kā ziedu piebērti.

Kā Lielupe ziemu pagāja zem ledus, bet tomēr nenorīma tecēt, tā ziemā zem istabu grīstiem pagāja Straumēnu darbi. No klētīm atnesa uz māju ratiņus, kas, apvīti zirnekļu tīkliem, tur bij stāvējuši visu vasaru. Tos nomazgāja, noslaucīja un izlaboja, jo daudziem žurkas bij saēdušas paminu ādas. Sievas tagad atraisīja vajā linu grīstes, sakuldināja tās, un sprēslenīcu galos izauga baltas kodeļas, no kuņām kā piena strūklīņas no tesmeņa tecēja lejup tievi pavedieni, pazuzdami dūcošajā spolē. Līdz ko no rīta lopi bij apkopti, ratiņi iesāka rūkt un, pārtrūkstot pusdienā un uz Īsu brīdi vakarā, rūca cauru dienu pa visām istabām, aprīmstot tikai nakts lielākajā klusuma brīdī. Un skatoties tievajā pavedienā, kā tas nepār-trūkdams lija, varēja redzēt tajā līļu kārtību, jo smalkais linu diegs risinājās, nepalīkdams ne resnāks, ne tievāks, un tas pats nekļūdīgais mērs, pēc kuņa ritēja debesu spīdekļi, slēpās arī vērpēju pirkstos. Viņas atminējās visu darbu no ziedošā linu lauka līdz kodeļai, un likās, ka šis pavediens tek

no linu ziediem kā ziliem avotiem. Vasaras grūtie darbi bija tikai aizmidzinājuši, bet ne iznīcinājuši sieviešu pirkstos dušo dievišķo maņu, un, pieskaņoties ratiņam, tā atkal atmodās, kā atmosfāstas putnu plakstiņi, kad tiem pieskaņas rīta ausma. Nevienš smalkums nav viena cilvēka radīts, un vērpējām uz mirkli apstājoties un pārliekot pavedienu uz cita zoba, aiz viņām bij jūtama vecās istabās pazūdošā vērpēju rinda, kuŗu galvas un kodeļas slēpās dūmos, bet sadilušie un sausie pirksti lipināja nepagurdami stāvi krītošo pavedienu.

Diegs, ritēdams gaŗš un vienmuļīgs kā miegs, vedināja uz miegu arī vērpējas, un lai to aizdzītu, viņas sagāja visas vienā istabā, ko tagad pilnu pierūca ratiņi, runādami katrs savā valodā. Tā bij klusa un apmierināta valoda, ko runā siltumā tikušais, un kaķa malšana zem gultas segas un dzirnu rūkšana maltuvē bija dzirdama ratiņu balsos. Tie aizvien burbulēja pa vidu sieviešu stāstiem, sijādami mierīgu domu un pasaku miltus, un tajos klausoties likās, ka istabas logi aizaug apiņiem un jumti aplāļas zaļām sūnām, bet galdos un plauktos sāk runāt koka un māla trauki.

Šinī pat istabā vīrieši vija apaušus un grožus, triekdami ar sievietēm, un viss, kas bija savijis ligzdu Zemgales atmiņā, attecēja šajos vakaros. Tur bija stāsti, veci kā vītola celmi, apauguši jaunām atvasēm, un dažureiz izvēlās visu acu priekšā stāsts tik sens kā purvāju dziļumā gulējis zili melns ozols, kas neglabāja sevī nekādas vēstis par mežu, kam līdz tas reiz bija šņācis. Šie stāsti nāca no purvu dzelmēs nogrimušiem kapiem un baznīcām, no dūpu ezeriem, kam nevarēja atrast dibenu visgaŗākā virvē piesiets akmens, no velniem čumošām kungu rijām, no čūkslājtiem, kur baidījās apmesties pat putns, bet šāvās tikai čūskas kā dzīvi rīteņi, astes mūtēs iekodušas. Un visi tie bij bezgala tuksnešains egļu un priežu mežu šņākšanas apdvesti, pa kuŗu tekām ložņāja burvji un raganas un drāzās, zarus lauzdams, bijušais ķēniņa dēls, pārvērstš briedī. Tie bij stāsti par zemi, kas glābās uz pakalniem, kam apkārt krāca purvos noslikstoši meži, kas bija

iegājuši tautas dvēselē ar saviem velniem un pestejiem, un, kā krāšņs muklāja zieds nedod par to nekādu saprašanu, tā dziesmas, kas rodas tautas garā, nedod nekādu nojēgu par bezdibeni zem tā, un kam būs spēja tajā ieskatīties, nosirmos vienā acumirklī, un kas gribēs to izmērot, nesadzirdēs tur nomestā akmens nokrišanu.

Kā, dzejojot avota ūdeni, neviens neiedomājas, pa kādiem likumainiem un tumšiem ceļiem iedams un kādām smiltīm cauri sūkdamies tik skaidrs ir kļuvis šis vēsais slāpju dzesētājs, tā arī laudis aizmirst linu šķiedru tecēšanu, pirms tā iemirdzas kā balts audekls vasaras saulē. Kad ratiņi piedūca pilnas spoles un to dziesmas aplusa, smalkajos diegos ievērpušās, tos tina uz tītavām, un atkal tie slīdēja cauri tiem pašiem pirkstiem, kas tos vērpa. Vaļīgi tie nokārās tītavās, paši no sava smaguma nolīkdami, un kad tos sasēja grīstēs, tiem bija it kā zelta svars, jo viss neīstais un vieglais atkrita nost un palikās tikai vēsā skaidrība. Bet tas vēl nebija linu ceļošanas gals, un kā strautam, kam no lejas liek tecēt pret kalnu, jāiziet cauri dažādām celtuvēm, tā arī pirms ieaušanas audeklā līnām bija jāaptinas ap kraķīšiem un metu koku, kuŗa ass vienu galu ielika vērbaļķī ietaisītā dzelzī un otru krāģī uz klona. Viens rokas pagrūdlens metu koku iekustināja, un, no kraķīša ritošo pavedienu caur pirkstu starpu laizdama, saimniece jāva diegam tīties ap kokiem, un ātrā griešanās noslaucīja grīdu skaidru kā slotu. Kad diegs nāca pie zemes, viņa noliecās, bet kad tas kāpa augšup, viņa pacēlās visā augumā un ar savām rokām, no kuŗām viena turēja pavedienu augstu gaisā, bet otra grieza kokus, viņa līdzinājās priesterienei neredzamas draudzes priekšā, savām tumšajām acīm asi vērodama pavediena gaitu, kamēr metu koku vējš viņai risināja matus. Kad diegs bij noskrējis līdz galam, viņa apmeta to ap tapu, sagrieza metu kokus tik žigli, ka vairs nebija saredzami šķērskoki un, saliekdamās arvien vairāk, novadīja to līdz apakšai. Un kā viņa aptina kokus ar savas pašas laukos audzētiem un pašas mājās savērtiem līnām,

tā liels vadonis, griezdams tautu, aptin to ar savām domām, lai tā turētos kopā un neizklistu kā vēja dzīta migla.

Saimniecei audeklu metot, bērni, kaķi un suņi turējās nomajus, raudādami, smilkstēdami un ņaudēdami, jo katrs bij dabūjis sitienu no meta kokiem, kas istabā griezās un šņāca kā sudmalu spārni. Bet visas sāpes viņiem lika aizmirst grāpis, pilns lēkājošu burbuļu, un no tā viņi nenovērsa acu, skatīdamies, kā melnie griesti no garaiņiem nosvīda un nora-soja arvienu vairāk kā tikko sakults sviests.

Kad viss audekls bij samests, istabā nostādīja birdus, un no rīta līdz vakaram sievas darbojās, vērdamas linu diegu šķietā un nītis, kamēr citas tina niedru saivītes, ratiņiem rūcot un tītavām griežoties. Un kad viss bija sagatavots, saimniece pirmā nosēdās no ilgas lietošanas gluži sadilušā sēdeklī un uzmina paminām, laizdama oša atspoli, kas izšā-vās metiem cauri ar audu diegu, kā šaujas dziļumā makšķe-res āķi mutē sapēmusi līdaka. Atskanēja mustavu pirmais sitiens, tad otrs, tad birdi klabēja, un jaunais linu audekls iesākās balts kā sabraukts vasaras lielceļš, un, iedamas žig-lām irbju kājām, pa to aiztecēja saimnieces domas, tecēda-mas uz vīru, bērniem, saimi, šūpuli un kapu.

Tāpat kā viņas pavardā ar vakara oglēm satikās rīta skali un nepārtraukta palikās mājas uguns, tā viņas skapjos un lādēs satikās ar pērnā gada audumiem šī gada audekli, lai neizgaistu siltums, ko viņai bij uzdots glabāt, un neizdzistu svece, ko viņa nesa, tai roku priekšā aizlikusi.

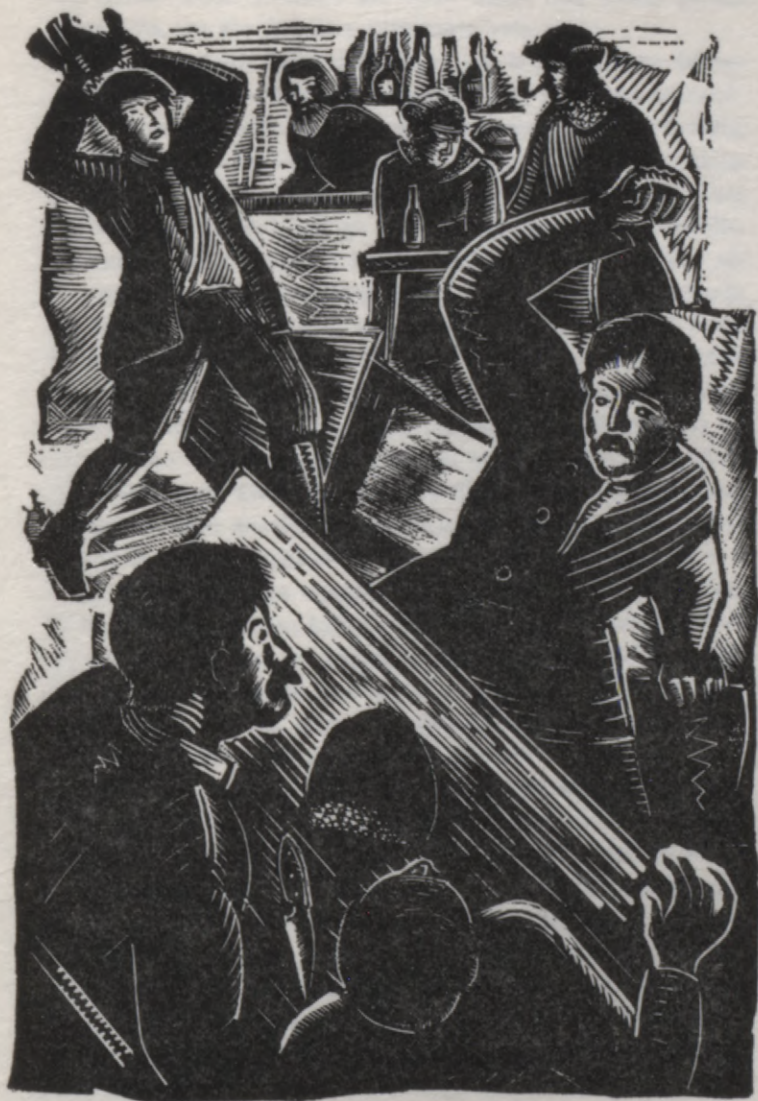
Tie, kas dzīvoja tuvāki mežam, sauca šī apvida ļaudis par lauciniekiem, jo savas mājas viņi bij apjozuši laukiem, kuŗos sijājās pati Dieva sētuve. Koku še bij vienīgi tik daudz, cik mājas mieram vajadzīgs, un kamēr suņi naktīs apkārt skrejot sargāja tās no zagļiem, tie, zemē ieauguši, sargāja ēkas no ugunsgrēkiem, vējiem un vasaras karstuma. Tāpēc arī pēc malkas ļaudīm bij jābrauc līdz pašam apvāršnim, kur uz mežu zilganā loka balstījās pati debesu velve. Tas bij vairāk kā trīsdesmit verstu garš ceļš, un tāpēc arvienu kaimiņi brauca kopā, iepriekš salasījušies Straumēnos.

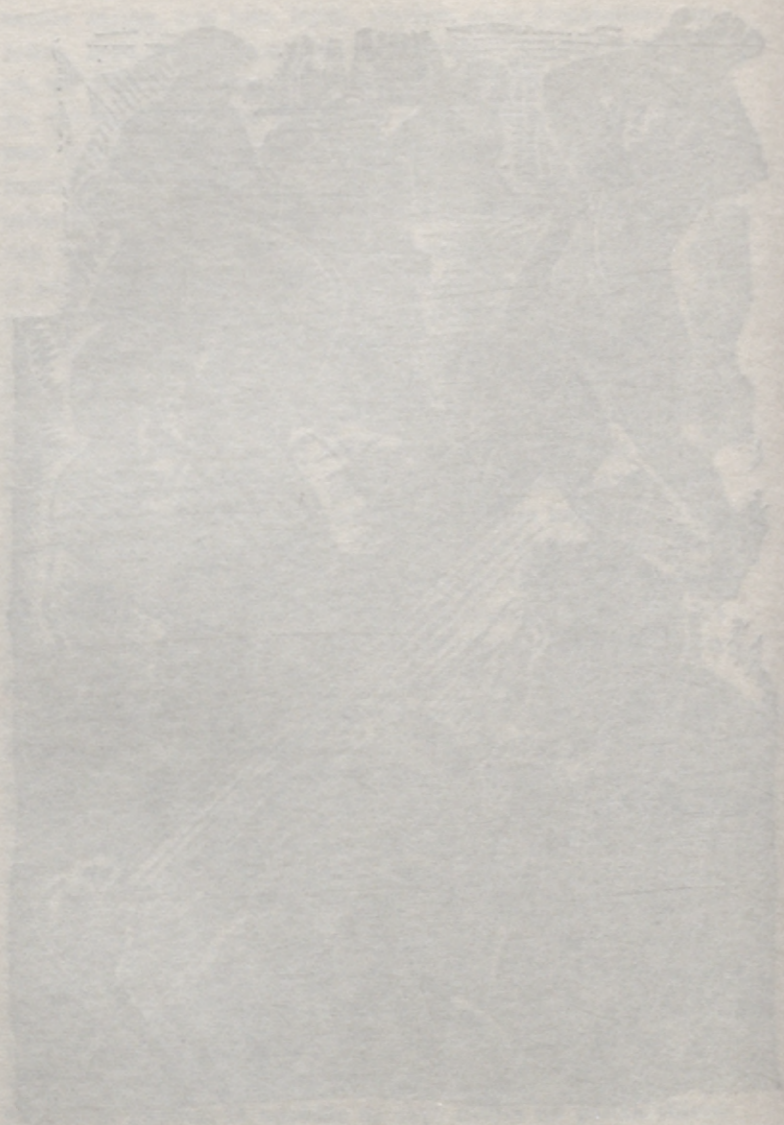
Kādu rītu, kad vēl spīdēja spožs pūsmēness, liks kā rags, ko, zvaigžņu krūmājos ganīdamies, bij nomaucis debesu Auns, piecpadsmīt ragavas devās ceļā, un aiz tām skapi nodimdēja sētas un ēku sienās sala niknie spērieni. Visa apkārtnē uzreiz pieplūda pilna slieču jautriem balsiem, braucējiem dodoties uz rītiem, kur svīda viegls rožainums, saules ratu atspīdums, ko rāva uz augšu Ūziņa sprauslājošie zirgi. Rožaina gaisma, līzdama caur sarmainajiem kokiem, sacēla tik lielu klusumu, ka bij dzirdama pat pirmo ēnu rašanās, gaismai pieaugot. Kupli kā vasaras padebeši dūmi šur tur kāpa no skursteņiem augšup, tievi apakšā, bet gaisā izaugdami par milzīgiem kokiem, kas tikuši debesu virsotnē viegli iesārtojās. Jau salā nosirmojuši un ar savu nāsu dvašu nopūzdamī sarmu zemajiem ceļmalas zariem, zirgi drāzās pretī saules kumeļiem, un kaut gan braucēji jau sen bij ārā no pagasta robežām, Straumēnu sievas no laidara nākot vēl dzirdēja slieču jautro dziedāšanu.

Zirgi trīs stundās noskrēja visu ceļu, un tūlīt pēc saules

uzlūkšanas braucēji jau atradās mežā, kur vienīgo troksni sacēla sarma, kas bira lejup, stariem caur biežokņiem šaujoties. Zem sniega smaguma zari kokiem bij savijušies kopā, un dīvainiem likumiem šē aizstiepās balti tuneļi un sniega velves, caur kuŗu griestiem spiedās bāla gaisma. Tikai zem eglēm valdīja tumsa, un cirtēji atrada sūnās vēl siltumu, ko stīrnas aizbēgot bij atstājušas. Balti nomazgātu mizu šē pacēlās bērzi un milzu egles, kuŗu tumšumā caunes un vāverītes bija savijušas savu ligzdu. Bet visam pāri pacēlās simtgadīgās priedes, un saule to galotnēs dega lēcot un rietot, kad apakšā vēl rēgojās pilnīga nakts.

Cirtēji, galvas atpakaļ atliekuši, skatījās varenajos kokos, kas sastinguši neko ne dzirdēja, ne redzēja, būdami līdzīgi cilvēkiem, ko pārsteidz nāve gulošus, savienojot kopā viņu nomiršanas un atmošanās brīdi. Pirmai pienāca gals visaugstākai un resnākai priedei, kas vairs neauga lielāka, bet, pārredzēdama Daugavas plostniekus un Lielupes lopu barus, vēroja visa pārmainīšanos. Tās galva, kuŗas galā redzēja tikai čemuru skuju, spīdēja it kā būtu zelta, jo, vistālāki iesniegdamās debesīs, tā uztvēra visus saules starus, un stari savukārt šāvās uz visām pusēm no tās. Ilgās vasaras bija tās stāvu nodedzinājušas brūni dzeltenu, un tas bija tik ciets un gluds, ka vāverīte nespēja pa to uzskriet augšup. Divi vīri pēc kārtas ņēma to pie saknes ierobīt, lai būtu vieta zāga staigāšanai, un kad to sāka vilkt, lielais koks skanēja no augšas līdz apakšai, it kā tajā būtu paslēpusies dziedoša kokle. Asie zobī pārzāģēja vienu vasaru pēc otras, kas bija icaugušas un aizmiugušas koka kārtās, bet no sasīlūšā zāga griezieniem tās atmodās, un priede sāka smaržot brīnišķīgu sveķu smaržu, kas apmulsināja apkārt stāvošos vīrus, un viņi saprata, ka nokauj ne koku, bet viņu senčus redzējušu būtņi, un tie arī bija šai kokā. Ar katru zāga vilcienu, uz brīdi atmodušās, aizlīgoja projām priedes vasaras, un kad pēdējā no tām, kas vēl brūnojās uz cirtēju sejām, bija pārgriezta un priedei vajadzēja gāzties, tā nosēdās uz sava celma un palika stāvot

kā bijusi. Tikai uzlaizot tai virsū kādu citu koku, priede sagrīojās, un tās kritiens satricināja visu mežu.

Cirvju cirtieni, zāģu dziedāšana un koķu gāšanās iztraucēja meža zvērus, kas laidās mukt, tuvās briesmas paredzēdami. Pirmais metās bēgt trauksmainā miega gulētājs briedis, un, lauздams sasalušos zarus un atstādams aiz sevis sniega puteni, viņš aizaulekšoja un pazuda vienā acumirklī, un tikai kokiem nobirdinātais sniegs rādīja ceļu, kuŗu tas bija skrējis. Alzjoņojis dažas verstes, tas apstājās, un skaļš brēciens atskanēja pār viņa mīkstajām lūpām, atbalsodamies no diezokņa diezoknī, un apklusis tas klausījās tālumā krītošo koku dunonā. Briedim sekoja caune, un skrejošai liesmai līdzīga tā pazuda sniegainos zaros, bet lūsis, žāvādamies un no sava midzeņa izlīdis, īgni iepaudējās un, iebēdzis eglē, skatījās uz to pusi, no kurienes nāca troksnis, katru brīdi gatavs nāvīgiem lēcieniem. Tikai vāverīte, zipkārīgs zvērs, nekur nebēga, spīdošām acīm skatīdamās cirtējos, un vienīgi kokam gāzoties tā lēca tālāki, stūrēdama pa gaisu ar savu kuplo asti.

Ap meža cirtējiem nogāzti gulēja bērzi, priedes un egles, ko tagad sazāģēja un krāva vezumos. Vīri nosvieda kažokus un slapjām pierēm un kūpošām mugurām cēla malkas klučus un resnus baļķus, kas bija tik smagi, ka kaklos un pierēs cēlājiem uzreiz piepampa resnās dzīslas. Viņi cēla pleciem, nesa rokām un svēra bomjiem, līdz visas ragavas bija piekrautas un paugas nočīkstējās, loki saliecās un zirgiem muguras izstiepās taisnas, velkot pa cīņiem un biezo sniegu vezmus ārā no meža. Dvašas, kas nāca mutuļiem no cilvēku un zirgu nāsīm, aizmigloja acis, un, līdz vēderam lebrukdami sniegā un stutēdami vezumus mugurām un pleciem, viņi sargāja ragavas no apgāšanās, līdz beidzot uz ceļa tikusi apstājās, uzvilka kažokus un, izņēmuši cūku pūšļu tabakas makus un piebāzuši cits savus kalķīšus, cits likkātelnās pīpes, ievilka dziļus dūmus un laida uz krogu, lai siltumā paēstu pusdienu.

Tas jau bija pilns vietējiem meža cirtējiem, spēcīgiem

puišiem, un vientulībā un mežu klajumos augušos, viņos sakrājās milzums neiztrakota spēka, kas gāja, līdzīgi ēdienam vārošā katlā, malām pāri. Satikdami tikai sava pagasta ļaudis, ar svešiem viņi meklēja izspēkoties kā māju ganāmpulku vērši. Kad laucinieki sanāca kroga istabā un nosēdušies pie galda izvilka savas ceļa kules un sāka ēst, tas piepeši pacēlās gaisā un apgāzās ar visu ēdamo. Kāds mežinieku puisis, redzēdams svešos nākam, iepriekš zem tā palīda, un līdz ko laucinieki atgīdās un bruka tam virsū, viņš, platu dzelzs stīpu ap dūri aplicis un pa pakaušiem un pierēm sizdams, notrieca trīs vīrus gar zemi. Bet tūlīt ar lielu sparū laists ķebulis apdullināja viņu, un viņš nogāzās. To redzēdami lauciniekiem metās virsū pārējie, un kliezēdami aplūstot, istabā bij dzirdama smaga elsošana, krēslu brīkšķēšana, kas, pret mugurām un sprandām atsizdamies, salūza. Dūres kā āmuri krita uz galvām un sejām, kur sviedri sajaucās ar asinīm. Kāds, kam sauļas bija pilnas izrautu matu, metās uz Straumēnu un, saķēris viņu aiz apkakles, pārplēsa viņam kažoku no augšas līdz apakšai. Krodziniņeks, novācis no bufetes pudeles, devās cīkstoņu starpā, gribēdams mierināt, bet dabūjis tādu sitienu, kas viņam lika saknūpt, izbēga ārā. Tajā brīdī arī sienas pulkstenis, kuŗa baltā, sarkanām rozēm izkrāsotā piere visu laiku vēroja kaušanos, izbījies beidza tikšķēt. Vīri nu saķērās krūti pret krūti, jo garākie sitamie vai nu salūza, vai nebij lietojami zemo griestu dēļ. Lauciniekus jau sāka spiest pie durvīm, kad kāds no tiem, piegrābis pilnu bļodu karstu pelnu, drāza to mežiniekiem acīs, kas uz brīdi, neko vairs neredzēdami, apmulsa, un to izlietoja pretinieki un, sizdami ar divkāršu spēku, piespieda ienaidniekus mukt ārā pa durvīm un logiem.

Izskrējuši tiem pakaj, laucinieki redzēja, ka virves viņu balķu un malkas vezmiem pārgrieztas. Tagad viņi atmata vajāšanas domas, un baidīdamies, ka ienaidnieki neatgriežas ar palīgiem, sasēja vezmus no jauna un devās mājup, nemaz neuzšaudami zirgiem, kas gāja neskubināti. Malkas ve-

dēji nu bij daudz vairāk nosvīduši nekā balķus ceļot, un kā ilgāku laiku pie krāsns sildījies cilvēks, iziedams ārā, vēl labu brīdi jūt uz drēbēm uguns siltumu, tā viņi sajuta sevī vēl degam visu cīņas karstumu, un dažs labs domās turpināja kauties ar pretiniekiem, sizdams gaisu rokām. Viņi gāja pulcīniem un katrs stāstīja, kā bija sities, un viens otrs, nopēmis cepuri, aptaustīja ar asinīm biezi salīpušos matus. Tā par šo kaušanos Vecmuižas krogā viņi stāstīja gadiem ilgi, atminēdamies to pat vecumā, kad šis stāsts ieguva to pašu mierīgo rāmumu kā stāsts par lauku darbiem.

Meža vīri brauca soļiem, jo nevarēja ātrāki kustēties ne malkas vezumā, ne balķi, noguldīti uz divējām ragavām. Viņi brauca caur purvainām vietām, kur vasaru šņāca čūskas, rituļos sagriezušās, bet tagad brūnā rāva spiedās sniegam cauri. Šie purvāji nekad neaizsala, un reiz še bij nogrimuši bezdibēnā siena vedēji ar visiem vezmiem. Viņus meklējot nolaida dziļumā divās virvēs piesietu cirvi, — bet arī izvilka tikai asiņainu auna galvu. Rudens naktīs purvi burbuļoja, degdami zilās ugunīs, un no tiem rāpās spalvaini vīri, rāvas piesūkušies, smagi kā zemē gulējuši ozola blūķi, un lūgdamies, lai ceļa braucēji paved, nomaldināja viņus bezdibēnos, kur par viņiem dziedāja tikai melnais elles gallis. Arī karstās vasaras pusdienās visi baldījās no šejienes, jo še pastāvīgi ūvinājās it kā nomaldījušies, un ja kam gadījās tur tādā laikā iekļūt, viņu pārsteidza neizprotams smacējošs klusums, kuŗā smaržoja vaivarīpi un vīgriezes, un viņš apstulba un ceļu meklēdams atgriezās arvienu tajā pašā vietā. Saucot viņam atsaucās, vilinājot arvienu tālāki, lai nekad vairs nelaistu atpakaļ. Purvā uzstādīja lielu krustu jaunu garu aizbaidīšanai, bet tas apauga baltām sūnām un izskatījās it kā aiz bailēm nosirmojis, un sapuva un sakrita vienā vasarā. Un ziemu, kad sals padarīja visas tāles pārredzamas, purvs bij ietinies bālganā miglā, kuŗā iekļūstot, uzreiz izgaisa sajēga par debesu pusēm, un ikviens tur pazuda bez balsa un atmiņas.

Meža vīri, šīm vietām braukdami gaŗām, sarāvās un uzšāva zirgiem, kas arī paši no sevis, ļaunu juzdami, drāzās ātriem rikšiem ar baļķiem un malkas vezumiem. Braucēji tik tad apmierinājās, kad meži viņiem jau palikās aiz muguras un pār galvām iemirdzējās zvaigznes, starp kuŗām spīdēja zelta pusmēness. Bet Straumēnu sievas, vēlu vakarā no laidara nākdamas, apstājās sētsvidū un klausījās, kā visa pamale pieplūda pilna slieču jautrās dziedāšanas.

6.

Tā Straumēnos dienas un vakari pagāja, pilni ratiņu rūkšanas un birdu klabēšanas, un ļaudis nemaz nezināja, kas notiekas citās mājās, kuŗu skursteņus viņi redzēja kūpam aiz sniegiem un kupenām. Ja uz ceļa ieskanējās kāds zvaniņš, sievas ilgi klausījās tā balsā, kā tas palika klusāks, iebraucot starp divām kupenām, un atskanēja skaļāki, pajūgam tiekot klajā laukā, un visi steidzās izkārtot istabas, tam apstājoties sētsvidū. Ļaudīm sāka apnikt baltā vienmuļība, kas apsedz ūdeņus un aizsaldēja Lielupi, un dažreiz svētdienās, kad lalks bija siltāks, sasējuši kopā divējas ragavas ar razvajām un aizjūguši tām priekšā trīs zirgus, Straumēnu ļau-

dis laidās pa Lielupes ledu uz Jelgavu noklausīties Dieva vārdus. Asi kaltie zirgi, kaklus izliekuši un zvaniņus skandinādami, drāzās kā viesuļi pa spožo ledu, un citi braucēji jau iepriekš grieza tādām pajūgam ceļu. Līdz ar krēslu viņi atgriezās atkal mājās, un svaigs āra gaiss ilgi dvesa no viņu sārtajām sejām.

Kādu dienu Straumēnu saimniece paņēma pie sienas pakārto kalendāru, uz kuŗa vāka bij uzbildēti četru gada laiku darbi un, sākusi to šķirstīt, ieraudzīja, ka tikai viena nedēja atlikusies līdz Ziemsvētkiem. Aužot un vērpjot viņa nemaz nebija pamanījusi svētku tuvošanos, jo dienas gāja uz priekšu tikpat lēni, cik lēni aug koks. Bet tagad viņa jau sadzirdēja, ka tie drāžas šurp savās kamanās, un ausis viņai pieplūda pilnas zvaniņu skanēšanas.

Tagad nolika pie malas ratiņus, un birdu atspole izbeidza savu šaudišanos, un visa māja sāka rīkoties, lai savītu ligzdu jautrajam svētku putnam. Kviešu un rudzu maīsi iegulās ragavās, lai dotos uz sudmalām, kas griezās no rīta līdz vakaram, jo malēji bija tās ielenkuši. Ar sniegu sacenzdamies baltumā, bez apstāšanās no zābaka bira milti, smaržodami savu un sasīlušo akmeņu smaržu. Bira tie vēl pāri pusnaktij, kad sudmalu lielais stāvs mēnesnīcā izskatījās vēl lielāks, un tās, ieaugdamas debesīs, griezās it kā starp zvaigznēm.

Maizes krāsns zvērot zvēroja no pastāvīgas kurināšanas, sakarsdama tik ļoti, ka circeņi, kas mājoja aizkrāsnē un dziedāja caurām naktīm, atnesdami miegu, lielās izbailēs atstāja savas mājvietas. Tikko izvilktais baltmaizes smarža vēl pludoja pa krāsni, kad tanī bāza jaunu malku un kurināja atkal, jo mīkla abrās rūga rūgdama. Kā mierīgi un plati mājas putni maizes klaipi un pīrāgi gulēja uz plauktiem, galdiem un uz gultām noliktiem dēļiem, kūpēdami kā no pirts iznākušu cilvēku muguras. Visam vajadzēja būt gatavam pirms krēslas iestāšanās, un ļaudis gāja tecīnus. Celiņi tagad bija nomīti divkārt cietāki, un, pasītuši padusēs lapainas slo-tas, ļaudis skrēja uz pirti un vaidēdami pērās uz lāvām gu-

lot un, lai atvēsinātos, uzlēja sev virsū no baļlas ledus auksto ūdeni. Pārnākuši mājās, viņi sāka steigā gērbties. Viri stenēdami vilka kājās gaņos zābakus, jo kāju pēdas pa vasaru un rudeni bij izplētušās liekšķeņu platumā. Kad tie bij uzvilkti, tos sabraucīja krokās, bet sievas pa tam uzgērba no lādēm izvilktos brunčus, un kustēdamās pa istabu labības gubiņu kuplumā, sprauda sev pie kakliem sudraba brošas. Daudzām jau tā šaurās jakas bij grūti cieti dabūjamas, vidukļiem rudeni paplašinoties, bet kad to izdarīja, sejas viņām pietvika gluži sarkanas.

Puiši pa to laiku jau bij sajūguši zirgus, un baznīcēni, izbraukuši no mājām, dzirdēja pa visu ceļu skanam pulkstenītiņus, un ilkās, ka skanoša vaļa straume lejas caur pakrēslu uz baznīcu. No torņa, ko tumsā un reti krītošā sniegā nemaz nevarēja saskatīt, nāca skaņa zvanīšana, un varēja domāt, ka neredzamais zvans ir nolaidies no debesīm un zvana kaut kur apstājies gaisos. Baltā baznīca saplūda kopā ar piesniģušajiem kokiem, un sveču pilnie lukturi, mirdzēdami caur lielajiem logiem, izskatījās ārā pakārti. Pa durvīm nemitīgi nāca dievnamā kažokos tērti viri un vilnas lakatos satinušās sievas, līdz beidzot visa baznīca pieplūda pilna jauzu, virs kuņģiem dega pieci lukturi, apgaismodami vecas un jaunās sejas, kas visas skatījās uz altāri, kur liela egle, sniegdamās līdz pašiem griestiem, mirdzēja spožu mirdzēšanu. Caur griestiem, tornī vēl arvienu varēja dzirdēt zvana dūksanu, un kad ienācēji atvēra durvis, skaņas nāca iekšā skaidras, it kā sniegā nomazgātas. Tad tas piepeši beidza dūkt, un atskanēja ērģeles, uzsākdamas dziesmu, kuņģi ar pūlēm varēja tikt līdz ļaudis, jo tie klausījās tikai paši savos balsos. Un kad, dziesmai beidzoties, mācītājs runāja par lielu spožumu pāri visām tautām un debesu atvēršanos, tad ļaudīm šķita, ka viņi šo gaismu redz virs savām galvām, jo daudzi patiesībā bij redzējuši to, par ko stāstīja raksti, kad vasaras naktīs, pļavās pie zirgiem guļot, kādreiz debesis atšķīrās kā grāmata un augstumos pazibēja gaisma, gaišāka par dienas gaismu.

Baznīcēniem mājās pārbraucot, lielās krāsns mute atdarījās, un no tās nāca ārā grāpīšos sacepuši skābie kāposti, brūni apdegušiem virsiem, un cūkas gaļa, un visa māja, nosēdusies pie gaŗa galda, ēda gardas vakariņas, kamēr eglīte, kurā bij pakārti istabas augšienē spaļos saglabātie āboli un konfektes gaŗām bārkstīm, meta savu spīdumu uz līliem un maziem, apspīdēdama ārā tuvu pienākušos ābeļu zarus. Vēl vairāk par eglītes mirdzumu Straumēnu saimi apvienoja iekšējais mirdzums, un katrā no viņiem dega kāds lukturis, kas visu padarīja gaišu un saprotamu. Saule, kas visu vasaru dedzināja, vēl spīdēja tumšā brūnumā uz viņu sejām, un tikai vecākiem vīriem, kam tā bija vienās rievās, tām pašķīroties, pazibēja baltums, jo viskarstākie jūlija stari nespēja iespiesties šajās dziļajās kŗokās.

Visu apkārtējo māju logi bija gaiši šīnī mēnešainā vakarā, un tie spīdēja cauri dārziem un pāri kupenām, un tik skaidri visu varēja saskatīt līdz pat logu rāmju atspīdumam sniegā kādās tālās mājās. Visur ļaudis atradās nomodā, kustēdamies, smiedamies un līksmodamies lampu un sveču gaišumā. Tie redzami un neredzami stari, ko katra māja bija sevi sakrājusī, meta šīnī naktī uz visām pusēm savus atspīdumus. Neviens braucējs nebija manāms, ne dzirdams uz ceļiem, un nozvaigzņojušās debesis un sniegainie lauki saplūda kopā vienā vienīgā mirdzēšanā. Un kad laiks nāca pāri pusnak-tij, logi apdzisa un istabā bija dzirdama tikai aizmigušu cilvķeku elpošana; krāsns karstuma izbiedētie cīrcēņi atkal atgriezās savās vecajās vietās, tai lēnām atdzīestot, un to vienmuļīgā dziesma, velkot sev līdz gaŗu miegu un stāstot par rijām un vecām priežu koka istabām, skanēja nenorimdama, it kā tanī būtu noslēpusies mājas dzīvā dvēsele.

Tikpat mierīgi kā cilvēki kūti gulēja arī Straumēnu lopī, mīkstajos salmos izlaidušies. Acīs aizvērušās, govīs gremoja, sildīdamās savu miesu siltumā, un visa kūts līdzinājās lielam dzīvniekam, kas elpoja lēnajām un smagajām zemes plaušām. Zvaigznes tecināja skaidru gaismu, zemu pār lai-

daru nostājušās, un likās, ka zila govš, debesis stāvēdama, lej uz zemi sava tesmeņa zeltaino pienu.

Straumēnu radniecības koks bija liels, un visos apkārtējos pagastos iespiedās tā zari, bet lai cik tālu tie arī aizgāja, neviens neaizmīrsa vietu, no kuŗas bija cēlies. Un arī tie, kas Straumēnos nemaz nebij dzimuši, gāja pilni šo māju gara, jo ar vecāku nostāstiem tas iegāja viņos uz visiem laikiem. Reizi par gadu ikviens še gribēja vai nu nopūsties, vai papriecāties un tad atkal doties atpakaļ. Un šodien viņi cits pēc cita ieradās Straumēnos nosvidušos, šīrotos zirgos, jo bij mērojuši tālus ceļus. Līdz ar viņiem ieradās arī visādi ciema kukuļi, un, kad vīri novilkā kažokus un sievietes noņēma lakatus un mēteļus, nāca redzamas vecas un jaunas sejas, un blakus kuplai saimniecei, bez kuŗas ziņas ne vīrs, ne saime neko nevarēja darīt, bija redzama tāda, kas strādāja savā klusā nodabā, apvīdamās kā apiņa stīga visiem vīra darbiem. Un uzreiz varēja manīt izšķirību starp precētām un neprecētām sievietēm, jo pirmajām prāts bija nozogots aploks, kur viņu domas ganījās kā lēnas govš, visu apsvērdamas un apdomādamas. Lauki ar savām kupačām, klētis un kūtis jau bija iegājušās viņās, kas turēja stīngrās rokās savas saprāta kambaŗu atslēgas. Neprecētās visu to apslēpa, dziedādamas kā putni kokos šinī un otrā pusē robežai, it kā meklēdamas līgzdu, kur varētu apmesties. Un kamēr sievietē runas tekāja pa māju celiņiem, vīru sarunas grozījās ap lauku darbiem, un viņi šķīrstīja šo darbu grāmatu, viņu atmiņās kopš seniem laikiem uzrakstītu, strīdēdamies ap katru rindu, mēģinādami izprast zemes grību, kas necentās skaidri parādīties.

Kamēr ciemiņi runāja, saimniece ar kalponēm rīkojās pa virtuvi un ap galdu, kur kūpēja visi Ziemsvētku ēdieni, un nosēdušies viesi ap tiem mielojās. Viņu runas aizgāja atpakaļ uz veciem laikiem, Straumēnu seniem saimniekiem un saimniecēm, un tie viņiem iztēlojās par tādiem, ko nevarēja pārspēt. Un tiešām, viņu gars bija iebūvējies šinīs ēkās, taisītās

ar vienkāršiem darba rīkiem, un vērbaļķos vēl varēja redzēt cirvju cirtieņu zīmes. Un līdz šim ēkām būvējās arī viņu spriedumi par visām lietām, un neviens no tiem nebija akls, bet ar logiem, caur kuŗiem varēja skatīties uz visām pusēm. Un tā bija garīga ēka, ko viņi cēla, paši par to nedomādami, un kamēr viņu istabas, laidari un klētis ar laiku nolietojās, tā māja, kas pacēlās viņu garā, pastāvēja, un pēc tās viņi izbūvēja savu zemi, kuŗas pamatos bija ierakti viņu tēvi.

Ziemsvētku vakars ātri satumsa, un Straumēņu ļaudis piepeši izdzirda sētsvidū lielu troksni, grāpju un trumuļu sišanu, vijoļu un klarinetu skaņas, un pirms viņi spēja atjēgties, istabā sabruka, čigāņu izloksnē runādams, liels bars cilvēku. Neviens nebija pazīstams, jo vienam bij dzērves knābis, otram svēteja deguns, citam vērša ragi un vēl kādam lāča purns. Visi šie putni, zvēri un cilvēki runāja katrs savā valodā, un istaba pildījās zvēru un putnu balsīm tādā sajukumā, ka nekas nebija vairs sadzirdams. Pa starpām skanēja trumuļu dārdēšana, vijoļu un klarinetu spieģšana, un, spēlējot kādu danci, visi sāka griezties dejā, bet vecs čigāns ar pātāgu rokā dejotājus uzmodināja.

Pēc beigtas dejas saimnieks čigānus pacienāja ar šņabi un pīrāgiem, pēc tam viņi nometa savus putnu un zvēru ģimļus — un izrādījās, ka tie ir Straumēņu kaimiņi. Ēzdami, dzerdami un dejodami ciemiņi nodzīvoja visu nakti un tikai uz rīta pusi devās katrs uz savām mājām. Kādu brīdi vēl dzirdēja viņu pulkstentiņu skanēšanu, līdz zirgi, kas gribēja nokļūt ātrāk stalljos, aiznesa tos projām pavisam.

Tā, viesus saņemot un viesos braucot, pagāja Straumēņu Ziemsvētki, Jaunsgads un Zvaigznes diena, un kad ļaudis pēc tam skatījās uz vakariem, viņi piepeši ieraudzīja, ka saule tagad noriet aiz pavisam citiem kokiem, pavirzīdamās vairāk uz ziemeļu pusi. Viņa uzsāka atkal grūto ceļu pret stāvo debesu kalnu, un skaidrās dienās lielajā ļaužu istabas grīdā ilgāki gulēja vakaros loga rāmju atspīdums.

7.

Ziema, kas sadzina kupenas pa malu malām un uzcēla kalnus, kur senāk bija lejas, turēja cieti visu radību apkamptu un sasaldēja kokus līdz pašām serdēm, un malkas kluči cērtot plīsa skanēdami. Dažureiz uznāca tik liels aukstums, ka ūdens straumes, kas tecēja no akas spalņa, nenokļuva vairs līdz zemei, bet sasala gaisā. Ledus strautā kļuva arvienu biežāks, smacēdams zivis, un kad izcirta āliņģus, tās sanāca pie caurumiem veseliem bariem, kā sanāk vakaros altu un govju pulki pie dzirdītavas. Līdakas, vijņu zilām mugurām, tagad mierīgi plunčājās starp citām zivīm un neuzbruka tām un, izplēzdamas aszobainās žaunas, ievilka sevī gaisu. Irbes, kas rudenī, pa labības laukiem dzīvodamas, pacēlās spārnos, tikko kaut kur ieskanējās vārpas cilvēka kājai pie tām pieduroties, tagad kā vistas satecēja šķūnī un kasījās pa salmiem, graudus meklēdamas. Neviens tās nedzina projām, bet saimnieks vēl tām pakaisīja miežus, un tās nāca šurp no krūmiem, no lauku ežām, kur bija izkasījušas dziļas alas, līdz zemei rakdamās un zāļu sēklas lasīdamas, un to vieglās pēdas līdzinājās sapņu pēdām, ko tie atstāj gaisā no nezināmām aizsaulēm satecēdami cilvēka prātā.

Kad saule gluži bez staru novēlās aiz apvāršņa un debesis pamazām sasaldamas ieguva miroņa sejas bālumu, un mēness, pavisam sarkans nodedzis kādas lielas rijas krāsni, sāka kāpt augšup, tā gaisma, ielīdama zaķu apaļajās acīs, piepildīja tās ar ballēm un bālu mēnesniņu, un izbijušies tie sāka ūvināties kopā. To brēcieni, kas brīžam skanēja kā purvos nomocīto bērnu vaidi, brīžam atkal kā čūkslajos nomaldīta ceļnieka palīgā saucieni, nāca arvienu tuvāki un ielenca Straumēnus no visām pusēm, un likās, ka bojā gājušas un nolādētas dvēseles nāk šurp pie cilvēku sliekšņiem, pestīšanu meklēdamas.

Un kā visa radība, zvēri un putni, barībai pa pilnam esot, vairās no cilvēka vai atkal uzbrūk tam, bet tai mazinoties, padēvīgi pie tā atgriežas, tā jaudis, lielu briesmu brīžos, pašī savos spēkos vīlušies, paceļ atkal augšup vecos ticības stabus un liek pa tiem savām cerībām kā raibiem pupu ziediem celties pret debesīm.

Sals padarīja gaisu tik skaidru, ka zvaigznes, kas dienu mēdz noslēpties debesu dziļumos aiz gaismas segām, tagad atspīdēja dienā gluži bālas, un jaudis apbrīvoja tās tāpat kā mēnesi un tā dziļumā debesu mūžīgo ūdens nesēju. Vārnas tagad pienāca pavisam tuvu istabai, gribēdamas sasildīties tās siltumā, kā putenī noklīdis un nosalis braucējs sildās pie sava zirga.

Sals, žņaugdamies ap kokiem, spieda ārā no tiem pēdējo mitrumu, un aizmīgušo zaru dvaša pārvērtās baltā sarmā, un aukstumā tie stāvēja svinīgi, līdzīgi paradīzes dvēselēm, kas, tērtas nodedzinošās ugunīs, ir aizmirsušas visas zemes atmiņas. Kad tiem uzspīdēja saule, tajos norisinājās visas šķīstības un skaistuma pārmērības, un koki, šīs bojā gājušās zaļās pasaules, norādīja uz godību, kas gaidāma ikvienam.

Tagad pat kūts durvis un stenderes, arvienu melnas un nosvīdušas siltumā, kas nāca no lopiem, nosarmoja, un istabas durvju palodas apvīlkās ar ledu. Sals aizzīmogoja visus dzīvības avotus, un tāpat kā vasaras lielā karstumā jaudis vai-

rījās no āra, tā tagad uz ceļiem neredzēja ne braucēja, ne gājēja, un slieču iecīrkstēšanās atskanēja tik dikti, ka likās — pasauli satricina plīstoša pērkona troksnis.

Ļaudis salīda pa istabām, un, lielajai krāsniņ kuroties, visi sagāja ap to kā bērni ap platu sievu, un, gadu desmitiem cepinādama maizi, tā piesūcās tik ļoti tās smaržas, ka beidzot pati likās pēc brūna kukuļa, jo kad tās mute žāvādamās atvērās, no tās nāca jauka rudzu maizes dvaša, un ļaudīm radās kāre nolauzt no tās kādu gabalu un ēst. Tās ķieģeļi, tā paša labā Zemgales māla, izskatījās gludi un spīdīgi no daudzām mugurām, kas pie tiem spiedās, lai aprimtu sāpes, kas tās lauzīja, jo rudzi un kvieši smagi izauga šajos laukos, un maīsi, kuļos tie sabīra, bīja vīru lielumā. Ap to arvienu sasēdās piektdienas vakaros, kad ratīņi beīdza rūkt un bīrdi klabēt, un iesākās pasaku stāstīšana, kas rīta kā pāvedīens no mīlzu kamola, nekad nevarēdams beigties. Un visas šīs pasakas iespīdās lielajā krāsniņ, tā piesūcās pilna ar tām, un katrs ķieģelis tajā likās kā priekšā aizlikts līkumainai ejai, kuļai caurī izbīlandoties varēja nokjūt zemē, kur koki, zvēri, putni un strauti runāja cilvēku valodu. Tā bīja pierietējusi teikām un gaļajos vakaros, mīerīgi siltumu izdvesdama, prasīja, lai tās izstāsta. Tā vīņa stāvēja ļaužu istabas kaktā no mālu zemes darināta un par zemi runādama, un pasakas un maīze nāca no tās atvērtās mutes.

Kā karstā vasaras laikā govīm piens saīet ragos, tā tagad, lielajam salam pastāvot, ūdens sagāja zemes dziļumos, un akā iegremdētie spalņi nāca augšā pustukši un smīltīm piēsmeļušies. Pieradis arvienu tecēt un nekad neaizmīgt, ūdens, baidīdamies sastīngt, skanēdams aizbēga pa līkumainiem ceļiem pie visu ūdeņu Mātes, kas sēdēja uz mūžīga avota, no kuļa iesākās visas straumes. Straumēnu ļaudis tagad veda ūdeni no Lielupes, bet arī tā sāka izsīkt, un ledus palīka karājāmies starp abiem krastiem un beīdzot sagāzās, kā sagāžas jumts, kad vērbaļķi sapuvuši. Visī tagad gaidīja snīegu un mākoņus, kas izdzestu debesu nesaudzīgo bālumu, bet dīenas stāvēja

gaišas, pilnas baltas mirdzēšanas, un naktis gāja pielietas zilganas mēness gaismas, no kuŗas nebija glābiņa ne cilvēkiem, ne dzīvniekiem, un miesām gurdām, it kā svina pielietām, un platām acīm ļaudis skatījās bālajā spīdētājā, kas lika plūst un atplūst pasaules jūrām, kā arī tām jūrām, ko viņi nesa sevī, paši to nemaz nenojauzdamī.

Beidzot kādu nakti, bez miega gultā valstīdamies un visu laiku grīdā gulošo mēness gaismu vērodams, Straumēnu saimnieks piepeši ieraudzīja, ka melna ēna to pamazām sāk izdzēst. Piegājis pie loga, viņš redzēja, ka tumšs, zarains mākonis lien pāri mēnesim, un viņš aizmiga tikpat priecīgs kā vasarā, kad pēc ilga sausuma sāk līt silts un biezs lietus, jo vēl pa sapņiem saimnieks dzirdēja sniega vieglo un rāmo snigšanu. Kad no rīta ļaudis gāja lopus apraudzīt, viņi mānīja, ka sniegs gurkst viņiem zem kājām un sals vairs negriež sejās kā ar asu nazi. Vārnas bija atdabūjušas atkal atpakaļ savus balsus un ķērkdamas laidās no birzs uz istabu, kur mēslienā tās sāka plēsties ar suņiem atkritumu dēļ, ko tur nometa. Dūmi no skursteņiem tagad nekāpa stāvu gaisā, bet nolaidās līdz pat zemei, slaukot to it kā ar lapainu slotu. Viss bija mīksts, silts un balts, un likās, ka pa nakti klusēdams liels bars aitu ir gājis pāri zemei, atstādams tai savu nomaukto vilnu. Izbiedētie ūdeņi atkal sāka atgriezties, un ļaudis priecīgi klausījās, kā tie skanēdami ielējās savās vecajās gultnēs.

Saule noiedama arvienu ilgāki kavējās ar saviem atspīdumiem krāsns mūrī, un kāds jau bija saņēmis dienām aiz viena gala un stiepa tās arvienu gaŗākas, un skaidrākā laikā logi atkusa, un ļaudis reizēm dzirdēja juntu jautru pilēšanu. Dažu dienu istaba sasila no saules vien, kas tajā ielēja nevien savu gaismu, bet arī savu tikko manāmo siltumu, nākušu no kaut kādiem ļoti tāliem aizsaules dārziem.

Tā kā laiks bij pielaidies un lopiem barības sāka pietrūkt, tad saimnieks ar visiem zirgiem un puīšiem devās uz tālo plavu, kur šķūnī sabāzts siens gulēja jau no jūlija mēneša.

Lai gan šķūnis bija uz pakalniņa, bet pavasarī plūdu laikā tas izskatījās it kā ūdenī peldošs. Līdz ko saimnieks atslēdza durvis un puīši strēķos uzkāpuši ar sekumiem sāka grūst sienu laukā, no miega augšā uzcēlās pagājušā vasara, apņemdamā strādātājus ar saviem tvaniem, smaržām un balsiem. Mezdamī lejā siena klēpjus, viņi nenosvieda sažuvušās zāles vien un meža bišu brūnās, vēl medus pilnās šūnas, ko grābējas bija vasaru iegrābušās sienā, bet arī visas atmiņas, kas saistījās ar šo darbu. Tur bija rītu prieks ar rasu, kas, zāju galos karādamās, bija uzkrājusi visas puķu dvasas, un izkaptij šos mirdzošos pilienus saplēšot, tie aizlaida pa gaisu līgot savas smaržojošās dvēseles. Tur bija pusdienas versmē drebošais gaiss un dusa zem ozolu ēnām, kas bij tik plati un augsti, ka to robainais un tumšais lapu zaļums likās it kā apvijies jūnija debesu skaidrajai pieri. Tur bija siena grābēju plīvojošie lakatiņi un plāvēju piepūstās balto kreklu muguras un gausā migla, ko vakaros meta pavasara ledus izrautās pilnās ūdens bedres, un, beidzot, naktis ar grūt-sirdīgām griezu dziesmām un zālē snaudošiem zirgiem, kas galvas pie zemes nolikuši klausījās, kā zemzemes upe pludina projām visu dzīvo un vasaru un vasaras plāvējus.

Straumēnu kūts bij pieaugusi pilna mēsliem, un kad, saimniecei tajā ienākot, lopi trūkās augšup, lielākās govīs gan drīz jau iekērās vērbaļķos ar saviem ragiem. Visstiprākajā salā še valdīja siltums, un tajā laba gulēšana bija jaunajiem jēriem un teļiem, un barošanas laikā še sajaucās kopā zirgu bubināšana, jēru žēlā brēkšana, kam mātes bija pazudušas aizgaldas krēslā, un teju smalkā maušana, kas skanēja kā alkšņa taures balss. Mātes tos pastāvīgi laizīja, līdz tie sāka spīdēt gludi un brūni kā tikko izšķīlušies kastāņi. Tagad tās baroja ar sevišķu barošanu, un no to pupiņiem izslauktais piens lija slaucenē dzeltenajam Jāņu sieram līdzīgs. To nedzēra, bet salēja čuguna podos un iešāva krāsni, kur tas sabiezēja un izcepa brūns.

Lielajai lampai arvienu valrāk pieņemoties gaismā, Strau-

mēnu laudis, domādami par visiem dzīves gadījumiem, tagad taisījās uz sveču liešanu, lai būtu spožums viņu pašu gaitām gaŗos rudens vakaros un ceļa lampas tiem, kas no šīs pasaules varēja aiziet jeb tajā ierasties. No istabas augšienes nonesa pie spārēm pakārtos sveču veidus, ko vectēvs senos laikos bija pagatavojis. Tur bija veidi ar diviem, trijiem un līdz pat septiņiem žuburiem, kuŗos ievilka linu dieģus dak-tīm un tad pielēja taukiem. Izlēja arī daudzžuburainās vaska sveces, kas bija lemtas nomīrušo pagalvjiem, un ja kāds Straumēnu mājā nolika kaŗoti uz visiem laikiem, viņa dvē-sele ar septiņzarainu sveci rokā pārcēlās pāri veļu upes ūde-niem un gāja pa bezvējainām pļavām, Straumēnu senos iemītņiekus meklēdama. Cik ātri viņa arī gāja, sveču ugunis neieplīvojās, jo šajos klajumos nebija ne mazākās vēsmas, un melnām skumjām bija piekvēpuši zaļie vītoli un ozoli, un ap tiem klusās, bezsmaŗžainās zālēs ganijās aizgājušās dvēseles kā baltu avju pulki.

Straumēnu laudīm sāka apnikt sniega vienmuļība, un, die-nām izstiepjoties tikpat gaŗām kā viņu dziesmu grāmatu dziesmas, tie vēl pie gaismas paēdināja lopus un devās uz krogu, kur arvienu pa vakariem sanāca saimnieki un saimnie-ces, puļši un meitas, ne tik daudz dzeršanai, kā deģošanai. Tā bija gaŗa ēka, asi biezām sienām, un tāpat kā par baznī-cu neviens neatcerējās, kad tā celta. Logi krogam bija sa-dalīti sīkās rūtīs, un ceļa putekļi un dubļi tās bij padarījuši netīras, un to vienīģais mazgātājs bij lietus. No sienu lielā smaguma tas grīma arvienu dziļāki zemē, un vasaru gaŗas vī-botnes še auga, snieģdamās līdz pat jumtam, bet alus dievam tā bij patīkamāka mājvieta nekā lielais baznīcas kroģs, kur arvienu apstājās sveši laudis, ko neviens nepazīna. Še allaģ iegriezās no sudmalām braukdami malģji, baltām, mil-tainām mugurām, un vasaru labības pļāvģji uz brīdi tajā ieskrģja ar visām izkaptīm un devās atkal tālāki, nesdami baltas, kuplas alus putas savās bārdās un ūsās. Liels melns runcis, uz galda gulēdams, še mala kā dzirnu akmens, mal-

dams miegu miltu smalkumā, kas iekaisījās acīs ikvienam, kam gadījās ilgāki pakavēties. Notika, ka vasaru, kad laukos bija nepanesams karstums un runcis visus bija iemidzinājis, un krodzinieks, uz bufetes galvu nolicis, ar savu krākšanu tricīnāja logu rūtis, apiņu dārzā mairas pavēra spalvainas rokas un parādījās ērmota būtne, gandrīz dzīvnieks, sarkanu bārdu un, kroga durvis uzmanīgi atvēris un uz pirkstu galiem iedams, pielavījās alus mucai un, tapu izsitis, jāva, lai dzeltenā strūkļa viņam līst mutē tik ilgi, līdz pats kļuva gluži apaļš un labsirdīgās zilās acis pārklājās ar miglu. Tad viņš grīlodamies izgāja ārā. Tas bija kroga alus gars, kas bija ņēmis sev par mājvietu apiņu dārzu, būdams gluži neredzams, jo, ieiedams atkal biežoknī, viņš kļuva apinis un rokas pārvērtās apiņu stīgās, kas apķērās mairai, bet galva palika par zaļu apiņu ziedu un noreibusi nokārās lejup.

Šai krogā nu ieradās Straumēnu laudis, atnesdami līdz gaļu, sviestu un maizi. Viņi atrada priekšā jau citus, un lielā istaba pieplūda pilna jautru balsu, ceptas gaļas čurkstēšanas, pudeļu korķu sprādzienu, un kamēr jaunie, vijolei un klarinetei skanot, dejoja franksēses, polkas un galopus, vecākie vīri pārrunāja dažādus notikumus, kavēdamies nevien pie pagātnes un tagadnes, bet runās aizklīzdami tālu nākotnē, kuŗu viņi gribēja redzēt citādu nekā pārdzīvotos laikus. Bet viss te stāvēja stingri, un, tāpat kā šī kroga griesti ar milzīgiem vērbajļiem un istaba ar smagiem ķebļiem un soliem, tikpat stipra viņiem apkārt bija kārtība līdz pat debesu mājokļiem, ko no kāda pirmatnēja meža ņemtām sveķainiem priežu kokiem bija cirtis dievišķīgais Namdaris. Jo līdzīgus savām istabām, tikai bezgala lielākus, viņi sev iztēlojās debesu kambaŗus, kur, pasauli valdīdams, lielais Meistars strādāja cirzdam un ēvelēdams, dzeltenas un smarzīgas skaidas projām sviezdams, kas naktīs mirdzošas krita lejup. Bet ka Būvētājs strādāja nemitīgi, no mūžības uz mūžību, to viņi karstās dienās nojauta no lejup plūstošās sveķu smaržas un spožajiem zibējiem un pārkoņiem, kas cē-

lās Viņam trinot savu atcirsto cirvi pie zilās debesu tecilas.

Kroga istabas lielajā krāsnī sprēgādami dega veseli egļu malkas kluči, un uguns atspīdumi kustējās pretējā sienā, apgaismodami deļotājus un gaļas cepējus un alus dzērājus, un kad tie lēja dzelteno dziru glāzēs, tā, caur cigāru un pīpu dūmiem mirdzēdama, līdzinājās mākoņainam dzintaram. Visvisādākas sejas pazibēja istabas puskrēslā, aplietas kā ar rietu ugunīm, kad tās nonāca krāsns gaismā, un pazudamas it kā vakara nenoteiktībā, aizejot tālāki. Dziesmas bij locījušas šo jaužu garu, pasakas viņiem bij devušas gudrību, bet darbs bija viņus skolojis, un viņi bija to pēcnācēji, ko likteņi iemeta šās zemes lielajā sietā un vētīja Zemgales lielajos vējos, paaudzi pēc paaudzes, līdz viņi bija izsijājušies savās mājās, un kādreizējo lakstīgalu meldijas, kādreizējo mežu šņākšana un druvu zūzēšana drebēja viņu balsos un valodā.

Beiguši ēst, dzert un deļot, sietīnam jau taisoties uz rietēšanu, viņi devās ārā, svētajā, gaišajā un pavasara pilnajā naktī. Tad kroga istabā, kur jau nodzēstās lampas gaismas vietā uz grīdas gulēja mēness gaisma, lenāca puscilvēks un pusdzīvnieks, spalvainām rokām, sarkanu bārdu, un plegāja pie mucas, izrāva tapu, un dzeltena strūkļa skanēdama lija viņa mutē kā māla krūzē. Kļuvis beidzot jau mucas resnumā, viņš grīļodamies piecēlās, bet tad atkal nogāzās un, noliekot galvu uz zilganā mēness stara kā uz spilvena, aizmīga. Tūlīt no viņa galvas, stāva un rokām sāka stiepties sapņi, zaļiem apīņiem līdzīgi, un beidzot viņš viss izskatījās kā sazaļojusi velēna. Bet apīņi šūpodamies kāpa augšup, piepildīja visu istabu un, ķerdamies aiz griestiem un vērbalķdem, sagāza tos un, ap zvaigžņu stariem kā ap maldām tīdamies, ātri rāpās arvienu augstāki un beidzot apvijās debesu istabas dzeltenajām priežu koka stenderēm. Un vēl miegā būdams un savas dievišķīgās ēveles skaidās gulēdams, Mūžīgais Nandarīis saoda apīņu smaržu un saprata, ka pār Straumēniem un visu Zemgall nāk jauns pavasaris.

8.

Kādu dienu ap pusdienas laiku birdi Straumēnu istabā beidza klabēt, un, izņēmusi sēdekli, saimniece izkāpa no tiem un izstaipīja locekļus, kā to dara braucējs pēc ilgas ratos sēdēšanas. Viņa paskatījās lejup, kur ap koku bij apvijies audekls lauku rullējamā kluča resnumā, ko viņa gandrīz cauru ziemu pa vaļas brīžiem bija audusi, ieauzdama tajā visas savas domas, arvienu cieši to krūtīm piespiezdama, tā ka tas ritēja lejup pilns viņas miesas siltuma. Viņa pasauca kalponi, un abas ņēmās to risināt vaļā, un tas izstiepās divkārtīgi cauri visām istabām, balts kā nobālusi vasara. Istabas jumts pilēja vienā pilēšanā, un, kuplam mākonim pašķīroties, saule iemirdzināja visas audekla dziļas, apspīdēdama to no viena gala līdz otram, un skatīdamās, kā tas mirdz, viņa sajuta, ka pavasaris pa to ledams ir ienācis istabā, un ausis viņai ieskanējās bērza vāles sitieni upes malā. Viņai ienāca prātā, ka viņa savā mūžā ir izaudusi šādu audeklu tikpat garu kā Lielupes straume, un ka no tā varētu iznākt buņa šai lēnajai govacainai upei, lai tā ātrāki tecētu uz jūru.

No jumta vēlās reizēm sniegs smagām pikām, un kad viņa paskatījās uz kūti un redzēja Raibaļu laizām durvju stenderi, bet slapjumu, ko atstāja tur tās mēle, tūlīt saules siltumā nožūstam, viņa saprata zosu dēdināšanas laiku esam pienākušu.

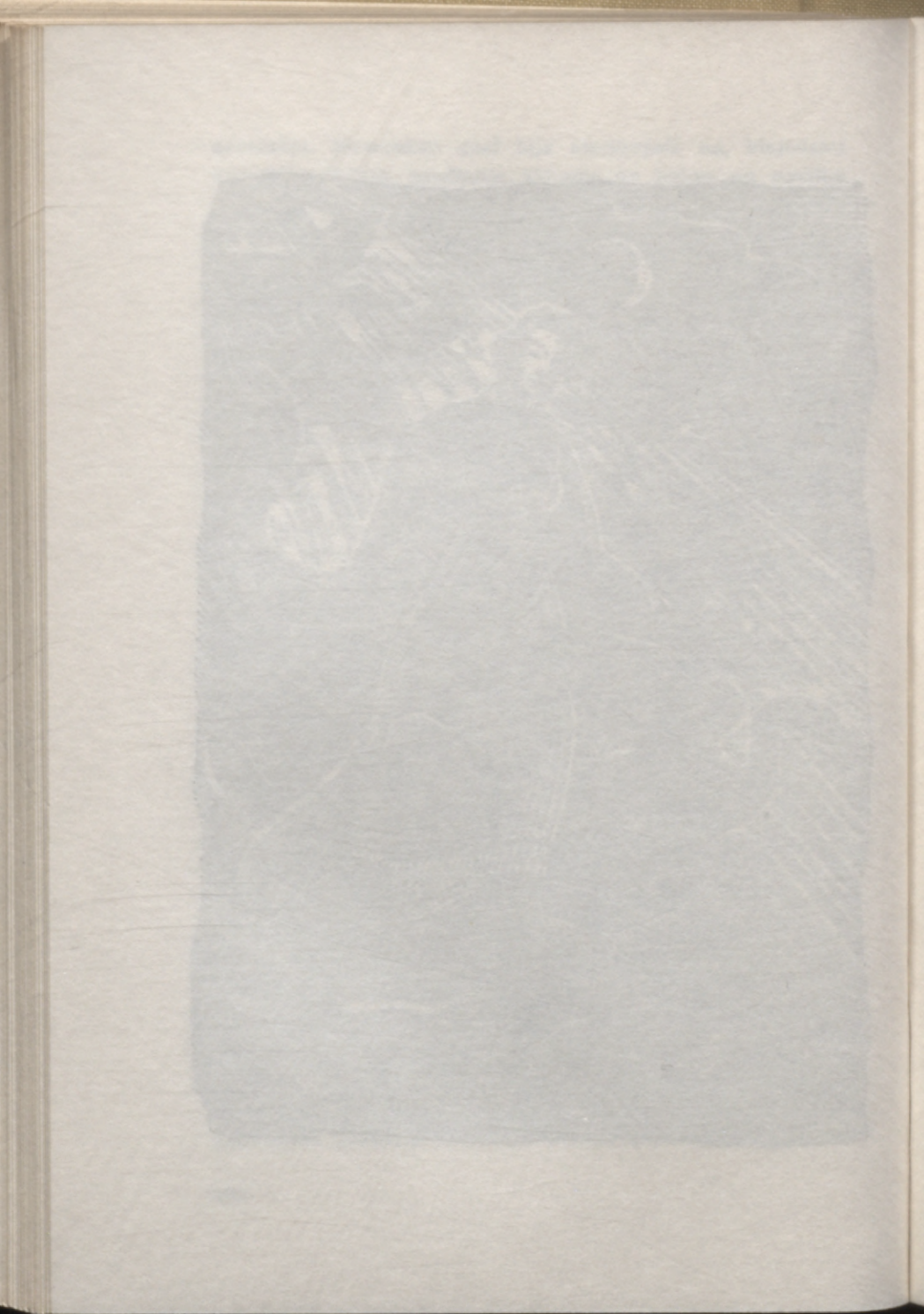
Zeme, kas dzīvo savā lēnā nodabā, ātrāki vēl nekā cilvēki saprata pavasara tuvošanos, un cauri sniegam sāka kūpēt un pār laukiem nogulās bieza migla, un, izejot krūmos un bērzē, varēja manīt, ka visur kustas dzīvība. Viss bija pilns neredzamu ausu, kas klausījās, un balsu, kas sačukstējās, un varēja dzirdēt, ka miglā kaut kas iet, bet apskatoties neviena

neredzēja. Nemanāmi gari bija aizskrējuši un, klejodami saulainā miglājā, modināja krūmus un kokus un novilkā tiem segas, un tie ieguva sejas un ieraudzīja cits citu, un alkšņi, atdabūjuši priecīgu brūnganumu, un bērzi jaunu bal- tumu, lipa kopā ar saviem pumpuriem. Viss bija avotu pilns, un kur iebruka kāja, tur tūlīt parādījās ūdens un lējās čurk- stēdams. Kad mākoņi pavērās un atspīdēja saule, diktāki at- skanēja ūdens liešanās.

Caur vārtiem, pāri sētām un no gaisa nākdams, pavasaris atkal iegāja Straumēnu sētšvidū, un tam pretī nokūpēja jum- tu muguras un iemāvās govīs, un atskanēja ļaužu priecīgās valodas kā tikko izmuktas vītola stabules. Vispirms parā- dījās zeme pie istabas pamata, un ļaudis to apskatīja liksmāki nekā kuginieks sengaidīto krastu. Zaļu asnu gali jau šē bija izlīduši, lai tie izlūkotu, vai ir atnācis īstais laiks. Ļaudis šē iznāca vaļas brīžos pasēdēt un pasildīties, un ceplī apdedzi- nāšanai iemesta krūze tik ātri neapvelkas ar brūnumu, cik ātri ar to aprāvās viņu sejas, un kad vakaros viņi ielikās gul- tā, tās dega it kā uguns svelmētas. Lai gan pavasaris nāca ātri, bet vēl ātrāki tam steidzās pretī Straumēnu ļaužu nepa- cietība, un viņi izpēma dubultos logus, un ziemas dvēsele iz- lidoja pa tiem laukā, un tikai lielā krāsns ierāvās dziļāki kak- tā, lai apslēptu savas pasakas līdz nākamajai ziemei.

Zosis bija grūti noturamas lāstos, un kādu dienu, izgāju- šas gataves galā, tās ieraudzīja pļavā ūdeni un klaigādamas pacēlās gaisā un pazuda saules mirdzēšanā, un tās ieraudzī- ja tikai tad, kad tās ielaidās ūdenī ar skaļu troksni. Tā pirmās no visām Straumēnu dzīvām radībām tās iesāka veco ceļu no mājām uz laukiem, it kā alcinādamas visus tām sekot. Sīks diedziņš tikai turēja tagad visu Straumēnu dzīvi pie mājām, jo ļaudis dzirdēja skaidri aiz sevis, kā, smagi briz- dami pa atkusušo sniegu, tiem tuvojās zirgi, kas lēni un gausi griež gada laiku apaļo ratu, gluži apdulluši no pasau- les sākuma ritošās riņķošanas. Lielā liepa dārza malā bija izplētusies platāka, it kā gaidīdama putnus, lai aizdzītu

bezgalīgo garlaicību, kas to mocīja tik daudzus gadu simteņus redzot visa atgriešanos. Strautā, kas tecēja caur dārzu, jau bija redzami dzeltenī plankumi, un kādā pusdienā tas sāka rūkt un pārplūda, griezdams savus ūdeņus ap upenāju krūmiem, kuŗu zarus vēl bija redzami pērnā gada plūdu gružī. Straumēnu ļaudis priecājās par katru pārgrozību, it kā pirmo reiz to redzēdami, bet viņi nemaz nemanīja, ka gada laikos kā lielos plostos tie arvienu tālāk aizšūpojās no dzīves, kas tos tik ļoti valdzināja, un viņi nemaz nedzirdēja varenā ūdens krituma kņākšanu, kam bija ieraut viņus savā dziļumā uz visiem laikiem. Un ja viņi to arī dzirdētu, tā viņus nesabaidītu, jo Straumēni bija koks, kam mainījās tikai miza, bet viņš pats zaļoja un dzīvoja tālāk. Un viņus priecīgus darīja tikai zeme, šī vecā čūska, kas katru pavasari nometa savu novalkāto ādu un šāvās tālāki, cietā kamolā satinusies.

Straumēnu saimnieks, izgājis gatuves galā, skatījās uz laukiem, kur jau gluži melni no sniega ārā bija izlīduši pērno arumu gali. Viņam ausis pieplūda pilnas sniega skanēšanas, kas ira mirdzēdams. Viņam gribējās, lai tas ātrāki aizietu, jo visas viņa kustības bija saaugušas ar gada laikiem, un ziema aizejot aiznesa līdz tās, kas bija tai derīgas. Gadskārtas griezās kā lieli riteņi, un neviens Straumēnos nezināja, kad tās sākušas kustēt, ieraujot viņus savā nemītīgā ritumā. Kopš neznāmiem laikiem tie stāvēja šinī klajumā, kur gar apvāršņa malas kokiem slidēja saules stari kā pulksteņa zelta rādītāji, atzīmēdami stundas, dienas un gadus. Viss še bija ar mūžību sajaucies — zeme, mājas, upe un kapsēta, un arī gāja uz mūžību, jo Tas, kas ar varenu roku grieza lielo vērtījamo mašīnu, gādāja par to, lai tajā gaudi nekad nebeigtu bērties.

Lielupes ledus bija zils kļuvis, un ūdeņi zem tā drāzdamies jau cilāja to kā vējš uz pļavas izžautu audeklu, bet kādu dienu tas sagāzās un salūza, un kā kopš tūkstošiem gadu Lielupe appludināja laukus un pļavas un ielējās Straumēnu ista-

bā, izdzēsdama pavarda uguni. Straumēnu gadskārta bij beigusies, un jauns Straumēnu pavasaris atnācis.

Kā lietum nolistot pār tuksnešainu zemi, nezin no kurienes cēlušies, tajā parādās zāļu asni, tā vienā dienā, ūdeņiem parādoties, tie pieskrēja pilni meža zosu, pīļu un gulbju, kas nāca spēlēdami uz neredzamām ērgelēm, un to lielās ēnas katru brīdi laidās pāri Straumēnu pagalmam.

Pļavas un lauki kā milzu bļoda nu bij pielējušies pilni, un ūdeņu krākšana apklusā. Tas skalojās ap Straumēniem viegli dzeltens, līdzīgs tikko atnesušās govju pienam, un Straumēni it kā peldēja tajā. Lielupe patiešām bij atnesusies un dzirdēja tagad zemi ar savu trekno valgumu, kas plūda bez gala, atsizdamies pret zilo debesu pamali.

Pirmais plūdu vakars atnāca mierīgs, un saulei noejot liels gaismas stars, no paša apvāršņa nākdams, nogulās ūdeņos un, ar vienu galu iekrīzdams Straumēnos, pielēja sētvidu ar sarkanu spožumu. Un tajā brīdī, kad tas notikās, uz ūdens parādījās sieviete, ap galvu sagrieztām dzeltenām bizēm, zaļā zīda sagšā tērpusies, kurās garās bārkstis slaucīja ūdeni nesašlapinādāmās, un, pa sarkano gaismas tiltu iedama, nāca uz Straumēniem. Spurainās Lielupes zivis — ālandes, li-dakas un zuši, meža zosis un gulbji viņu pavadīja, pazīdami viņā mīļo Māru, lopu, zivju un putnu sargātāju. Viņa tuvojās mājām, visu redzējama, bet pati ļaudīm neredzama. Ūdens, koki, gaiss viņu sajuta un apstājās un klusēja, un sarkanais gaismas stabs drebēja zem mīļās Māras kājām. Pienākusi tuvu mājām, viņa skatījās ilgi pagalmā, un no visiem mājas iedzīvotājiem viņa redzēja tikai lielā Raibaļa un, atvērtajās kūts durvīs stāvēdama, idēja viņai pretī. Māras acis slīdēja pār katru ēku, un, ūdeņos nostājusies un starodama, viņa pacēla rokas un svētīja mūžīgos Straumēnus.

*
*
*

Ūziņš, kas visu ziemu ikdienas tikai uz īsu brīdi līka saviem zirgliem izriķšot no egļu koka stajļiem, bet tos vairāk

baroja Lielupes lanku zālēm, tagad strādāja nepiekusdams, mēžot un tīrot dzelteno rikšotāju gaišos mājokļus. Juzdami savu laiku tuvu, tie zviedza un spārdījās no senajiem Rundāles ozoliem taisītos steliņgos, krimzdamies asajiem zobiem cietajā kokā. Veltī viņš tos mēģināja iekārdināt ar Straumēnu auzām un īslīča skaidro ūdeni, — tie zvērojošām acīm skatījās uz durvīm un prasījās debesu augstumā, un to gaŗās krēpes cilājās it kā ātra skrējiena plivinātas. Beidzoŗ viņš tos notīrīja paŗa kaltām tērauda sukām, un, izvesti ārā, tie izviedzās tik skaļi, ka to zviedzienu atbalss aizskanēja caur gaisiem kā pavasara pērkons. Tad viņš izstūma pagalmā Sauli oŗa koka ratos, un siltums, no kuŗa gar debesu upi augoŗajos vītolos parādījās gaŗas bārkstis, izplatījās visapkārt, padarīdams gaisu neizsakāmi piemīlīgu. It kā avots Saules namdurvju bērzs sāka tecināt sulas balti nobertzā koka spainī, dzeguze iekūkojās, starainajos dūmajos, ar kuŗiem pārvilkušies bija krūmi, atskanēja lakstīgalas balss, bet Ūziņa gaŗā dzeltenā bārda sāka dūkt, un tur aizmiguŗās bites pamodās un devās laukā, ietinot Saules ratus tāli dunoŗā brūnā mākonī. Ūziņš iedzirkstījās un, uzlēcis bukā, lika trūkties saviem skrējējiem, un, aplidots bitēm, stāvu gaisā pacēlās deviņjūgs, un dievišķīgais Vedējs to sagrieza uz Zemgales pusi, nesdams lapas kokiem, balsus upēm un zāles raibajām un brūnajām Zemgales govīm. Gluŗi nosvīduŗi parādījās virs Lielupes dzeltenie auŗotāji, un, no stajļiem izskrējuŗi, preti Saules kumeļiem izviedzās Zemgales zirgi.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

VITAUTS KALVE

PIEZĪMES

PAR STRAUMĒNU RAŠANOS, IEKĀRTU UN TEKSTU

SVARĪGĀKIE SAĪSINĀJUMI

- T. I—IV — VIRZAS RAKSTI, I—IV, Tilta apgādā, 1958-1966.
A — Straumēnu pirmteksts Virzas rokrakstā.
B — Straumēnu pirmiespiedums mēnešrakstā „Daugava”.
C — Straumēnu pirmizdevums 1933. g.
IE — Ievads Straumēnos.
P — PAVASARIS, pirmā daļa Straumēnos.
R — RUDENS, trešā daļa Straumēnos.
V — VASARA, otrā daļa Straumēnos.
Z — ZIEMA, ceturtnā daļa Straumēnos.
- Straumēnu lappuses norādītas pēc Tilta izdevuma (T. IV).

I

STRAUMĒNU SARAKSTĪŠANA

1.

Ed. Virza pats par Straumēnu sarakstīšanas vietu vafrāk kārt norādījis savas Salgales pagasta mājas Billītes (kas jau viņa tēva laikā bija apvienotas ar kaimiņmājām Rācepiem). Tikai tāds Virzas paša norādījums varētu būt pamatā Lapīņa sacerētājā biografijā teiktajam: „nosēdies zem sava lazdu krūma, rakstīja monumentālu darbu — poēmu Straumēni” (sk. T. I, 74. lpp.). Daugavas redaktors J. Grīns liecina (vēstulē 1960. g. 30. augustā): — Ienākdams pie manis, viņš sacīja: „Nu braukšu uz laukiem, atvedīšu kādu jaunu Straumēnu nodaļu”. Un atveda arī, stāstīja, ka rakstījis „Rāceņu dārzā uz vēdera gulēdams”. — Tās pašas vēstules citā vietā: — Reiz, kad biju šinis mājās (Billītēs), viņš rādīja kādu „krūti” uz 3 māju robežas: „Šeit es arī rakstīju Straumēnus — uz vēdera izlaidies.” —

Ar to, protams, nav teikts, ka visi Straumēni sarakstīti brīvā dabā un ka atsevišķas nodaļas Virza nebūtu varējis sacerēt Rīgā.

2.

Kā tas pa laikam ar plašākiem prozas darbiem mēdz būt, arī Straumēnu sarakstīšanas laiku nevar noteikt dienu robežās, bet šī laika noteikšanā var gan tuvoties mēnešu robežām.

Ar lielāko patīcamību var pieņemt, ka Virza sāka Straumēnus rakstīt 1929. g. vasarā. Straumēnu pirmā daļa — PAVASARIS — ir rakstīta pēc tā paša plāna, ar kuru Virza sacerēja sākumu heksametros rakstītai poēmai „Lauku darbi” (sk. T. II, 323.—366. lpp.), Straumēnu ievads turpretī ir apraksta „Zemgales sēta” (sk. T. III, 265.—284. lpp.) pārstrādājums. Abi šie darbi acīmredzot sarakstīti 1928. g. vasarā, jo tā paša gada rudenī parādījās mēnešrakstos (Zemgales sē-

ta iespiesta Daugavas 1928. g. septembra burtnīcā, Lauku darbu fragmenti — Piesaules 1928. g. oktobra burtn. un Daugavas 1929. g. janvāra burtnīcā). Tikai pēc šo darbu sacerēšanas varēja rasties doma tos abus pārstrādājot apvienot. Bet, kad šos darbus nodeva publicēšanai, tad to pārstrādāšana vēl nebija izlemta. No tā izriet, ka Straumēnus sākts rakstīt tikai pēc 1928. gada, un tas varēja notikt tikai 1929. g. vasarā, jo Daugavas septembra burtnīcā jau publicēts Straumēnu ievads (kam seko PAVASARIS 1930. g. janvāra burtnīcā).

Jādomā, ka arī turpmākās daļas sarakstītas tādā pašā kārtībā, kā tās publicētas Daugavā, tātad VASARAS pirmās 4 nodaļas 1930. g. vasarā, VASARAS pārējās 8 nodaļas 1931. g. vasarā, bet RUDENS un ZIEMA 1933. g. vasarā. Tā kā 1932. g. nav publicēts neviens Straumēnu fragments, tad var pieņemt, ka šai gadā Virza vispār gar Straumēniem nav strādājis. Straumēnu sacerēšanas laiks tātad stiepjas apmēram no 1929. g. jūnija līdz 1933. g. augustam. Kopā Straumēnu sacerēšanai varētu būt izlietots ne vairāk par 12 mēnešu laiku. Cik patiesībā izlietots laika pašai sarakstīšanai, to, protams, var tikai minēt. Atskaitot ievadu, Straumēniem ir 37 nodaļas. Septiņas to starpā ir tik īsas, ka liekas rakstītas vienā paņēmienā dažās stundās. Pieņemot, ka pārējās varēja sarakstīt katru apm. divi dienās, tieši Straumēnu sarakstīšanai Virza varētu būt izlietojis apm. 60—70 dienas vai 2—3 mēnešus.

II

STRAUMĒNU ROKRAKSTS

Straumēnu rokraksta daļas Virza nodeva Daugavas redakcijai to sarakstīšanas kārtībā. Tāpat kā visi citi Virzas sacerējumi arī Straumēni bija rakstīti t. s. vecajā (gotu) ortografijā. Rokraksts bija rakstīts ar tinti. Pirms iesniegšanas redakcijai, Virza tekstu nebija pārrakstījis, bet iesniedza

pirmtekstu, kam bija rakstīšanas steigas pazīmes. — J. Grīns (augšā minētajā vēstulē): „Dažas vietas bija skrāpētas ar spalvu bez tintes.” Kā jau pirmtekstā, Straumēnu rokrakstā bija daudz paviršību un pārrakstīšanās kļūdu.

Pēc Straumēnu iespiešanas Daugavā, redakcija to rokrakstu saglabāja kopā ar citiem mēnešrakstā izlietotiem manuskriptiem. Vēlāk tos tādos pašos sakopojumos nodeva kādā rokrakstu krātuvē. Ir iespējams, ka Straumēnu pirmteksts tur glabājas joprojām, bet drošu ziņu par to nav. Virza pats par Straumēnu pirmteksta likteni nerūpējās. Liekas, ka viņš nav rokrakstā ieskatījies pat tad, kad sagatavoja Straumēnus izdevumam grāmatā, bet pārveidojumus izdarījis Daugavas iespaiduma tekstā, ar rokrakstu nesalīdzinādams. Tā liek domāt tas, ka Daugavas iespaidumā ieviesušās grūtāk pamanāmās salicēja kļūdas pa lielākai daļai nav arī vēlāk izlabotas.

Daugavas iespaidumā trūkst dažas Straumēnu vietas, tās parādās pirmo reizi tikai grāmatas pirmizdevumā, proti: 3 lappuses garš teksts PAVASARĀ 6. nodaļas sākumā, 2 lappuses garš teksts tās pašas nodaļas beigās, drusku vairāk nekā 2 lappuses garš teksts VASARAS 4. nodaļas beigās un 6 lappuses garā RUDENS 4. nodaļa, kopā apm. 13 lappuses grāmatas iespaiduma teksta. Jautājums par to, vai šīs 13 lappuses teksta rokrakstā vispār neatradās un pievienotas (varbūt arī sacerētas) tikai vēlāk, nav šeit droši izšķirams. Patīkamākais ir, ka to tiešām redakcijai iesniegtajā rokrakstā nebija. Rakstītas tās tomēr varēja būt reizē ar pārējo pirmtekstu.

III

STRAUMĒNU PIRMIESPIEDUMS

Straumēnu daļas parādījās pirmiespiedumā sekojošā kārtībā: Straumēni (vēlāk ievads bez īpaša virsraksta). Daugava, 1929. g. 9. (septembra) burtnīcā (1025.—1043. lpp.).

- Pavasaris Straumēnos. Daugava, 1930. g. 1. (janvāra) burtnīcā (1.—20. lpp.).
- Vasara Straumēnos. Daugava, 1930. g. 12. (decembŗa) burtnīcā (1409.—1426. lpp.).
- Vasaras darbi Straumēnos. Daugava, 1931. g. 9. (septembŗa) burtnīcā (1025.—1043. lpp.).
- Rudens Straumēnos. Daugava, 1933. g. 9. (septembŗa) burtnīcā (769.—799. lpp.).
- Ziema Straumēnos. Daugava, 1933. g. 10. (oktobŗa) burtnīcā (876.—895. lpp.) un 11. (novembŗa) burtnīcā (982.—995. lpp.).

Straumēnu pirmiespiedums tieši neattēlo Virzas pirmtekstu, bet atšķiras no tā ar jauno ortografiju un redaktora J. Grīna izdarītiem rakstības un izteiksmes labojumiem.

Tā kā Latvijā līdz 1935. gadam visās spiestuvēs lietoja abu ortografiju burtus un zīmes (vecajā ortografijā iespieda laikrakstus un arī daļu daiļliterātūras), tad rakstu pārceļšanu no vienas ortografijas otrā mēdza izdarīt salicēji. Tie piešķīra jaunās ortografijas zīmes burtiem vienmēr, gan tādas, kuru vecajā ortografijā vispār nebija, gan arī tādas, ko autori bija paviršībā izlaiduši. Ja Straumēnu pirmiespiedumā, piem., viscauri rakstīts „dzeltēns”, tad tas var būt tikai burtliča darbs, jo Virzas lietotajā vecajā ortografijā šādus piedēkļu garumus neapzīmēja. Mikstinātais *ř* salikumā lietots bagātīgi, tomēr iespējams, ka Virza šo zīmi rokrakstā nelietoja nekad. Tā kā piedēkļu garumus un līdzskaņu mikstinājumus noteica burtliči, no šādām pazīmēm nevar nekā spriest ne par autora rakstības paradumiem, ne par viņa lietotām izloksnes formām. Līdzīgi jāspriež par rakstības formām „bij” un „bija”, kas Straumēnu pirmiespiedumā lietotas pārmijus. Var pieņemt, ka Virza manuskriptā vienmēr lietoja isāko formu, bet paplašināto ieviesa burtliči.

Daudz svarīgāk būtu zināt, kādus labojumus Virzas rokrakstā izdarīja redaktors. J. Grīns pats liecina (augšā minē-

tajā vēstulē): „Manuskriptā diezgan laboju, īpaši paligtekumos”. No tā secināms, ka labota tiklab rakstība, kā izteiksmē. Labojumu skaitu, protams, bez ieskatīšanās Virzas rokrakstā nevar noteikt, bet no pirmiespieduma teksta tomēr var iegūt zināmu nojautu par labojumu raksturu.

Liekas, ka rakstības labojumi skāruši vispirms Virzas lietotās izloksnes formas, pārveidojot tās pēc rakstu valodas paradumiem. Tā kā šie labojumi nav notikuši visur, tad var noprast, kādu rakstību lietoja Virza pats. Viņš laikam vienmēr rakstīja „lizds” (kā a-celmu), „pludas” (labots „plūdas” un „plūdi”), locīja „balsi” kā a-celmu, rakstīja — „akmins”, „zobins”, „verste”.

Virza bieži darīnāja vidējo kārtu dažiem darbības vārdiem, kam rakstu valodā to nemēdz darīt (palikties, patikties, notikties u. c.). Šo īpatnību J. Grīna labojumi liekas skāruši ļoti maz vai vispār nemaz.

Īpašības vārdiem noteicēju galotni Virza lietoja daudz retāk nekā to mēdz rakstu valodā, sekodams šai ziņā tautas dziesmu un veco garīgo rakstu paradumiem. Arī šī īpatnība S. pirmiespiedumā labi saglabāta, tomēr labojumi to varētu būt skāruši biežāk.

Rakstīšanas ātrumā Virzam bieži gadījās nepareizi saskaņot vietniekvārdam skaitli un kārtu ar lietvārdu. Šādas kļūmes dažkārt izgājušas cauri visiem Straumēnu izdevumiem.

Piemēram:

(IE,5) ...kad skatījās uz šo māju no viņu tālāko lauku robežas...

(P,2) To gadu lieldienas iekrita vēlu, bet jau klusajai nedēļai sākoties saime posās uz tiem.

Straumēnu pirmiespiedums saglabājis apm. 5 šādus gadījumus. Jādomā, ka rokrakstā to bija vairāk, bet citi redaktori laboti.

Virza stipri svārstījās personisko un norādāmo vietniekvārdu izvēlē, vēlāk pats šai ziņā labodams Straumēnu tekstu

65 vietās. Iespējams, ka arī šādus labojumus izdarīja jau redaktors.

Satiksmes vārdus „ar”, „dēļ”, „no”, „pie”, „pēc”, „pret”, „uz” Virza bieži lietoja bez vajadzības vai veidodams ar tiem aplamas konstrukcijas. Sekojošie piemēri rāda gadījumus, kas Straumēnu pirmiespiedumā saglabājušies, bet laboti vēlāk (grāmatas pirmizdevumā):

ar asipainiem kakliem,
satikdamies ar sava pagasta ļaudīm (satikdami sava pagasta ļaudis),
un dēļ tiem (un to dēļ),
un viņa bija gabals no Straumēnu mājas kārtības,
klāt pie trokšņa (klāt šim troksnim),
bija ko pret saimnieku darījuši (bija ko saimniekam nodarījuši),
apvienodama uz vienādām pūlēm (apvienodama vienādām pūlēm).

Citos Virzas prozas rakstos šādu gadījumu manāmi vairāk nekā Straumēnu pirmiespiedumā. Var pieņemt, ka to bija vairāk arī autora rokrakstā un ka te darbojusies J. Grīna labotāja roka. Šādu labojumu skaits visā grāmatā varēja sniegties vairākos simtos.

Visumā vērojams, ka J. Grīns darījis tikai nepieciešamo, labodams kļūdas, kas padara teikumu saturu nesaprotamu vai pārprotamu. Autora īpatnējais stils liekas allaž saudzēts ar visām tā neveiklībām un sīkākām novirzēm ārpus rakstu valodas paradumiem.

Šos labojumus Virza pieņēmis bez iebildumiem. Vēlāk, redīgēdams tekstu grāmatas pirmizdevumam, viņš dažās vietās ieviesis atpakaļ tikai izlokšnes formu „pludas”. Patīcams, ka pārējos labojumus Virza vispār nav pat pamanījis, jo, kā domājams, viņš savā rokrakstā vairs nekad neieskatījās.

Straumēnu pirmiespiedumā Daugavā ir ieviesušās arī iespieduma kļūdas. Daļa to pamanītas un izlabotas jau grāma-

tas pirmizdevumā, citas saglabājušās cauri visiem izdevumiem.

Var pieņemt, ka Straumēnu pirmiespiedums atšķīrās no rokraksta ar apm. 1000 pārveidojumiem, kuŗu lielumiēlais vairums ir tomēr tikai nenozīmīgi rakstības pārveidojumi.

IV

STRAUMĒNU PIRMIZDEVUMS

1.

Straumēnu pirmizdevums grāmatā iznāca 1933. gadā, laikam decembra pēdējās dienās. Tā bibliografiskais apraksts Valsts bibliotēkas biļetenā:

Ed. Virza (Edvarts Lieknis). Straumēni.
Vecā Zemgales māja gada gaitās. Poēma.
Rīgā, 1933. Izd. un iesp. Valters & Rapa.
19x13 cm. 356 (4) lpp. (2000 eks.).

Lai gan par to nav nekādu liecību, taču no blakus apstākļiem jāsecina, ka tekstu grāmatas salikšanai gatavoja jau kopē septembra līdztekus pēdējo divu Straumēnu daļu publicējumam Daugavā. Visā tekstā tika izdarīti labojumi, vairākās vietās citādi sadalītas nodaļas, bez tam bija jāpievieno (varbūt no jauna jā sacerē) apm. 13 lappuses teksta, kuŗa Daugavas pirmiespiedumā vēl nebija. Visu šo darbu nevarēja veikt īsajā laikā starp beigu daļas publicēšanu Daugavā (novembra burtnīcā, kas iznāca apm. novembra vidū) un grāmatas salikšanas sākumu (vēlākais decembra sākumā). Grāmatas tekstu nesagatavoja manuskriptā, bet Daugavas pirmiespieduma tekstu izmantojot. Tomēr arī to teksta daļu, kas parādījās vēl tikai Daugavas novembra burtnīcā, nepārnēma grāmatā negrozītu. Labojumi sniedzas līdz pat pēdējai Straumēnu lappusei. Tas liecina, ka vismaz daļa labojumu izdarīti lielā steigā.

Tekstu grāmatas salikšanai nesagatavoja apgāda darbinie-

ki (J. Grīna liecība), bet Virza pats. Ar to rodas jautājums, kā īsti notika teksta pārredīgēšana, jo ir trīs iespējas: 1) varēja rediģēt Virza pats; 2) viņš to varēja darīt, sekodams citu padomiem; 3) viņš varēja pārredīgēšanu vispār uzticēt kādam citam. Paticamākā ir otra iespējamība. Bez Virzas paša piedalīšanās grāmatas teksts nevarēja rasties, jo tajā 4 vietās bija jāiestarpina ap 13 lappuses jauna teksta. Tādēļ jāpieņem, ka Virza viscauri rediģēja pats, ar ko nav izslēgts, ka viņš sekoja arī citu padomiem. Tā kā, izdevumu sagatavojot, autors pats vēlreiz visu sacerējumu pārstrādājis un papildinājis, tad tikai ar to noslēdzās Straumēnu sacerēšana. Grāmatas pirmizdevuma teksts tādēļ uzskatāms par Straumēnu galīgo tekstu. Ir gan iespējams, ka dažas no tām pārgrozībām, kas parādījās 4. izdevumā (sk. turpmāk), arī ir notikušas ar autora ziņu. Bet tās notikušas ar prāvu laika atstarpi (4 gadi), to apjoms sīks un to starpā nav papildinājumu, tikai svītrojumi. Tādēļ tās var neievērot.

2.

Nodaļu pārkārtojumi un papildinājumi.

a.

Daugavas pirmiespiedumā PAVASARIS nobeidzas ar 5. nodaļu, grāmatā PAVASARIM ir 6 nodaļas.

Sestās nodaļas teksts radies:

- 1) ar jaunu tekstu nodaļas sākumā, kas aptver 3 rindkopas un beidzas ar vārdiem „zaļas velēnas”;
- 2) pievienojot tekstu, kas pirmiespiedumā ir VASARAS 1. nodaļā;
- 3) pievienojot vienu rindkopu teksta, kas pirmiespiedumā ir VASARAS 2. nodaļas sākumā;
- 4) ar jaunu tekstu, kas aptver nodaļas 3 pēdējās rindkopas (kuŗu sākuma vārdi — „Kā bites...”, „Bez tām...”, „Arī Straumēnu...”).

b.

Līdz ar VASARAS pirmās nodaļas pievienošanu PAVASARIM, mainās nodaļu numerācija. Pirmiespieduma VASARAS 2. un 3. nodaļa grāmatā ir VASARAS 1. un 2. nodaļa.

c.

VASARAS 4., 5. un 6. nodaļa grāmatā apvienotas par vienu — trešo — nodaļu.

d.

VASARAS 4. nodaļas teksts grāmatā radies:

- 1) ar tekstu, kas pirmiespiedumā ir VASARAS 7. nodaļā;
- 2) pievienojot jaunu tekstu nodaļas beigās (tas aptver 5 pēdējās rindkopas).

e.

VASARAS 5.—12. nodaļas Daugavā bija iespiestas atsevišķi ar virsrakstu „Vasaras darbi Straumēnos” un numurētas tur ar 1—8.

f.

Jauns teksts grāmatā ir RUDENS 4. nodaļa. Sakarā ar tā iestarpināšanu mainās turpmāko RUDENS nodaļu numerācija: kas pirmiespiedumā bija 4.—11. nodaļa, grāmatā nu 5.—12.

g.

ZIEMA Daugavā bija iespiesta divi burtnīcās, katrreiz ar jaunu nodaļu numerāciju (1.—5. un 1.—3.). Grāmatā numerācija turpinās, un ZIEMAI ir 8 nodaļas. Nekādu pārkārtojumu šai daļā nav.

3.

Rakstības un izteiksmes pārveidojumi.

Straumēnu pirmizdevums grāmatā (C) atšķiras no pirmiespieduma (B) ar apm. 1200 pārveidojumiem. To starpā ir nedaudz korrektūras nepamanītu salicēja kļūdu, ap 350 rak-

stības pārveidojumu un ap 750 apzinīgi izdarītu izteiksmes pārveidojumu.

Rakstības pārveidojumi lielāko tiesu nenozīmīgi. Piem., B viscauri raksta „dzeltēns”, C turpretī „dzeltens”, B sākumā iespiež „piepēži”, vēlāk „piepēši”, beidzot „piepeši”, C vienmēr lieto pēdējo formu. — Šo rakstības pārveidojumu vidū tomēr jāpakavējas pie maiņām, rakstot „bij” un „bija”, jo varētu būt iespējams, ka Virza šo vārdu rakstījis dažādi ar nolūku, lai panāktu balsienu skaita līdzsvarojumu teikuma posmos vai ar citu labskanīguma mērķi. Abos veidos vārds pārmijus rakstīts jau pirmiespiedumā. Grāmatā tā rakstības veids mainīts apm. 250 reizes. Viena vai otra rakstība mēdz parādīties vienkopus: parasti veselām lappusēm vai nodaļām raksta ar maz izpēmumiem vienā veidā. Pārmaiņu vairums (ap 95%) ievieš gaŗāko formu Isākās vietā. No tā jāsecina, ka gaŗāko formu pamazām ieviesuši salicēji. Var domāt, ka Virza rokrakstā vienmēr vai ar retiēm izpēmumiem rakstīja „bij”. Šī Isākā forma parasti ieviešas manuskriptos, ko raksta steidzīgi, domai ātri sekojot.

Starp izteiksmes pārveidojumiem iezīmīgas divi grupas.

Grāmatā vērojama cenšanās nokārtot vietniekvārdu lietošanu tā, lai ar personas vietniekvārdiem apzīmētu dzīvas būtnes, bet ar norādāmajiem nedzīvus priekšmetus (viņš, viņa — tas, tā), kas pirmiespiedumā (un tātad arī rokrakstā) parasti nebija ievērots. Attiecinājumos agrāk bieži lietotais „kuŗš” tagad aizstāts ar „kas”. Šādu labojumu kopskaitis ir 70. To visvairāk ievadā (40), ZIEMĀ ir tikai viens tāds labojums. Tas liek domāt, ka Virza pats bija, ZIEMU rakstot, jau mainījis savus rakstīšanas paradumus un tikai pēc tam laboja arī iepriekšējās daļās.

Svarīgāka ir otra izteiksmes labojumu grupa, kas tieši un netieši vēršas pret saliktās pagātnes konstrukciju. — Atskaitot ievada pirmo nodaļu, Straumēni ir rakstīti kā vēstījums pagātnes formā (pāreja no tagadnes uz pagātni notiek pēk-

šņi, ievada otrās nodaļas pirmās rindkopas vidū). Sakarā ar to palīgteikumos sagaidāmas saliktās pagātnes formas, un tās arī Straumēnos viscauri sastopamas. Pirmizdevums (C) nu atšķiras no pirmiespieduma (B) arī ar to, ka daudzos gadījumos saliktā pagātne iznīdēta, aizstājot to ar vienkāršo (nepabeigto) pagātni vai kādu citu formu. Piemēram: (B) jau bij nokritis — (C) jau nokrita; bij kļuvuši gludi — izskatījās gludi. Labojumu mērķis gan nav bijis tikdaudz iznīdēt salikto pagātni, kā izvairīties no „bija” pārāk biežas lietošanas, jo no šī palīgdarbības vārda cenšas atsvabināties arī tad, ja tas lietots kā saitiņa (kopula). Piemēram:

bij tumšs — valdīja tumsa;
apakšā vēl bij — apakšā vēl rēgojās;
viss bij saskatāms — visu varēja saskatīt;
laiks bij siltāks — laiks metās siltāks;
visi bij liksmi — visi kļuva liksmi;
šķūnis bij putekļu pilns — šķūnis kūpēja putekļu pilns;
rudzu lauks bij mierīgs — rudzu lauks izskatījās mierīgs;
kas bij tik priecīgs — kas izskatījās tik priecīgs.

Kā redzams, izteiksme ar to ne vienmēr kļūst skaidrāka un noteiktāka, dažkārt tā kļūst smagāka, jo ieviesti metaforiski figurāli tēli (valdīja, rēgojās). Šo labojumu vairums iznīdē pabeigto pagātni izteiksmes skaidrībai par ļaunu. Piemēram:

(B) ...vietas, kur maidas bij stāvējušas, liecināja,
ka vasaru še vējš bij šūpojis... ziedus.

(C) ...vietas, kur maidas stāvēja, liecināja,
ka vasaru še vējš šūpoja... ziedus.

(B) ...pagrabā, kur kā stropā bija savilkts viss, kas
Straumēnu sakņu dārzos bij audzis.

(C) ...pagrabā, kur kā stropā savilka visu, kas
Straumēnu sakņu dārzos auga.

Šādu labojumu kopskaits ir 110. To nemaz nav ievadā, tikai

viens tāds sastopams PAVASARĪ, tie sākas pēkšņi ar VASARAS 4. nodaļu, pēc tam to VASARĀ ir 22, RUDENĪ — 43, ZIEMĀ — 45. Liekas, ka, sagatavojot tekstu grāmatas pirmizdevumam, Virza tikai pēc teksta trešdaļas pārlūkošanas, varbūt kāda aizrādījuma mudināts, sāka tekstu rediģēt ar šo paņēmieni, bet darīja to lielā steigā un neievēroja, ka reizēm lieki un izteiksmes skaidrībai par jaunu aizstāj pabeigto pagātni ar nepabeigto.

Starp pārējiem izteiksmes labojumiem ir gan atsevišķu vārdu svītrojumi, gan teikumu pārkārtojumi (skaitā 20), parasti svītrojot palīgteikumus un dažkārt pēc tam apvienojot virsteikumus. Tikai vienā gadījumā kāds palīgteikums pierakstīts klāt. Šie 20 teikumu pārkārtojumi parādīti turpmāk.

V

CITI STRAUMĒNU IZDEVUMI

Otrais izdevums ar negrozītu tekstu, tādu pašu lappušu skaitu un līdzīgā formātā iznāca 1935. gada jūlijā.

Trešais izdevums, identisks ar pirmo un otro, iznāca 1936. g. februārī.

Ceturtais izdevums iznāca 1937. g. beigās. Šim izdevumam lielāks formāts (20x14 cm) un platāks salikuma spogulis, tādēļ mazāks lappušu skaits (280, iepriekšējiem izdevumiem 356). Šim izdevumam izdarīja jaunu teksta salikumu.

Ceturtajā izdevumā teksts atšķiras no pirmizdevuma ar apm. 750 pārveidojumiem. Tie ir gan rakstības, gan izteiksmes pārveidojumi. Atņests „i” pārākā pakāpiena apstākļu vārdu galotnēs, daudziem īpašības vārdiem pievienota noteicēja galotne, personas vietniekvārdi atkal daudzkārt aizstāti ar norādāmiem, izlaisti ap 30 atsevišķi vārdi, 2 teikumi visā apjomā un kāda četru teikumu grupa ZIEMAS 5. nodaļā. Daļa šo pārveidojumu bez šaubām ir korrektūras nepamanīti salicēju misekļi.

Piektais izdevums iznāca 1938. gadā. Teksts, formāts un lapušu skaits tam identiski ar ceturto izdevumu.

Sestais izdevums iznāca 1939. gada sākumā. Tas ir pirmais ilustrētais Straumēnu izdevums. Ilustrāciju (kokgrebumu) autors bija A. Junkers. Šim izdevumam palielināts formāts (23,5x15,5 cm), bet teksts novilkts no ceturta un piektā izdevuma salikuma. No jauna saliktas tikai 3 teksta vietas, kur ilustrāciju novietošanai vajadzēja sašaurināt salikuma spoguļi.

Straumēnu sestais izdevums bija pēdējais no tiem, kas iznāca Virzas dzīves laikā.

Septītais Straumēnu izdevums tagad pieder latviešu grāmatniecības retumiem. Tas iznāca 1940. gadā. Tā metiena vairums vēlāk aizturēts apgādā un, jādūmā, iznīcināts.

Septītā izdevuma formāts 20x14 cm., tam 253 lappuses. Tā teksts novilkts no ceturta un piektā izdevuma salikuma, bet saspiepts ciešāk, [tādēļ] lapušu skaits 7. izdevumam mazāks nekā 4. izdevumam.

* * *

Trīs turpmākos Straumēnu izdevumus gādāja Zelta Ābeles apgāds vācu okupācijas laikā.

(Astotais un devītais izdevums). Tā kā Zelta Ābeles apgāds nav nekā zinājis par Valtera un Rapas septīto izdevumu, tad šie izdevumi apzīmēti par septīto un astoto. Tie novilkti no viena un tā paša jaunā (Zelta Ābeles) salikuma.

Šiem izdevumiem ir O. Noriša grafiskais ietērps (četras gada lauku viņetes, priekšlapas ilustrācija un vāka zīmējums). Titullapas mugurpusē norādīts, ka grāmata iespiesta 1942. g. augustā. Turpat norādīts metiens 6000, kas aptver abu izdevumu (8. un 9.) metienus kopā. Šo izdevumu formāts 18,5x13 cm., 238 lpp.

Teksts šiem izdevumiem salikts, sekojot pirmizdevumam (1933), bet atšķiras no tā ar apm. 500 pārveidojumiem. Tie ir pa lielākai daļai rakstības pārveidojumi, bet sastopamas arī salicēju kļūdas un apzinīgi izteiksmes pārveidojumi. Izlaisti 15 atsevišķi vārdi un divi palīgteikumi, divi teikumi pārkārtoti.

(Desmitais izdevums). Izdevuma skaitli neatzīmējot, 1942. g. novembrī iznāca Straumēni miniātūrformātā (10x7 cm) ar J. Plēpja kokgrebumiem (tituls, kontrtituls, viņetes, un ik pa divi ilustrācijām ievadam un četriem gada laikiem). Iespiests uz zīda papīra mazā metienā (800), 490 lpp.

Desmitā izdevuma teksts salikts no jauna, sekojot pirmizdevumam, bet atšķiras no tā ar apm. 300 rakstības un izteiksmes pārveidojumiem.

(Vienpadsmitais izdevums). 1946. g. Augsburgā, Pūra apgādā, nekādu izdevumu skaitli neatzīmējot, iznāca Straumēni ar H. Sila gatavotu grafisko ietērpu (viņetes gada laikiem un vāka zīmējums). Formāts 20x14 cm., 253 lpp.

Šis izdevums fotokopiski pavairots no septītā izdevuma.

(Divpadsmitais izdevums). 1946. gadā Straumēnus izdeva arī Zelta Abeles apgāds Zviedrijā. Šim izdevumam ir 8./9. izdevuma O. Norīša ilustrācijas (samazinātas), formāts 12,5x9 cm., 354 lappuses.

Teksts šim izdevumam salikts no jauna, sekojot pirmizdevumam, bet atšķiras no pirmizdevuma teksta ar apm. 400 sīkiem korrektūras labojumiem un ar to, ka nelieto π zīmi.

(Trīspadsmitais izdevums). 1958. gadā Straumēnus izdeva Grāmatu Drauga apgāds Ziemeļamerikas Savienotajās Valstīs, neminot ne izdevuma, ne gada skaitli. Šis izdevums ir fotokopiski pavairots no sestā izdevuma. Formāts 23,5x15,5 cm., 282 lappuses.

Cetrpadsmitais izdevums iznāk Tilta apgādā 1966. gadā kā Virzas Rakstu 4. sējums.

*
*
*

Sasniedzot 14 izdevumus 33 gados, Virzas Straumēni izvīzušies par visbiežāk izdoto sacerējumu latviešu rakstniecībā. Vairāk izdevumu ir gan brāļu Kaudzišu Mērnieku laikiem, bet tie izdoti trīs reizes garākā laika posmā — 90 gados. Straumēniem kļūstot par lasītāju visvairāk iemīļoto latviešu grāmatu, apgādi veltījuši daudz pūļu tās ārējai apdarei. Tās 14 izdevumi raksturo latviešu grāmatniecības kultūras attīstības augstāko posmu, parādot gan klasisku vienkāršību (Straumēnu pirmie trīs izdevumi), gan smagi barokālu greznību (6. izdevums), gan vieglo eleganci (10. izdevums). Daudz mazāk domāts par Straumēnu teksta tīrību un pareizību. Ikkatrs jauns teksta salikums atnesis līdzī arī jaunus salikuma kļūdas, kam pievienojušies jauni korrektoru labojumi. Četrpadsmitā izdevuma mērķis nu ir — gādāt lasītājiem un literatūras pētītājiem iespējami pareizāko un drošāko Straumēnu tekstu.

VI

STRAUMĒNU TEKSTS TILTA IZDEVUMĀ

1.

Tāpat kā citus prozas sacerējumus, Straumēnus varētu pētīt ar četrējādiem mērķiem: 1) lai noskaidrotu to valodas sastāvu (vārdu krājumu, dažādu vārdu šķirņu samērus tajā, aizņēmumu, senvārdu un apvidus vārdu lomu u. c.); 2) lai atklātu autora stila īpatnības; 3) lai atklātu autora izteiksmes ritmu (tos vārdu grupējumus, kas izdarīti nevis izteiksmes skaidrības, bet skanīguma labad); 4) lai noskaidrotu vispārīgās kompozīcijas paņēmienus. Visiem šiem četriem pētīšanas mērķiem visnoderīgākais būtu tāds Straumēnu izdevums, kurā būtu iespiesti blakus rokraksta (A), Daugavas pirmiespieduma (B) un grāmatas pirmizdevuma (C) teksti. Tāds izdevums nav iespējams, jo nav pieejams Straumēnu rok-

raksts (A). Būtu gan iespējams sagatavot izdevumu, kas rāda blakus B un C tekstus. Šāds izdevums, kas būtu apjomā divi reizes lielāks par parasto izdevumu, tomēr pētītājiem dotu ļoti maz. — Ar šādu izdevumu tā kā tā nebūtu līdzēts Virzas ritma pētīšanai. Virzas izteiksmes ritmu var atklāt tikai rokraksts, jau pirmiespiedumā ir svešas rokas pārkārtojumi. Straumēnos lietoto vārdu krājumu var gandrīz pilnīgi noskaidrot pirmizdevuma tekstā, tos nedaudzos vārdus, kas sastopami tikai B tekstā un vēlāk ar svītrojumiem vai aizstājumiem zuduši, var parādīt atsevišķā sarakstā. Izteiksmes labojumu, pirmizdevumu sagatavojot, bija daudz, bet vairumā tie sīka apjoma, tā ka pietiek, ja raksturo to galvenās grupas, parādot atsevišķi paralēltekstos tikai papildinājumus, svītrojumus un pārkārtojumus veselu teikumu apjomā. Visas darba vispārīgajā kompozīcijā notikušās maiņas var parādīt, B tekstu paralēli nublicējot.

Tādēļ B teksta publicēšana blakus C tekstam izrādījās lieka. Tilta izdevums publicē 1933. g. pirmizdevuma (C) tekstu, pievienojot tam piezīmēs: 1) norādījumus par atšķirībām vispārīgajā kompozīcijā iepretī B tekstam (sk. šo piezīmju IV, 2); — 2) sīko izteiksmes pārkārtojumu raksturojumu un paraugus (sk. šo piezīmju IV, 3.); — 3) atsevišķi paralēltekstos parādot teikumus, kas B un C tekstos atšķiras ar pārkārtojumiem, pievienojumiem vai svītrojumiem vismaz viena palīgteikuma apjomā.

Tilta izdevumā labotas 109 kļūdas, kas ieviesušās pirmizdevuma tekstā. Lielāko tiesu tās ir iespieduma kļūdas un bija labojamas ar B teksta palīdzību. Bez tam labotas acimredzamās kļūdas, ko pirmizdevums (C) pārņēmis no B teksta (un tas varbūt savukārt no autora rokraksta — A), ja šīm kļūdām iespējams tikai viena veida labojums. Visi šie labojumi norādīti īpašā sarakstā, kur paralēli iespiests kļūdainais (nelabotais) teksts.

Arī tie grozījumi, kas izdarīti Straumēnu ceturtā izdevuma tekstu sagatavojot, varētu būt izdarīti ar Virzas roku.

Tilta izdevumā tie nav norādīti, teksta pētītāji tos var noskaidrot ar Straumēnu vienpadsmitā (1946.) izdevuma palīdzību.

2.

Labojumu saraksts.

Kreisajā slejā rādītas pārļabotās teksta vietas. Pirmais skaitlis norāda lappusi, otrs rindu (skaitot no lappuses augšas) Tilta izdevumā, kur labotā vieta meklējama. Aiz teksta iekavās norādīts labojuma avots: (B) — labots ar pirmiespieduma palīdzību; (K) — labota acīmredzama kļūda, kas bijusi jau pirmiespiedumā.

Labajā slejā rādītas tās pašas teksta vietas pirms labojumiem. Zīmes iekavās norāda: (C) — kļūda pirmizdevumā; (BC) — kļūda jau pirmiespiedumā un var būt bijusi jau rokrakstā.

11, 13

Atmiņas... (B) Atmiņa... (C)

12, 15

...viņa muguras... (K) ...viņas muguras... (BC)

17, 26

...visu labojoša... (B) ...visu labojošo... (C)

20, 25

...ķerainajiem... (B) ...ķekarainajiem... (C)

24, 20

...izturēt... (B) ...uzturēt... (C)

25, 12

...zināja : kā... (B) ...zināja, ka... (C)

28, 2

...sviesta vai medus... (B) ...sviests vai medus... (C)

29, 16

..no otras un galiem uz ...no otras uz istabas galiem, uz laukiem. (B) liem, uz laukiem. (C)

- 31, 11
... ecēšas... (B) ... ecēšanas... (C)
- 31, 14
... milzīgu... (K) ... milzīgo... (BC)
- 31, 25
... sievu sarunas... (B) ... sievas sarunas... (C)
- 32, 3
... liko pažagu. (B) ... liko pātagu... (C)
- 33, 9
... kas visus baroja... (B) ... kas viņu baroja... (C)
- 37, 2
... biezā mežā... (B) ... vienā mežā... (C)
- 37, 11
... mājās un ārpus tām... (K) ... mājās un ārpus tās... (BC)
- 38, 32
... istabas... (B) ... istabu... (C)
- 39, 34
... gatava augļa pilnībai... (B) ... gatavai augļa pilnībai... (C)
- 40, 6
... saimniekam un saimnie- ... saimniekam vai saimnie-
cei... (B) ... cei... (C)
- 40, 18
... augstāka galotne... (B) ... augstākā galotne.. (C)
- 40, 22
... uz šo māju no viņas... (K) ... uz šo māju no viņu... (BC)
- 43, 20
... likās, ka izirs. (B) ... likās, ka iziris. (C)
- 51, 34
... blēdami... (K) ... blēdami... (BC)

- 52, 2
 ...kā nomierinās viss pasaulē... (B) ...kā nomierinās visa pasaule... (C)
- 58, 18
 ...vai dukuriem. (B) ...vai durkļiem. (C)
- 60, 12
 ...uz tām. (K) ...uz tiem. (BC)
- 60, 32
 Sevišķā bļodā... (B) Sevišķi bļodā... (C)
- 61, 23
 ...vēriģi skatijās... (K) ...vēriģi skatija... (BC)
- 63, 28
 ...paliecies... (B) ...palicis... (C)
- 63, 28—64, 1
 ...saslējusies... (B) ...saslēģās... (C)
- 64, 16
 ...tām pāri. Šūpoles... (B) ...tām pāri, šūpoles... (C)
- 70, 23
 ...vārpataini... (B) ...vārpaini... (C)
- 71, 32
 ...patiesie... (B) ...patieģie... (C)
- 72, 15
 ...iedģivotās vietās... (B) ...iedģivotās vietās... (C)
- 72, 22
 ...tās pašas palodas... (B) ...tās pašas valodas... (C)
- 73, 32
 ...viģi jau plūca... (B) ...viģi plūca... (C)
- 82, 24
 ...ģliemģža vāģā... (K) ...ģliemģģu vāģa... (BC)
- 93, 2
 ...ka saģauca... (B) ...kas saģauca... (C)

- 96, 18
 ...klajumu versmē... (B) ...klajuma versmē... (C)
- 103, 1
 ...vadāja... (B) ...vadija... (C)
- 103, 33
 ...līgo dziesmas... (B) ...Līgo dziesmas... (C)
- 104, 20
 ...lielajā bērzā... (K) ...lielā bērzā... (BC)
- 104, 33
 ...jāizdzer... (B) ...jādzer... (C)
- 112, 7
 ...skaļo šņākšanu... (K) ...zaļo šņākšanu... (BC)
- 118, 29
 ...no kuŗiem tās bija taisī- ...no kuŗiem tie bija taisī-
 tas. (B) ti. (C)
- 123, 23
 ...paslēpušies... (B) ...noslēpušies... (C)
- 125, 33
 Tikai Līna... (B) Tikai Līne... (C)
- 126, 7
 Vecajam Jankam... (B) Vecajam Jankum... (C)
- 126, 33
 ...acis aizmigušas... (K) ...acis aizmigušas... (BC)
- 129, 11
 Vecais Janka... (B) Vecais Jankus... (C)
- 131, 24
 ...visus tālumus. (B) ...visus tīrumus. (C)
- 132, 15
 ...apstājušies... Lielupe... ...apstājušies... Lielupe...
 (B) (C)
- 133, 27
 Līnai... (B) Līnei... (C)

- 136, 23
... saules godību. (B) ... saules gādību. (C)
- 137, 16
... Līna ... (B) ... Līne ... (C)
- 137, 26
... brīdi, kad ... (B) ... brīdi, kad ... (C)
- 138, 11
Lielās stirpās ... (B) Lielās stirpas ... (C)
- 141, 6
... Jankas roka ... (B) ... Janka roka ... (C)
- 141, 10
Janka ... (B) Jankus ... (C)
- 143, 24
... zirga mugura ... (B) ... zirgu mugura ... (C)
- 143, 33
Janka ... (B) Jankus ... (C)
- 144, 6
... Janka manija ... (B) ... Jankus manija ... (C)
- 145, 5
... Līna ... (B) ... Līne ... (C)
- 145, 18
Kamēr Līna ... (B) Kamēr Līne ... (C)
- 147, 2—3
... zilmežaino ... (B) ... zilmežainu ... (C)
- 147, 8
... noplūkto ... (B) ... noplūktu ... (C)
- 147, 11
... stirkšķēšanas ... (B) ... stikšķēšanas ... (C)
- 154, 9
... klusa sanēšana ... (B) ... klusa skanēšana ... (C)
- 155, 23
... noslīgdams ... (K) ... noslīkdams ... (BC)

- 158, 26
...lai... nevarētu... (B) ...lai... nevarēja... (C)
- 159, 6
...atslēgas... (B) ...atslēga... (C)
- 160, 3
...apvījusies... (K) ...apvījies... (BC)
- 161, 4—5
...gar gluži tukšām... (B) ...gar tukšām... (C)
- 161, 10
...izceļojušas... (B) ...izceļojis... (C)
- 163, 7
...nebija... (B) ...bija... (C)
- 164, 25
...noticēdami... (B) ...neticēdami... (C)
- 167, 17
...mūzikantus... (B) ...mūzikantu... (C)
- 169, 30
...bēru dziesmu... (B) ...bēru dziesmas... (C)
- 177, 15
...tās turēja... (B: bij tu... tie turēja... (C)
rējušas)
- 177, 16
...apķerties... (B) ...apģērbties... (C)
- 178, 10
...un savu sakņu laukiem... (K) ...un sakņu laukiem... (BC)
- 184, 8
...aukstajām vagām... (K) ...augstajām vagām... (BC)
- 187, 15
...baznīcas griestiem... (K) ...baznīcu griestiem... (BC)
- 192, 22
...mašīnas griežos... (K) ...mašīnas gružos... (BC)

- 193, 28
 ...vecais Janka... (K) ...vecais Jankus... (BC)
- 193, 32
 ...Jankas priekšā... (K) ...Jankus priekšā... (BC)
- 194, 33
 ...viņam nepieejamās zinā- ...viņiem nepieejamās zinā-
 šanas. (B) šanas. (BC)
- 195, 6
 ...izlaistās saujas... (K) ...izlauztās saujas... (BC)
- 197, 19
 ...sadinājās... (K) ...sadinājās... (BC)
- 207, 16
 ...vieni un tie paši... (K) ...vieni tie paši... (BC)
- 207, 25
 ...apkūpēt... (B) ...atkūpēt... (C)
- 207, 31
 ...grīlojas... (B) ...grīlojās... (C)
- 214, 17
 ...kā vijolē... (B) ...kā vijole... (C)
- 216, 30
 ...samelnojušo... (B) ...samelnojošo... (C)
- 217, 19
 ...kad skursteņu istabās ne- ...kad skursteņu istabā ne-
 bij... (B) bij... (C)
- 219, 22
 ...aizvijas... (B) ...aizvijās... (C)
- 231, 13
 ...mācītāji sludina... (B) ...mācītājs sludina... (C)
- 235, 29—30
 ...nepārtrūkdams... (B) ...nepārtraukdams... (C)
- 243, 5
 ...trauksmainā miega... ...trauksmainā miegā...
 (B) (C)

- 251, 22
...kambaŗu atslēgas... (B) ...kambaŗa atslēgas... (C)
- 251, 32
...ap tiem mielojās... (B) ...ap to mielojās... (C)
- 255, 22
...lai tās izstāsta... (K) ...lai to izstāsta... (BC)
- 255, 27
...nāca augšā pustukši... ...nāca pustukši... (C)
(B)
- 257, 13
...bij tik plati... (B) ...bij tikpat plati... (C)
- 258, 4
(Teikuma pārkārtojums)
No istabas augšienes nonesa No istabas augšienes, pie
pie spārēm pakārtos sveču spārēm pakārtos, nonesa sve-
veidus... (K) ču veidus... (BC)
- 258, 13
Cik ātri viņa arī gāja... (B) Cik ātri viņš arī gāja... (C)
- 258, 13
...sveču ugunis... (B) ...sveču uguns... (C)
- 258, 17
...baltu avju pulki. (B) ...balti avju pulki. (C)
- 260, 33
...savas dievišķīgās ēve- ...savās dievišķīgās ēve-
les... (B) les... (C)
- 265, 23
...ieraujot viņus... (K) ...ieraugot viņus... (BC)

3.

Trīs nepārlabojamās kļūdas.

Pirmiespiedumam (B) un pirmizdevumam (C) ir dažas kopīgas kļūdas, kas varēja rasties kā iespieduma kļūdas B

tekstā, bet arī kā autora pārrakstīšanās kļūdas rokrakstā (A). Šādas kļūdas nevar izlabot, ja pareizajam tekstam iespējami vairāki veidi. Ir tikai trīs tādas kļūdas, kas padara aplamu teikumu saturu.

92, 13

Darbi, cits par citu smagāki, mēcās virsū Straumēnu ļaudīm, un jo īsākas kļuva dienas, jo vairāk tie vilkās gaŗumā.

Teikums, kas atrodas VASARAS 1. nodaļā, kur stāstīts par sēšanas darbiem, neattēlo pareizi dabas kārtību, jo pirms Jāņiem dienas neklūst vis īsākas, bet gaŗākas. Teikums būtu iederējies kādā rudens darbu aprakstā.

162, 5

Skaļi govju māvieni, kam, nesluktām, piens tecēja no pupiem, skanēja kā tauru kaucieni pāri uzpircēju kļiedziņiem, aitu vaļmanām un cūku kviekšanai. Tās puskilometru gaŗām pātagām dzina zilacaini sapinkojušies leiši.

Virza nevarētu būt rakstījis vai domājis par puskilometru gaŗām pātagām. Teikumā acīm redzot kaut kas izlaists. Teikums kļūtu saprotams, to rakstot, piem., sekojoši: „Tās puskilometru gaŗās rindās ar pātagām dzina zilacaini sapinkojušies leiši.”

192, 20

... atkal tāpat kā vasaru sāka klabēt vētījamā mašina, piepildīdama ausis ar savu koka troksni un iespiezdamās mašīnas griežos tik dziļi, ka vēl pēc desmitiem gaŗu, kad tie jau veci bija palikušies un visu izdarija tvaika mašīnas, viņi ap kulšanas laiku dzirdēja sevī atskanam plato koka spārnū klabēšanu un sajūta to sacelto vēju.

Visos Straumēnu iespiedumos šai teikumā bija iespieduma kļūda: „griežos” vietā iespiests „gružos”. Teikums tomēr nav gluži pareizs arī vēl pēc šīs kļūdas pārlabošanas. Tagadējā veidā teikums joprojām saka neiespējamo, ka mašina iespiežas pati savos griežos. No kopsakara redzams,

ka tas, kas griežos iespēžas, ir spārnu klabēšanas troksnis. Teikumu var padarīt saprotamu, rakstot, piem., „...troksni, kas iespiedās...”, kur tagad rakstīts: „...troksni un iespiedzamās...”

4.

Teikumu pārkārtojumi, pirmizdevumu sagatavojot.

Kreisaajā slejā rādītas teksta vietas, kādas tās bija pirmizdevumā (C) un atkārtotas Tīlta izdevumā (T. IV), pirmais skaitlis norāda lappusi, otrs rindu, kur vieta sākas Tīlta izdevumā. Punktu virkne norāda svītrojumu vietu, treknis iespiedums papildinājumu. Labajā slejā rādītas tās pašas vietas pirmiespiedumā. Teikumi, ko Virza vēlāk svītrojis, atrodas labajā slejā ar trekno iespiedumu. (S) — norāda teikumus, kas pārkārtoti bez svītrojumiem un papildinājumiem.

14, 32

Kaut gan sviesta kūlēja
sēž ēnā, bet kāds tievs stars,
izlauzies cauri lapu biezok-
nim, krīt viņai uz galvas ..
.....
.....
..... un padara to līdzī-
gu svētām sievietēm, kas
skatāmas gleznās.

Kaut gan sviesta kūlēja
sēž ēnā, bet kāds tievs stars,
izlauzies cauri lapu biezok-
nim, krīt viņai uz galvas, **un**
visa tā liekas starojam.
Spožs gaismas loks guļ vi-
ņai visapkārt un padara to
līdzīgu svētām sievietēm, kas
skatāmas bildēs.

39, 15

Tā saules izdedzinātam
klajumam iet pāri vēsma
ar lietus mākoņiem, un zāle
zaļo, zied puķes un ūdeņi
burbuļo, kur tecējusi to mīt-
rā ēna.

Tā saules izdedzinātam
klajumam iet pāri vēsma ar
lietus mākoņiem, un zāle za-
ļo, zied puķes un ūdeņi bur-
buļo viņu pēdās.
.....

45, 21

Tad viņš novēroja,
.....
.....
ka viņi pilnīgā miegā guļot
piepeši iebrēcās, uztrūkās kā-
jās un atkal aizmiga.

Tad viņš novēroja, ka sap-
nī iet pāri kā cilvēku, tā arī
lopu apziņām. Viņš dzirdēja,
ka viņi pilnīgā miegā guļot
piepeši iebrēcās, uztrūkās
kājās un atkal aizmiga.

79, 11 (S)

Viņš saprata un, vērīgāki
ieskatīdamies ūdenī, ierau-
dzija zālēs atdusamies lielu,
zaļganu līdaku.

Viņš saprata, vērīgāki sā-
ka skatīties ūdenī un ierau-
dzija dibenā guļam lielu zaļ-
ganu līdaku.

89, 2 (S)

... un skatījās uz tālajām
plāvām. Redzējama, ka...

... un skatīdamās uz tāla-
jām plāvām, redzēja, ka...

94, 4

Veselām nastām puiši zir-
giem salika redelēs sēku un
sabēra silēs auzas un ielēja
miltiem samaisītu ūdeni.

Veselām nastām puiši zir-
giem
sabēra silēs auzas un ielēja
miltiem samaisītu ūdeni.

125, 7

Tā bija pērnā gada maize,
un visi to ēda ar pateicību
un žēlumu, ka tā bagātīga
un kupla
... tagad izbeigs savu kal-
pošanu.

Tā bija pērnā gada maize,
un visi to ēda ar pateicību
un žēlumu, ka tā bagātīga
un kupla arvienu būdama
uz galdiem, tagad izbeigs sa-
vu kalpošanu.

136, 12

.....
.....
..... šīs ābeles
lūgtin lūdzās, lai tās atsva-
bina.

Kā govīs pārāk pierietēju-
šiem tesmeņiem žēli īd, lai
tās izslauc, tā arī šīs ābeles
..... lūdzās, lai tās atsva-
bina.

141, 3

Sasilis pie Zemgales māju stenderēm, sliekšņiem un palodām, tas pūta šķūnim cauri...

Sasilis pie Zemgales māju stenderēm, sliekšņiem un palodām, kur dienai uz rietu ejot atdusējās, tas pūta šķūnim cauri...

158, 7

Visi kļuva liksmi un jo vairāk tāpēc, ka nākošo dienu brauca uz gada tirgu, kur satikās tie, kas nebij redzējušies cauru gadu.

Visi bij liksmi un jo vairāk tāpēc, ka nākošo dienu bij jābrauc uz gada tirgu, kas bija it kā svētki, kur satikās tie, kas nebij redzējušies cauru gadu.

168, 7

... pieplūda pilna ļaužu, Šī telpa kā liela mute dvašoja rūgto un reibinošo apiņu dvašu.

... pieplūda pilna ļaužu, kas nevarēdami visi ieiet caur durvīm, rāpās iekšā pa logiem. Visi gribēja ātrāk iekļūt šai istabā, kas kā liela mute bij pilna rūgtas un reibinošas apiņu dvašas.

176, 14

... lai noglabātu šķūnos, un skatīdamies, kā tas aizstiepās pār zemēm...

... lai noglabātu šķūnos. Pacēluši roku pie acīm, tie skatījās, kā tas aizstiepās pār zemēm...

184, 35

Zemjainiem pirkstiem .. viņi ķērās pie maizes...

Zemjainiem pirkstiem, kā bites vaskainām kājām, viņi ķērās pie maizes...

217, 19

...dūmi nokūpināja griestus un durvju palodas un arī

...dūmi nokūpināja griestus un durvju palodas un arī

grāmatas
.....

grāmatas, padarot tās šķin-
ķiem līdzīgas.

254, 26

... un aizmigušo zaru dva-
ša pārvērtās baltā sarmā,
.....
.....
... un aukstumā tie stā-
vēja svinīgi...

... un aizmigušo koku dva-
ša pārvērtās baltā sarmā,
kas tos padarīja vieglus, it
kā taisītus no gaismas un
gaisa, un aukstumā tie stā-
vēja svinīgi...

255, 20

Tā bija pierietējusi tei-
kām
.....
.....
.....
un gaņajos vakaros mierīgi
siltumu izdvesdama prasīja,
lai tās izstāsta.

Tā bija pierietējusi ar tei-
kām kā govs tesmenis ar
pienu, un kā govs saulrietā
laidarā ienākdama īdot pra-
sa, lai to izslauc, tā krāsns
vakaros mierīgu siltumu iz-
dvesdama, prasīja, lai to iz-
stāsta.

257, 33

... kur tas sabiezēja un iz-
cepa brūns.
.....

... kur tas sabiezēja un iz-
cepa brūns, un to ēda visi
slavēdami un teikdami.

261, 2

... izņēmusi sēdekli,

... izņēmusi sēdekli, kam,

- ... BIBLIOTEKA
- 85, 10 ... sīkām...
- 94, 15 ... uz augšu...
- 98, 7 ... gulēja...
- 104, 20 ... lielajā...
- 111, 5 ... pašā...
- 111, 11 ... grīšļaina...
- 111, 35 ... sēdus,...
- 112, 22 ... bij (pļavā).
- 119, 23 ... bij...
- 141, 1 Viņš uzkāra zābakam maisu un sāka gaidīt.
- 150, 17 ... vējš,...
- 172, 13 ... un...
- 198, 15 ... lejup...
- 201, 35 ... un pāēdinājuši,...
- 207, 15 ... strēbšanas...
- 216, 4 ... skaidro...
- 239, 20 (4 teikumi, sākot ar: „Kupli kā vasaras padebe-
ši...”, beidzot ar: „...spiedās bāla gaisma.”)
- 254, 6 ... skanēja...
- 260, 3 ... malkas...

SATURS

Straumēni	7
(Ievads)	11
Pavasaris	41
Vasara	87
Rudens	151
Ziema	211
Vītauts Kalve. Piezīmes par Straumēnu	
rašanos, iekārtu un tekstu	269
Straumēnu sarakstīšana	271
Straumēnu rokraksts	272
Straumēnu pirmiespiedums	275
Straumēnu pirmizdevums	277
Nodaļu pārkārtojumi un papildinājumi	278
Rakstības un izteiksmes pārveidojumi	279
Citi Straumēnu izdevumi	282
Straumēnu teksts Tīlta izdevumā	285
Labojumu saraksts	287
Trīs nepārlabojamās kļūdas	294
Teikumu pārkārtojumi, pirmizdevumu sagatavojot ..	296
Straumēnu 4. izdevumā izlaisto vārdu un teikumu	
saraksts	300

INDEX

1 Introduction

11 The general situation

41 The general situation

71 The general situation

101 The general situation

131 The general situation

161 The general situation

191 The general situation

221 The general situation

251 The general situation

281 The general situation

311 The general situation

341 The general situation

371 The general situation

401 The general situation

431 The general situation

461 The general situation

491 The general situation

521 The general situation

551 The general situation

581 The general situation

611 The general situation

641 The general situation

671 The general situation

701 The general situation

731 The general situation

761 The general situation

791 The general situation

821 The general situation

851 The general situation

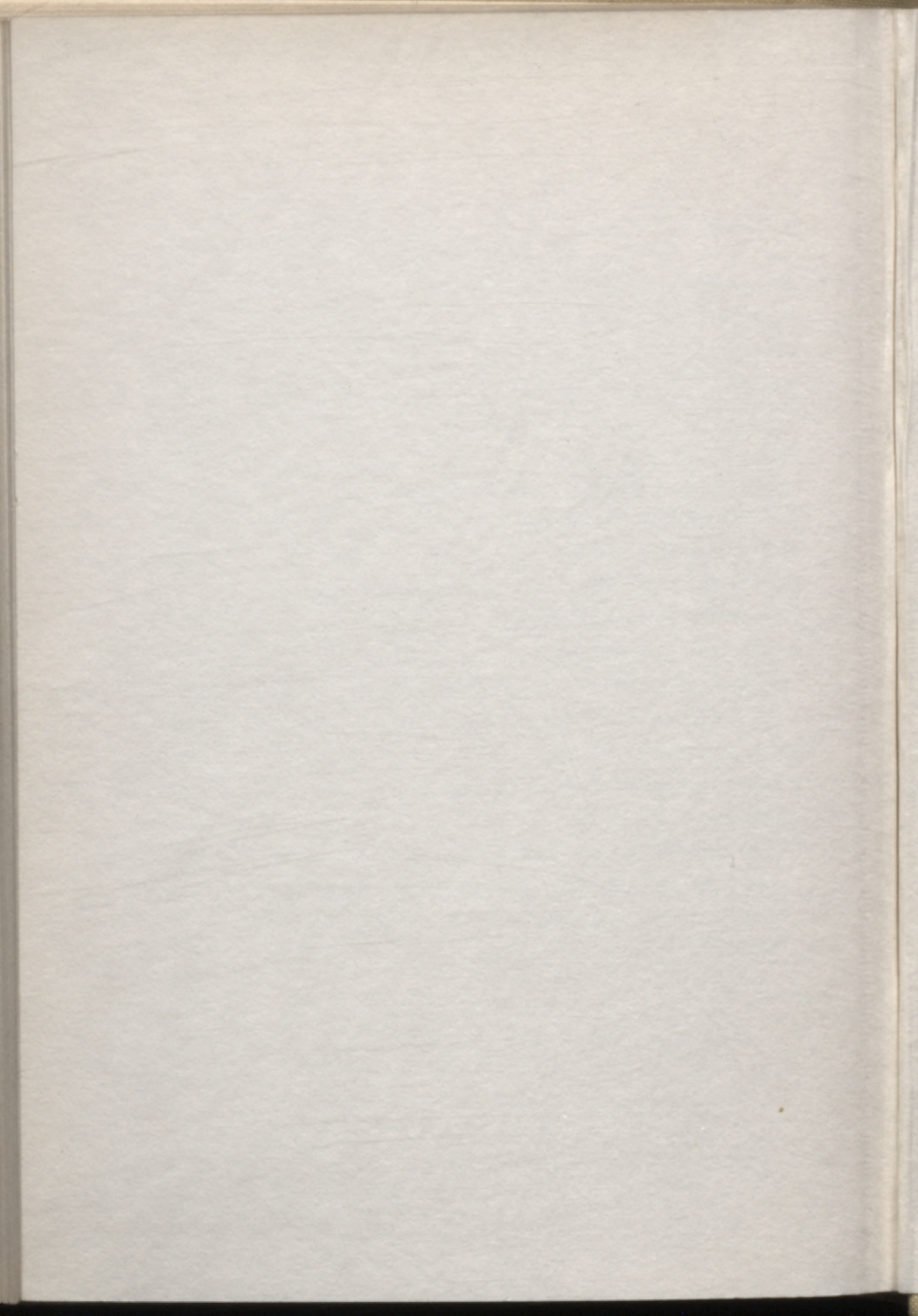
881 The general situation

911 The general situation

941 The general situation

971 The general situation

1001 The general situation

3.-

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0301019114

三
七
三

Grāmata ilustrēta daudziem A. Junkera kokgrebumiem, kas ikkatrs ir vērtīgs mākslas darbs par sevi.

Ipašu vērtību šim izdevumam piešķir V. Kalves rūpīgās un pamatotās piezīmes par Straumēnu rašanos, iekārtu un tekstu.

Grāmatas cena:

ASV un Kanadā — \$ 4.—.

Anglijā — 26/—.

Austrālijā — 32/—.

Vācijā — DM 12. —.

TILTA APGADS

Aleksandra Krūkas vāks

VIRZAS
RAKSTI

IV

